

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice nu permite stabilirea unei cronologii precise a acestor structuri.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafață nu au descoperit nici un fel de artefacte în arealul celor doi tumuli vizați.

d. fotografii și desene artefacte: -

3. Importanța sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

b. stare actuală: teren arabil.

TUMULUL 10¹⁰:**1. Date geografice despre sit:**

a. punct: „Căramidărie SV”.

b. reper localizare: la 3,6 km SSV de biserica ortodoxă Checea și la 755 m E de frontiera de stat cu Republica Serbia.

c. reper hidrografic: la 3,7 km V de Canalul Checea – Jimbolia.

d. descriere geografică: este un tumul bine profilat în terenul din jur, dominând câmpia joasă din jur cu cca. 4 m. Se înscrie într-un alt câmp de tumuli dispuși de-a lungul actualei frontiere cu Republica Serbia, câmp extins spre sud până la cursul actual al Pârâului Bega Veche, în hotar cu localitatea Pustiniș. Apropierea frontierei nu ne-a permis efectuarea unor studii detaliate asupra amplasamentului topografic precis al movilelor figurate în hărțile topografice și amintite în repertoriul lui Fl. Medeleț și I. Bugilan (pozițiile 14-15).

e. coordonate GPS: 45 43 30 N; 20 48 41 E; 82,1 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 478027; 174214.

g. imagini de suprafață:

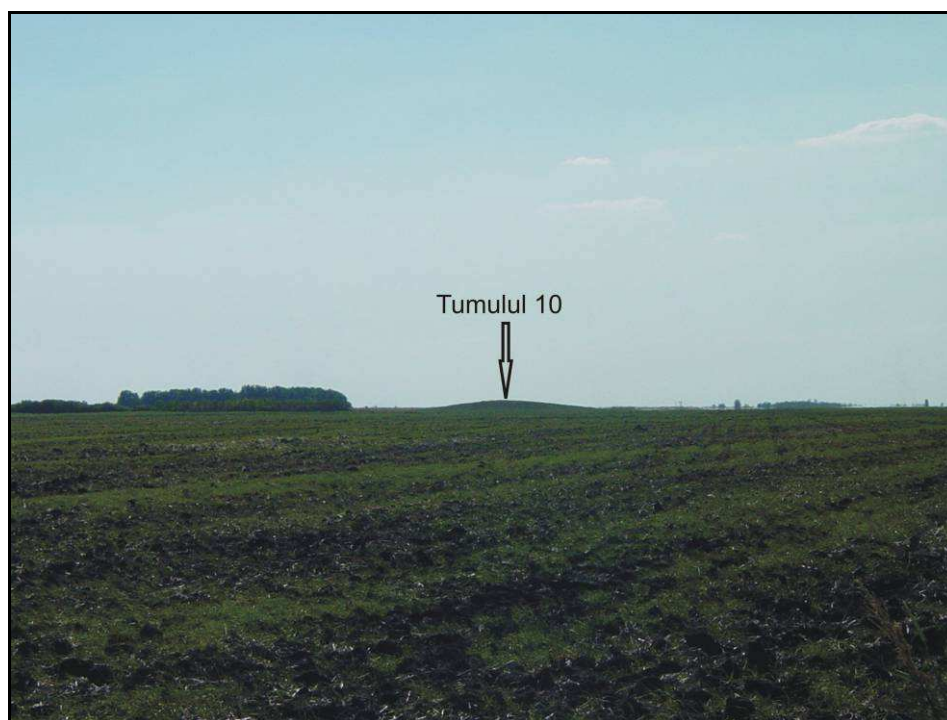

Fig. 17. Tumulul 10 văzut dinspre NNE

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

¹⁰ Corespunde tumulului nr. 1 din hotarul Checea al repertoriului lui Fl. Medeleț și I. Bugilan.

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice nu permite stabilirea unei cronologii precise a acestei structuri.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafață nu au descoperit nici un fel de artefacte în arealul din jurul acestui tumul.

d. fotografii și desene artefacte: -

3. Importanța sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne

b. stare actuală: teren arabil

V. Concluzii:

a. importanța și relevanța științifică: alături de alte câmpuri de tumuli de pe teritoriul Banatului de câmpie (cele din hotare cadastrale ale localităților Cenad, Dudeștii Vechi, Sânnicolau Mare, Teremia Mare, Nerău, Tomnatic, Vizejdia, Periam, Pesac, Saravale, Sânpetru Mare, Cenei, Pesac, Variaș etc) și cel de la Checea poate reprezenta un punct științific de interes major. Din păcate tumulii de pe teritoriul Banatului, chiar dacă reprezintă monumente arheologice spectaculoase și nelămurite ca datare și funcționalitate, sunt aproape complet necercetați prin investigații arheologice moderne. Doar demararea unor studii de substanță asupra tumulilor, de orice natură ar fi ele (cartografiere precisă, analiza distribuție spațiale, prospecțiuni geofizice sau săpătură arheologică propriu-zisă) vor fi în măsură să facă și să arate importanța științifică deosebită a acestora.

b. importanța turistică: tumulii din hotarul localității Checea sunt monumente arheologice vizibile, care se pretează lesne integrării în circuitele de turism cultural. Implicarea specialiștilor în dezvelirea și restaurarea lor, colaborarea cu autoritățile publice locale pentru demararea unor proiecte de finanțare privind punerea în valoare a respectivelor monumente, cu rol benefic pentru dezvoltarea durabilă a comunității, ar trebui să reprezinte un deziderat ce merită a fi luat în seamă. Mediatizarea obiectivelor arheologice prin publicarea amplasamentului lor exact, a fotografiilor din teren și a „poveștii” pe *website*-ul primăriei, al cluburilor de turism sau al agențiilor de turism, va atrage turiști interesați de vizitarea unor monumente spectaculoase. Rolul comunității locale, dar și al specialiștilor este unul important, în egală măsură, vizând protecția, restaurarea și promovarea unor astfel de obiective.

c. propunere de restaurare: prin demararea unor cercetări arheologice sistematice, obiectivele arheologice de tip „tumul” se pretează la restaurare în vederea integrării în circuitul turistic.

VI. Perieghază:

a. data cercetărilor de teren: 27.08.2007

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia și studenții Lavinia Bolcu, Andrei Stavilă, Marius Stanciu

VII. Bibliografie:

Medeleț, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 119-120.

Milleker, Bódog, *Délmagyarország régisgléletei a honfoglalás előtti edökböl*, vol. I, Timișoara, 1897, p. 58-61.

Kákucs, Lajos, *Unele informații de arhivă privind cercetările arheologice efectuate în Banat între 1872-1918*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 475.

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 68.

Orosz, Endre, în *TRÉT*, 10, 1894, p. 54-57.

Orosz, Endre, în *Erdély Múzeum*, Cluj Napoca, 13, 1896, p. 1-25.

Orosz, Endre, în *TRÉT*, 13, 1897, p. 69.

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Așezarea fortificată de la Herneacova; sat aparținător HERNEACOVA; oraș RECAȘ; "Cetate"; mil. I a. Chr. Hallstatt, Latene.

b. cod eGISpat 2010: Herneacova, Obiectiv 1.

II. Istoric cercetărilor:

Locația fortificației este cunoscută localnicilor de multă vreme, aceștia denumind dealul respectiv drept „Cetate” sau „Cetatea turcească”. La sfârșitul deceniului șapte al secolului XX fortificația este descoperită de Florin Medeleț, care în anul 1971 întreprinde o campanie de cercetări arheologice, rezultatele rămânând inedite în totalitatea lor. Între 2003-2006 un colectiv al Muzeului Banatului din Timișoara (Florin Medeleț, Valentin Cedică, Mircea Mare, Florentina Chiu, Petru Rogoza) demarează o campanie de cercetări arheologice sistematice, prin trasarea unei secțiuni magistrale, dispuse pe direcția SE-NV¹, vizând stabilirea stratigrafiei generale a sitului și precizarea sistemului de fortificație.

În noiembrie 2006, timp de o săptămână, membri proiectului *eGISpat Timiș*, efectuează topografierea detaliată a sitului cu Stația Totală, culegând din teren 1850 de puncte caracteristice pentru reconstituirea 3D și precizarea elementelor morfo-structurale, naturale și antropice, ale Dealului „Cetate” de la Herneacova.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetate”, „Cetatea turcească”.

b. reper localizare: la 3,1 km NNV de biserica ortodoxă din Herneacova; la 2 km SSV de biserica ortodoxă din Sălcua Nouă și la 5,3 km SE de biserica ortodoxă din Bencecu de Jos.

c. reper hidrografic: la 250 m S de versantul stâng al Pârâului Băcin.

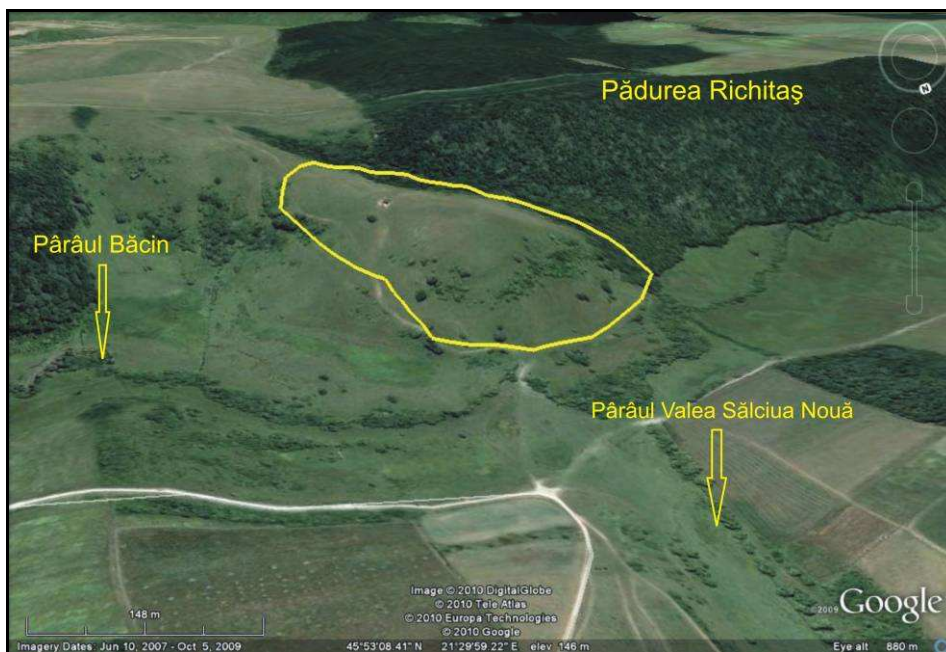
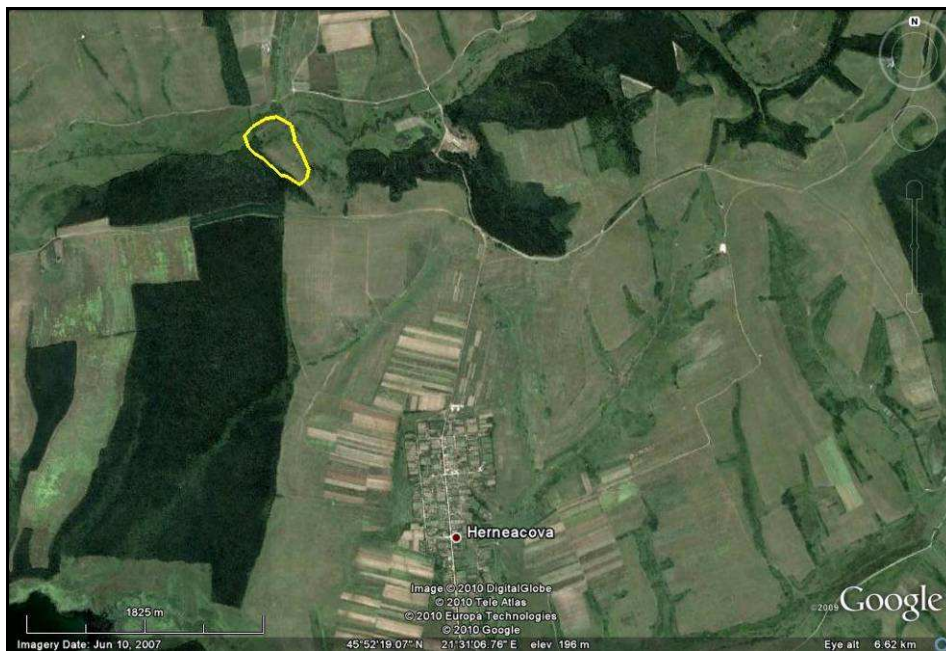
d. descriere geografică: fortificația de pământ de la Herneacova „Cetate” ocupă partea superioară a unui promontoriu (cota 192,6 m, unde acum este amplasată o cruce de beton) care domină versantul stâng al Pârâului Băcin, *vis-à-vis* de punctul de confluență cu un afluent dreapta, fără nume, pe valea căruia este amplasată localitatea Sălcua Nouă. Poziția strategică a promontoriului este una deosebită, controlând accesul de-a lungul Văii Pârâului Băcin, între actualele localități Bencecu de Jos și Nadăș. Latura de S a promontoriului, cea de legătură cu culmea dealului care formează cumpăna de ape între Valea Băcinului și Valea Gherteamoșului, a fost fortificată cu două șanțuri, al căror traseu este încă vizibil în teren. Dealul a fost fortificat și pe laturile de E, N și V, prin săparea unei platforme de luptă circulare, care înconjoară dealul la jumătatea pantei. Pe latura de NV este foarte probabil ca această platformă de luptă să fie străbătută de drumul antic de acces, care în acest punct formează o trecere *en chicanne*.

e. coordonate GPS: 45 53 02 N 21 29 56 E; 192,6 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 493095; 228462.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

¹ O sinteză a rezultatelor investigațiilor la V. Cedică, Fl. Medeleț, *Fortificația de pământ de la Herneacova (com. Recaș, jud. Timiș)*, în *PB*, 1, 2002, p. 85-86; Fl. Medeleț, V. Cedică, M. Mare, F. Chiu, P. Rogoza, *Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (com. Recaș, jud. Timiș). Campania 2003 (I), AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003 (2004), 1, p. 93-95; F. Chiu, *Raport preliminar al materialului faunistic din așezarea fortificată din prima epocă a fierului de la Herneacova (jud. Timiș)*, în *PB*, 2, 2003, p. 87-93; M. Mare, V. Cedică, *Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (or. Recaș, jud. Timiș). Campaniile 2004-2005 (II)*, în *AB, S.N.*, 12-13, 2004-2005, p. 633-635.

h. imagini de suprafață:

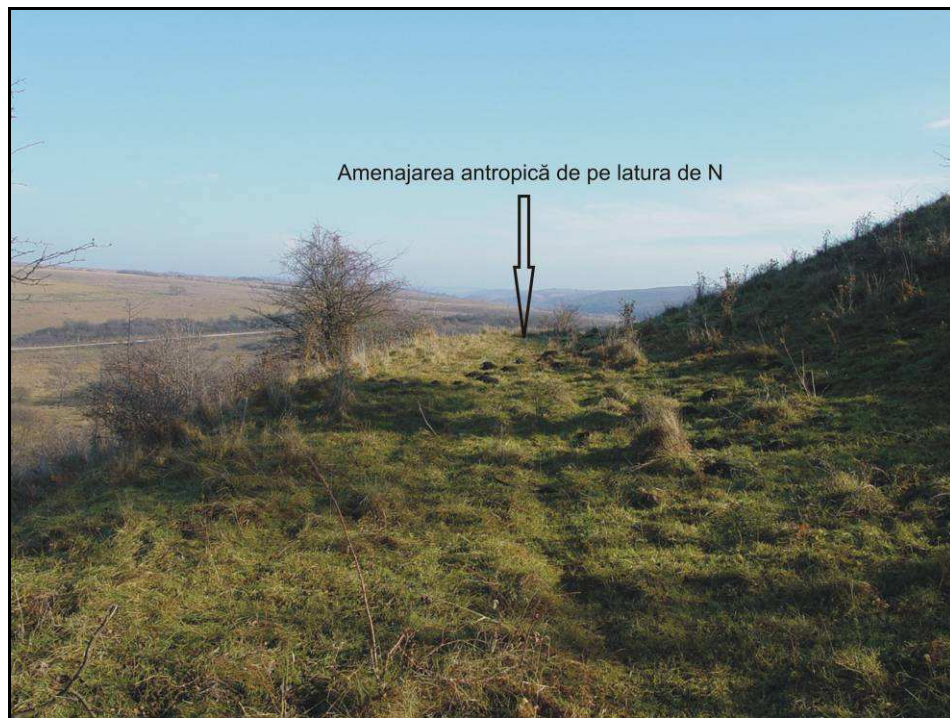

Fig. 1. Platforma de lupta de pe latura de N, văzută dinspre V

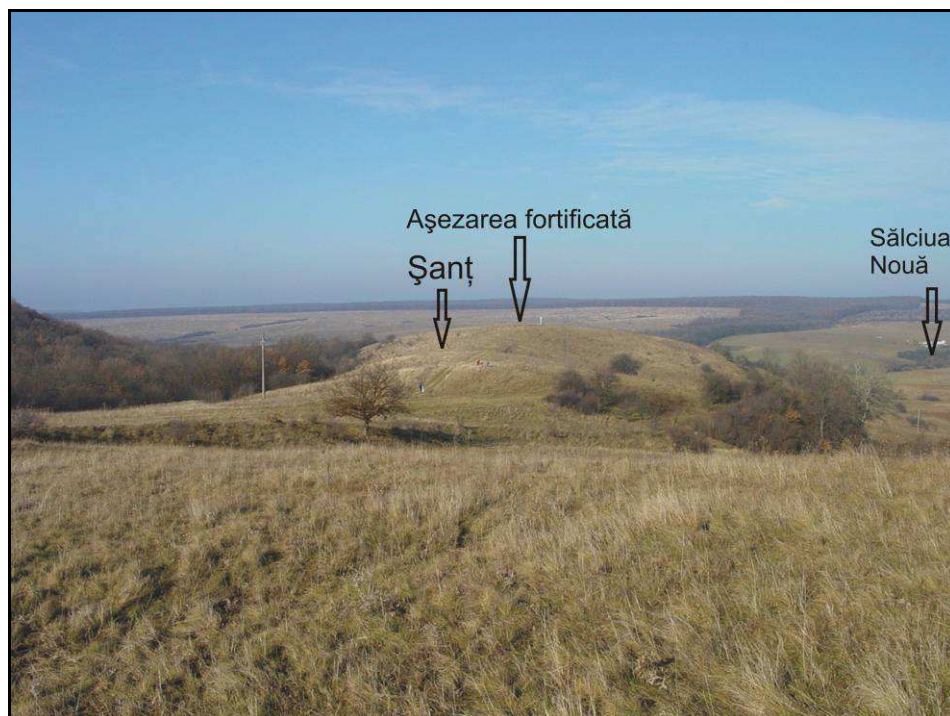
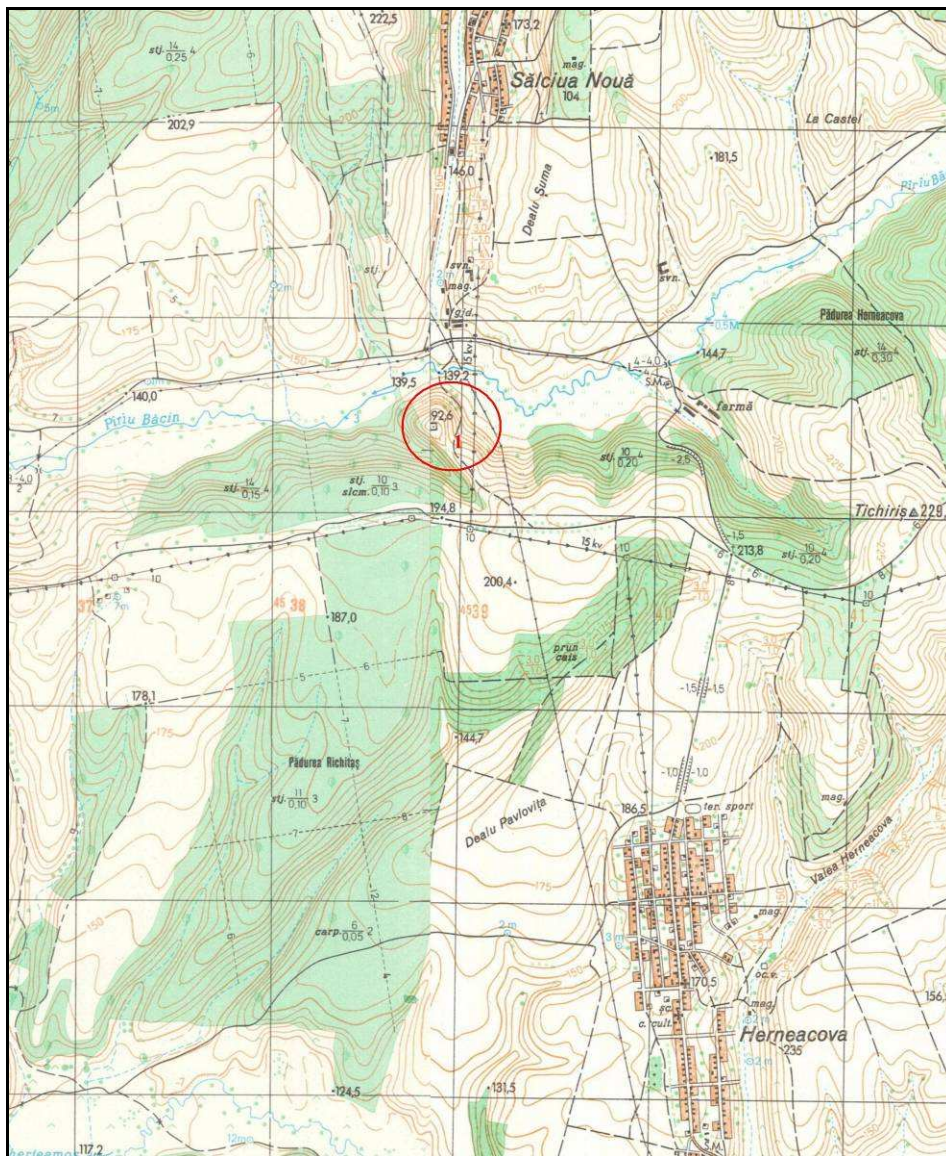

Fig. 2. Așezarea fortificată văzută dinspre SE

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

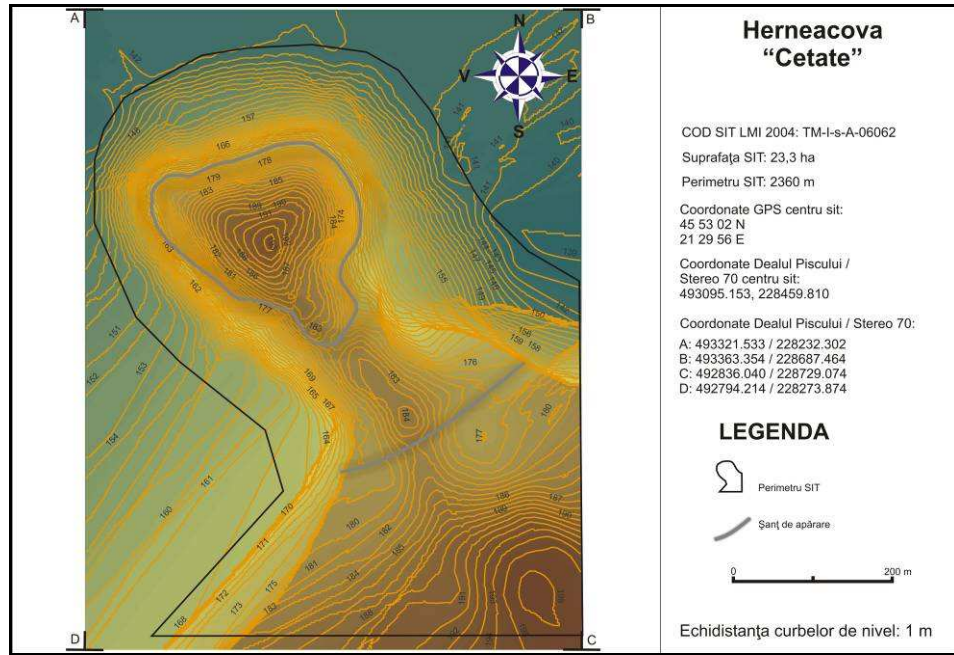

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Herneacova 1

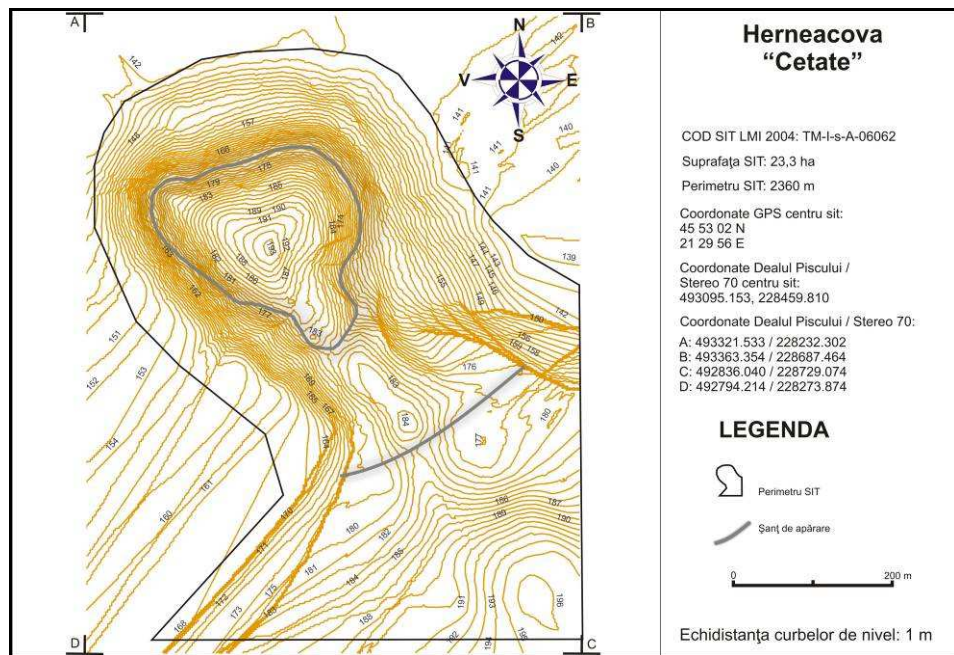

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Herneacova 1

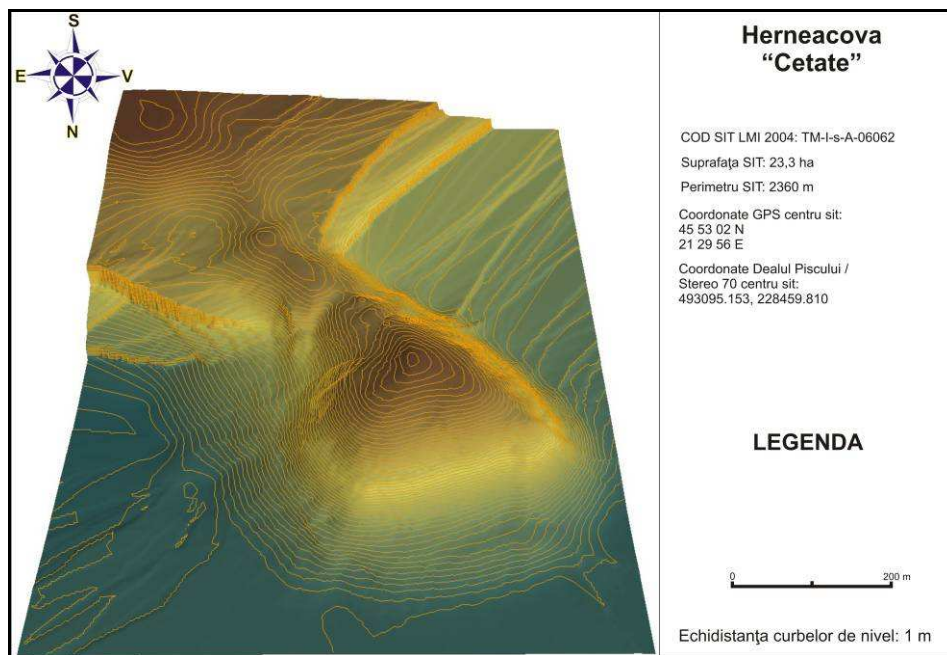
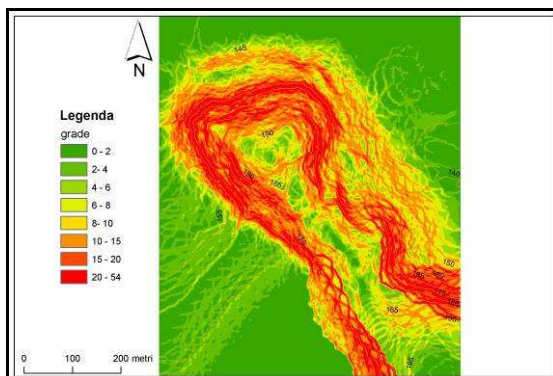
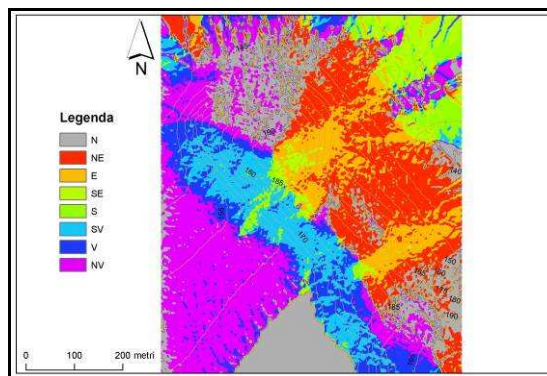

Fig. 5. Planul topografic 3D, Herneacova 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: întregul Deal „Cetate” de la Herneacova are o formă conică cu pante cuprinse între 20 și 54 grade; partea superioară a dealului prezintă un platou ușor aplatizat, cu o pantă de 4 – 10 grade; accesul către SE, spre culmea dealului care formează cumpăna de ape între Valea Băcinului și Valea Gherteamoșului, se face traversând o șa artificială și una naturală, ambele cu pante de cca. 6 – 8 grade, azi ușor colmatate; laturile de SV și NE ale promontoriului, la capătul căruia se află fortificația, prezintă pante accentuate cuprinse între 10 și 50 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: platoul central al Dealului „Cetate” de la Herneacova are o formă relativ conică astfel încât expoziția față de Soare are un aspect de roză, cu pante orientate către toate cele opt puncte cardinale; parametrul morfometric *expoziție* este identificabil și în analiza celor două șei de pe latura de SE, observându-se caracteristicile orientării pantelor cu expunere către NV, respectiv SE; zona cu cea mai bună expoziție o reprezintă platoul dintre cele două șei, de pe promontoriu, care este orientat către SV, oferind iluminare și încălzire naturală întreaga dupăamiază.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare fortificată.

b. datare: Hallstatt târziu, Latène.

c. material arheologic: cercetările arheologice sistematice de teren, desfășurate în contextul ridicării topografice a sitului au relevat sporadice fragmente ceramice. Situația este generată de faptul că arealul sitului este acoperit de pășune și pădure, nefiind niciodată supus unor lucrări agricole moderne. Artefactele se concentrează exclusiv în zona platoului superior al așezării și pe pantele abrupte ale laturii de N, unde sunt scoase la lumină de mușuroaiele de cârțiță și rămăturile mistreților. Pigmentația solului este brun negricioasă, denotând un substanțial nivel de locuire. De asemenea, o parte a artefactelor ceramice recoltate provin din prăbușitura pereților secțiunii din zona șanțului fortificației. În vederea studiului, din teren s-au recoltat următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (7); fragmente ceramice atipice (34); fragmente tuf vulcanic (1); fragmente chirpic (1).

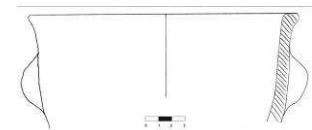
d. fotografii și desene artefacte:

Foto Herneacova 1_1 a

Foto Herneacova 1_1 b

Desen Herneacova 1_1

Foto Herneacova 1_2 a

Foto Herneacova 1_2 b

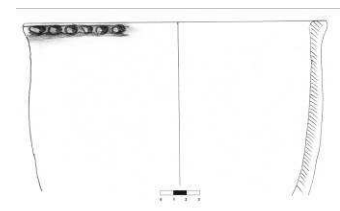
Desen Herneacova 1_2

Foto Herneacova 1_3 a

Foto Herneacova 1_3 b

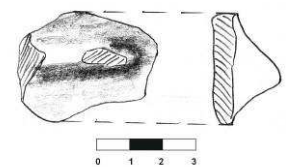
Desen Herneacova 1_3

Foto Herneacova 1_4 a

Foto Herneacova 1_4 b

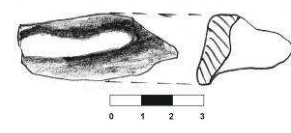
Desen Herneacova 1_4

Foto Herneacova 1_5 a

Foto Herneacova 1_5 b

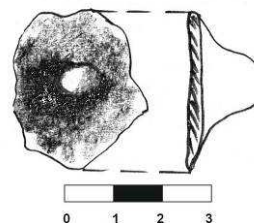
Desen Herneacova 1_5

Foto Herneacova 1_6 a

Foto Herneacova 1_6 b

Desen Herneacova 1_6

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: pășune și pădure.

b. starea de conservare: foarte bună.

c. importanța și relevanța științifică: așa cum au arătat-o și rezultatele investigațiilor arheologice desfășurate până în prezent, așezarea fortificată de la Herneacova „Cetate” se prefigurează ca unul din cele mai importante puncte arheologice ale județului Timiș și a cărei cercetare este de dorit să fie amplificată în viitor. Faptul că este, de asemenea, foarte bine păstrată ar putea reprezenta un argument pentru lărgirea investigațiilor spre a oferi lumii științifice și publicului larg „povestea” unei fortificații dacice timpurii de pe teritoriul Banatului.

d. importanța turistică: gradul de conservare foarte bun și plasarea într-un cadru natural pitoresc, pot face din „Cetatea” de la Herneacova un important punct de atracție turistică al Dealurilor Lipovei. Publicul interesat poate vizita fortificația venind cu mașina de la Timișoara în mai puțin de 45 de minute, pe traseul Timișoara – Recaș (DN 6), apoi urmând DJ 609 E Recaș – Herneacova, iar de aici pe un drum asfaltat până la confluența Pârâului Băcin cu valea care vine de la Sălciua Nouă. În zonă se află numeroase puncte de interes turistic: vilele și cramele Recaș; Valea Gherteamoșului între Herneacova și Stanciova (unde există numeroase puncte de interes peisagistic, accesibile auto, pedestru sau cu bicicleta); fortificația medievală de pământ de la Stanciova „Grădiște”; Valea Gherteamoșului între Herneacova și Ianova (cu numeroase puncte arheologice și lacul de la Ianova, amplasat într-un cadru natural deosebit); Valea Băcinului între „Cetatea” Herneacova și Bencecu de Jos (cu numeroase puncte peisagistice și excelente trasee de cicloturism și drumetjie); localitatea Sălciua Nouă (amplasată într-un cadru natural pitoresc); localitatea semipărăsită Nadaș etc.

e. propunere de restaurare: fortificația de la Herneacova „Cetate” deține toate atuurile pentru restaurare și integrarea în circuitul cultural-științific și turistic, în contextul redemarării unor eventuale campanii de cercetări arheologice sistematice.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 25-28.11.2006.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Leonard Dorogostaiski și studenții Lavinia Bolcu, Marius Stanciu, Daniela Șuticău, Cristina Chivu, Oana Borlea, Cristina Băltărețu, Răzvan Radu, Andrei Borteș.

VII. Bibliografie:

- Cedică, Valentin; Medeleț, Florin, *Fortificația de pământ de la Herneacova (com. Recaș, jud. Timiș)*, în *PB*, 1, 2002, p. 85-86
- Chiu, Florentina, *Raport preliminar al materialului faunistic din așezarea fortificată din prima epocă a fierului de la Herneacova (jud. Timiș)*, în *PB*, 2, 2003, p. 87-93;
- Mare, Mircea; Cedică, Valentin, *Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (or. Recaș, jud. Timiș). Campaniile 2004-2005 (II)*, în *AB, S.N.*, 12-13, 2004-2005, p. 633-635.
- Medeleț, Florin; Cedică, Valentin; Mare, Mircea; Chiu, Florentina; Rogozea, Petru, *Cercetările arheologice de la Herneacova – Cetate (com. Recaș, jud. Timiș). Campania 2003 (I)*, *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003 (2004), 1, p. 93-95.

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Situl arheologic de la Hodoni; sat HODONI; comuna SATCHINEZ; "La Picioaroane" (*sic!*) (Necropolă; sat HODONI, comuna SATCHINEZ; "La Picioaroane" sec. XI – XII; Epoca medieval timpurie; Așezare; sat HODONI, comuna SATCHINEZ; "La Picioaroane"; mil. III a. Chr. Neolitic.

b. cod eGISpat 2010: Hodoni, Obiectiv 1.

II. Istoric cercetărilor:

Încă din sec. XIX în literatura de specialitate încep să apară mențiuni despre piese arheologice provenind din hotarul localității Hodoni. Între 1959 și 1991 se desfășoară mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice în punctul „Pocioaroane” (toponimul „La Picioaroane” din LMI Timiș 2004 este transliterat greșit!), dezvelindu-se o foarte bogată așezare neolitică, suprapusă de o necropolă medieval-timpurie. Prima etapă a cercetărilor se desfășoară în 1959-1960, investigațiile fiind conduse de Marius Moga și Ortansa Radu¹, în cele patru secțiuni practicate fiind descoperit un bogat material neolitic și 12² (după alte opinii 11)³ morminte de înhumăție medieval-timpurii. În 1976 Ortansa Radu efectuează o nouă campanie de săpătură, prin secțiunea trasată încercând să stabilească extensia așezării neolitice pe latura de SE a sitului. O ultimă etapă de cercetări arheologice sistematice se desfășoară între 1985-1991, sub conducerea lui Florin Drașovean, când sunt săpate alte trei secțiuni și 8 suprafețe. După aceste trei etape distincte de investigație a obiectivului arheologic de la Hodoni „Pocioaroane”, rezultatele arată existența unei foarte bogate așezări neolitice, suprapuse de o necropolă de înhumăție medieval-timpurie, din care s-au dezvelit 18 morminte. Bogatul material arheologic a făcut obiectul unei monografii arheologice⁴, dar și a numeroase studii punctuale⁵, toate relevând importanța deosebită a acestui sit pentru neoliticul Banatului, dar și pentru ceremonialul funerar al sec. X-XI d. Hr.

În luna noiembrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiș* efectuează ridicarea topografică cu Stația Totală a obiectivului arheologic și culeg artefacte de la suprafața terenului.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Pocioaroane”.

b. reper localizare: la 865 m S de biserica ortodoxă din Hodoni; la 6,24 km VSV de biserica ortodoxă din Carani și la 7,7 km NNV de biserica ortodoxă din Sînandrei.

c. reper hidrografic: la 350 m V de versantul drept al Pârâului Iercici.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic ocupă un bot de terasă care domină versantul stâng al Pârâului Iercici, *vis-à-vis* de confluența acestuia cu Pârâul Caran. Pe laturile de NV, N, E și SE pantele terasei sunt relativ abrupte, iar spre SV terenul urcă sensibil, peste calea ferată Hodoni – Sînandrei, înspre Dealul Flămând (cota 109 m altitudine). Confluența Pârâului Iercici cu afluentul său stânga, Pârâul Caran, a generat un teren mlăștinos și o lărgire a talvegului văii. Latura de NE a obiectivului arheologic a fost distrusă în perioada modernă de exploatarea de lut și de construirea unui S.M.A.

e. coordonate GPS: 45 53 48 N 21 05 32 E; 97,7 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 495981; 196990.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

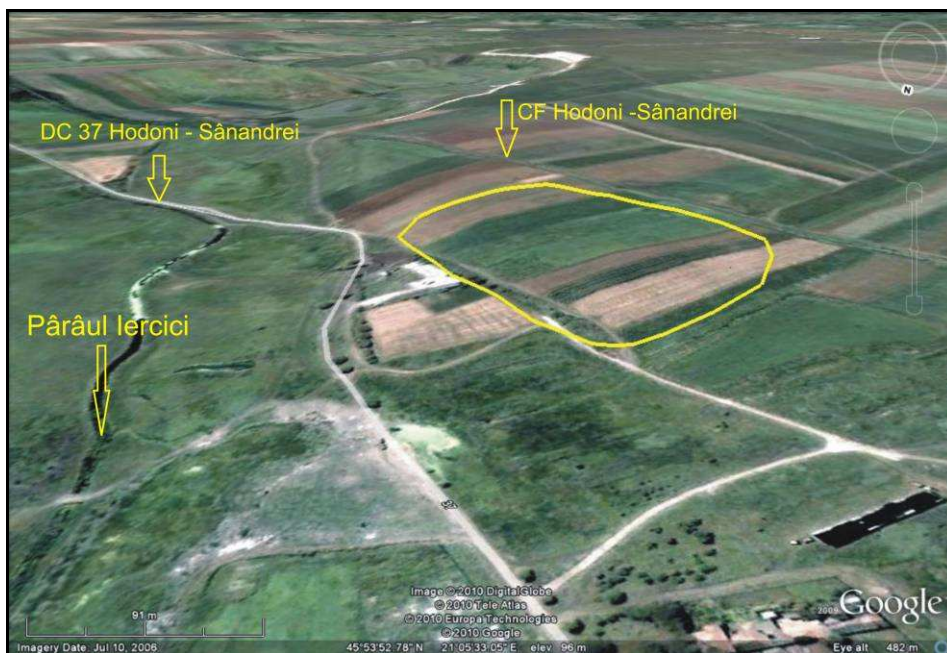
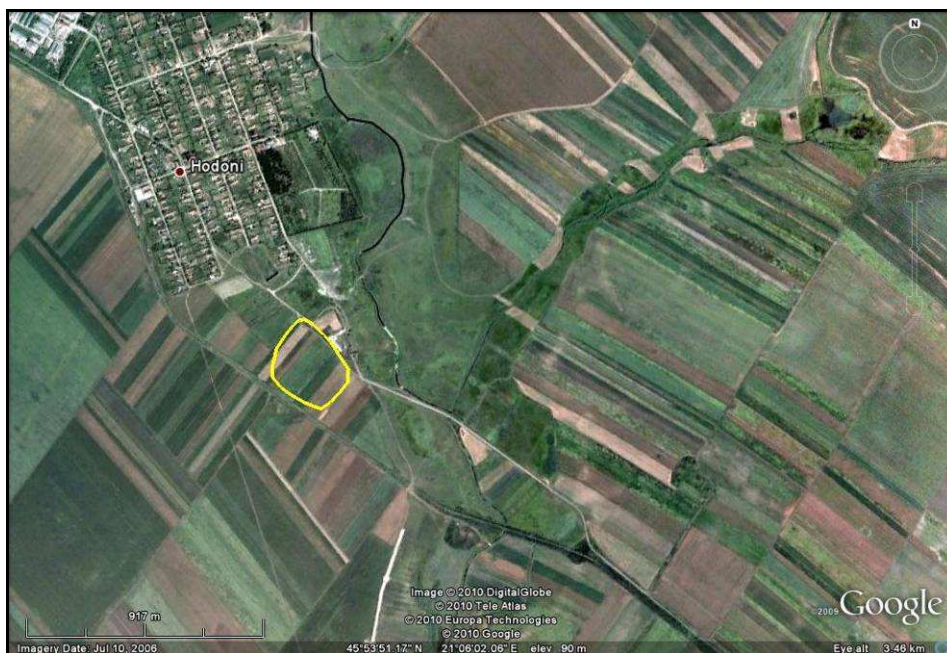
¹ M. Moga, O. Radu, *Contribuție la cunoașterea culturii Tisa I în lumina descoperirilor de la Hodoni (1959-1960)*, în *SCC*, 2 1979, p. 231-239.

² A. Bejan, M. Moga, *Necropola feudal-timpurie de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 159-168.

³ D. Țeicu, *Necropola din secolul al XI-lea de la Hodoni*, în Fl. Drașovean, D. Țeicu, M. Muntean, *Hodoni. Locuirile neolitice și necropola medievală timpurie*, Reșița, 1996, p. 34-43.

⁴ Fl. Drașovean, D. Țeicu, M. Muntean, *op. cit.*

⁵ A. Bejan, M. Moga, *op. cit.*; M. Moga, O. Radu, *op. cit.*; A. Bejan, *Banatul în secolele IV-XII*, Timișoara, 1995, p. 117-119; Fl. Drașovean, *Așezarea vinciană de la Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiș)*, în Gh. Lazarovici, Fl. Drașovean, *Cultura Vinča în România (origine, evoluție, legături, sinteze)*, Timișoara, 1991, p. 73-74; idem, *Locuirile neolitice de la Hodoni*, în *Banatica*, 15, 1995, p. 53-137; Fl. Martiș, O. Popescu, *Unelte de piatră șlefuită din locuirile neolitice de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003, 1, p. 21-44; Al. Rădulescu, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 62.

h. imagini de suprafață:

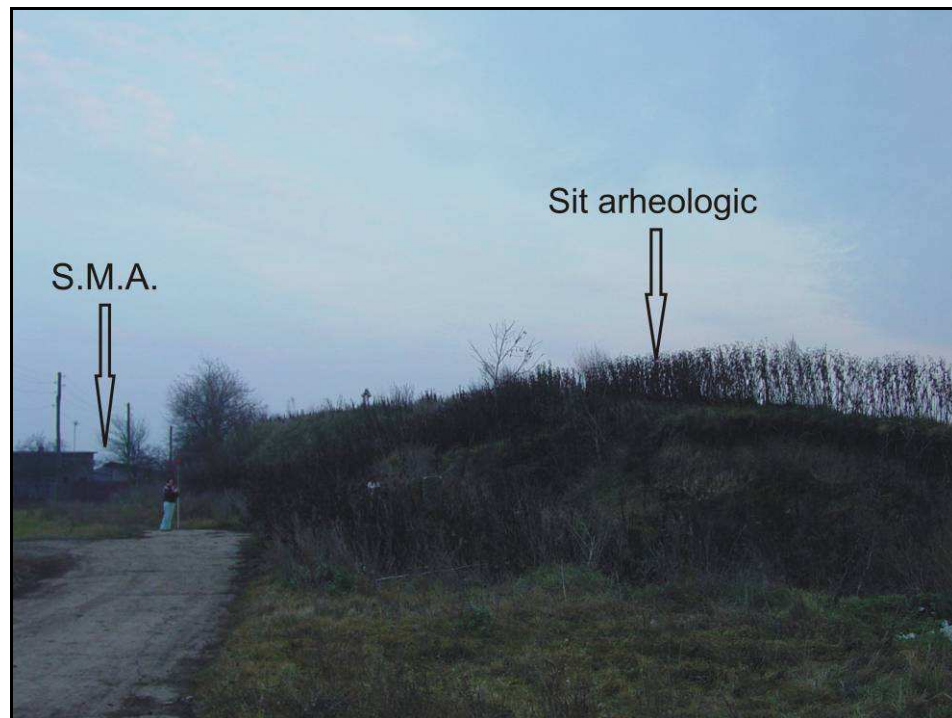
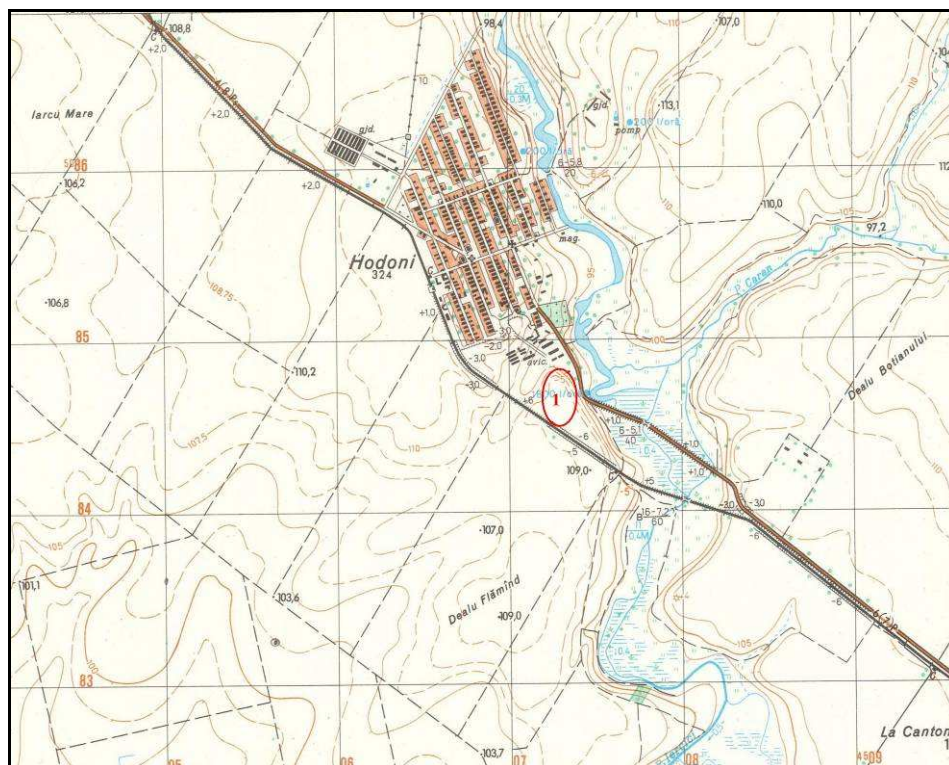

Fig. 1. Zona afectată de extracția lutului de pe latura de NE a sitului

Fig. 2. Situl Hodoni 1 văzut dinspre N

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

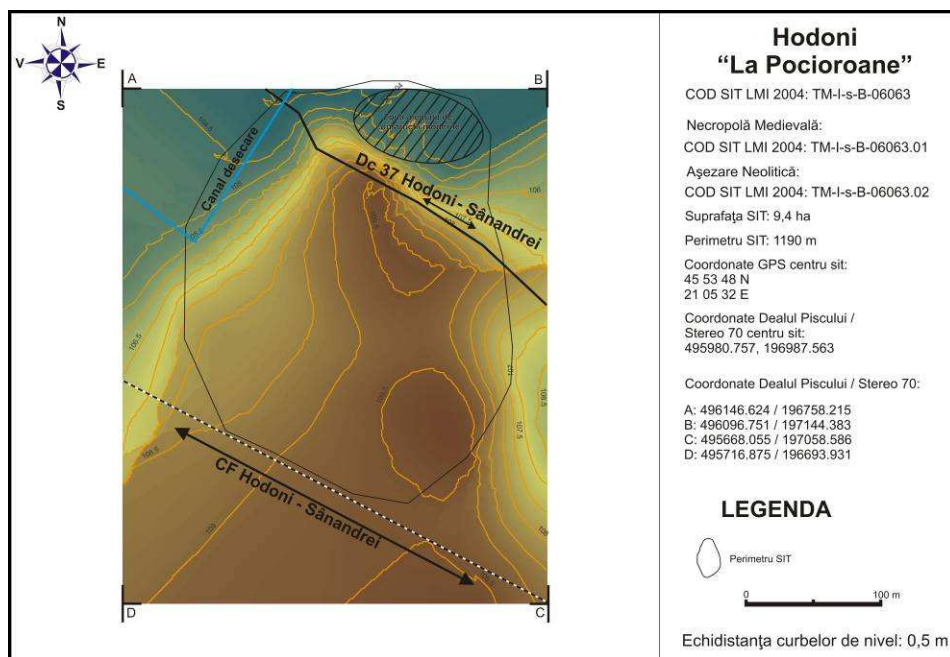

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Hodoni 1

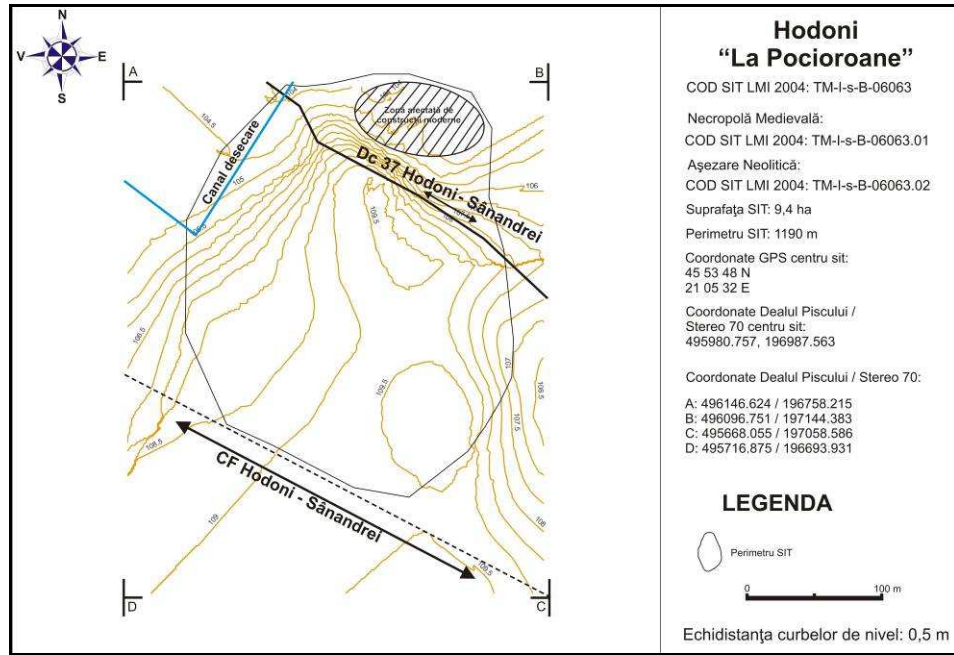

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Hodoni 1

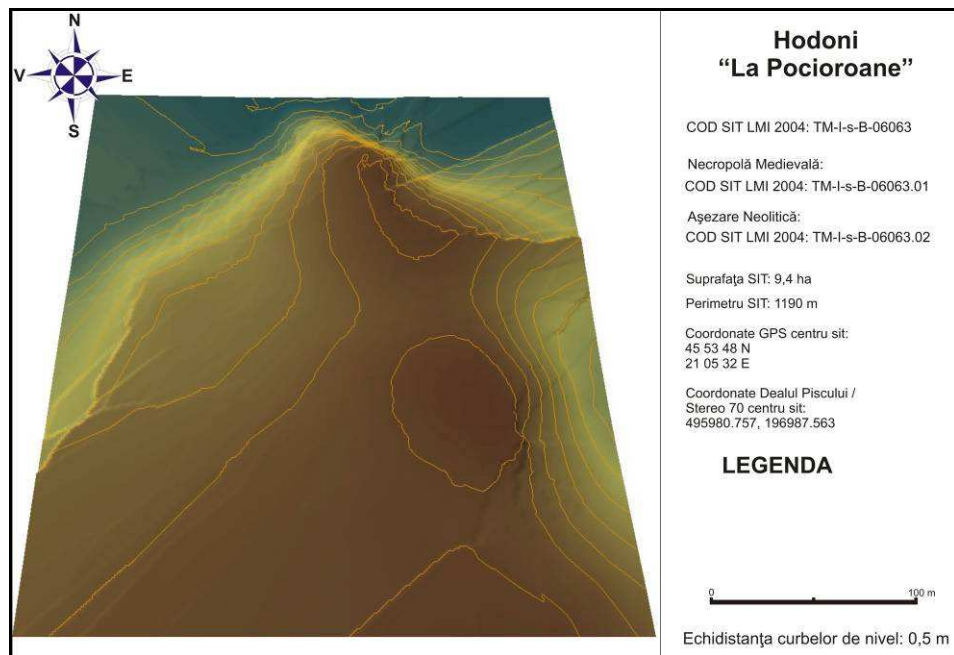
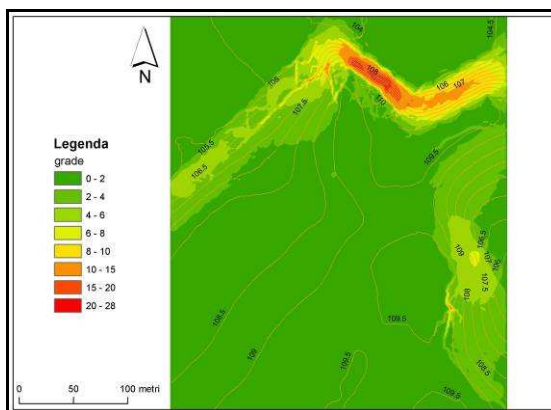
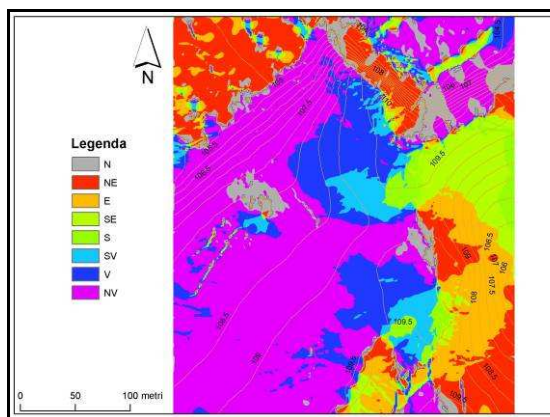

Fig. 5. Planul topografic 3D, Hodoni 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: întreaga așezare se află pe un bot de terasă cu o suprafață centrală relativ plană de 0 – 2 grade și cu pante ușoare către extremități, cuprinse între 2 și 6 grade, pe laturile de NV și SE; latura de NE a fost afectată de exploatările moderne de lut și construcția unui SMA, lucru care a determinat o accentuare artificială a pantei cuprinsă între 20 – 30 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: datorită conformației terenului, cu o ușoară pantă naturală către NV, rezultă o expoziție față de Soare către NV, care ar presupune condiții mai puțin favorabile în ceea ce privește iluminarea și încălzirea naturală; totuși, platoul superior fiind relativ plat, presupunem că factorul *expoziție* nu reprezintă (în acest caz) un element definitoriu în alegerea locației așezării.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare deschisă și necropolă de inhumație.

b. datare: neolitic (cultura Vinča și Tisa); epoca post-romană și medieval timpurie (sec. X-XI).

c. material arheologic: cu prilejul cercetărilor arheologice de teren desfășurate în vederea topografierii cu Stația Totală a obiectivului arheologic, au fost recoltate de la suprafața terenului numeroase fragmente ceramice neolitice, dar și sporadice fragmente ceramice cenușii post-romane și medieval dezvoltate. În teren erau vizibile concentrări importante de chirpic, dar și sporadice fragmente de piese de silex și bile de praștie din lut ars. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (31); fragmente ceramice tipice nedesenate (3); fragmente ceramice atipice (67); fragmente chirpic (17); fragmente material litic (2); fragmente țiglă medievală (1).

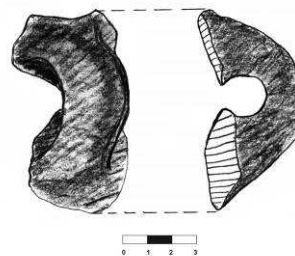
d. fotografii și desene artefacte:

Foto Hodoni 1_1 a

Foto Hodoni 1_1 b

Desen Hodoni 1_1

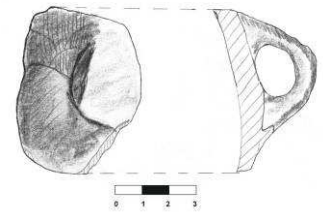

Foto Hodoni 1_2 a

Foto Hodoni 1_2 b

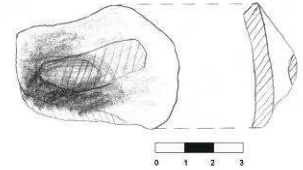
Desen Hodoni 1_2

Foto Hodoni 1_3 a

Foto Hodoni 1_3 b

Desen Hodoni 1_3

Foto Hodoni 1_4 a

Foto Hodoni 1_4

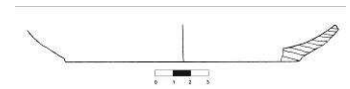
Desen Hodoni 1_4

Foto Hodoni 1_5 a

Foto Hodoni 1_5 b

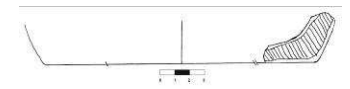
Desen Hodoni 1_5

Foto Hodoni 1_6 a

Foto Hodoni 1_6 b

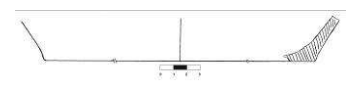
Desen Hodoni 1_6

Foto Hodoni 1_7 a

Foto Hodoni 1_7 b

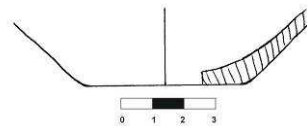
Desen Hodoni 1_7

Foto Hodoni 1_8 a

Foto Hodoni 1_8 b

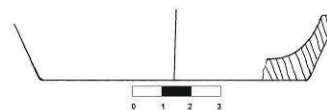
Desen Hodoni 1_8

Foto Hodoni 1_9 a

Foto Hodoni 1_9 b

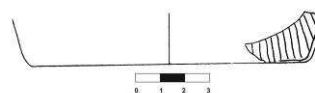
Desen Hodoni 1_9

Foto Hodoni 1_10 a

Foto Hodoni 1_10 b

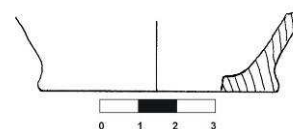
Desen Hodoni 1_10

Foto Hodoni 1_11 a

Foto Hodoni 1_11 b

Desen Hodoni 1_11

Foto Hodoni 1_12 a

Foto Hodoni 1_12 b

Desen Hodoni 1_12

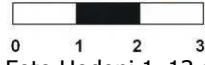
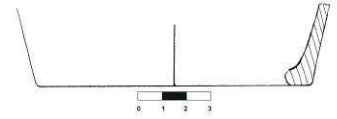

Foto Hodoni 1_13 a

Foto Hodoni 1_13 b

Desen Hodoni 1_13

Foto Hodoni 1_14 a

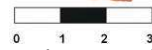

Foto Hodoni 1_14 b

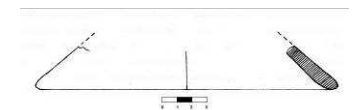
Desen Hodoni 1_14

Foto Hodoni 1_15 a

Foto Hodoni 1_15 b

Desen Hodoni 1_15

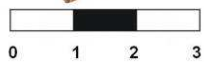

Foto Hodoni 1_16 a

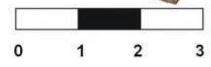

Foto Hodoni 1_16 b

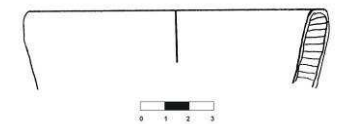
Desen Hodoni 1_16

Foto Hodoni 1_17 a

Foto Hodoni 1_17 b

Desen Hodoni 1_17

Foto Hodoni 1_18 a

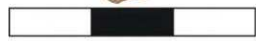

Foto Hodoni 1_18 b

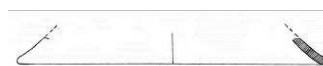
Desen Hodoni 1_18

Foto Hodoni 1_19 a

Foto Hodoni 1_19 b

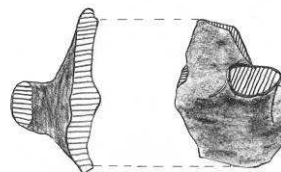
Desen Hodoni 1_19

Foto Hodoni 1_20 a

Foto Hodoni 1_20 b

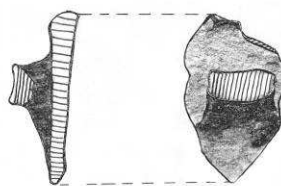
Desen Hodoni 1_20

Foto Hodoni 1_21 a

Foto Hodoni 1_21 b

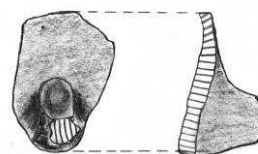
Desen Hodoni 1_21

Foto Hodoni 1_22 a

Foto Hodoni 1_22 b

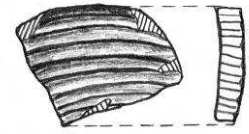
Desen Hodoni 1_22

Foto Hodoni 1_23 a

Foto Hodoni 1_23 b

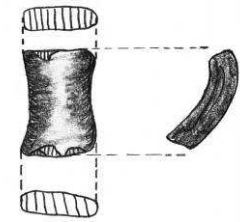
Desen Hodoni 1_23

Foto Hodoni 1_24 a

Foto Hodoni 1_24 b

Desen Hodoni 1_24

Foto Hodoni 1_25 a

Foto Hodoni 1_25 b

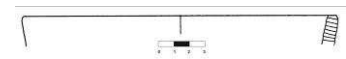
Desen Hodoni 1_25

Foto Hodoni 1_26 a

Foto Hodoni 1_26 b

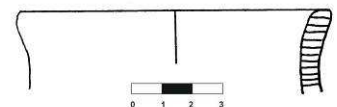
Desen Hodoni 1_26

Foto Hodoni 1_27 a

Foto Hodoni 1_27 b

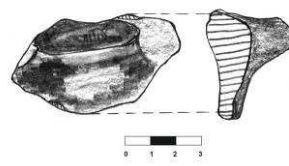
Desen Hodoni 1_27

Foto Hodoni 1_28 a

Foto Hodoni 1_28 b

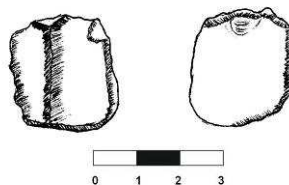
Desen Hodoni 1_28

Foto Hodoni 1_29 a

Foto Hodoni 1_29 b

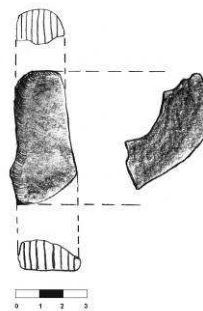
Desen Hodoni 1_29

Foto Hodoni 1_30 a

Foto Hodoni 1_30 b

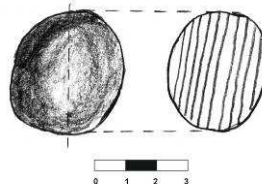
Desen Hodoni 1_30

Foto Hodoni 1_31 a

Foto Hodoni 1_31 b

Desen Hodoni 1_31

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: teren arabil.

b. starea de conservare: medie, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne și a exploatărilor de lut din faleza de pe latura de NE a sitului.

c. importanța și relevanța științifică: așa cum au precizat-o limpede rezultatele cercetărilor arheologice, importanța științifică a sitului de la Hodoni „Pocioroane” este una deosebită pentru neoliticul târziu de pe teritoriul Banatului. De asemenea, situl este unul dintre puținele de pe actualul teritoriu al județului Timiș care se bucură de publicare detaliată, inclusiv monografică, a rezultatelor investigațiilor arheologice. În aceste condiții, Hodoni „Pocioroane” a devenit o referință științifică pentru arheologia neoliticului bănățean, dar și pentru funeraria medieval-timpurie a aceluiași areal.

d. importanța turistică: în situația actuală, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în circuitele de turism cultural, adresate unui public neavizat. Doar o mediatizare prin „tălmăcirea” informației științifice, va putea face din acest punct arheologic, unul de interes turistic. Accesul facil, situl fiind amplasat în marginea localității Hodoni, existența în zonă a altor puncte de interes turistic (rezervația ornitologică de la Satchinez, fortificația medievală

din punctul „Grădiște” a aceleiași localități etc.) reprezintă atuuiri care trebuie luate în considerare.

e. propunere de restaurare: nu este cazul.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 20.11.2006.

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia, Adrian Cîntar și studenții Lavinia Bolcu, Daniela Șuticău.

VII. Bibliografie:

- Bejan, Adrian, *Banatul în secolele IV-XII*, Timișoara, 1995, p. 117-119
- Bejan, Adrian; Benea, Doina, *Șantierul arheologic Hodoni – Pusta. Raport preliminar (1979-1984)*, în *Banatica*, 8, 1985, p. 187
- Bejan, Adrian; Mare, Mircea, *Dudeștii Vechi-Pusta Bucova, necropola și mormintele de inhumație din sec. VI-XII (II)*, în *AB, S.N.*, 6, 1998, p. 328
- Bejan, Adrian; Moga, Marius, *Necropola feudal-timpurie de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 159-168
- Drașovean, Florin, *Așezarea vinciană Hodoni*, Timișoara, 1991
- Drașovean, Florin, *Așezarea vinciană de la Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiș)*, în Gh. Lazarovici, Fl. Drașovean, *Cultura Vinča în România (origine, evoluție, legături, sinteze)*, Timișoara, 1991, p. 73-74.
- Drașovean, Florin, *Connections between Vinča C and Tisa, Herpály, Petrești and Bucovăț cultures in norther Banat*, în *Banatica*, 11, 1991, p. 201-211
- Drașovean Florin, *Locuirile neolitice de la Hodoni*, în *Banatica*, 15, 1995, p. 53-137
- Drașovean Florin, *Cultura Vinča târzie (faza C) în Banat*, Timișoara, 1996, p. 110
- Drașovean, Florin; Țeicu, Dumitru; Muntean, Marius, *Hodoni. Locuirile neolitice și necropola medievală timpurie*, Reșița, 1996
- Lazarovici, Gheorghe, *Tipologia și cronologia culturii Vinča în Banat*, în *Banatica*, 2, 1973, p. 53
- Lazarovici, Gheorghe, *Cu privire la neoliticul din Banat*, în *Tibiscus*, 3, 1974, p. 63
- Lazarovici, Gheorghe, *Unele probleme ale ceramicii neoliticului din Banat*, în *Banatica*, 3, 1975, p. 23
- Lazarovici, Gheorghe, *Despre eneoliticul timpuriu din Banat*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 7, 23
- Lazarovici, Gheorghe, *Fragen der neolithischen Keramik im Banat*, în *Festschrift für Richard Pittioni zum siebzigsten Geburtstag*, Viena, 1976, p. 203
- Lazarovici, Gheorghe, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 199
- Lazarovici, Gheorghe, *„Șocul” Vinča C în Transilvania. Contribuții la geneza eneoliticului timpuriu*, în *AMP*, 11, 1987, p. 33-56
- Lazarovici, Gheorghe; Kalmar, Zoia Maxim, *Parța. Despre arhitectura culturii Banatului*, în *Tibiscum*, 8, 1993, p. 41
- Lazarovici, Cornelia Magda; Lazarovici, Gheorghe, *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului în România*, vol. I, Iași, 2006, p. 491-492
- Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 134
- Martș, Florentina, *Reprezentări de zeități pe ceramica neolitică*, în *AB, S.N.*, 9, 2001, p. 73-74
- Martș, Florentina; Popescu, Octavian, *Unelte de piatră șlefuită din locuirile neolitice de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *AB, S.N.*, 10-11, 2002-2003, 1, p. 21-44
- Mărghitan, Liviu, *Banatul în lumina arheologiei*, vol. 3, Timișoara, 1985, p. 69-72
- Moga, Marius; Radu, Ortansa, *Contribuție la cunoașterea culturii Tisa I în lumina descoperirilor de la Hodoni (1959-1960)*, în *SCC*, 2 1979, p. 231-239
- Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 62

I. Date LMI Timiș 2004:

b. informații LMI 2004: Așezare; sat HODONI; comuna SATCHINEZ; sec. III – IV, Epoca daco-romană.

c. cod eGISpat 2010: Hodoni, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

Așa cum se observă și mai sus, informațiile din LMI Timiș 2004 sunt extrem de vagi în ceea ce privește localizarea și toponimia obiectivului la care se face referire. Singurele informații vizează denumirea sitului, în speță „așezare” și datarea, adică „sec. III – IV, Epoca daco-romană”. În lucrări care abordează descoperiri arheologice din hotarul Hodoniului¹ mai sunt menționate și alte situri databile în această perioadă. Cu toate acestea, obiectivul arheologic reprezentativ prin descoperirile și amploarea investigațiilor pentru perioada post-romană este cel investigat în punctul „Pustă”.

În contextul cercetărilor arheologice din punctul „Pocioroane”, în anul 1976 se efectuează investigații de teren în hotarul localității, descoperindu-se și importantul obiectiv arheologic din punctul „Pustă”. Urmărirea în teren a profilelor celor două șanțuri moderne de drenare a apei și de evacuare a dejecțiilor de la ferma agrozootehnică, au permis, încă din faza inițială de investigare, conturarea caracterului locuirii de pe platoul „Pustă”. Se constata, astfel, existența unei importante așezări fortificate, databile în epoca bronzului, suprapusă de o bogată locuire post-romană. În aceste condiții, între 1979-1984, un colectiv condus de Adrian Bejan și din care au mai făcut parte Doina Benea și Mircea Mare, desfășoară mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice, cu rezultate deosebite². Demararea unor campanii pe mai mulți ani, cât și publicarea rezultatelor, au făcut din situl arheologic de la Hodoni „Pustă” unul definitoriu pentru studierea și cunoașterea epocii post-romane din Banatul de câmpie.

În luna octombrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind ample cercetări de teren și efectuează ridicarea topografică cu Stația Totală. În contextul întocmirii documentației pentru realizarea fișei de sit, prin analizarea minuțioasă a informației cartografice, a ortofotoplanurilor și a imaginilor satelitare s-a constatat că obiectivul arheologic este traversat de la SSV la NNE de traiectul valului „roman” I. Cu toate acestea, în teren traseul său este foarte puțin vizibil, fiind aproape complet distrus și aplatizat de lucrările agricole moderne. Traiectul său apare limpede figurat pe hărțile militare iosephine din 1769-1772. Pe hărțile topografice din 1975, la N de platoul unde este amplasat situl arheologic, apare menționat toponimul „Dealul Iarcu Mare”, toponimul respectiv fiind întotdeauna întâlnit în relație cu valurile „romane” care străbat Banatul. De asemenea, pe vechile imagini *Google Earth*, care acum sunt disponibile doar parțial, dar care la momentul efectuării ridicării topografice aveau o calitate foarte bună, traiectul valului era vizibil și pe sectorul în care străbătea „Pusta” Hodoniului. În acest context, putem aduce în discuție, ca și ipoteză de lucru, faptul că sistemul de fortificație al așezării de epoca bronzului, investigată în timpul

¹ Vezi, între altele, Fl. Drașovean, D. Țicu, M. Muntean, *Hodoni. Locuirile neolitice și necropola medievală timpurie*, Reșița, 1996, p. 7; A. Geangu, *Cercetări de suprafață în hotarul localităților Carani (com. Sănandrei, jud. Timiș) și Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiș)*, în *AB, S.N.*, 9, 2001, p. 169.

² Asupra rezultatelor campaniilor de cercetări arheologice sistematice, vezi A. Bejan, *Așezarea din secolele III-IV e.n. de la Hodoni-Pustă, jud. Timiș*, în *MCA*, 14, 1980, p. 366-372; idem, *Așezări rurale daco-romane din Banat din sec. III-IV e.n. în lumina unor recente cercetări arheologice*, în *AB, S.N.*, 1, 1981, p. 21-26; idem, *Contribuții arheologice la cunoașterea așezărilor rurale daco-romane din Banat în lumina descoperirilor de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 153-169; idem, *Elemente de continuitate daco-romană în așezarea de la Hodoni (jud. Timiș) sec. III-IV. Tipologia gropilor de provizii*, în *SIB*, 9, 1983, p. 13-22; idem, *Banatul în secolele IV-XII*, Timișoara, 1995, p. 35-40; idem, *Ceramica romană târzie din așezarea de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *AB, S.N.*, 4, 1995, p. 376-392; idem, *Habitatul rural de sec. III / IV-VII / VIII din spațiul actual românesc. Metodologia cercetării (I)*, în *AB, S.N.*, 7-8, 1999-2000, p. 523-525; A. Bejan, D. Benea, *Șantierul arheologic Hodoni – Pustă*, în *MCA*, 15, 1983, p. 388; idem, *Șantierul arheologic Hodoni – Pusta. Raport preliminar (1979-1984)*, în *Banatica*, 8, 1985, p. 187-202; A. Bejan, D. Benea, M. Mare, *Hodoni-Pustă, com. Satchinez, jud. Timiș*, în *SAC*, 2, 1997, p. 48-50; A. Bejan, M. Mare, *Descoperiri arheologice de epoca bronzului și secolul III-IV e.n. la Hodoni – Pustă (Raport privind cercetările arheologice din anii 1983-1984)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 21-28; M. Mare, *Tipuri de locuințe din Banat între sec. IV-IX d.Hr.*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 114-115; M. Mare, *Banatul între secolele IV-IX*, Timișoara, 2004, p. 37, 179-180.

campaniilor arheologice sistematice, să fi fost suprapus și afectat de traiectul fortificației liniare de pământ, cunoscută drept „valul roman I”.

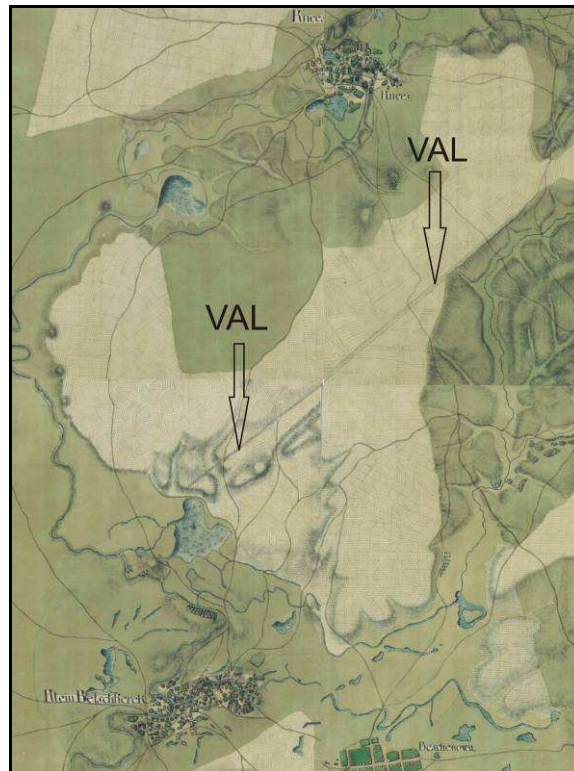

Fig. 1. Traiectului valului „roman” I între Bechicherecu Mic și Satchinez

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Pustă”.

b. reper localizare: la 1,2 km N de biserica ortodoxă din Hodoni; la 6,52 km V de biserica ortodoxă din Carani și la 4 km SE de biserica ortodoxă din Satchinez.

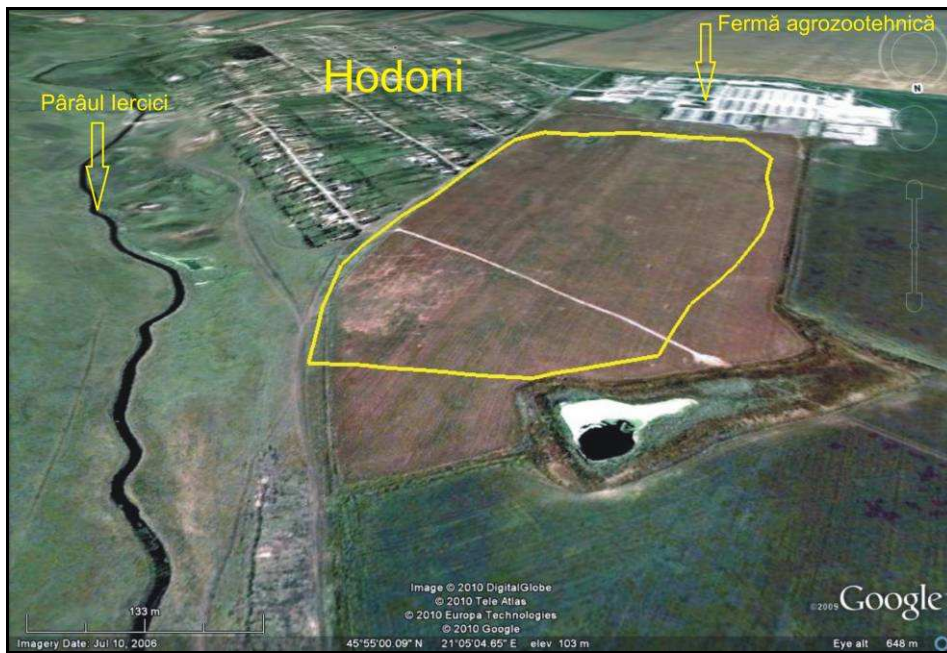
c. reper hidrografic: la 340 m V de versantul drept al Pârâului Iericici.

d. descriere geografică: Situl este amplasat pe terasa superioară din versantul drept al Pârâului Iericici, pe o suprafață relativ plană care coboară ușor spre E. Limita sud-estică a sitului este dată de un canal de îmbunătățiri funciare aflat în marginea de NV a localității moderne. Așezarea post-romană ocupă zona de NE a sitului, înspre Valea Pârâului Iericici, imediat sub buza terasei spre a fi ferită de vânturile dinspre V. Așezarea de epoca bronzului ocupă partea superioară a terasei, în latura de SV a sitului paralelă cu canalul din marginea satului.

e. coordonate GPS: 45 54 53 N 21 05 04 E; 104 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 498016; 196485.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafață:

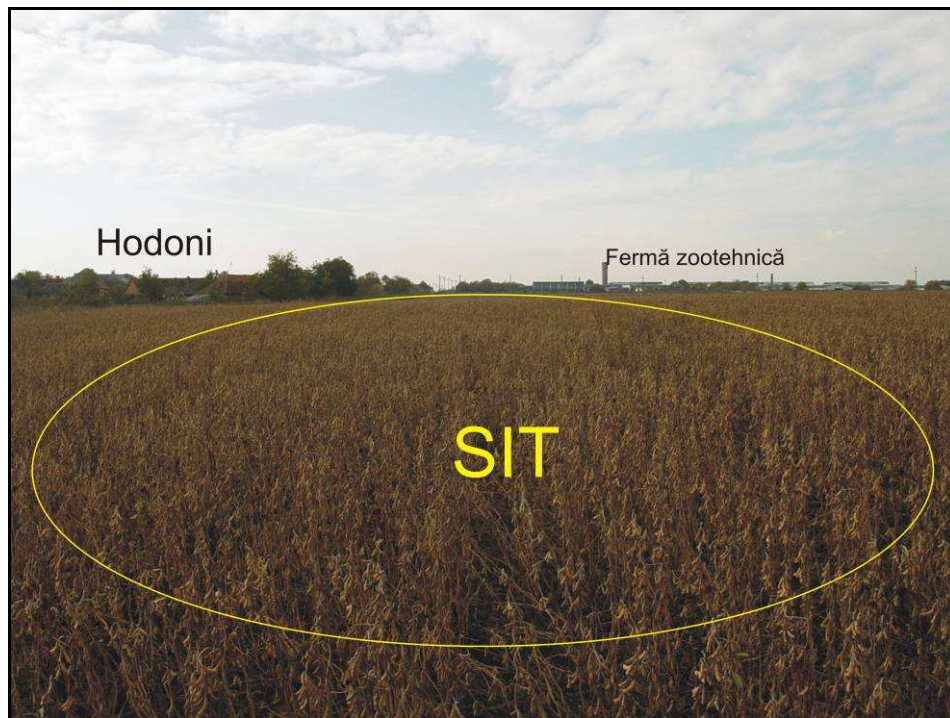

Fig. 2. Hodoni „Pustă” văzut dinspre NE

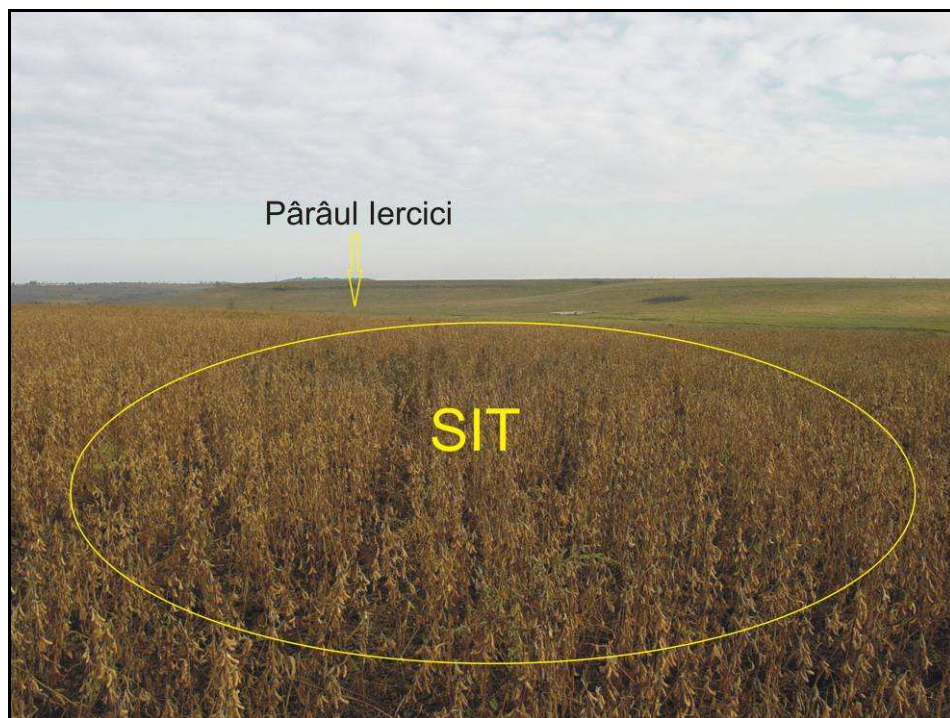
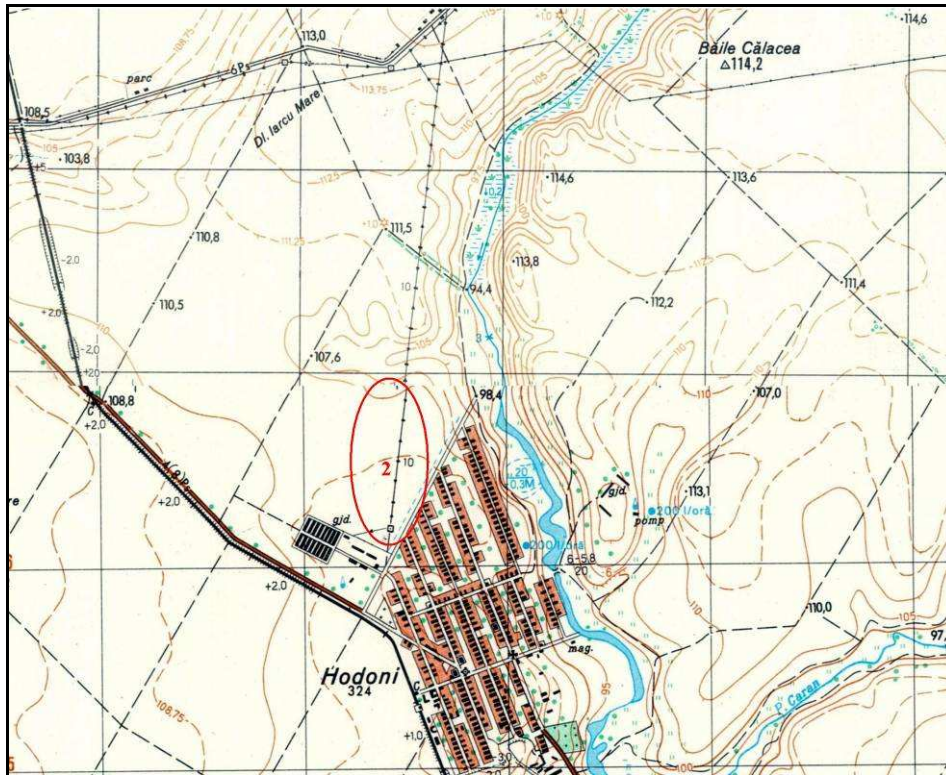

Fig. 3. Hodoni „Pustă” văzut dinspre SV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

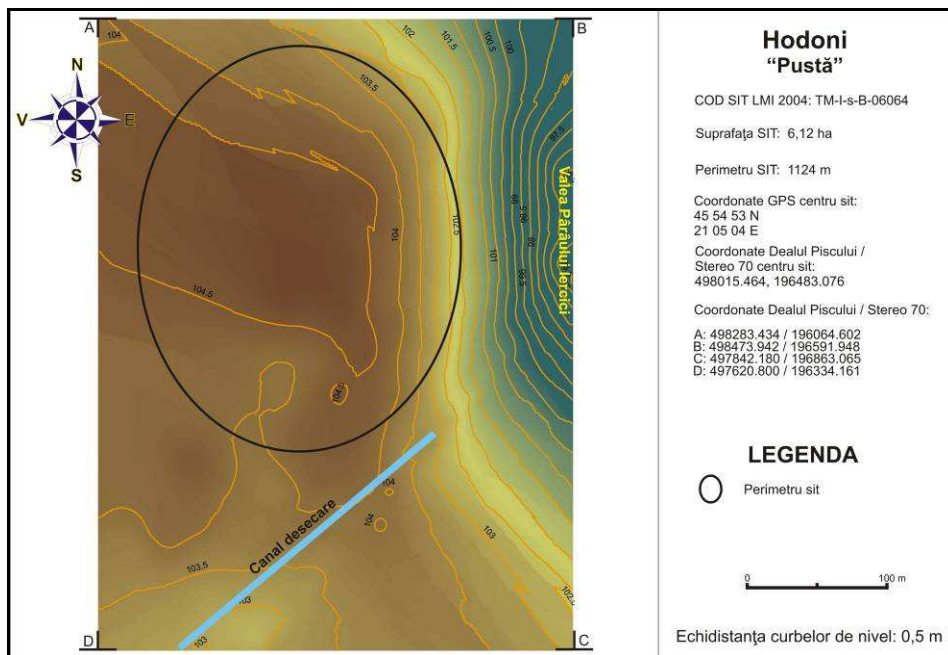

Fig. 4. Planul topografic 2D color, Hodoni 2

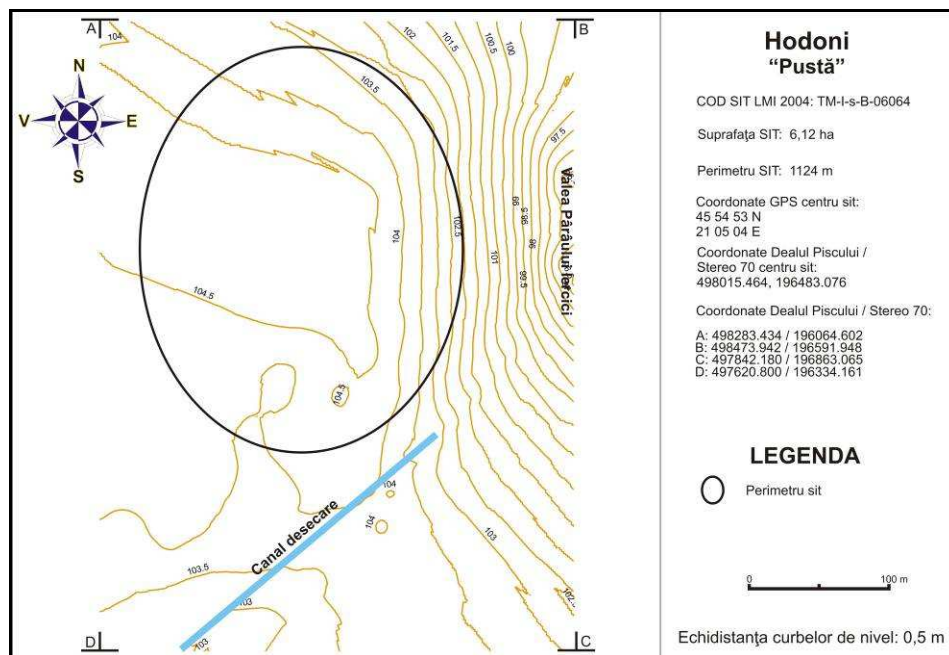

Fig. 5. Planul topografic 2D curbe de nivel, Hodoni 2

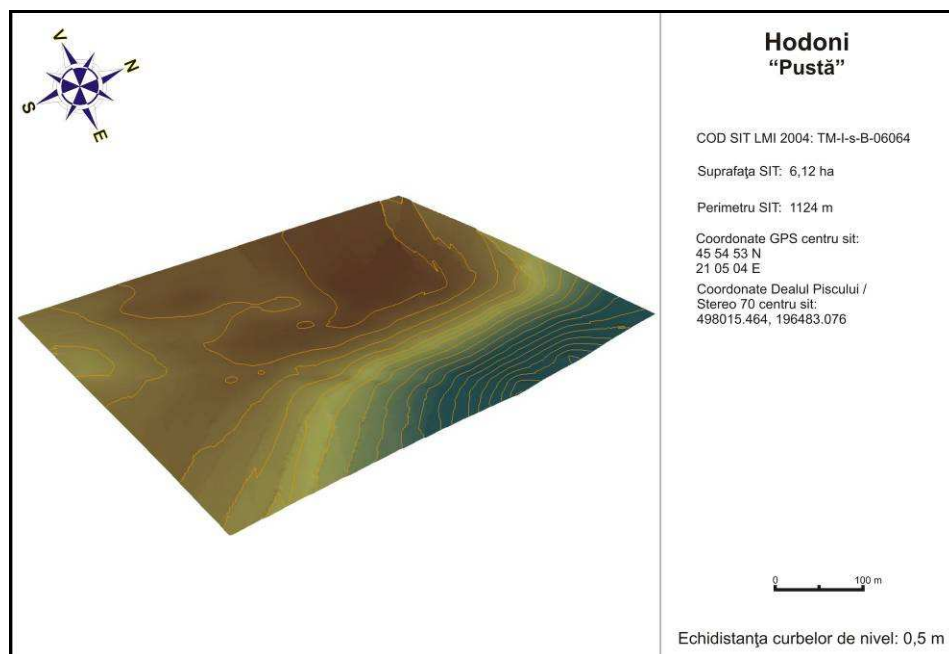
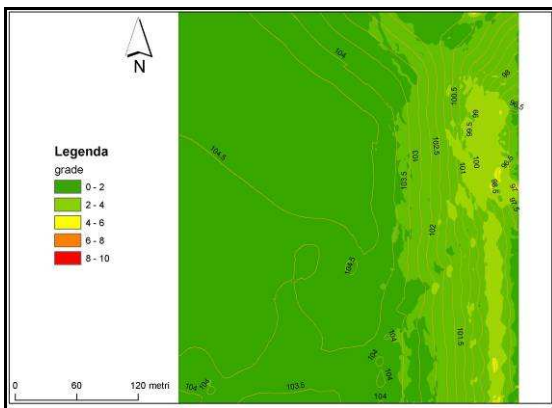
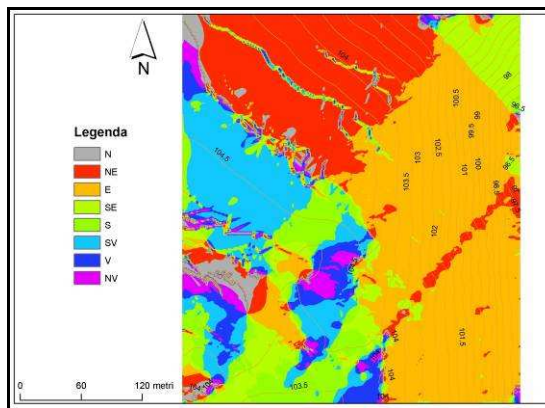

Fig. 6. Planul topografic 3D, Hodoni 2

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: așezarea se află pe bot de terasă cu pante ușoare către N și E de cca. 2 – 4 grade; platoul central este ușor bombat cu o pantă nesemnificativă de 0 – 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma ușor bombată a platoului central pe care se află așezarea face ca expoziția față de Soare să se prezinte sub forma unei roze cu orientări către toate punctele cardinale; înclinația mai accentuată a platoului către E, face ca cca. jumătate din sit să aibă o expoziție preponderent spre E și SE.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare fortificată, așezare deschisă și fortificație liniară de pământ (?).

b. datare: epoca bronzului și epoca post-romană.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit sporadice artefacte arheologice de epoca bronzului și post-romane. Date fiind condițiile improprii pentru o cercetare de teren (miriște de grâu și soia), nu au putut fi culese decât preponderent fragmente ceramice atipice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (8); fragmente ceramice atipice (27); fragmente chirpic (1).

d. fotografii și desene artefacte:

Foto Hodoni 2_1 a

Foto Hodoni 2_1 b

Desen Hodoni 2_1

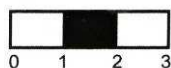

Foto Hodoni 2_2 a

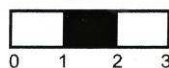
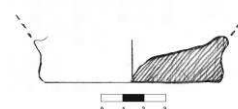

Foto Hodoni 2_2 b

Desen Hodoni 2_2

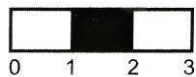

Foto Hodoni 2_3 a

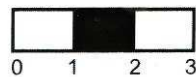
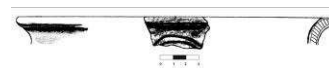

Foto Hodoni 2_3 b

Desen Hodoni 2_3

Foto Hodoni 2_4 a

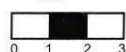
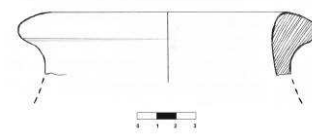

Foto Hodoni 2_4 b

Desen Hodoni 2_4

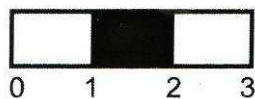

Foto Hodoni 2_6 a

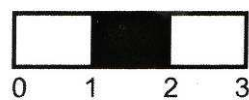
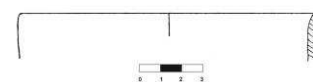

Foto Hodoni 2_6 b

Desen Hodoni 2_6

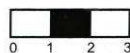
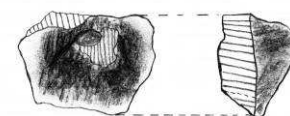

Foto Hodoni 2_7 a

Foto Hodoni 2_7 b

Desen Hodoni 2_7

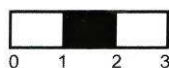
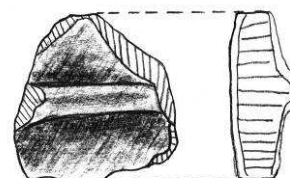

Foto Hodoni 2_8 a

Foto Hodoni 2_8 b

Desen Hodoni 2_8

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: teren arabil.

b. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

c. importanța și relevanța științifică: așa cum au arătat-o, cu prisosință, rezultatele campaniilor de cercetare arheologică sistematică dintre 1979-1984, obiectivul arheologic de la

Hodoni „Pustă” este unul definitoriu pentru epoca post-romană de pe teritoriul Banatului de câmpie.

d. importanța turistică: în stadiul actual de conservare și punere în valoare, obiectivul arheologic de la Hodoni „Pustă” nu se pretează înscrierii în circuite turistice.

e. propunere de restaurare: nu este cazul.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 20.10.2007.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia și studentul Lucian Vidra

VII. Bibliografie:

- Bejan Adrian, *Așezarea din secolele III-IV e.n. de la Hodoni-Pustă, jud. Timiș*, în *MCA*, 14, 1980, p. 366-372
- Bejan Adrian, *Așezări rurale daco-romane din Banat din sec. III-IV e.n. în lumina unor recente cercetări arheologice*, în *AB, S.N.*, 1, 1981, p. 21-26
- Bejan Adrian, *Contribuții arheologice la cunoașterea așezărilor rurale daco-romane din Banat în lumina descoperirilor de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *Banatica*, 6, 1981, p. 153-169
- Bejan, Adrian, *Elemente de continuitate daco-romană în așezarea de la Hodoni (jud. Timiș) sec. III-IV. Tipologia gropilor de provizii*, în *SIB*, 9, 1983, p. 13-22
- Bejan, Adrian *Banatul în secolele IV-XII*, Timișoara, 1995, p. 35-40
- Bejan Adrian, *Ceramica romană târzie din așezarea de la Hodoni (jud. Timiș)*, în *AB, S.N.*, 4, 1995, p. 376-392
- Bejan Adrian, *Habitatul rural de sec. III / IV-VII / VIII din spațiul actual românesc. Metodologia cercetării (I)*, în *AB, S.N.*, 7-8, 1999-2000, p. 523-525
- Bejan Adrian, *La Dacie de South-Ouest (le Banat) aux IVe-VIIe siècles reflétée par les découvertes archéologiques*, în *Orbis Antiquus. Studia in Honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 380-383
- Bejan, Adrian; Benea, Doina, *Șantierul arheologic Hodoni – Pustă*, în *MCA*, 15, 1983, p. 388-394
- Bejan, Adrian; Benea, Doina, *Șantierul arheologic Hodoni – Pusta. Raport preliminar (1979-1984)*, în *Banatica*, 8, 1985, p. 187-202
- Bejan, Adrian; Benea, Doina; Mare, Mircea, *Hodoni-Pustă. , com. Satchinez, jud. Timiș*, în *SAC*, 2, 1997, p. 48-50
- Bejan, Adrian; Mare, Mircea, *Descoperiri arheologice de epoca bronzului și secolul III-IV e.n. la Hodoni – Pustă (Raport privind cercetările arheologice din anii 1983-1984)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 21-28
- Geangu, Anabela, *Cercetări de suprafață în hotarul localităților Carani (com. Sânnandrei, jud. Timiș) și Hodoni (com. Satchinez, jud. Timiș)*, în *AB, S.N.*, 9, 2001, p. 169
- Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 134
- Mare, Mircea, *Tipuri de locuințe din Banat între sec. IV-IX d.Hr.*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 114-115
- Mare, Mircea, *Banatul între secolele IV-IX*, Timișoara, 2004, p. 37, 179-180

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Cetate turcească; sat IANOVA, comuna REMETEA MARE; "Cetate Turcească", la 2 km S de sat; sec. XIV - XVI Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Ianova, Obiectiv 1.

II. Istoric cercetărilor:

„Cetatea turcească” de la Ianova a reprezentat, în contextul demarării proiectului *eGISpat Timiș*, un obiectiv arheologic a cărui identificare în teren a ridicat numeroase dificultăți. Cu excepția indiciilor furnizate de LMI Timiș 2004, date despre o fortificație medievală în hotarul localității Ianova am regăsit doar într-o lucrare a d-lui D. Țeicu¹, apărută la un an după desfășurarea investigațiilor de teren, unde domnia sa spune textual: „La Ianova se află ruinele unei fortificații medievale (sec. XIV-XVI) situate la circa 2 km sud de sat în punctul numit Cetatea Turcească”. Pornind de la aceste date, în toamna anului 2006 se demarează ample cercetări în arealul vizat. De asemenea, în urma mai multor discuții purtate cu localnicii s-a putut constata că toponimul „Cetatea turcească” era încă bine cunoscut în memoria colectivă a comunității, în urma indiciilor furnizate de localnici putându-se identifica în teren fortificația de pământ medievală. În octombrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiș* efectuează ridicarea topografică cu Stația Totală și recoltează artefacte din teren.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetatea Turcească”.

b. reper localizare: la 1,9 km SSV de biserica ortodoxă din Ianova; la 4,2 km NV de biserica ortodoxă din Izvin și la 5,5 km NNE de biserica ortodoxă din Remetea Mare.

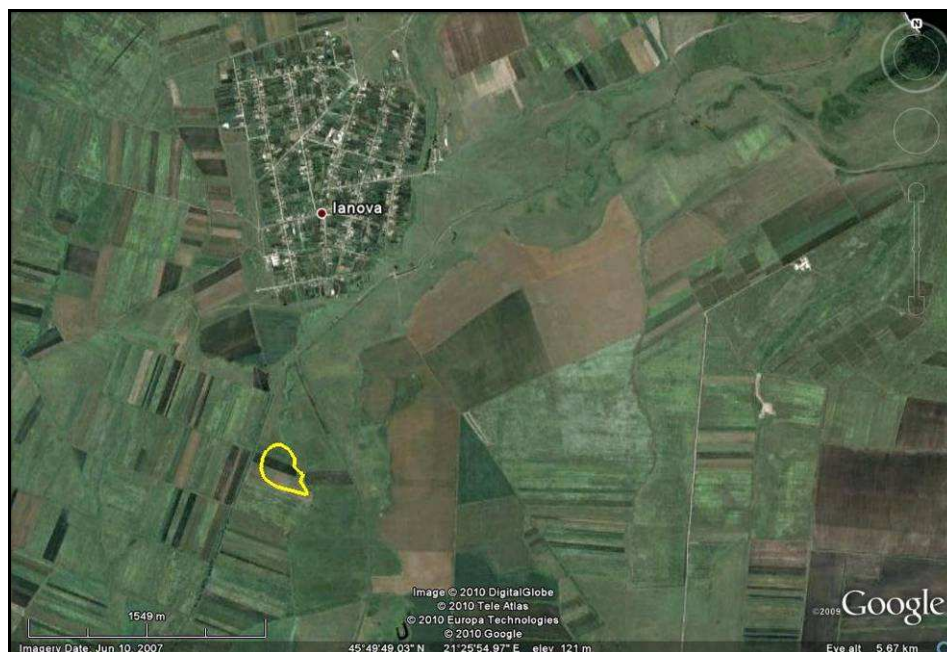
c. reper hidrografic: la 350 m V de versantul drept al Pârâului Gherteamoș.

d. descriere geografică: din punct de vedere geografic situl ocupă o terasă morfologică bine individualizată, care flanchează albia majoră din versantul drept al Pârâului Gherteamoș. Intervenția antropică pentru realizarea fortificației de pământ a profitat de avantajul natural al terenului, șanțul acesteia fiind săpat în terasa naturală.

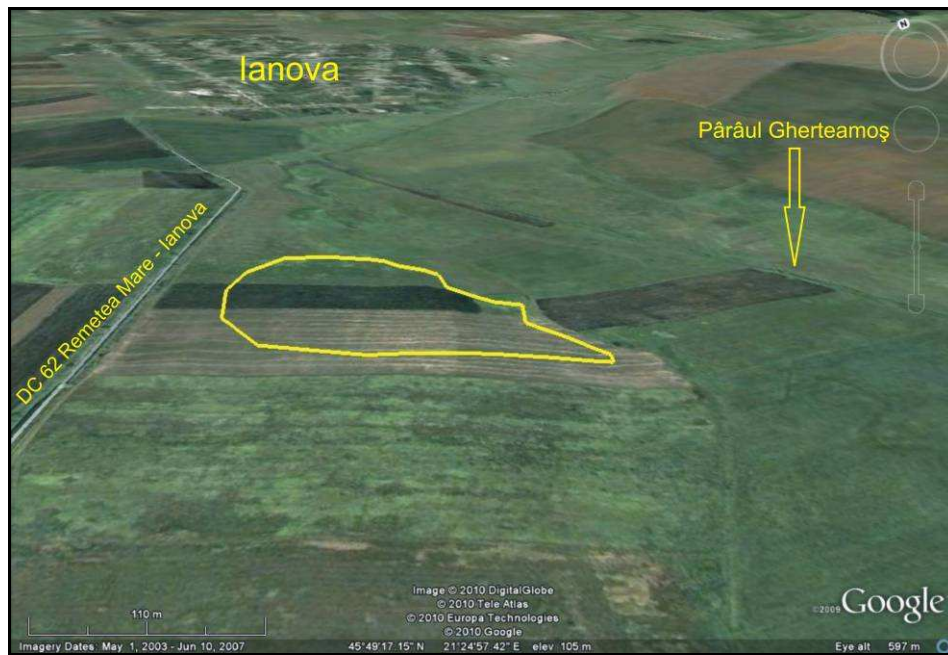
e. coordonate GPS: 45 49 18 N 21 24 58 E; 108 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 486448; 221625.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

¹ D. Țeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 214 (cu bibliografia).

h. imagini de suprafață:

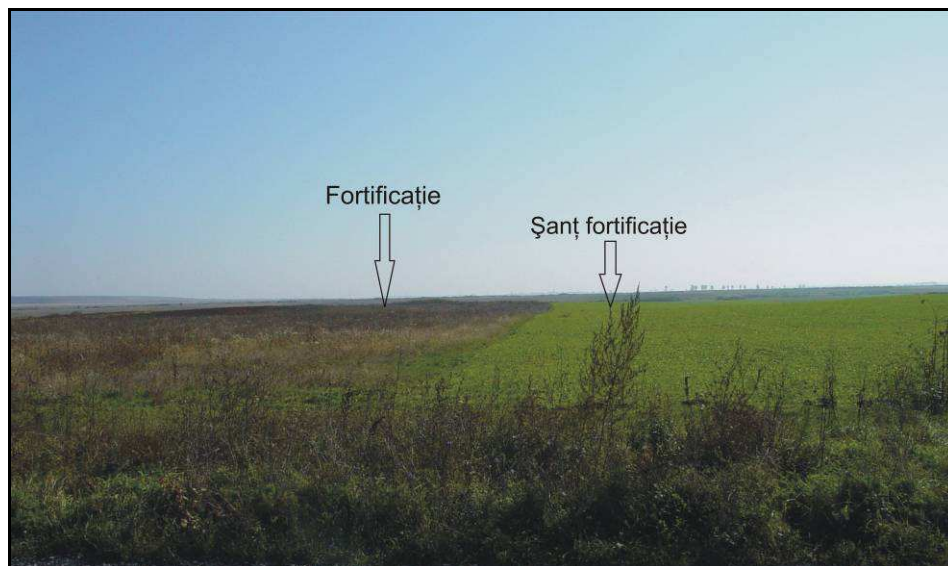

Fig. 1. Situl de la Ianova „Cetatea turcească” văzut de pe DC 62 Remetea Mare – Ianova

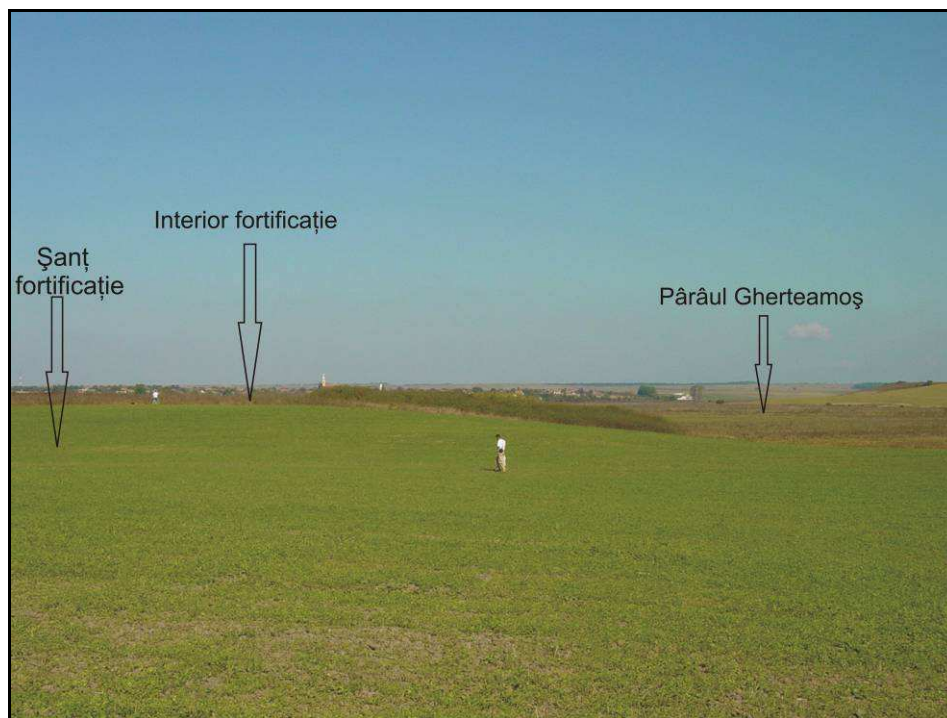
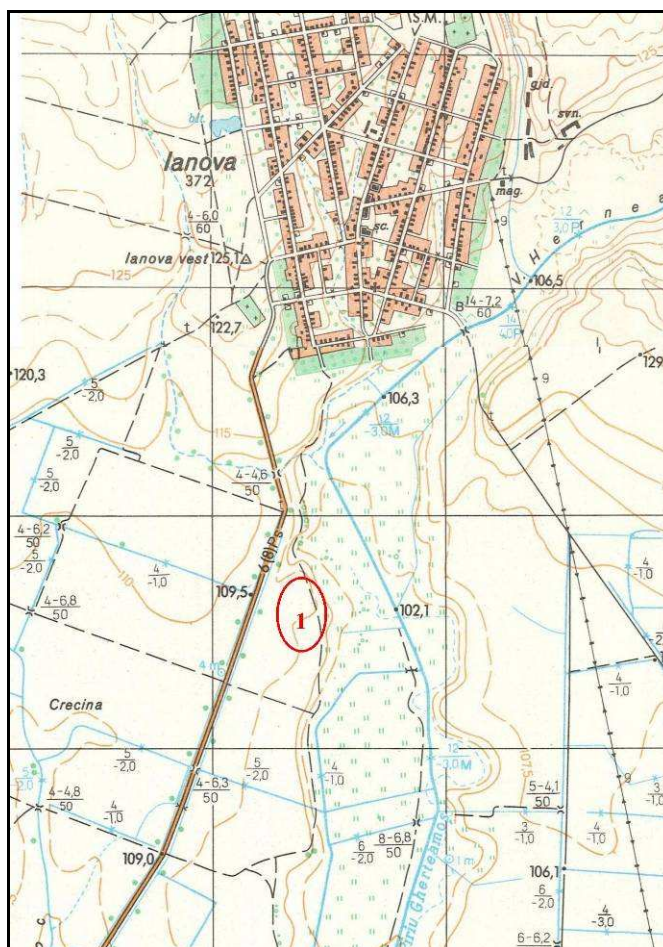

Fig. 2. Situl de la Ianova „Cetatea turcească” văzut dinspre S

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

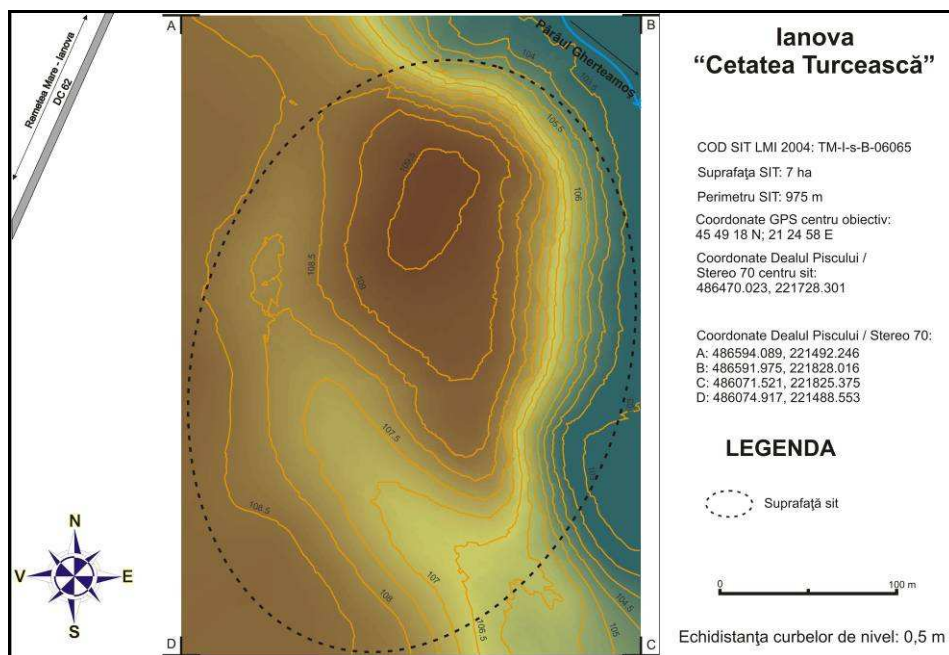

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Ianova 1

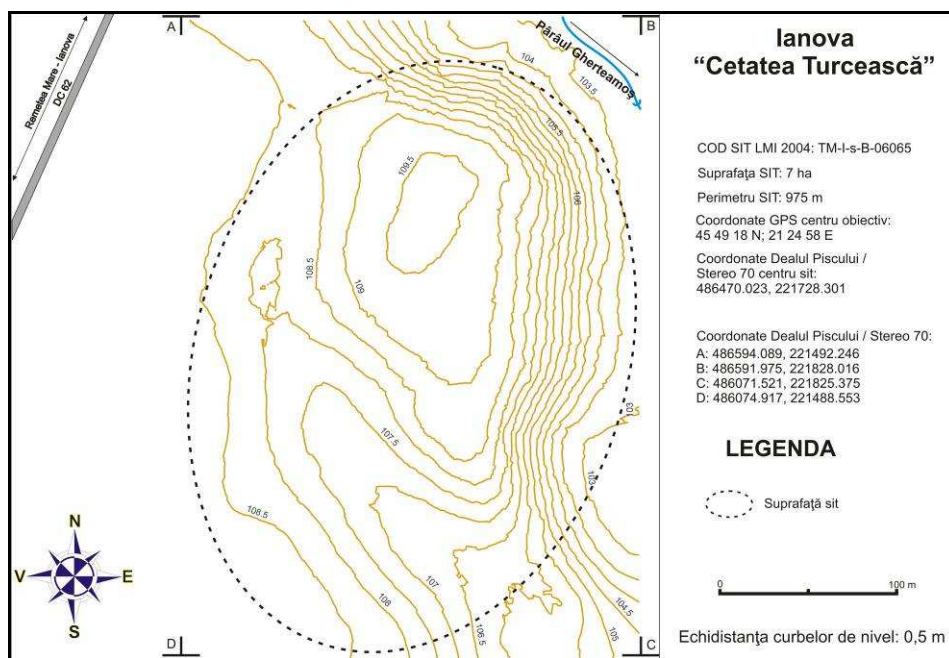

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Ianova 1

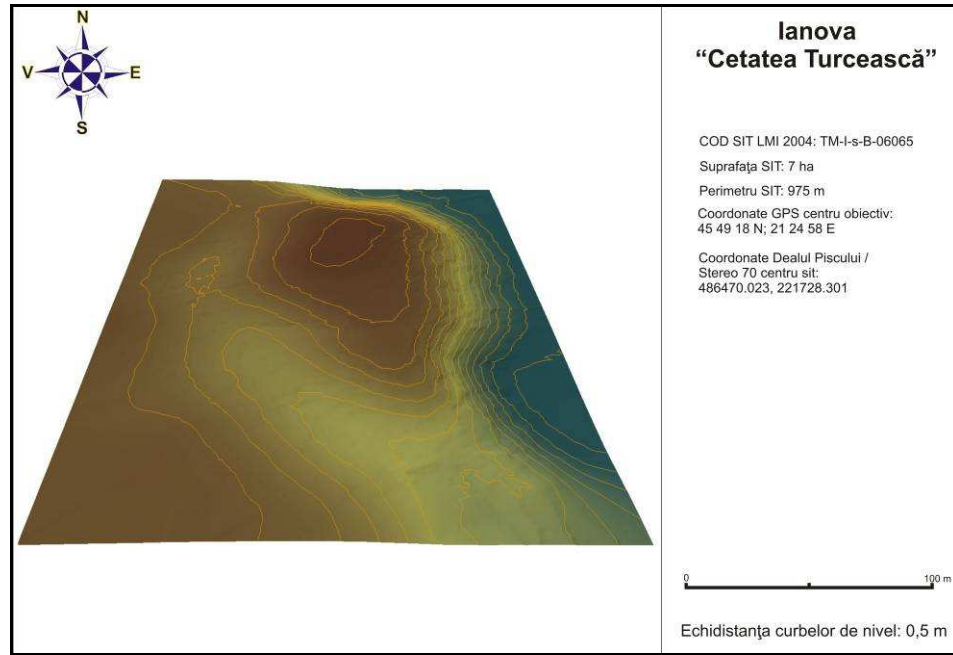
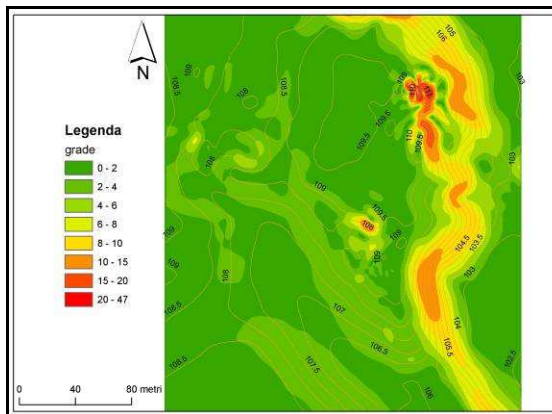
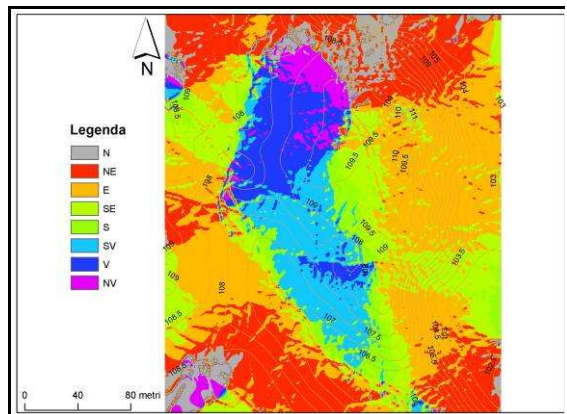

Fig. 5. Planul topografic 3D, Ianova 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificația se află pe o frunte de terasă, decupată antropic prin săparea unui șanț de apărare pe latura de V și SV a terasei de pe versantul drept al Pârâului Gherteamoș; panta cea mai accentuată, de cca. 10 – 15 grade se află pe latura de E și NE a fortificației, acolo unde începe albia majoră a pârâului; șanțul săpat pe laturile de NV, V și SV ale fortificației este astăzi mult colmatat, panta vizibilă fiind de cca. 4 – 6 grade; platoul central pe care se afla situl este ușor bombat, cu o pantă cuprinsă între 0 și 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma ușor bombată a platoului central pe care se află fortificația face ca expoziția față de Soare să ia forma unei roze, cu orientări către toate punctele cardinale, pornind din punctul central al sitului; totuși, majoritatea suprafeței sitului are o ușoară înclinație către V și SV, astfel încât și expoziția respectă acest factor, locuitorii acestuia beneficiind de lumină și căldură naturală, cu precădere, după-amiaza; acest factor pare să fie însă nesemnificativ în condițiile în care pantele sunt foarte mici, iar platoul central aproape drept.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificație de pământ și așezare deschisă.

b. datare: epoca medieval dezvoltată (sec. XIV – XVI).

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetărilor arheologice de teren (periegheze), la suprafața solului erau vizibile numeroase fragmente ceramice, fragmente de râșnițe din tuf vulcanic și fragmente de cărămizi medievale. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (17), fragmente ceramice atipice nedesenate(21), fragmente material litic (2), fragmente metalice (2), fragmente râșniță (3), fragmente minereu fier (1)

d. fotografii și desene artefacte:

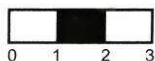
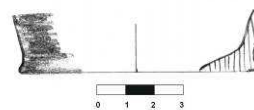

Foto Ianova 1_1 a

Foto Ianova 1_1 b

Desen Ianova 1_1

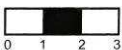

Foto Ianova 1_2 a

Foto Ianova 1_2 b

Desen Ianova 1_2

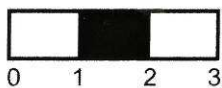

Foto Ianova 1_3 a

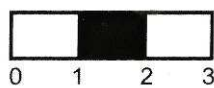
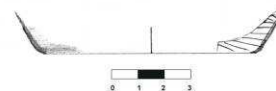

Foto Ianova 1_3 b

Desen Ianova 1_3

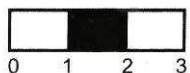

Foto Ianova 1_4 a

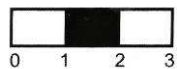
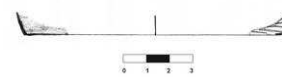

Foto Ianova 1_4 b

Desen Ianova 1_4

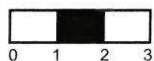

Foto Ianova 1_5 a

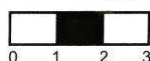
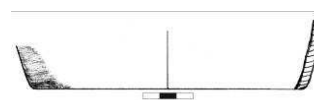

Foto Ianova 1_5 b

Desen Ianova 1_5

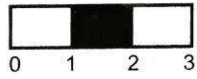

Foto Ianova 1_6 a

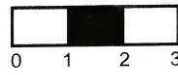
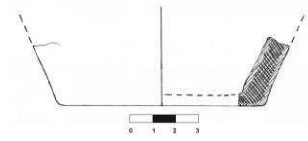

Foto Ianova 1_6 b

Desen Ianova 1_6

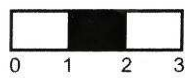

Foto Ianova 1_7 a

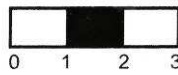
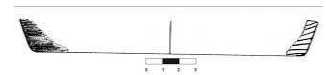

Foto Ianova 1_7 b

Desen Ianova 1_7

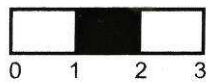
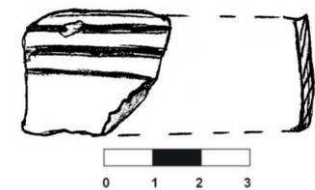

Foto Ianova 1_9 b

Foto Ianova 1_9 b

Desen Ianova 1_9

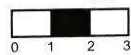

Foto Ianova 1_10 a

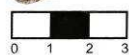
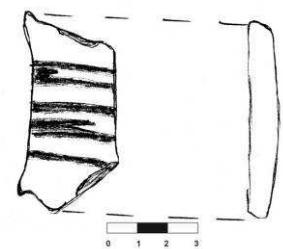

Foto Ianova 1_10 b

Desen Ianova 1_10

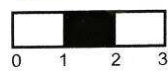

Foto Ianova 1_11 a

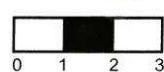
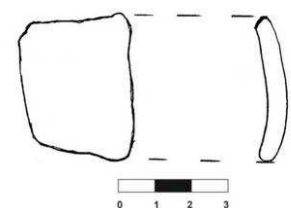

Foto Ianova 1_11 b

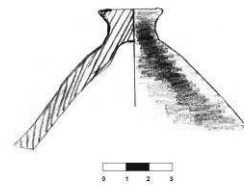
Desen Ianova 1_11

Foto Ianova 1_12 a

Foto Ianova 1_12 b

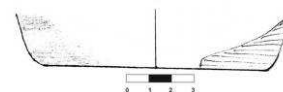
Desen Ianova 1_12

Foto Ianova 1_13 a

Foto Ianova 1_13 b

Desen Ianova 1_13

Foto Ianova 1_14 a

Foto Ianova 1_14 b

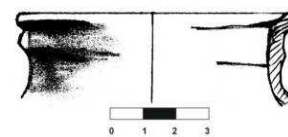
Desen Ianova 1_14

Foto Ianova 1_15 a

Foto Ianova 1_15 b

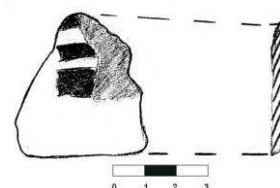
Desen Ianova 1_15

Foto Ianova 1_16 a

Foto Ianova 1_16 b

Desen Ianova 1_16

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: teren arabil și pârlăogă.

b. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

c. importanța și relevanța științifică: în lipsa unor săpături sistematice, importanța și relevanța științifică a acestui obiectiv arheologic este greu de precizat. Cu toate acestea, păstrarea în condiții relativ bune a șanțului fortificației, cât și abundența materialului arheologic vizibil la suprafața terenului, pot face ecoul unui sit medieval fortificat de o importanță deosebită.

d. importanța turistică: în condițiile actuale de punere în valoare a respectivului monument, acesta nu se pretează includerii în circuite de turism cultural pentru publicul larg.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să precizeze dacă, eventual, se vor impune măsuri de restaurare și punere în valoare.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 09.10.2006 – 10.10.2006.

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia, Adrian Cîntar și studentul Tiberius Uritescu.

VII. Bibliografie:

Țeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2007, p. 214

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Așezare; sat aparținător IZVIN, comuna RECAȘ; "După vii"; mil. VI a. Chr. Paleolitic.

b. cod eGISpat 2010: Izvin, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Așezarea „paleolitică” de la Izvin „După Vii” a ridicat, încă de la început, semne de întrebare referitoare la seriozitatea atribuirii cronologice și necesitatea includerii ei în LMI Timiș. Verificările minuțioase de bibliografie nu au putut identifica nici cea mai vagă informație despre existența unei așezări paleolitice în hotarul acestei localități. Am purtat, de asemenea, numeroase discuții cu specialiști avizați în domeniu, nici unul dintre aceștia nu aveau cunoștință despre piese paleolitice provenind din acest areal. De asemenea, datarea obiectivului (ca și în cazul siturilor „paleolitice” de la Stanciova „Grădiște”, Unip „Dealul Cetățuica”, Unip „Oceala”) în mileniul VI î. Hr. este o scăpare evidentă a LMI, mileniul respectiv corespunzând neoliticului și nu paleoliticului. În atare condiții, singura informație utilizabilă era reprezentată de toponimul „După Vii”, toponim identificat pe hărțile topografice la cca. 4,5 km NNE de biserica ortodoxă din Izvin, la obârșia Pârâului Vale. În septembrie – octombrie 2006, dar și în noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind mai multe campanii de cercetări arheologice de teren în hotarul nordic al localității Izvin, cercetări soldate cu descoperirea mai multor obiective arheologice. În punctul „După Vii” se descoperă o întinsă și bogată așezare multistratificată (preistorică, post-romană și medieval-timpurie) și care, în condițiile inexistenței așezării „paleolitice”, este considerată ca fiind cea la care face referire LMI Timiș 2004. Obiectivul respectiv este topografiat cu Stația Totală în noiembrie 2007.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: "După Vii".

b. reper localizare: situl este amplasat la 4,47 km NNE de biserica din Izvin și la 1,37 km SSE de barajul de pe Pârâul Gherteamoș.

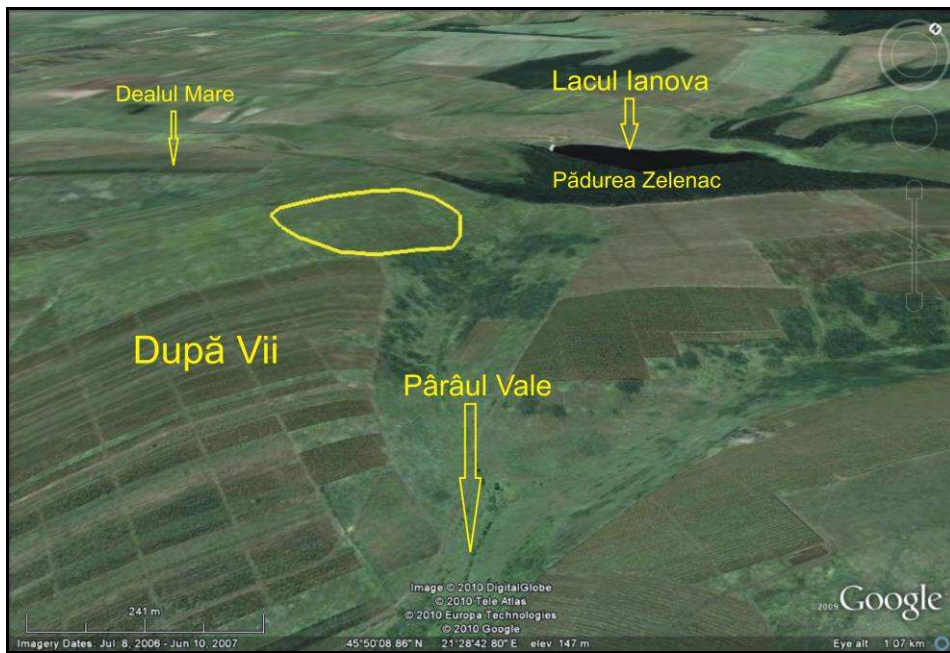
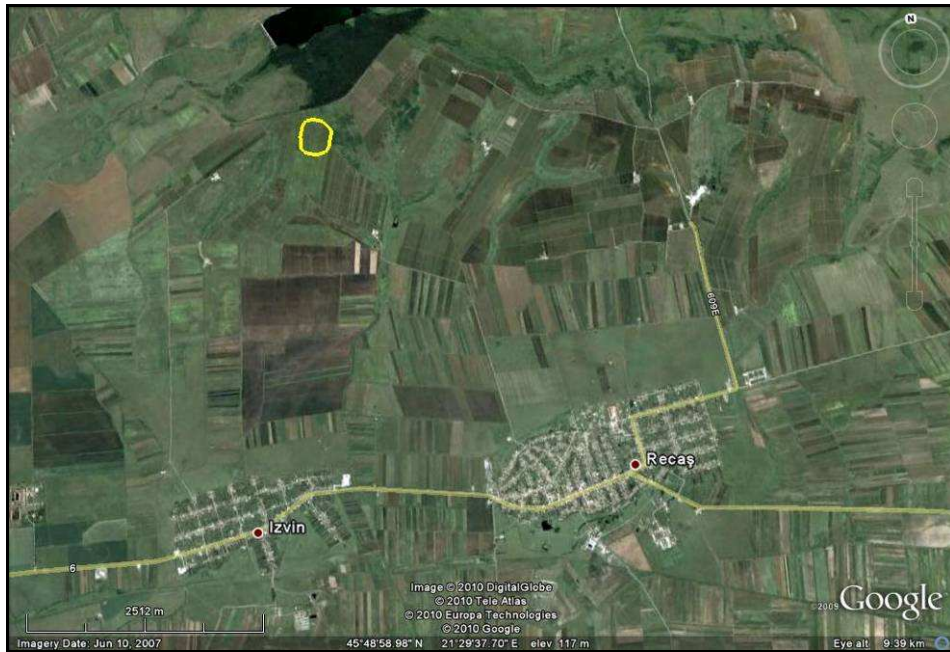
c. reper hidrografic: la obârșia izvorului drept al Pârâului Vale, afluent dreapta al Canalului Bega.

d. descriere geografică: Situl este amplasat pe versantul sudic al Dealurilor Recașului, subunitate a Dealurilor Lipovei, la obârșia Pârâului Vale, flancat la NV de Vf. Dealul Mare (Alt. 181,7 m), iar la E de Vf. Dealul Țiganului (Alt. 163 m), aproape de cumpăna de ape dintre Valea Gherteamoșului (N) și Valea Begăi (S). La 100 m N de sit se află liziera sudică a Pădurii Zelenac. Actualmente situl este acoperit cu o bogată vegetație, rezultată în urma abandonării plantațiilor de vie care existau cândva aici. Atenționăm că o eventuală reintroducere în circuitul viticol și agrar (așa cum s-a întâmplat cu amplasamentul vecin, cel de pe Dealul Țiganului, aflat în E) ar afecta grav acest sit. Investigațiile periegetice întreprinse cu ocazia ridicării topografice au evidențiat un bogat material ceramic preistoric, post-roman (inclusiv un fragment de factură romană) și medieval-timpuriu, cât și numeroase râșnițe din tuf vulcanic întregibile.

e. coordonate GPS: 45 50 21 N 21 28 33 E; 150 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 488189; 226331.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafață:

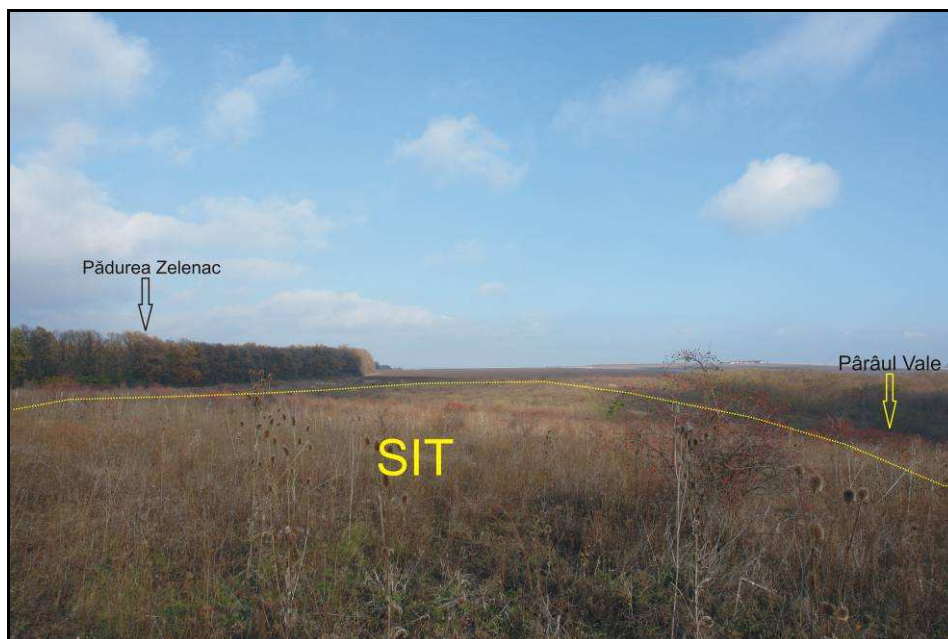
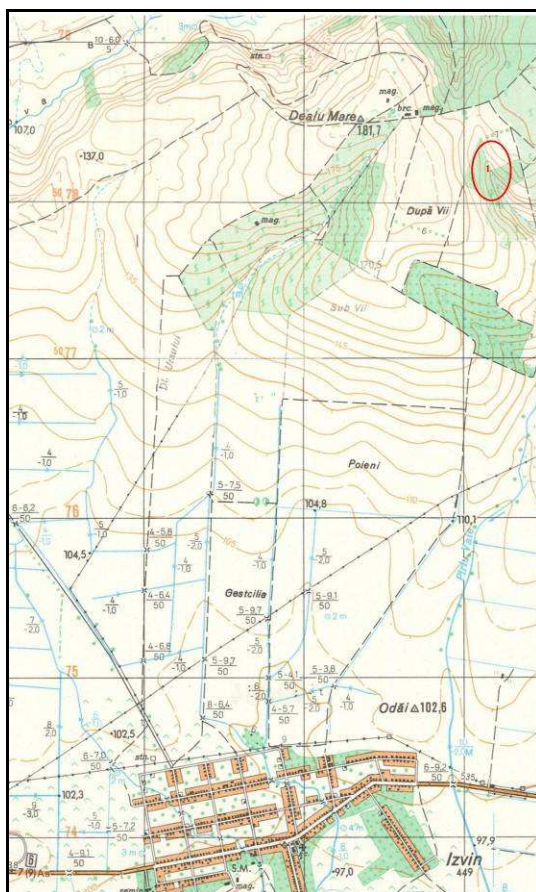

Fig. 1. De pe Izvin 1 vedere spre ENE, spre obârșia Pârâului Vale

Fig. 2. Fragmente de râșniță din tuf vulcanic *in situ* pe Izvin 1
i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

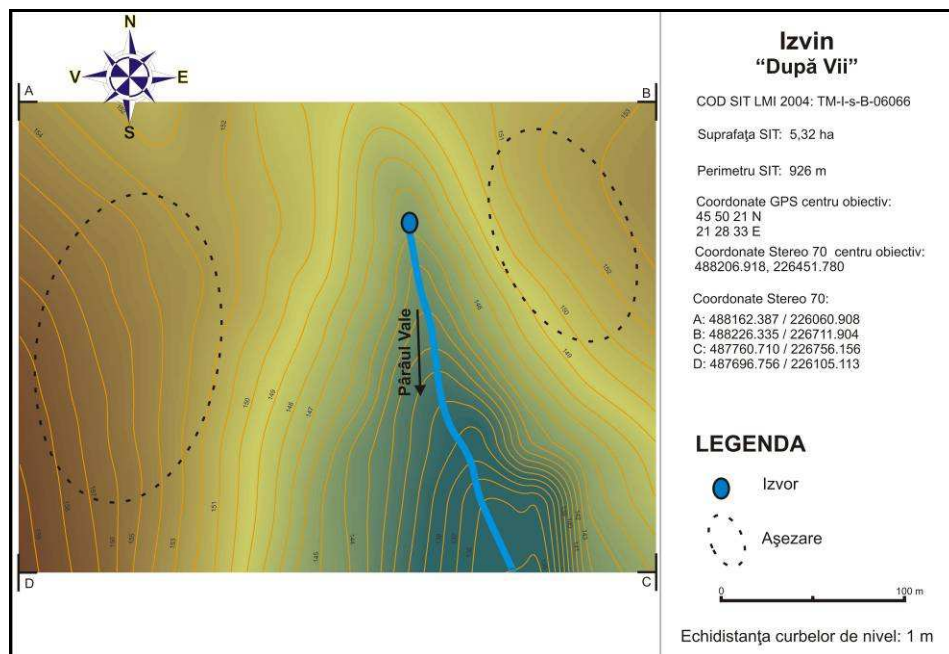

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Izvin 1

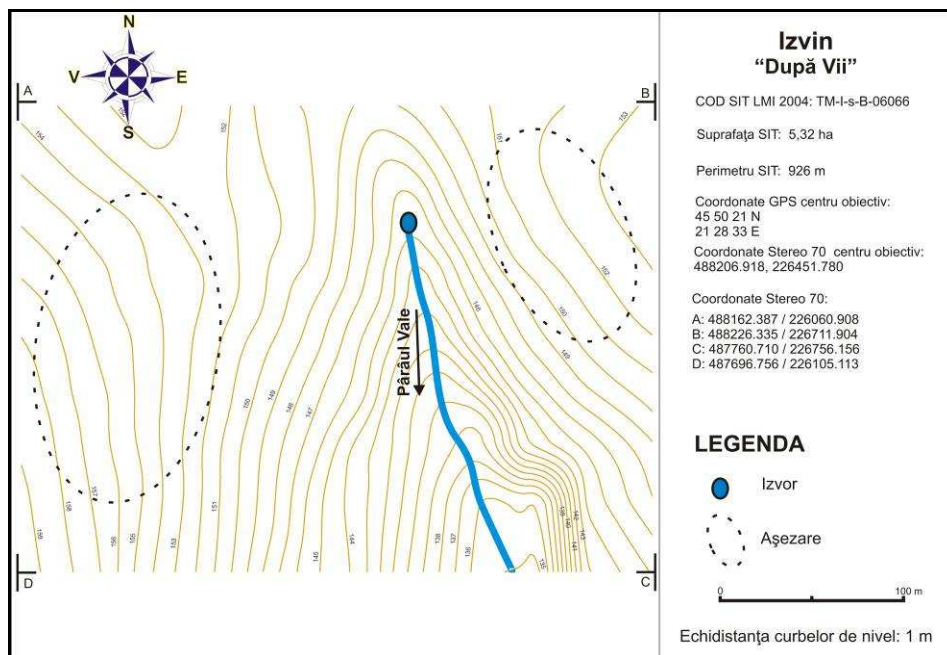

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Izvin 1

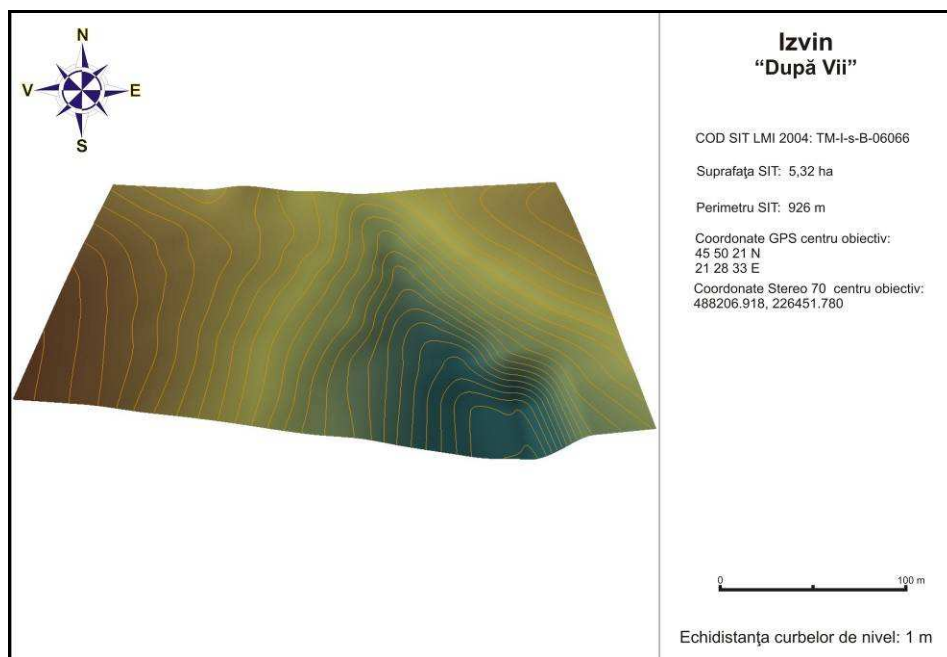
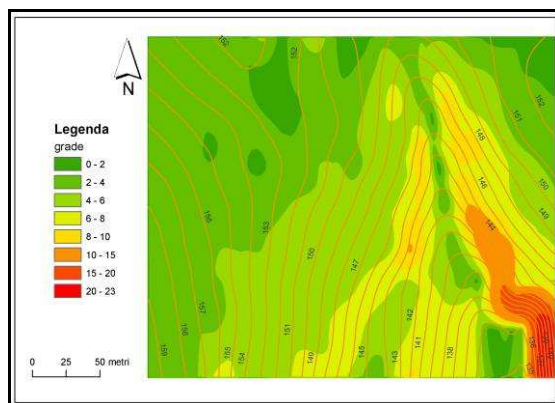
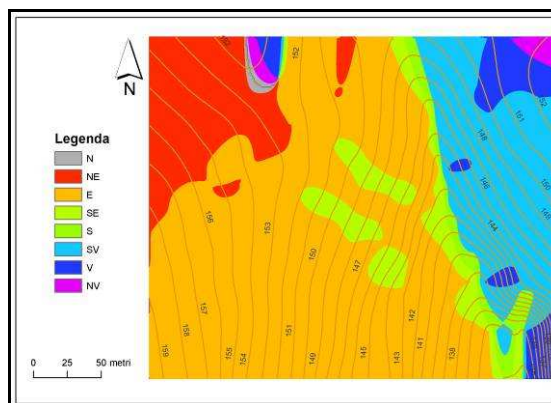

Fig. 5. Planul topografic 3D, Izvin 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: așezarea se află localizată la izvorul Pârâului Vale, pe versanții dreapta și stânga ai acestuia, panta accentuându-se către talvegul văii; versantul drept al văii are o pantă cuprinsă între 4 și 8 grade, iar cel stâng este ceva mai accentuat, cu o pantă de cca. 8 – 20 grade; spre zona de obârșie a văii pantele își diminuează amplitudinea, culmea dealurilor prezentând o pantă de numai 2 – 4 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: zona ideală de locuit, așa cum reiese din analiza factorului *expoziție* (și cum este dovedit și de descoperirile arheologice de suprafață) este versantul drept al văii, orientat către E și SE, fapt care-i conferea o iluminare și o încălzire naturală, cu precădere înainte de prânz; este unul dintre siturile care dovedește cel mai bine specularea factorilor geomorfologici favorabili ai terenului de către locuitorii acestuia.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare deschisă.

b. datare: preistorie, epoca post-romană și medieval-timpurie.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafață efectuate cu prilejul ridicării topografice a obiectivului arheologic au relevat existența unui bogat material ceramic post-roman și preistoric (epocă neprecizată), cât și a unor fragmente de râșniță din tuf vulcanic. În Lista Monumentelor Istorice a județului Timiș, Secțiunea Arheologie, situl este menționat ca fiind așezare paleolitică, dar investigațiile au relevat existența în această locație a două așezări post-romane, dispuse în jurul unui izvor, care formează unul din brațele de obârșie ale Pârâului Vale, afluent dreapta al Canalului Bega. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (12); fragmente ceramice tipice nedesenate (5); fragmente ceramice atipice (44); fragmente tuf vulcanic (2); fragmente fier (1).

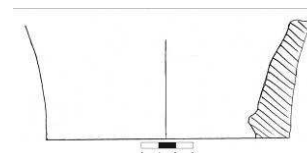
d. fotografii și desene artefacte:

Foto Izvin 1_1 a

Foto Izvin 1_1 b

Desen Izvin 1_1

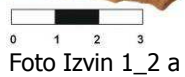
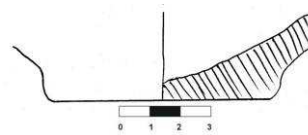

Foto Izvin 1_2 a

Foto Izvin 1_2 b

Desen Izvin 1_2

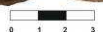
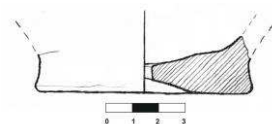

Foto Izvin 1_3 a

Foto Izvin 1_3 b

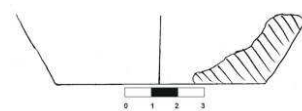
Desen Izvin 1_3

Foto Izvin 1_4 a

Foto Izvin 1_4 b

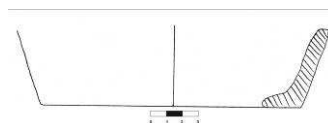
Desen Izvin 1_4

Foto Izvin 1_5 a

Foto Izvin 1_5 b

Desen Izvin 1_5

Foto Izvin 1_6 a

Foto Izvin 1_6 b

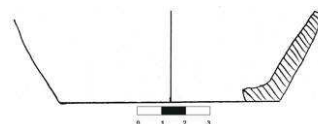
Desen Izvin 1_6

Foto Izvin 1_7 a

Foto Izvin 1_7 b

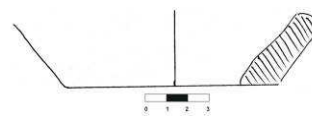
Desen Izvin 1_7

Foto Izvin 1_8 a

Foto Izvin 1_8 b

Desen Izvin 1_8

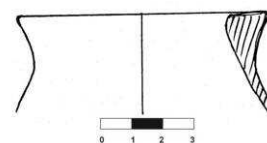

Foto Izvin 1_9 a

Foto Izvin 1_9 b

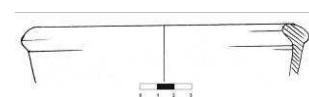
Desen Izvin 1_9

Foto Izvin 1_10 a

Foto Izvin 1_10 b

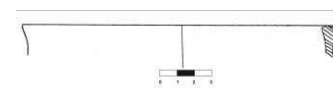
Desen Izvin 1_10

Foto Izvin 1_11 a

Foto Izvin 1_11 b

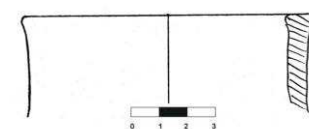
Desen Izvin 1_11

Foto Izvin 1_12 a

Foto Izvin 1_12 b

Desen Izvin 1_12

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: fostă plantație de vie, actualmente părăginită și acoperită cu tufe de arbuști spinoși.

b. starea de conservare: bună.

c. importanța și relevanța științifică: observațiile atente de teren relevă existența unui sit important și care, în condițiile demarării unor cercetări arheologice sistematice, își va putea preciza importanța și relevanța științifică.

d. importanța turistică: În stadiul actual de investigare și punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în circuite de turism cultural. Cu toate acestea, amplasarea sa într-un cadru natural deosebit, pe liziera Pădurii Zeleneac, la cca. 1 km S de lacul de agrement de pe Pârâul Herneacova, va putea face și din acest obiectiv arheologic un punct de interes turistic, dacă va fi investigat prin cercetări sistematice care să-l pună în valoare. Aproximarea de zona turistică a Cramelor Recaș, constituie un avantaj care nu trebuie neglijat.

e. propunere de restaurare: nu este cazul.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 20.11.2007.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia și studenții Ștefan Boldișor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

Inedit.

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Cetatea Jdioarei; sat JDIOARA; comuna CRICIOVA; sec. XIII - XVI Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Jdioara, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

„Cetatea” Jdioarei este unul din monumentele reprezentative ale patrimoniului cultural-arheologic al județului Timiș, cu o istorie extrem de zbuciumată. Chiar dacă, se pare, începuturile fortificației trebuie căutate în anii imediat următori mării invazii tătare din 1241, cetatea apare menționată pentru prima dată într-un document din 1320, când este amintit un castelan al cetății¹. Într-un document din 1378 este pomenit pentru prima dată castrul Jdioara, iar primele informații despre domeniul cetății sunt furnizate de un alt document din 1444. În primul secol și jumătate de existență cetatea a deținut privilegiul de fortificație regală, iar după decăderea regatului maghiar a intrat într-o sarabandă succesională între numeroși proprietari. În îndelungata sa existență cetatea Jdioarei a jucat mai mult un rol patrimonial și pecuniar decât unul eminent strategic. Schimbările survenite în tehnica de luptă și mutațiile geostrategice produse începând cu mijlocul sec. XVII, fac ca rolul Jdioarei să decadă, fortificația intrând în ruină.

În 1660 călătorul turc Evlia Celebi, în cadrul periplului său prin Banat, lasă și o descriere a cetății Jdioara, așa cum o mai vedea el la acea vreme².

În perioada interbelică, în 1930, C. Daicoviciu și I. Miloia efectuează mai multe sondaje în interiorul cetății, context în care descoperă nivele de incendiere și ceramică³. Între 1973-1979, sub conducerea lui Adrian Bejan, se desfășoară cercetarea arheologică sistematică și aproape exhaustivă a fortificației medievale, cu rezultate remarcabile, Cetatea Jdioarei devenind astfel primul monument de acest tip investigat sistematic de pe teritoriul județului Timiș⁴. Cu acest prilej se excavează interiorul fortificației (cu dimensiunile interioare de 40 x 22 m), se stabilește morfologia elementelor arhitectonice specifice și se descoperă un bogat material arheologic.

În noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiș* efectuează ridicarea topografică cu Stația Totală a cetății medievale. În aprilie 2009, în urma unor verificări de teren amănunțite, a fost surprins un sector al drumului medieval de acces în cetate, pe latura de SSV a Dealului Cetate. Traiectul drumului speculează curbele de nivel, astfel încât declivitatea sa să nu fie foarte accentuată, permițând accesul cu atelaje trase de animale, ajungând până în fața șanțului de apărare de pe latura de SV. Traseul său este acoperit, în cea mai mare parte, cu o vegetație abundentă de arbuști, motiv pentru care nu a fost până azi evidențiat în literatura de specialitate.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cetate”.

¹ Asupra istoricului cetății Jdioara vezi D. Țicu, *Banatul montan în Evul Mediu*, Timișoara, 1998, p. 209; idem, *Cetăți medievale din Banat*, Timișoara, 2009, p. 76-77; F. Pesty, *Krassó vármegye története*, vol. II, Budapeșt, 1882, p. 303 și urm.; D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak Korában*, vol. II, Budapeșt, 1894, p. 15; I. Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania, 1440-1514*, București, 2000, p. 290; P. Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457*, Budapeșt, 1996, p. 467; M. Holban, *Din cronica relațiilor româno-ungare în secolele XIII-XIV*, București, 1981, p. 88; A. Andea, *Banatul cnezial până la înstăpânirea habsburgică (1718)*, Reșița, 1996, p. 122-125; C. Feneșan, *Documente medievale bănățene (1440-1653)*, Timișoara, 1981, p. 115; L. Boldea, *Asupra avatarurilor unei cetăți medievale: Jdioara anilor 1548-1658*, în *AB. S.N.*, 14, 2006, 2, p. 43-67; A. A. Rusu, *Castelarea carpatică*, Cluj Napoca, 2005, p. 179-180; 292.

² E. Celebi, *Cartea de călătorii, în Călători străini despre Țările Române*, vol. 6, București, 1976, p. 534; 541. Vezi și comentariul critic al lui M. Guboglu, *Călătoria lui Evliya Celebi efendi în Banat (1660)*, în *SIB*, 2, 1970, p. 23-60.

³ C. Daicoviciu, I. Miloia, *Cercetări arheologice în Banatul de sud*, în *AB*, 3, 1930, 4, p. 12-14.

⁴ A. Bejan, *Cetatea Jdioara. Raport preliminar de săpătură – campania 1973*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 155-166; idem, *Concluzii preliminare asupra săpăturilor arheologice de la cetatea feudală Jdioara, 1973-1977*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 199-206 (reeditată în A. Bejan, *Contribuții la istoria și arheologia Banatului în mileniul I d. Hr. și începutul feudalismului*, Timișoara, 2006, p. 33-41); idem, *Cetatea feudală Jdioara, com. Criciova, jud. Timiș*, în *MCA*, 14, 1980, p. 514-523; idem, *Banatul în secolele IV-XII*, Timișoara, 1995, p. 139-140.

b. reper localizare: cetatea se află la 1,18 km NE de biserica din satul Jdioara, pe culmea Dealului Cetate, cu altitudinea de 288,4 m.

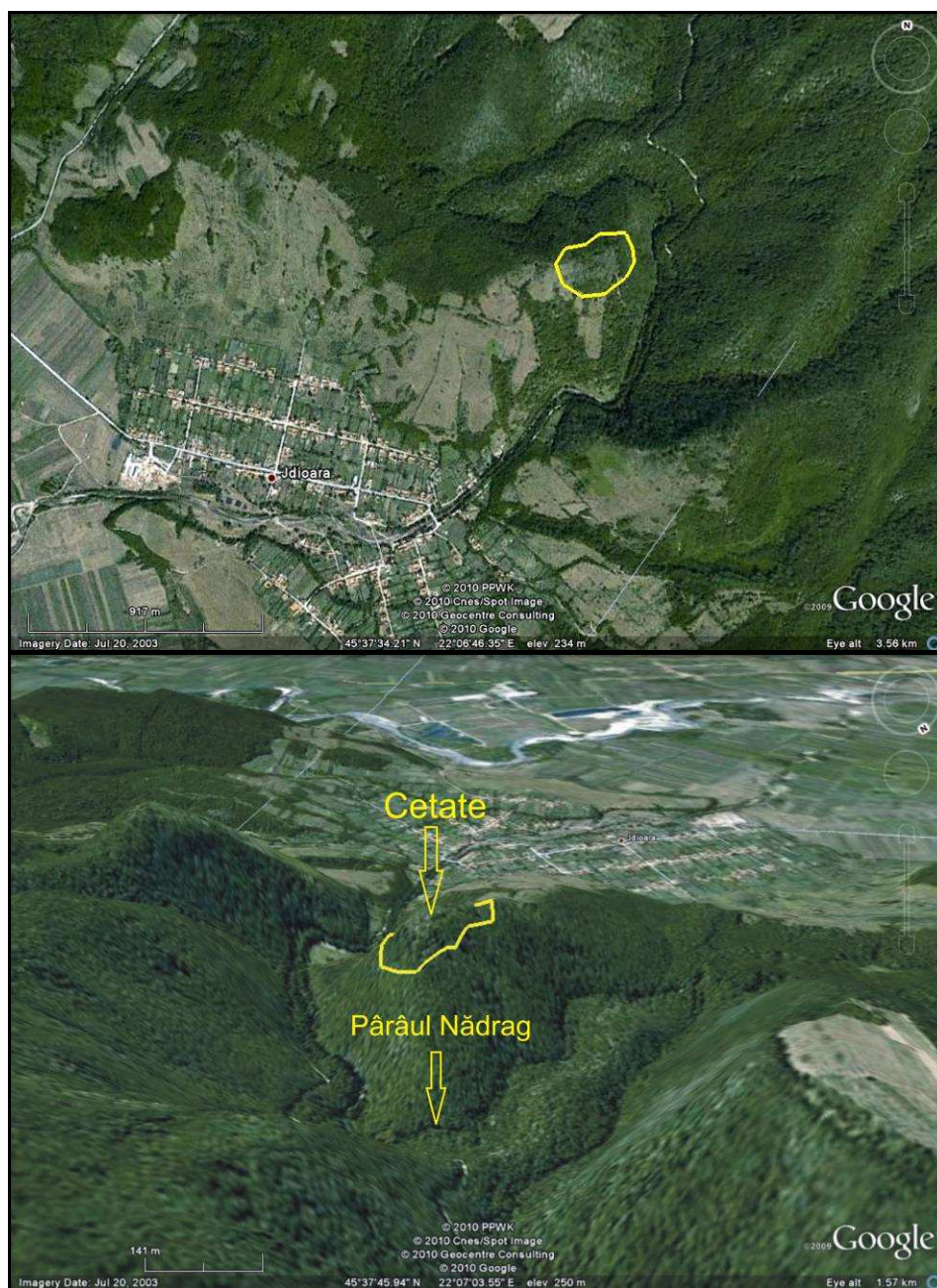
c. reper hidrografic: pe versantul drept al Pârâului Nădrag, afluent dreapta al Timișului (diferența de nivel până la talvegul râului este de cca. 90 m).

d. descriere geografică: cetatea ocupă punctul somital al Dealului "Cetate" (Alt. 288,4 m), element morfologic amplasat în partea de SV a masivului Poiana Ruscă, la ieșirea din munte a Pârâului Nădrag. Poziția strategică a cetății este deosebită, având menirea de a bara accesul înspre amonte Valea Nădragului și de a supraveghea Valea Timișului, între Lugoj și Caransebeș. Din punct de vedere geomorfologic promontoriul Dealului Cetate este înconjurat dinspre N, E și S de un meandru al Pârâului Nădrag, cu pante abrupte împădurite. Singura cale de acces se află pe latura de SV, aceasta fiind barată prin săparea unui șanț.

e. coordonate GPS: 45 37 42 N 22 07 05 E; 288 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 462784; 275466.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafață:

Fig. 1. Latura de NE a Cetății Jdioarei

Fig. 2. Latura de E a Cetății Jdioarei

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

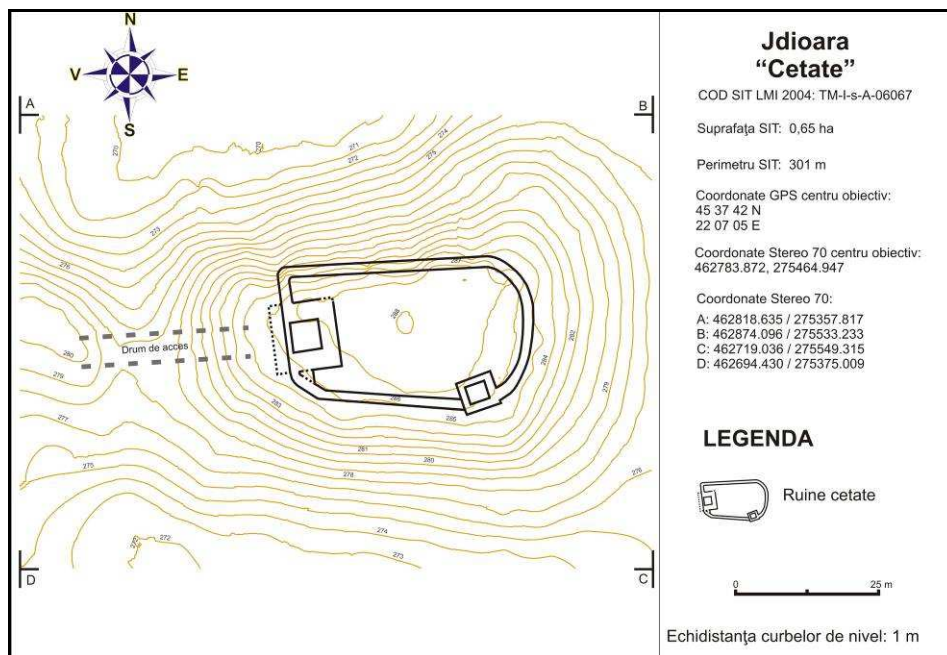

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Jdioara 1

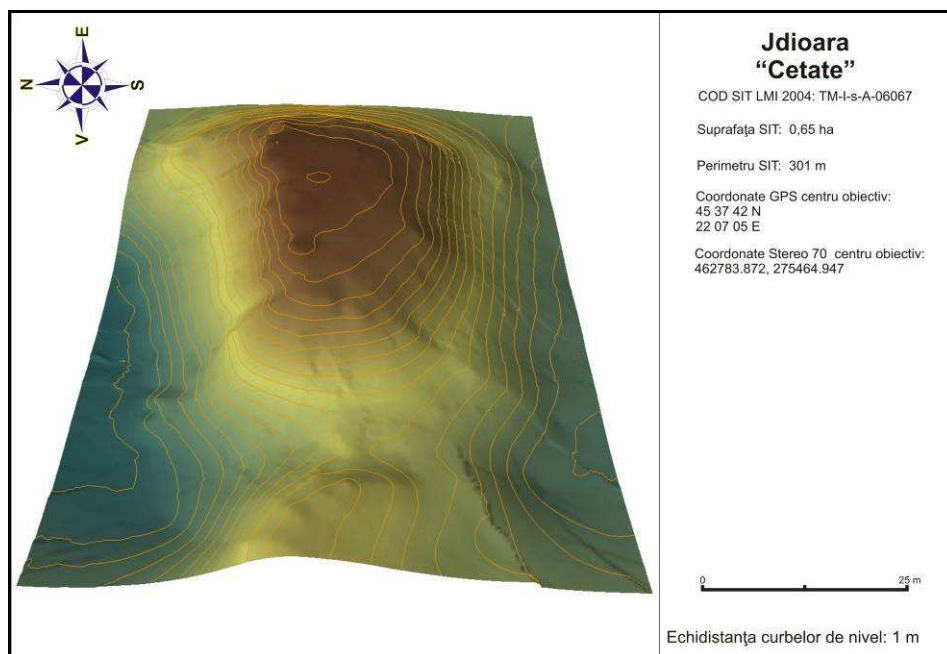
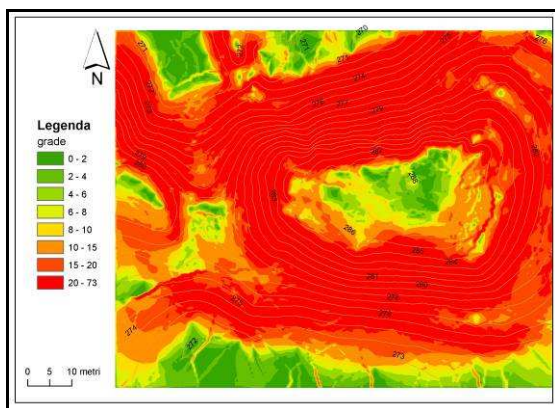
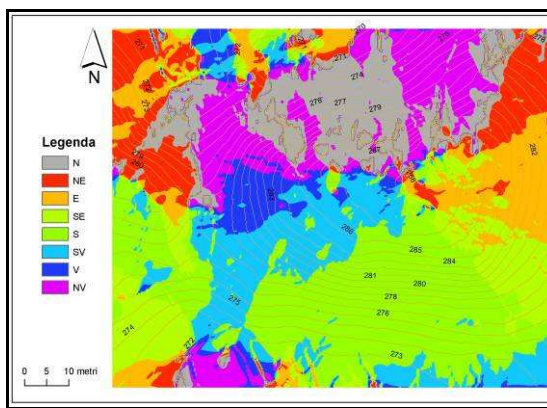

Fig. 5. Planul topografic 3D, Jdioara 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: platoul central (din incinta cetății) este aproximativ plan, ușor bombat și bulversat de săpăturile arheologice sistematice) cu un unghi al pantei de cca. 2 – 6 grade; din marginea platoului central, bordat de zidurile fortificației, pantele cad în unghi de cca. 20 – 70 grade, reliefând geomorfologia dealului; pe latura de V, acolo unde a existat cândva un pod suspendat peste un șanț de apărare săpat în stâncă, panta este ușor „îndulcită” către talvegul șanțului, în unghi de 6 – 10 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma aproximativ conică a Dealului Cetate, face ca expoziția față de Soare să fie în rozetă, către toate cele opt puncte cardinale; ca la toate celelalte fortificații, factorul morfometric *expoziție* nu a avut un rol important în alegerea locației cetății, prevalând criteriile geo-strategice și, posibil, cele economice.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: cetate de piatră.

b. datare: epoca medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit sporadice materiale arheologice pe latura de SE a cetății, materiale alunecate pe panta abruptă a dealului. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (2); fragmente ceramice atipice (12); fragmente osoase (9).

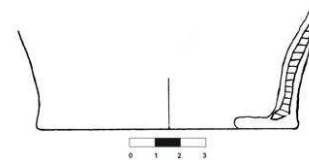
d. fotografiile și desene artefacte:

Foto Jdioara 1_1 a

Foto Jdioara 1_1 b

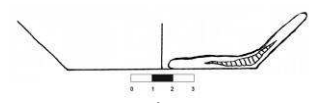
Desen Jdioara 1_1

Foto Jdioara 1_2 a

Foto Jdioara 1_2 b

Desen Jdioara 1_2

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: pădure și arboret tânăr.

b. starea de conservare: foarte bună.

c. importanța și relevanța științifică: cetatea Jdioarei este cel mai bine păstrat monument arhitectonic medieval din zidărie din zona montană a județului Timiș. Așa cum au precizat-o și investigațiile arheologice sistematice, desfășurate în mai multe campanii succesive, rezultate coroborate și cu datele furnizate de documentele vremii, punctul arheologic avut în vedere este unul de importanță majoră pentru cunoașterea realităților medievale de pe Timișul mijlociu.

d. importanța turistică: dintre toate obiectivele arheologice din LMI Timiș 2004 Cetatea Jdioarei este monumentul care se pretează cel mai bine integrării în patrimoniul turistico-cultural. Poziția sa într-un cadru natural de excepție, pe un pînten stîncos care domină confluența Văii Nădragului cu cea a Timișului, coroborată cu potențialul turistic extraordinar al zonei, face din acest monument un pol de interes în jurul căruia pot gravita o serie de activități cu rol benefic în dezvoltarea durabilă a comunităților limitrofe. Cetatea Jdioarei deține o serie de atuuri care pot face din acest monument un model de punere în valoare a bunurilor culturale de for public: acces facil prin apropierea de drumul european E 70 Lugoj – Caransebeș; vestigii care, în urma unor acțiuni de restaurare, pot fi lesne integrate circuitelor de vizitare pentru publicul larg; posibilități de cazare atât în Lugoj și Caransebeș, cât și prin dezvoltarea unor stabilimente agroturistice în zonă, care să profite tocmai de existența cetății; numeroase variante de activități de tip *outdoor* (rafting pe Râul Nădrag, drumeții pe dealurile și văile din împrejurimi, excursii cicloturistice pe Valea Nădragului, camping etc.).

e. propunere de restaurare: cetatea Jdioarei reprezintă un monument care se pretează lesne unor acțiuni de restaurare, care să pună în valoare elementele sale morfo-structurale încă bine păstrate. Avantajul reprezentat de existența cercetării arheologice sistematice poate fi speculat în întocmirea unui proiect de finanțare în vederea restaurării, cu reale șanse de succes.

VI. Perieghază:

a. data cercetărilor de teren: 18.11.2007.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia și studenții Ștefan Boldișor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

- Bejan, Adrian, *Cetatea Jdioara. Raport preliminar de săpătură – campania 1973*, în *Tibiscus*, 4, 1975, p. 155-166
- Bejan, Adrian, *Concluzii preliminare asupra săpăturilor arheologice de la cetatea feudală Jdioara, 1973-1977*, în *Tibiscus*, 5, 1979, p. 199-206
- Bejan, Adrian *Cetatea feudală Jdioara, com. Criciova, jud. Timiș*, în *MCA*, 14, 1980, p. 514-523
- Bejan, Adrian, *Banatul în secolele IV-XII*, Timișoara, 1995, p. 139- 140
- Boldea, Ligia, *Asupra avaturilor unei cetăți medievale: Jdioara anilor 1548-1658*, în *AB. S.N.*, 14, 2006, 2, p. 43-67
- Celebi, Evlia, *Cartea de călătorii*, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. 6, București, 1976, p. 541
- Csánki, Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak Korában*, vol. II, Budapest, 1894, p. 15
- Daicoviciu, Constantin; Miloia, Ioachim, *Cercetări arheologice în Banatul de sud*, în *AB*, 3, 1930, 4, p. 12-14
- Matei, Ștefan; Iambor, Petre, *Observații privind așezările fortificate din Transilvania în perioada feudalismului timpuriu*, în *AMN*, 17, 1980, p. 514
- Mărghitan, Liviu, *Banatul în lumina arheologiei*, vol. III, Timișoara, 1985, p. 80-82
- Moroz-Pop, Maria, *Contribuții la repertoriul arheologic al localităților din județul Timiș din paleolitic și până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 475
- Pesty, Frigyes *Krassó vármegye története*, vol. II, Budapest, 1882, p. 303 și urm.
- Rusu, Adrian Andrei, *Arheologia cetăților medievale ale Transilvaniei*, în *AM*, 2, 1998, p. 11
- Rusu, Adrian Andrei, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 179-180; 292
- Szöcs, Peter Levente, *Probleme privind datarea și cronologia ceramicii din secolele XVI-XVII din Transilvania*, în *AM*, 3, 2000, p. 8
- Teicu, Dumitru, *Cetăți medievale din Banat*, Timișoara, 2009, p. 76-77

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Cetate medievală; sat MARGINA; comuna; sec. XIV – XVI; Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Margina, Obiectiv 1.

II. Istoric cercetărilor:

În cursul activității de documentare pentru întocmirea fișei de sit a acestui obiectiv, informațiile bibliografice consultate au fost extrem de puține și lacunare, generând confuzii de amplasament. Conform izvoarelor documentare, Margina a reprezentat un important centru de putere regională, la extremitatea estică a Țării Făgetului, controlând drumul de acces dinspre bazinul superior al Begăi spre Culoarul Mureșului¹ Singurele date explicite referitoare la topografia și, respectiv, sondajul arheologic de la Margina apar la M. Moroz Pop² și Al. Rădulescu³. La inițiativa lui Radu Popa, începând cu anii '80 ai secolului XX, un grup complex de cercetători (D. Căpățână, Al. Rădulescu, E. Stoica, V. Achim, D. Marcu, Z. Pinter, D. Tomoni) demarează campanii de cercetări sistematice și sondaje arheologice în mai multe puncte de interes din Țara Făgetului (Făget, Mănăștiur, Gladna Română, Margina). În aceste condiții, în 1999, Dan Căpățână și Alexandru Rădulescu, efectuează un sondaj pentru identificarea fortificației medievale de la Margina, dar rezultatele nu sunt publicate⁴. Pornind de la aceste date, în toamna anului 2007, membri proiectului *eGISpat Timiș* demarează mai multe campanii de informare și verificări de teren în hotarul localității Margina. Se investighează astfel versantul de SV al Dealului Viilor, acoperit de Pădurea „La Turcoane”, identificându-se traseele drumurilor de culme care făceau legătura între Valea Begăi și cea a Mureșului, dar nu se descoperă și fortificația medievală menționată în repertoriul Mariei Moroz-Pop. În urma discuțiilor cu localnicii, ni se indică locul în care s-au desfășurat investigațiile arheologice din 1999, acesta fiind amplasat în albia majoră a versantului drept al Râului Bega, în punctul numit „Lanu Holdele Lungi”. Periegheza desfășurată evidențiază o cantitate impresionantă de material arheologic (fragmente ceramice, dar și lupe sau zgure de fier), toate sugerând existența unui important sit arheologic medieval dezvoltat și târziu. În lipsa unor indicii suplimentare, se consideră că această locație **ar putea** reprezenta amplasamentul fortificației medievale (actualmente complet distrusă) și al târgului adiacent, efectuându-se ridicarea topografică cu Stația Totală. Ulterior, numeroasele discuții purtate cu d-l Alexandru Rădulescu, ne confirmă faptul că cetatea medievală de la Margina nu a fost identificată în sondajul inedit din 1999, cu acel prilej fiind descoperite doar elemente arhitectonice care s-ar putea lega de târgul medieval. Așadar, identificarea în teren a cetății Margina rămâne, încă, un deziderat de perspectivă.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Lanu Holdele Lungi”.

b. reper localizare: la 0,9 km ESE de biserica din localitate și la 0,4 km N de DN 68 A Lugoj - Iliia.

c. reper hidrografic: 760 m NNE de versantul drept al Râului Bega și la 950 m S de versantul stâng al Pârâului Iciu.

d. descriere geografică: Situl este amplasat pe o terasă morfologică din lunca Râului Bega, la confluența cu Pârâul Iciu (afluent dreapta al Begăi), fiind dominat înspre N de Dealul Viilor (acoperit actualmente de Pădurea "La Turcoane"), subunitate a Dealurilor Lipovei.

¹ Abordări generale ale acestei problematici la I. Pataki, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea. Studii și documente*, București, 1973; Al. Rădulescu, *Mănăștiurul de Bega (jud. Timiș)- secolele XIV-XVII: date preliminare*, în *SIB*, 19-20, 1999, p. 71-88; P. Ursulescu, *Ținutul Făgetului în hotarele Principatului autonom al Timișoarei până la ocuparea de către otomani (1541-1658)*, în *SIB*, 13, 1987, p. 49; D. Tomoni, *Monografia orașului Făget*, idem, D. Tomoni *Făget. Monografie istorică*, Lugoj, 1999, p. 34-52; A. Păuncu, *Evenimente făgețene în date 1548-1992*, Deva, 1992; N. Ceaușescu, M. Ceaușescu, *Monografia comunei Margina*, Lugoj, 2006.

² M. Moroz Pop, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Timiș din paleolitic până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 476 (citând informații inedite I. Stratan: „la nord de localitate, pe terasa mijlocie dreaptă, a râului Bega, în pădurea dinspre Coșava, au fost descoperite vestigiile unei fortificații medievale, ținând probabil de proprietățile Elisabetei Szilagy”. Din informațiile amabile primite de la d-l Al. Rădulescu, se pare că această fortificație se datează în epoca hallstattiană).

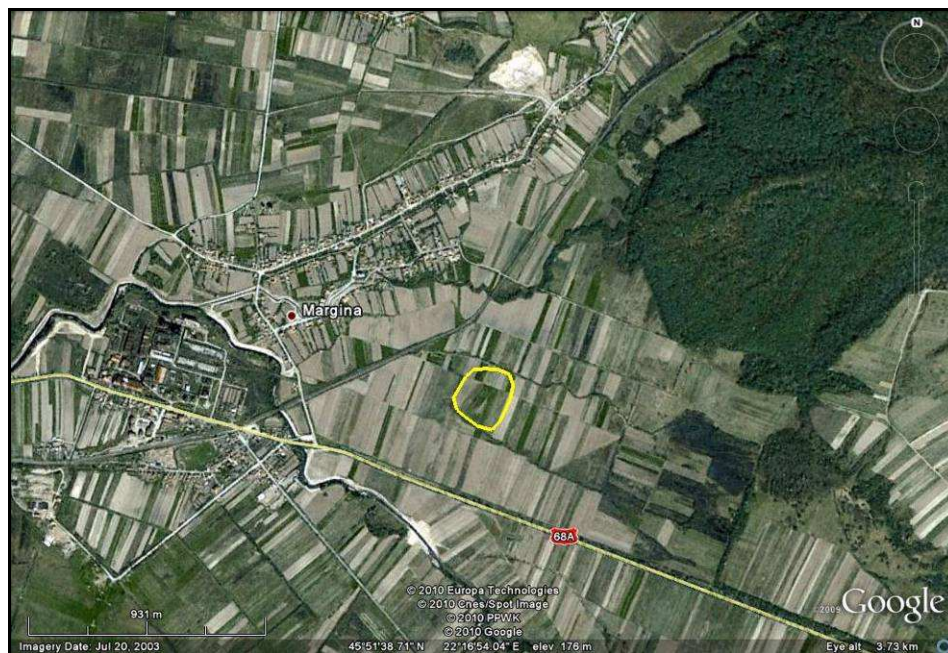
³ Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 59.

⁴ Singurele mențiuni sunt la Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală...*, p. 59.

e. coordonate GPS: 45 51 30 N 22 16 52 E; 180 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 487888; 289045.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafață:

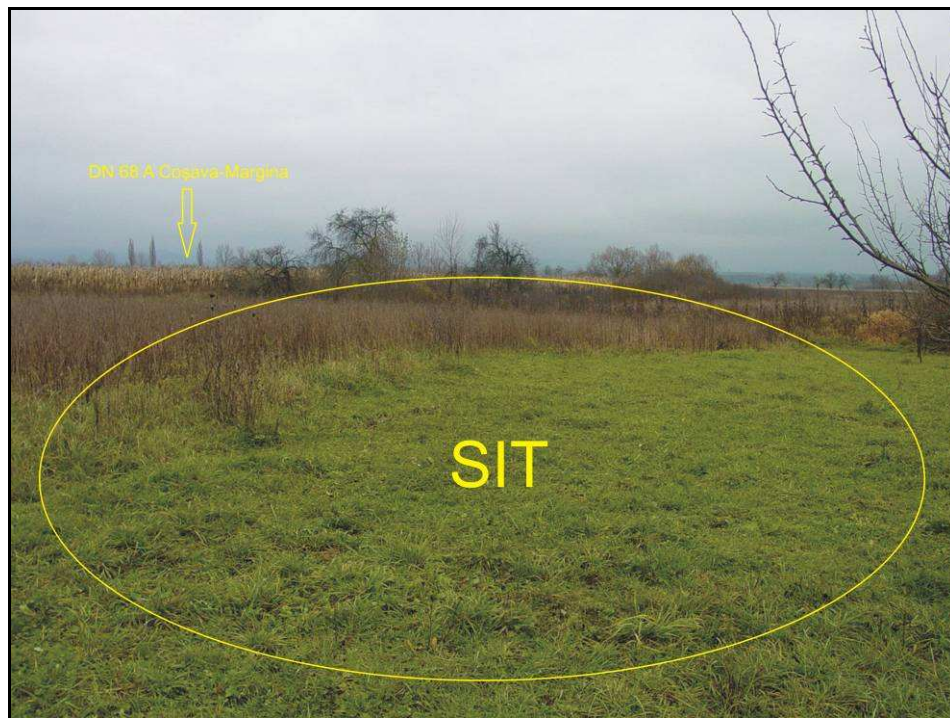

Fig. 1. Obiectivul arheologic văzut dinspre NV

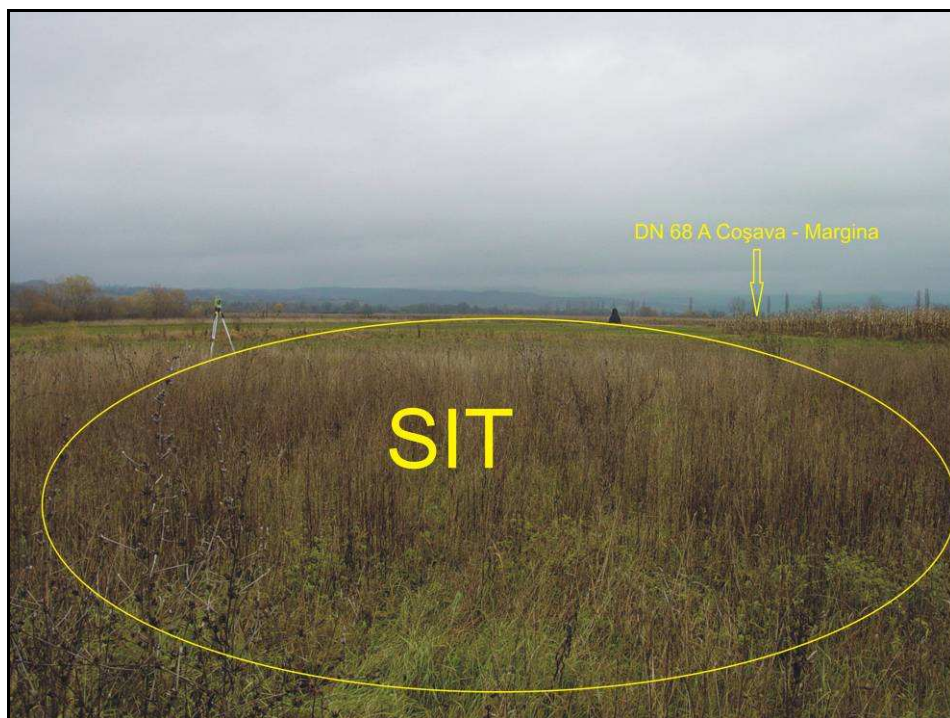
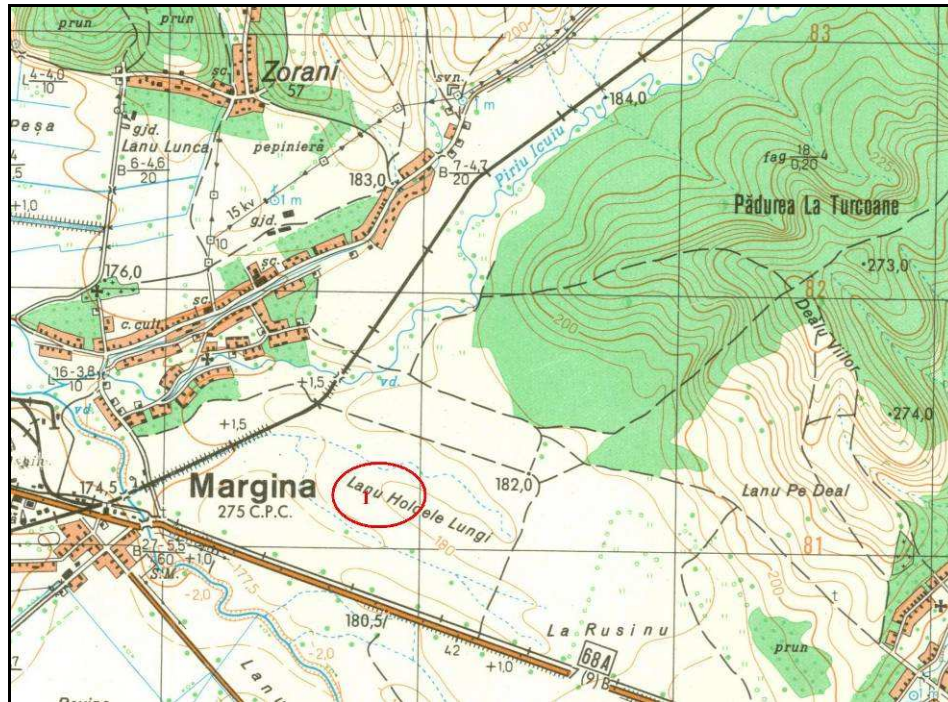

Fig. 2. Obiectivul arheologic văzut dinspre V

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

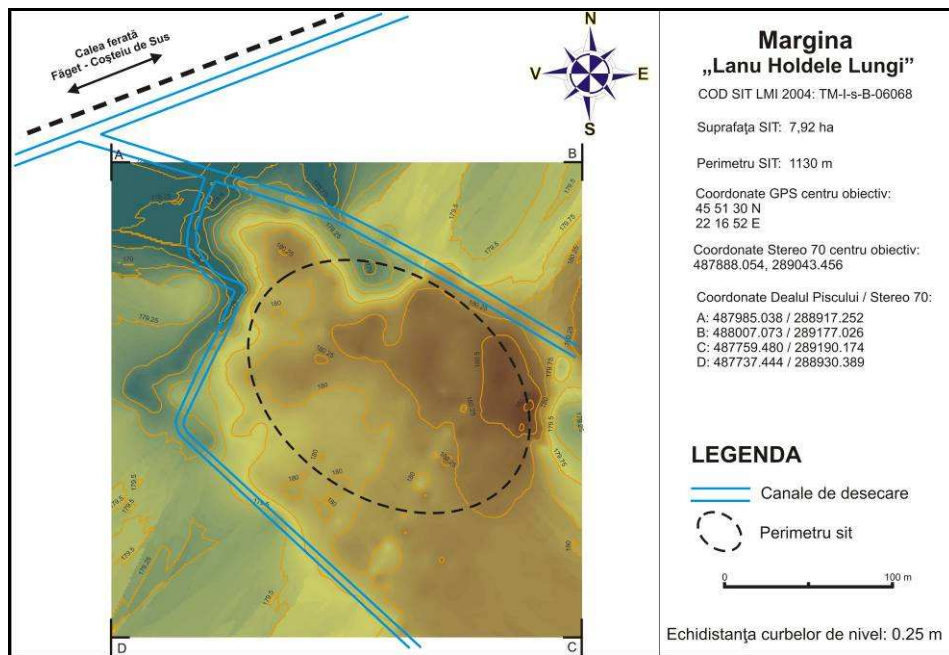

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Margina 1

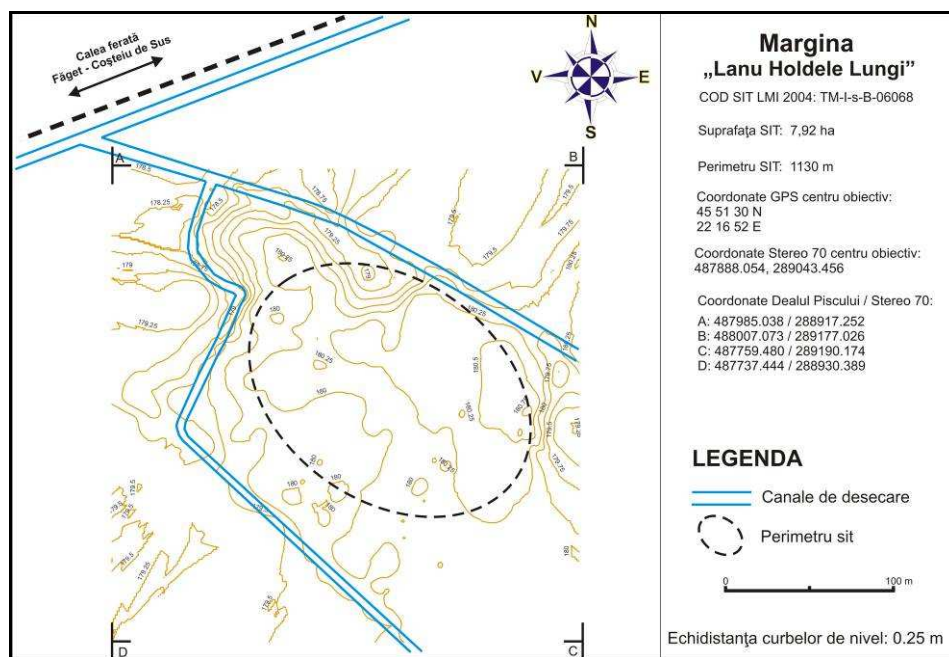

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Margina 1

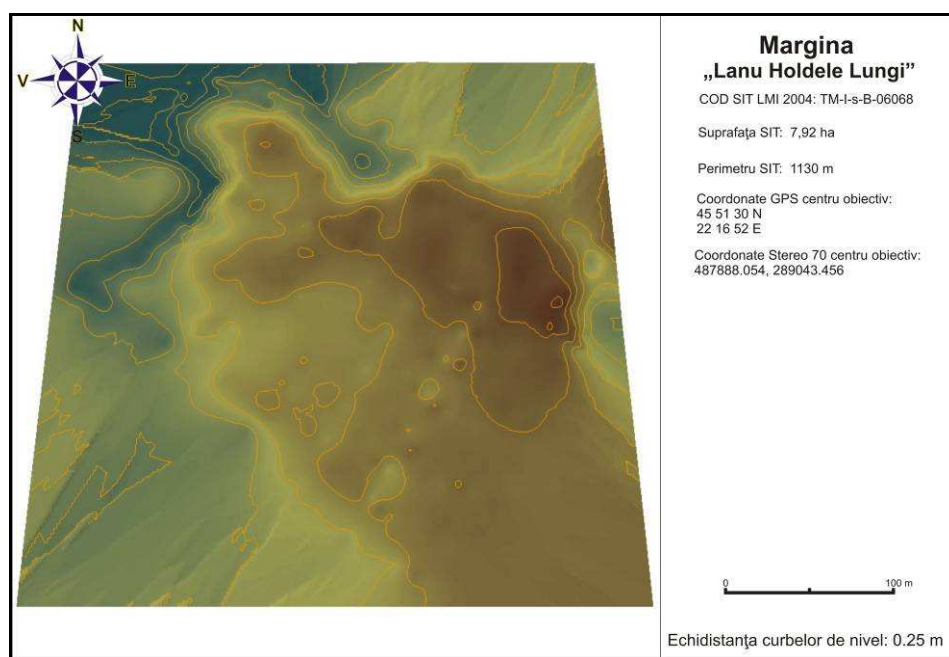
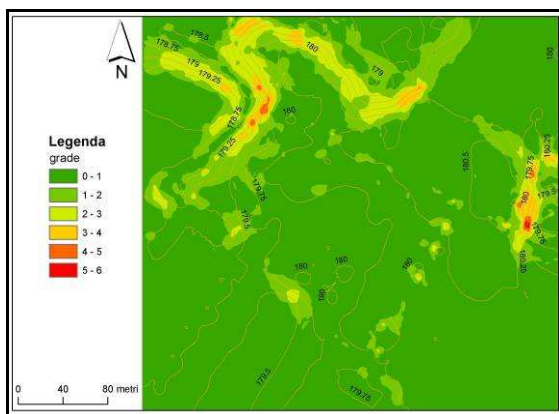
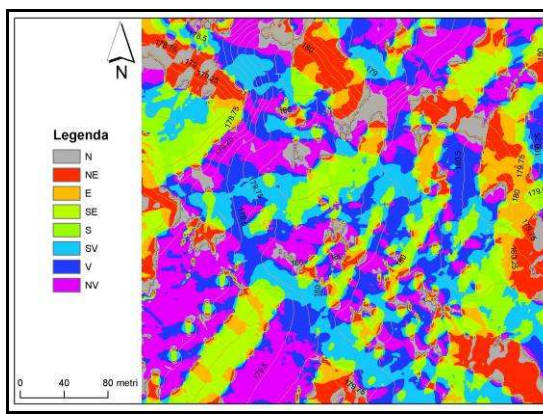

Fig. 5. Planul topografic 3D, Margina 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: așezarea se află amplasată pe un platou ușor înălțat față de terenul din jur (cu cca. 0.25-0.50 m) unghiul pantei fiind de doar 1 grad; pe latura de NV a sitului se află un canal, motiv pentru care terenul este ușor înclinat spre acea zonă, într-un unghi de 3 – 4 grade (doar în unele locuri atinge 5 – 6 grade).

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: terenul pe care se află așezarea este relativ plat, factorul expoziție fiind irelevant în acest caz; pe aliniamentul SV – NE se observă urmele unor brazde de plug, care văluresc platoul central al așezării, motiv pentru care parametrul morfometric evidențiază ușoare pante luminate sau umbrite de Soare, ele fiind însă de origine modernă.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: târg.

b. datare: epoca medieval-dezvoltată și târzie.

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetării arheologice de teren (periegheze), la suprafața solului s-au identificat numeroase fragmente ceramice medievale, fragmente de cărămizi medievale, resturi osteologice umane și animale, care sugerează existența unui sit arheologic deosebit de bogat, extins pe o suprafață de zeci de hectare. S-a constatat o extraordinară densitate de artefacte ceramice, grupate în mai multe areale, dispuse între meandrele fosile de la confluența Pârâului Icuui cu Râul Bega și care gravitează în jurul arealului topografiat de noi. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte (numai din zona topografiată): fragmente ceramice tipice desenate (114); fragmente ceramice tipice nedesenate (32); fragmente ceramice atipice nedesenate (92), fragmente material osos (4); fragmente material litic (1), lupă de fier (2).

d. fotografii și desene artefacte:

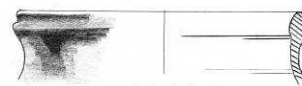
Foto Margina 1_1 a

Foto Margina 1_1 b

Desen Margina 1_1

Desen Margina 1_2

Foto Margina 1_2 a

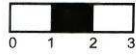
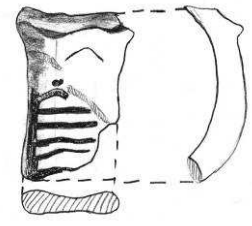
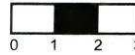

Foto Margina 1_2 b

Desen Margina 1_3

Foto Margina 1_3 a

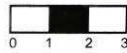
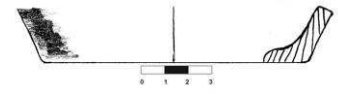
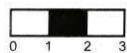

Foto Margina 1_3 b

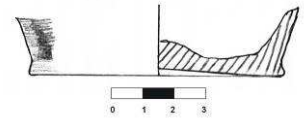

Desen Margina 1_4

Foto Margina 1_4 a

Foto Margina 1_4 b

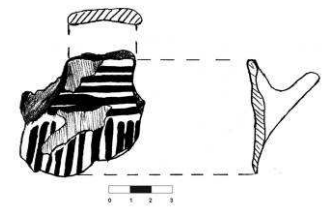

Desen Margina 1_5

Foto Margina 1_5 a

Foto Margina 1_5 b

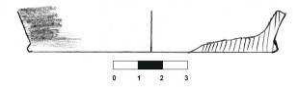
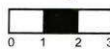

Desen Margina 1_6

Foto Margina 1_6 a

Foto Margina 1_6 b

Desen Margina 1_7

Foto Margina 1_7 a

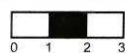
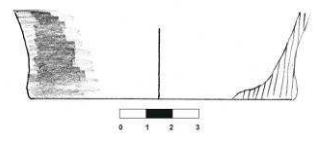

Foto Margina 1_7 b

Desen Margina 1_8

Foto Margina 1_8 a

Foto Margina 1_8 b

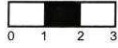

Foto Margina 1_9 a

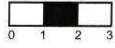

Foto Margina 1_9 b

Desen Margina 1_9

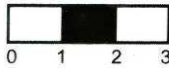

Foto Margina 1_10 a

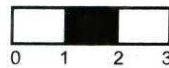

Foto Margina 1_10 b

Desen Margina 1_10

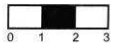

Foto Margina 1_11 a

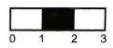
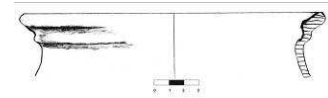

Foto Margina 1_11 b

Desen Margina 1_11

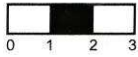

Foto Margina 1_12 a

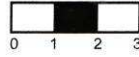
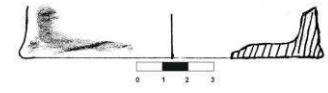

Foto Margina 1_12 b

Desen Margina 1_12

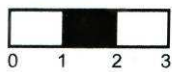
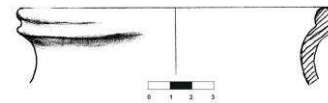

Foto Margina 1_13 a

Foto Margina 1_13 b

Desen Margina 1_13

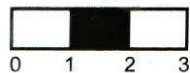

Foto Margina 1_14 a

Foto Margina 1_14 b

Desen Margina 1_14

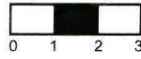

Foto Margina 1_15 a

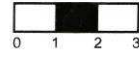
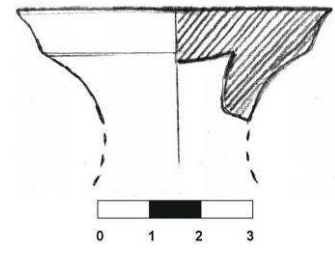

Foto Margina 1_15 b

Desen Margina 1_15

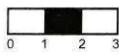
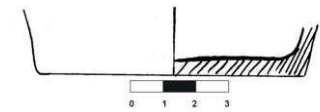

Foto Margina 1_16 a

Foto Margina 1_16 b

Desen Margina 1_16

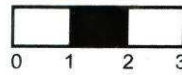

Foto Margina 1_17 a

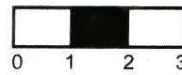
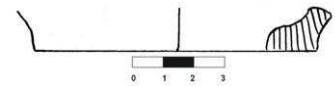

Foto Margina 1_17 b

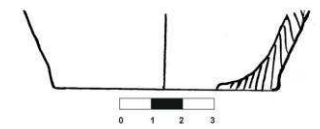
Desen Margina 1_17

Foto Margina 1_18 a

Foto Margina 1_18 b

Desen Margina 1_18

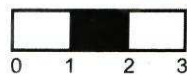

Foto Margina 1_19 a

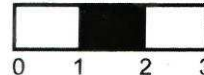
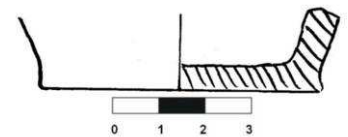

Foto Margina 1_19 b

Desen Margina 1_19

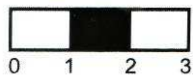

Foto Margina 1_21 a

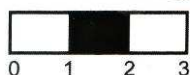
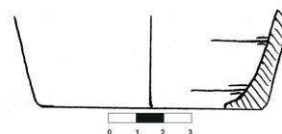

Foto Margina 1_21 b

Desen Margina 1_21

Foto Margina 1_22 a

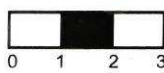
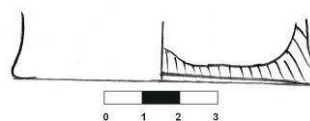

Foto Margina 1_22 b

Desen Margina 1_22

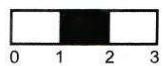
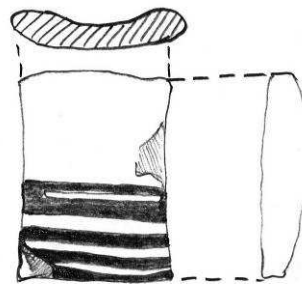

Foto Margina 1_23 a

Foto Margina 1_23 b

Desen Margina 1_23

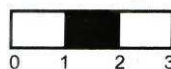

Foto Margina 1_24 a

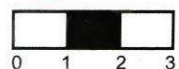
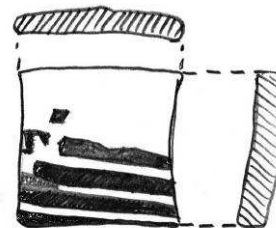

Foto Margina 1_24 b

Desen Margina 1_24

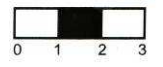

Foto Margina 1_25 a

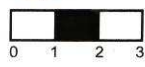
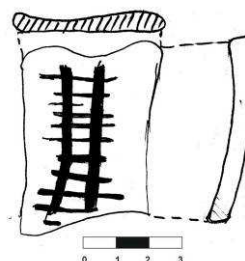

Foto Margina 1_25 b

Desen Margina 1_25

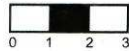
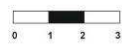
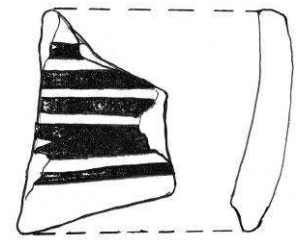

Foto Margina 1_26 a

Foto Margina 1_26 b

Desen Margina 1_26

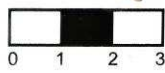

Foto Margina 1_27 a

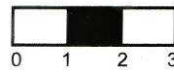
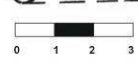

Foto Margina 1_27 b

Desen Margina 1_27

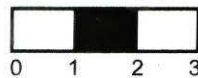

Foto Margina 1_28 a

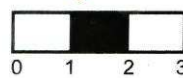
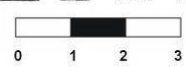

Foto Margina 1_28 b

Desen Margina 1_28

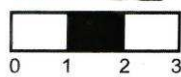

Foto Margina 1_29 a

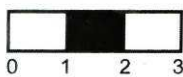
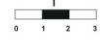
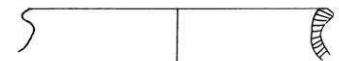

Foto Margina 1_29 b

Desen Margina 1_29

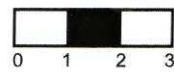

Foto Margina 1_31 a

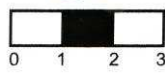

Foto Margina 1_31 b

Desen Margina 1_31

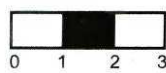
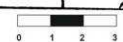

Foto Margina 1_32 a

Foto Margina 1_32 b

Desen Margina 1_32

Foto Margina 1_32 a

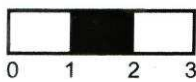

Foto Margina 1_33 a

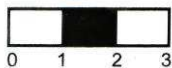

Foto Margina 1_34 a

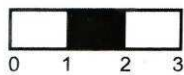

Foto Margina 1_35 a

Foto Margina 1_36 a

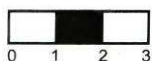

Foto Margina 1_37 a

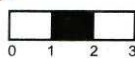

Foto Margina 1_38 a

Foto Margina 1_32 b

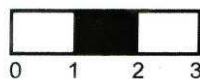

Foto Margina 1_33 b

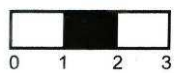

Foto Margina 1_34 b

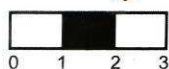

Foto Margina 1_35 b

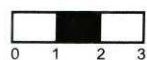

Foto Margina 1_36 b

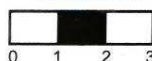
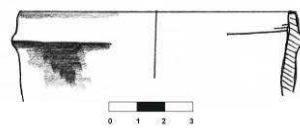

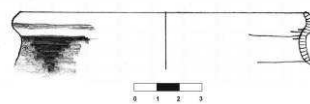
Foto Margina 1_37 b

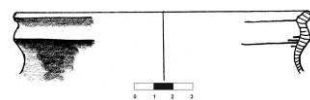
Foto Margina 1_38 b

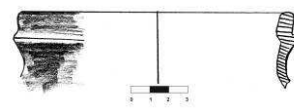
Desen Margina 1_33

Desen Margina 1_34

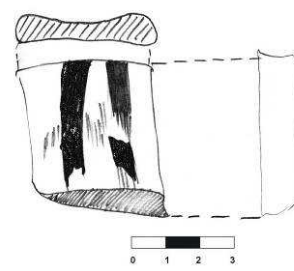
Desen Margina 1_35

Desen Margina 1_36

Desen Margina 1_37

Desen Margina 1_38

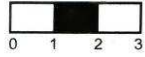

Foto Margina 1_39 a

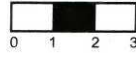
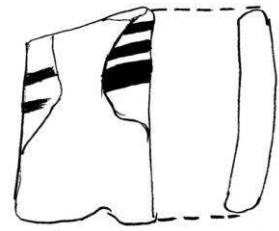

Foto Margina 1_39 b

Desen Margina 1_39

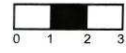

Foto Margina 1_40 a

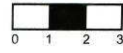
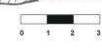
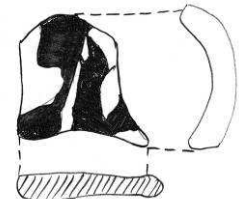

Foto Margina 1_40 b

Desen Margina 1_40

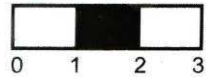

Foto Margina 1_41 a

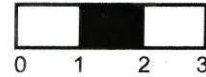
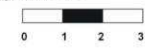

Foto Margina 1_41 b

Desen Margina 1_41

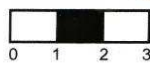

Foto Margina 1_42 a

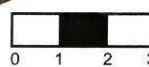
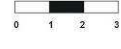
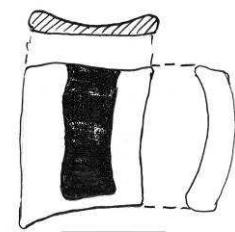

Foto Margina 1_42 b

Desen Margina 1_42

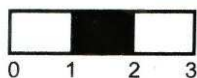
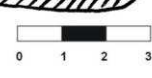
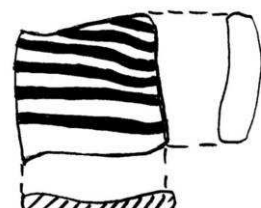

Foto Margina 1_43 a

Foto Margina 1_43 b

Desen Margina 1_43

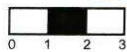
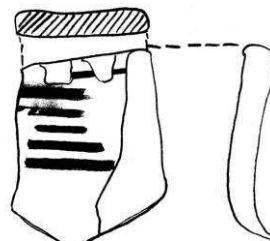

Foto Margina 1_44 a

Foto Margina 1_44 b

Desen Margina 1_44

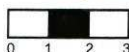
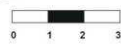

Foto Margina 1_45 a

Foto Margina 1_45 b

Desen Margina 1_45

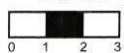

Foto Margina 1_46 a

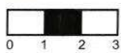
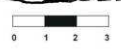

Foto Margina 1_46 b

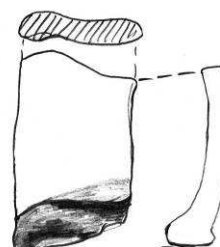
Desen Margina 1_46

Foto Margina 1_47 a

Foto Margina 1_47 b

Desen Margina 1_47

Foto Margina 1_48 a

Foto Margina 1_48 b

Desen Margina 1_48

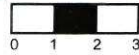
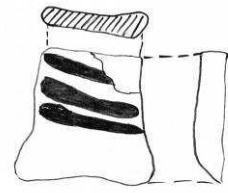

Foto Margina 1_49 a

Foto Margina 1_49 b

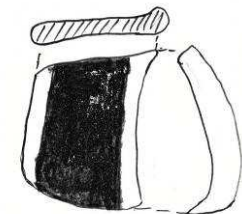
Desen Margina 1_49

Foto Margina 1_50 a

Foto Margina 1_50 b

Desen Margina 1_50

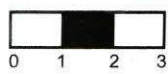

Foto Margina 1_51 a

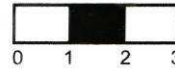
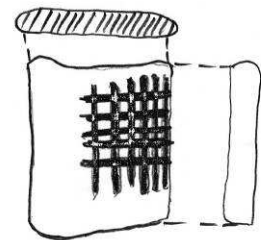

Foto Margina 1_51 b

Desen Margina 1_51

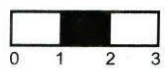

Foto Margina 1_52 a

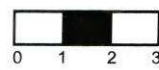
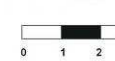
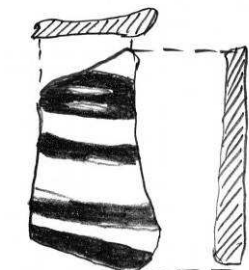

Foto Margina 1_52 b

Desen Margina 1_52

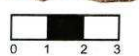

Foto Margina 1_53 a

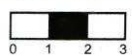
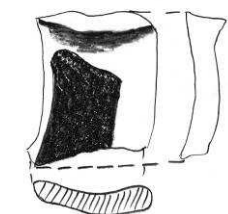

Foto Margina 1_53 b

Desen Margina 1_53

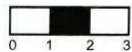

Foto Margina 1_54 a

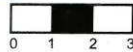
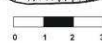

Foto Margina 1_54 b

Desen Margina 1_54

Foto Margina 1_55 a

Foto Margina 1_55 b

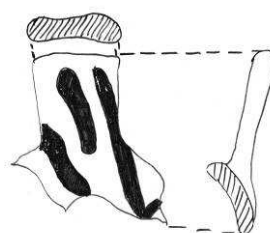
Desen Margina 1_55

Foto Margina 1_56 a

Foto Margina 1_56 b

Desen Margina 1_56

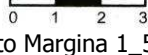

Foto Margina 1_57 a

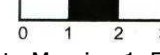
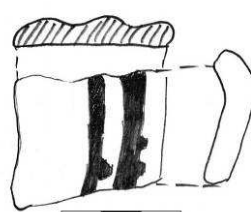

Foto Margina 1_57 b

Desen Margina 1_57

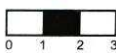

Foto Margina 1_58 a

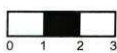
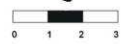
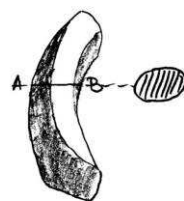
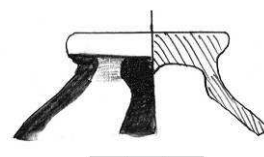
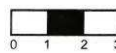

Foto Margina 1_58 b

Desen Margina 1_58

Desen Margina 1_59

Foto Margina 1_59 a

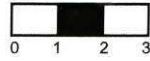

Foto Margina 1_60 a

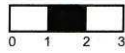

Foto Margina 1_61 a

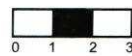

Foto Margina 1_62 a

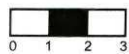

Foto Margina 1_63 a

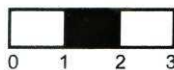

Foto Margina 1_64 a

Foto Margina 1_65 a

Foto Margina 1_59 b

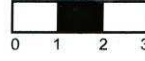

Foto Margina 1_60 b

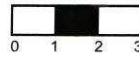

Foto Margina 1_61 b

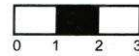

Foto Margina 1_62 b

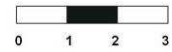
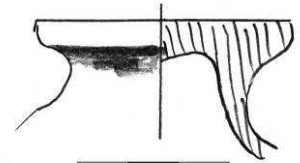
Foto Margina 1_63 b

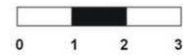
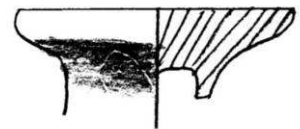
Foto Margina 1_64 b

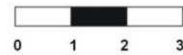
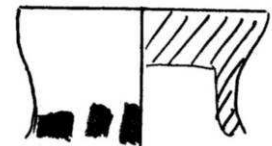
Foto Margina 1_65 b

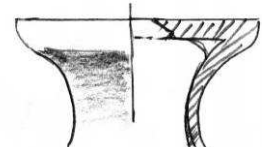
Desen Margina 1_60

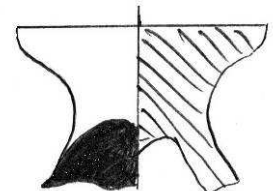
Desen Margina 1_61

Desen Margina 1_62

Desen Margina 1_63

Desen Margina 1_64

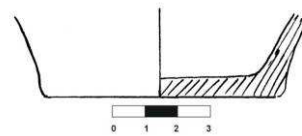
Desen Margina 1_65

Foto Margina 1_66 a

Foto Margina 1_66 b

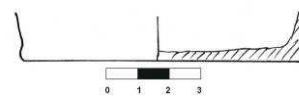
Desen Margina 1_66

Foto Margina 1_67 a

Foto Margina 1_67 b

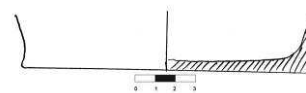
Desen Margina 1_67

Foto Margina 1_68 a

Foto Margina 1_68 b

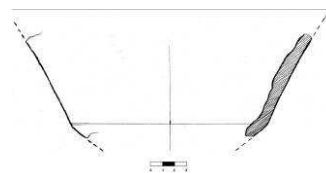
Desen Margina 1_68

Foto Margina 1_69 a

Foto Margina 1_69 b

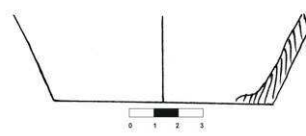
Desen Margina 1_69

Foto Margina 1_70 a

Foto Margina 1_70 b

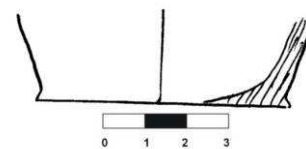
Desen Margina 1_70

Foto Margina 1_71 a

Foto Margina 1_71 b

Desen Margina 1_71

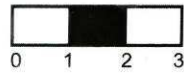

Foto Margina 1_72 a

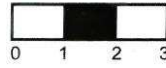
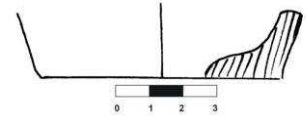

Foto Margina 1_72 b

Desen Margina 1_72

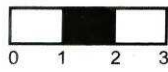

Foto Margina 1_73 a

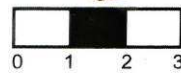
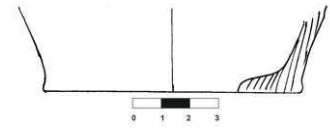

Foto Margina 1_73 b

Desen Margina 1_73

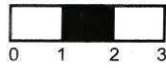

Foto Margina 1_74 a

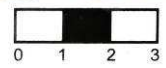
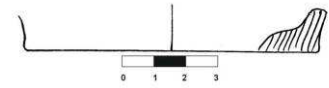

Foto Margina 1_74 b

Desen Margina 1_74

Foto Margina 1_75 a

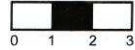
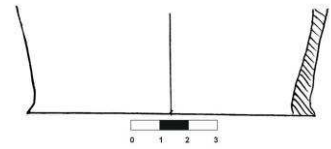

Foto Margina 1_75 b

Desen Margina 1_75

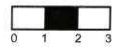
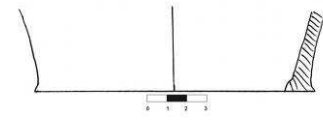

Foto Margina 1_76 a

Foto Margina 1_76 b

Desen Margina 1_76

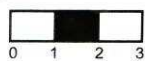

Foto Margina 1_77 a

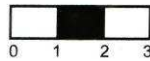
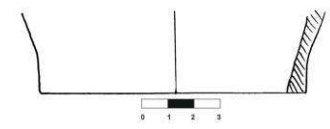

Foto Margina 1_77 b

Desen Margina 1_77

Foto Margina 1_78 a

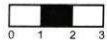
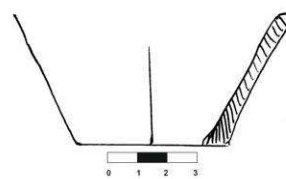

Foto Margina 1_78 b

Desen Margina 1_78

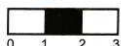
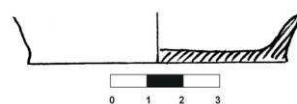

Foto Margina 1_79 a

Foto Margina 1_79 b

Desen Margina 1_79

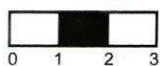

Foto Margina 1_80 a

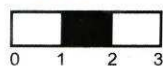
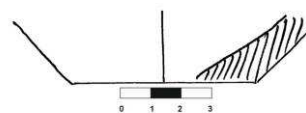

Foto Margina 1_80 b

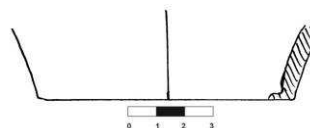
Desen Margina 1_80

Foto Margina 1_81 a

Foto Margina 1_81 b

Desen Margina 1_81

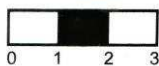

Foto Margina 1_82 a

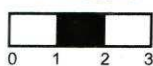
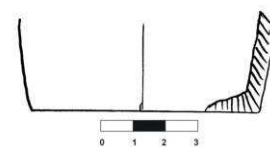

Foto Margina 1_82 b

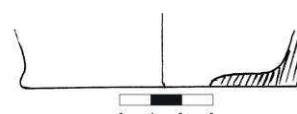
Desen Margina 1_82

Foto Margina 1_83 a

Foto Margina 1_83 b

Desen Margina 1_83

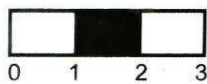
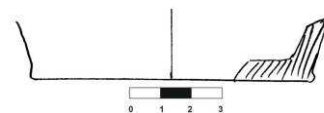

Foto Margina 1_84 a

Foto Margina 1_84 b

Desen Margina 1_84

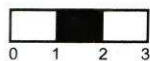
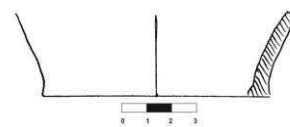

Foto Margina 1_85 a

Foto Margina 1_85 b

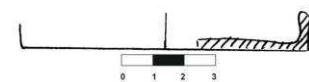
Desen Margina 1_85

Foto Margina 1_86 a

Foto Margina 1_86 b

Desen Margina 1_86

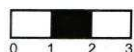

Foto Margina 1_87 a

Foto Margina 1_87 b

Desen Margina 1_87

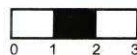

Foto Margina 1_88 a

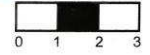
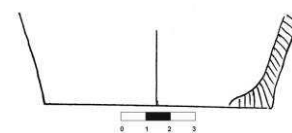

Foto Margina 1_88 b

Desen Margina 1_88

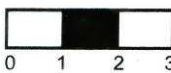

Foto Margina 1_89 a

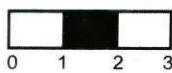
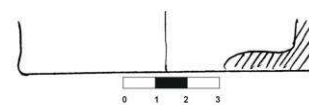

Foto Margina 1_89 b

Desen Margina 1_89

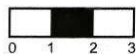

Foto Margina 1_90 a

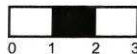

Foto Margina 1_90 b

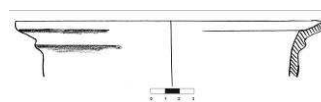
Desen Margina 1_90

Foto Margina 1_93 a

Foto Margina 1_93 b

Desen Margina 1_93

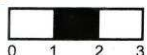

Foto Margina 1_94 a

Foto Margina 1_94 b

Desen Margina 1_94

Foto Margina 1_95 a

Foto Margina 1_95 b

Desen Margina 1_95

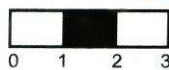

Foto Margina 1_96 a

Foto Margina 1_96 b

Desen Margina 1_96

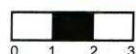
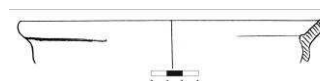

Foto Margina 1_97 a

Foto Margina 1_97 b

Desen Margina 1_97

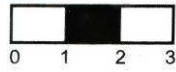

Foto Margina 1_98 a

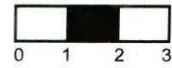
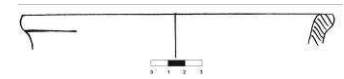

Foto Margina 1_98 b

Desen Margina 1_98

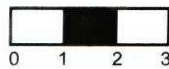

Foto Margina 1_99 a

Foto Margina 1_99 b

Desen Margina 1_99

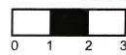

Foto Margina 1_100 a

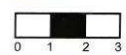

Foto Margina 1_100 b

Desen Margina 1_100

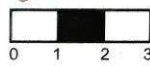

Foto Margina 1_101 a

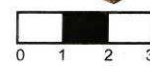
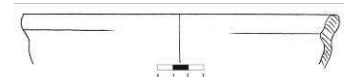

Foto Margina 1_101 b

Desen Margina 1_101

Foto Margina 1_102 a

Foto Margina 1_102 b

Desen Margina 1_102

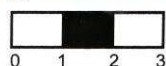
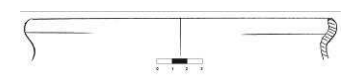

Foto Margina 1_103 a

Foto Margina 1_103 b

Desen Margina 1_103

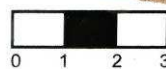

Foto Margina 1_104 a

Foto Margina 1_104 b

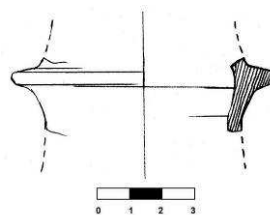
Desen Margina 1_104

Foto Margina 1_105 a

Foto Margina 1_105 b

Desen Margina 1_105

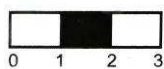
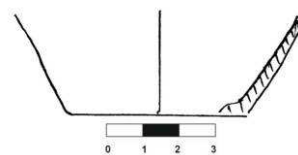

Foto Margina 1_106 a

Foto Margina 1_106 b

Desen Margina 1_106

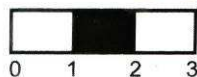

Foto Margina 1_107 a

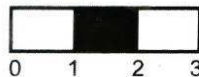

Foto Margina 1_107 b

Desen Margina 1_107

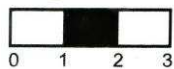

Foto Margina 1_108 a

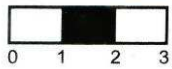
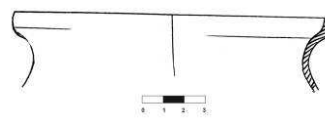

Foto Margina 1_108 b

Desen Margina 1_108

Foto Margina 1_109 a

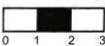

Foto Margina 1_109 b

Desen Margina 1_109

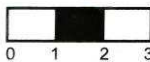

Foto Margina 1_110 a

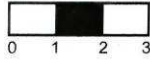
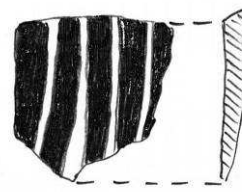

Foto Margina 1_110 b

Desen Margina 1_110

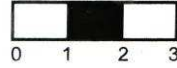
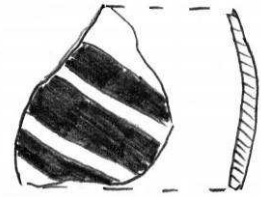

Foto Margina 1_111 a

Foto Margina 1_111 b

Desen Margina 1_111

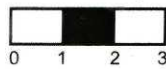
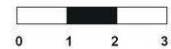
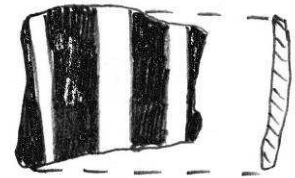

Foto Margina 1_112 a

Foto Margina 1_112 b

Desen Margina 1_112

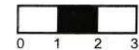

Foto Margina 1_113 a

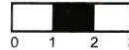
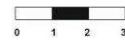

Foto Margina 1_113 b

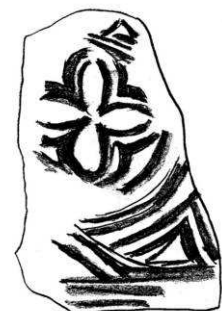
Desen Margina 1_113

Foto Margina 1_114 a

Foto Margina 1_114 b

Desen Margina 1_114

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: teren arabil și zonă de arbuști spinoși.

b. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne și de existența unor canale de desecare.

c. importanța și relevanța științifică: izvoarele documentare medievale fac ecoul importanței deosebite pe care fortificația și târgul de la Margina au jucat-o în istoria Țării Făgetului. Totuși, numeroasele ambiguități care persistă încă localizarea precisă în teren, cât și nepublicarea rezultatelor investigațiilor arheologice demarate, împietează în cunoașterea rolului real pe care Margina l-a jucat în sistemul strategic al Begăi Superioare în Evul Mediu. Observațiile de teren desfășurate cu prilejul ridicării topografice a obiectivului, considerat de noi ca fiind târgul medieval Margina, arată un punct arheologic deosebit de bogat pe care doar continuarea săpăturilor arheologice sistematice va fi în măsură să-l pună în valoare.

d. importanța turistică: în stadiul actual de investigare și punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în trasee de turism cultural pentru publicul larg, neavizat.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetare sistematică va fi în măsură să precizeze dacă elemente arheologico-arhitectonice descoperite se pot preta la o eventuală restaurare și punere în valoare.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 13.09.2007; 15.11.2007.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar și studenții Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Teodora Titiroagă.

VII. Bibliografie:

Moroz-Pop, Maria, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Timiș din paleolitic până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 476

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 59

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Cetate de pământ; sat MAȘLOC; comuna MAȘLOC; "Șanțul turcilor"; sec. XIV Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Mașloc, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Izvoarele documentare atestă localitatea Mașloc încă de la 1326, iar la 1475 este deja un important târg al zonei¹, și care, în secolele următoare, intră într-un declin pronunțat. „Cetatea turcească” de la Mașloc este cel mai bine păstrat monument de acest tip de pe actualul teritoriu al județului Timiș dar, cu toate acestea, preocupările de studiere temeinică a funcționalității sale lipsesc cu desăvârșire în perioada modernă. Fortificația circulară de pământ apare cu un relevu topografic în repertoriul arheologic al Banatului, întocmit la finele sec. XIX de B. Milleker². În ciuda prezervării sale foarte bune, obiectivul arheologic este menționat tangențial și într-un cadru general în istoriografia contemporană³. Fortificația circulară este vizibilă, în plenitudinea sa, pe fotografiile aeriene sau imaginile satelitare. În septembrie 2006, membri proiectului *eGISpat Timiș* efectuează ridicarea topografică cu Stația Totală a obiectivului arheologic.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Șanțul turcilor”.

b. reper localizare: la 720 m SE de biserica ortodoxă din Mașloc; la 3,6 km NE de biserica ortodoxă din Fibiș și la 3,3 km NV de biserica ortodoxă din Remetea Mică.

c. reper hidrografic: la 220 m SE de versantul stâng al unui văi fără nume, afluent dreapta Pârâului Beregsău.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este amplasat în partea superioară a unui întins platou, dezvoltat pe interfluviul a două văi, bine profilate, străbătute de cursuri de apă temporare, tributare versantului drept al Pârâului Beregsău. Situl prezintă o largă vizibilitate: spre NE, în zilele cu nebulozitate scăzută, se vede limpede extremitatea vestică a Munților Zarandului (sectorul cuprins între Șiria și Șoimoș); spre S văile și interfluviile largi, cu numeroase situri medievale, din bazinul hidrografic al Pârâului Beregsău.

e. coordonate GPS: 45 59 33 N 21 27 43 E; 174,9 m altitudine.

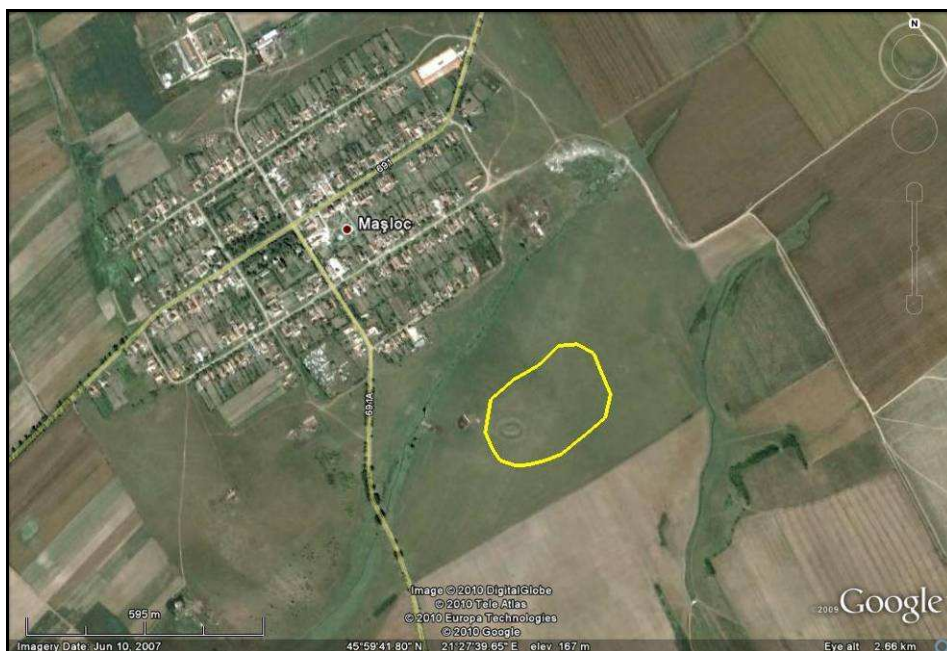
f. coordonate Stereo 70: 505285; 226132.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

¹ Asupra problematicii, vezi D. Țeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 189 (cu bibliografia).

² B. Milleker, *Délmagyarország regiségletei honfoglalás ellőtti időköl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 77.

³ Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 67; S. A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 166. Vezi și comentariul critic la A. A. Rusu, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 29.

h. imagini de suprafață:

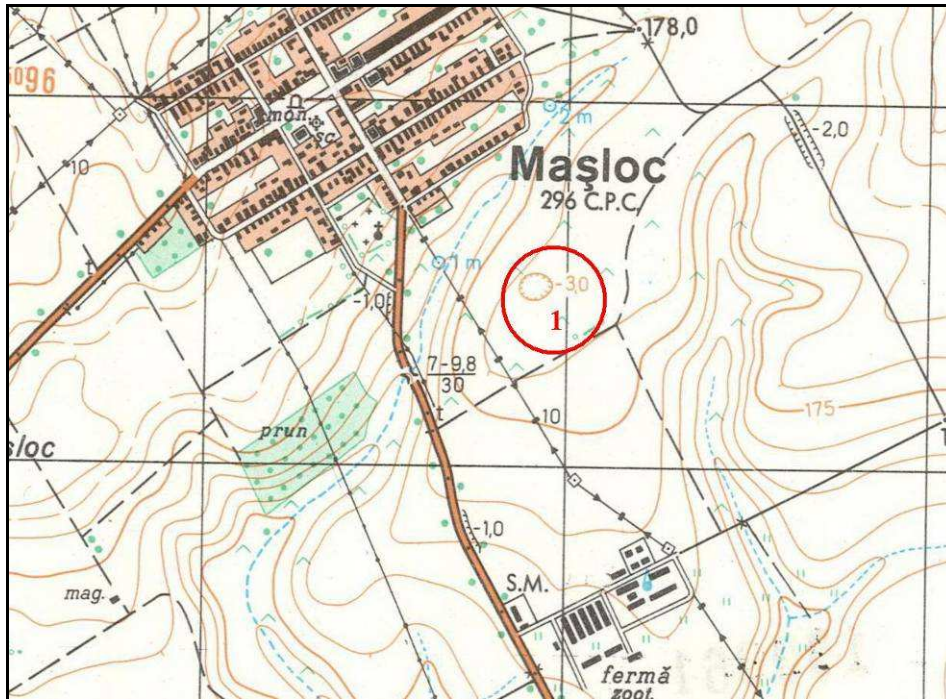

Fig. 1. Situl de la Mașloc „Șanțul turcilor” văzut dinspre V

Fig. 2. Situl de la Mașloc „Șanțul turcilor” văzut dinspre E

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

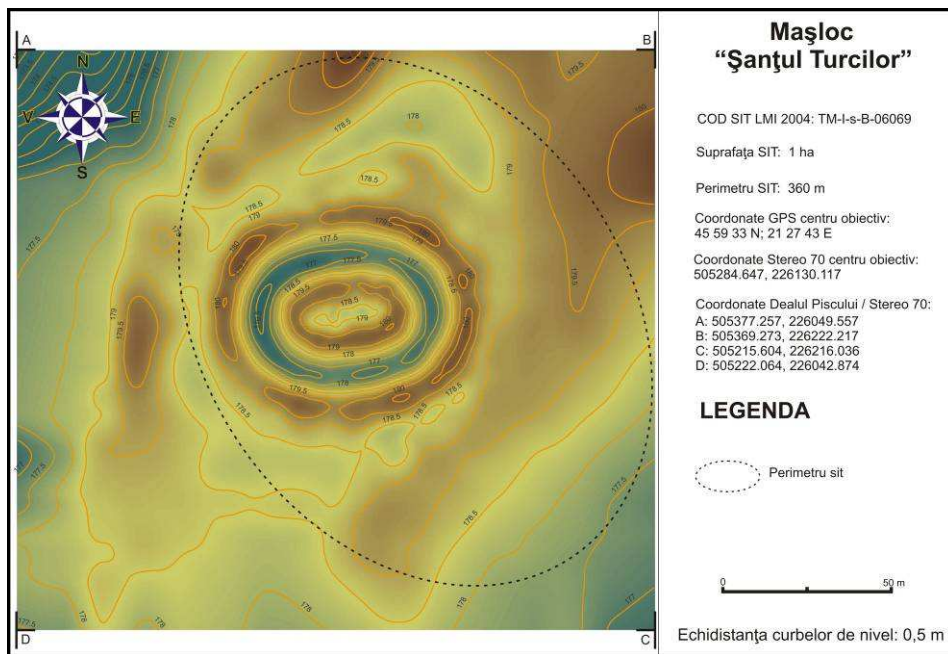

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Mașloc 1

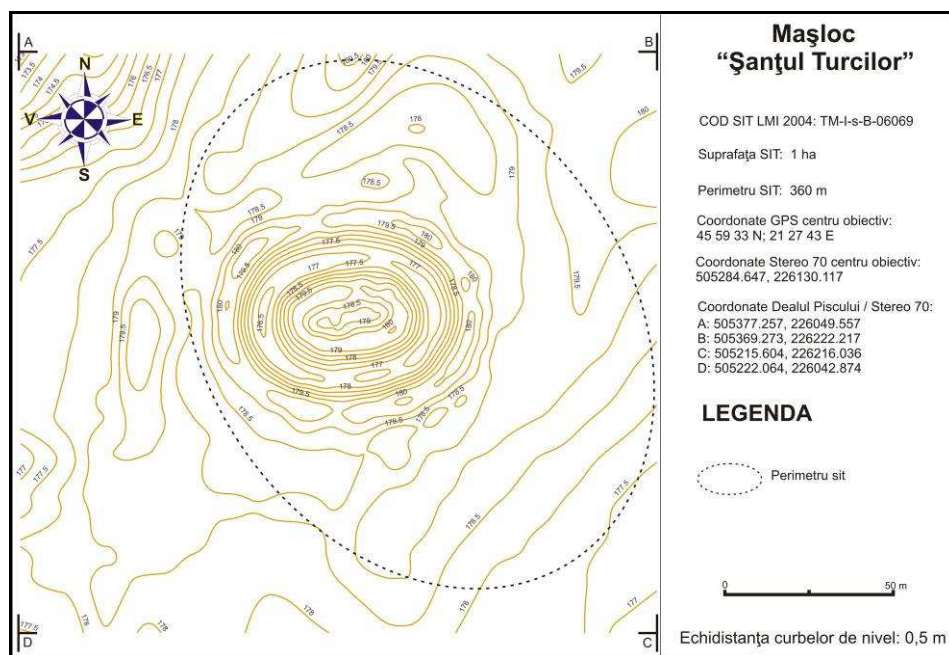

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Mașloc 1

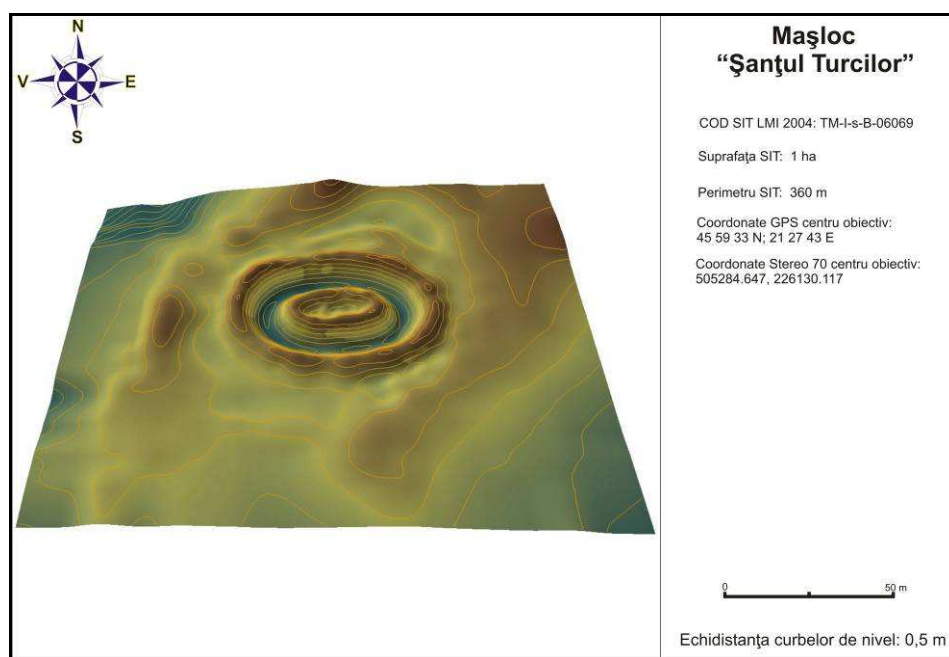
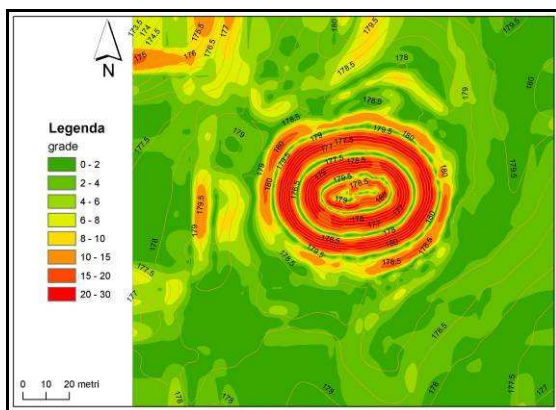
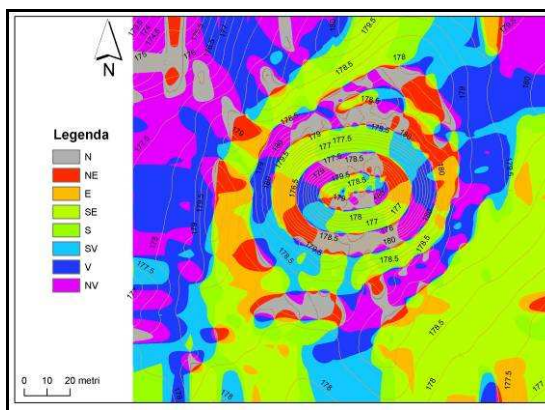

Fig. 5. Planul topografic 3D, Mașloc 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificația se află localizată pe platoul central al unui interfluviu, cu pante naturale către NV, SV și SE, diferența relativă de nivel fiind de cca. 25 m; platoul este relativ plat, cu pante de cca. 0 – 4 grade; valurile și șanțurile concentrice ale fortificației se păstrează și azi foarte bine, pantele fiind de cca. 20 – 30 grade; incinta centrală a fortificației este bulversată de braconajul arheologic, unghiul pantei fiind irelevant.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: întregul platou central al interfluviului pe care se află fortificația este orientat pe axa SV – NE, pantele naturale ale acestuia având, în consecință, o expunere V-NV, respectiv SE-E; cele 2 valuri de apărare sunt evidențiate, la rândul lor, de expoziția față de Soare, indicând traiectul acestora, lucru ilustrat de opoziția celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevație maximă (val) și minimă (șanț) a fortificației.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificație circulară de pământ și așezare deschisă.

b. datare: epoca medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au evidențiat sporadice fragmente ceramice medieval dezvoltate, fragmente de cărămizi și mortar medieval, grupate îndeosebi pe latura de SE a fortificației circulare de pământ. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (15); fragmente ceramice tipice nedesenate (2); fragmente ceramice atipice (35); fragmente fier (1); fragmente osoase (8); fragmente mortar (3); fragmente tuf vulcanic (1); fragmente zgură fier (1); fragmente cărămidă (8).

d. fotografii și desene artefacte:

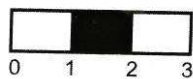

Foto Mașloc 1_1 a

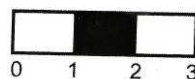
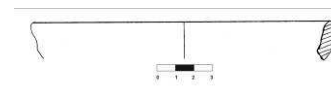

Foto Mașloc 1_1 b

Desen Mașloc 1_1

Foto Mașloc 1_2 a

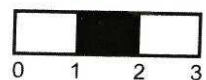
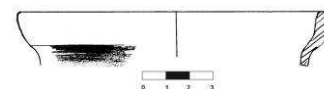

Foto Mașloc 1_2 b

Desen Mașloc 1_2

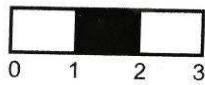

Foto Mașloc 1_3 a

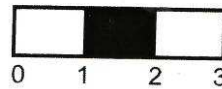
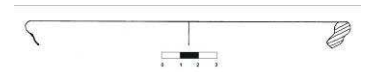

Foto Mașloc 1_3 b

Desen Mașloc 1_3

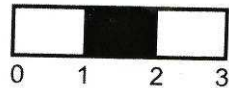

Foto Mașloc 1_4 a

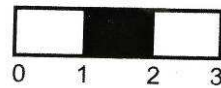
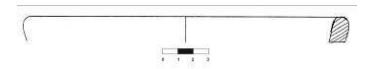

Foto Mașloc 1_4 b

Desen Mașloc 1_4

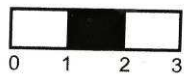

Foto Mașloc 1_5 a

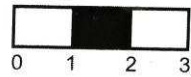
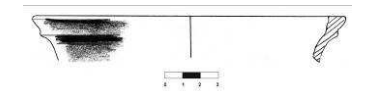

Foto Mașloc 1_5 b

Desen Mașloc 1_5

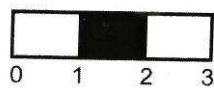

Foto Mașloc 1_6 a

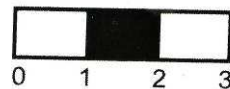

Foto Mașloc 1_6 b

Desen Mașloc 1_6

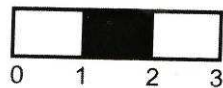

Foto Mașloc 1_7 a

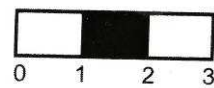

Foto Mașloc 1_7 b

Desen Mașloc 1_7

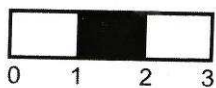

Foto Mașloc 1_8 a

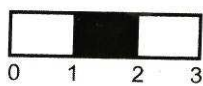
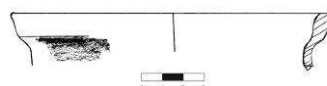

Foto Mașloc 1_8 b

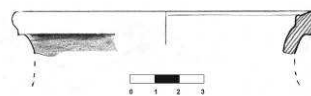
Desen Mașloc 1_8

Foto Mașloc 1_9 a

Foto Mașloc 1_9 b

Desen Mașloc 1_9

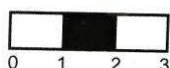

Foto Mașloc 1_10 a

Foto Mașloc 1_10 b

Desen Mașloc 1_10

Foto Mașloc 1_11 a

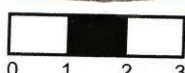
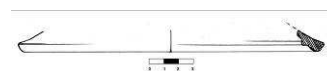

Foto Mașloc 1_11 b

Desen Mașloc 1_11

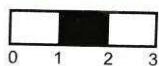

Foto Mașloc 1_12 a

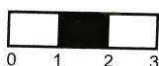
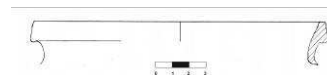

Foto Mașloc 1_12 b

Desen Mașloc 1_12

Foto Mașloc 1_14 a

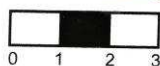

Foto Mașloc 1_14 b

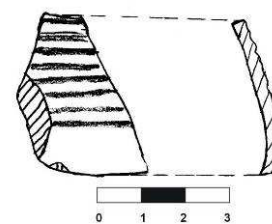
Desen Mașloc 1_14

Foto Mașloc 1_15 a

Foto Mașloc 1_15 b

Desen Mașloc 1_15

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: pășune.

b. starea de conservare: foarte bună (degradat doar în interiorul incintei fortificate de existența unei gropi vechi de căutători de comori).

c. importanța și relevanța științifică: în condițiile în care situl arheologic are o stare de conservare deosebit de bună, o investigație sistematică în viitor este un demers absolut necesar. Obiectivul arheologic se pretează foarte bine la prospecțiuni geofizice. Desfășurarea unor campanii arheologice de săpătură, coroborată cu cercetările arheologice neinvazive va fi în măsură să precizeze datarea exactă și funcționalitatea acestui tip de fortificație.

d. importanța turistică: gradul de conservare deosebit al fortificației circulare de pământ poate face din „Șanțul turcilor” de la Mașloc un obiectiv turistic de prim rang. Accesul facil, la mai puțin de 1 km de DJ 691 Timișoara – Lipova, cât și amplasarea într-o zonă cu potențial turistic important reprezintă avantaje de care autoritățile publice locale, asociațiile, cluburile sau firmele de turism trebuie să țină seama. Chiar și în condițiile actuale, fortificația poate fi promovată atât pe Internet, cât și prin amplasarea unor indicatoare sau tabele avertizoare.

e. propunere de restaurare: în contextul demarării unor campanii de investigații arheologice, fortificația de pământ de la Mașloc poate fi inclusă în proiecte de restaurare și punere în valoare.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 16.09.2006.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Mircea Ardelean și studentul Matei Cosmin.

VII. Bibliografie:

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 166

Milleker, Bódog, *Délmagyarország regiségletei honfoglalás előtti időkből*, vol I, Temesvár, 1897, p. 77

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie. Scurt istoric*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 67

Rusu, Adrian Andrei, *Castelarea carpatica*, Cluj Napoca, 2005, p. 29

Țicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 189

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Așezarea și biserica medievală de la Mănăștur; Ruine biserică; Așezare; sat MĂNĂȘTUR; comuna MĂNĂȘTUR; sec. XIV - XVII Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Mănăștiur, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Problematika Mănăștiurului este una dintre cele mai complexe și dezbătute în istoriografia de specialitate în ceea ce privește obiectivele arheologice medievale de pe actualul teritoriu al județului Timiș¹. Alături de Făget, Margina și Gladna Montană, Mănăștiurul a reprezentat unul dintre principalele centre de putere ale Evului Mediu din Țara Făgetului, fiind menționat ca atare în documentele vremii. Între 1979-1986 (1979, 1982, 1983, 1984, 1986) sub coordonarea și conducerea lui Al. Rădulescu se desfășoară mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice care vizează fortificația circulară de pământ din punctul „La Mănăstire”². În urma investigațiilor arheologice s-a descoperit o basilică cu nava centrală având ziduri de cărămidă (dimensiunile de 22 x 12,7 m), flancată de două nave laterale cu ziduri din piatră. Materialul arheologic atestă edificarea acesteia în secolul al XII-lea. Basilica este înconjurată cu un șanț de pământ de formă elipsoidală (diametrul de 50 x 30 m și o lățime de 15-20 m), încă vizibil în teren. Pe baza datelor arheologice acumulate, dar și în coroborare cu izvoarele scrise, se pare că aici a funcționat, pentru o scurtă perioadă de timp (sec. XII-XIII) o abație catolică³, identificată cu *Zakanymonostor*. La mijlocul sec. XIV mănăstirea, deja abandonată și ruinată, este transformată în cimitirul comunității rurale din apropiere, care își îngroapă morții atât în exteriorul, cât și în interiorul acesteia. Undeva, între sec. XV-XVI în jurul fostei basilici catolice, transformate în cimitir, se construiește un al doilea șanț de apărare, distinct de primul. Perioada de funcționare a acestuia, în etapa actuală de studiere, nu poate fi precizată cu certitudine.

Intensele cercetări de teren desfășurate în paralel cu investigațiile arheologice din punctul „La Mănăstire” de către Al. Rădulescu au urmărit și identificarea locației „Castelului” Mănăștiur și a târgului medieval⁴, spre a se putea stabili locul și rolul lor în contextul civilizației medievale a Țării Făgetului. Rezultatele deosebite acumulate conturează un sit deosebit de bogat, dar care este acoperit în bună măsură de localitatea modernă.

În toamna anului 2007 membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind investigații arheologice de teren în arealul limitrof punctului „La Mănăstire”, recoltând un bogat material arheologic de la suprafața solului (fragmente ceramice, fragmente de cărămizi medievale și lupe de fier), îndeosebi de pe latura de N și NE, exterioară șanțului de apărare. Cu acest prilej se întreprinde ridicarea topografică a bisericii fortificate și a așezării medievale circumscrise acesteia.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „La Mănăstire”.

b. reper localizare: situl se află la 0,5 km E de biserica catolică din comună și la 0,7 km NE de biserica ortodoxă.

c. reper hidrografic: la 200 m N de versantul drept al Râului Bega.

d. descriere geografică: Situl se află pe o terasă cuprinsă între un meandru al Râului Bega și cursul inferior al Pârâului Boroaga. Din punct de vedere morfologic situl este amplasat pe cursul superior al Râului Bega, în albia majoră a acestuia, în bazinetul depresionar al Făgetului, fiind dominat la N de înălțimile sudice ale Dealurilor Lipovei, iar la S de cele nordice

¹ Pentru o punere în temă, vezi F. Pesty, *Krassó vármegyie története*, vol. 2, Budapest, 1884, p. 42-44; I. Pataki, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea*, București, 1973, p. 337; Al. Rădulescu, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 64; A. A. Rusu, N. Sabău, I. Burnichioiu, I. V. Leb, M. M. Lupescu, *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 2000, p. 166-167; N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat*, Timișoara, 1973, p. 101; D. Țeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 104-105.

² Rezultatele investigațiilor arheologice la Al. Rădulescu, *Cercetările de la Mănăștiur (jud. Timiș)*, în *MCA*, 1980, p. 579-587; idem, *Mănăștiurul de Bega (jud. Timiș)- date preliminare (secolul XIV-XVII)*, în *SIB*, 19-20, 1999, p. 71-88 (cu bibliografia).

³ Întreaga dezbateră la Al. Rădulescu, *Mănăștiurul de Bega...*, p. 73-74; D. Țeicu, *op. cit.* (cu bibliografia).

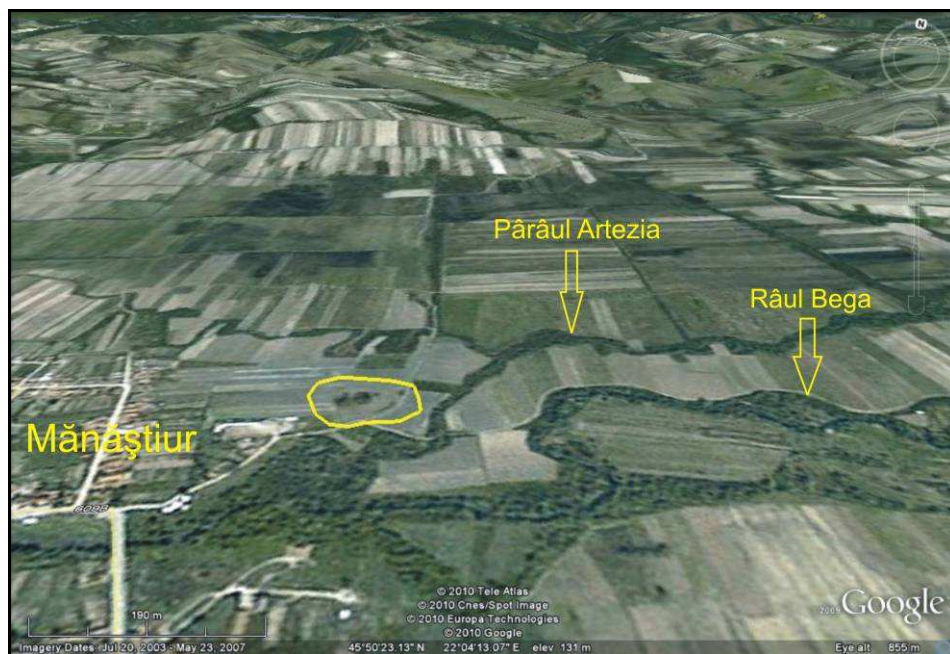
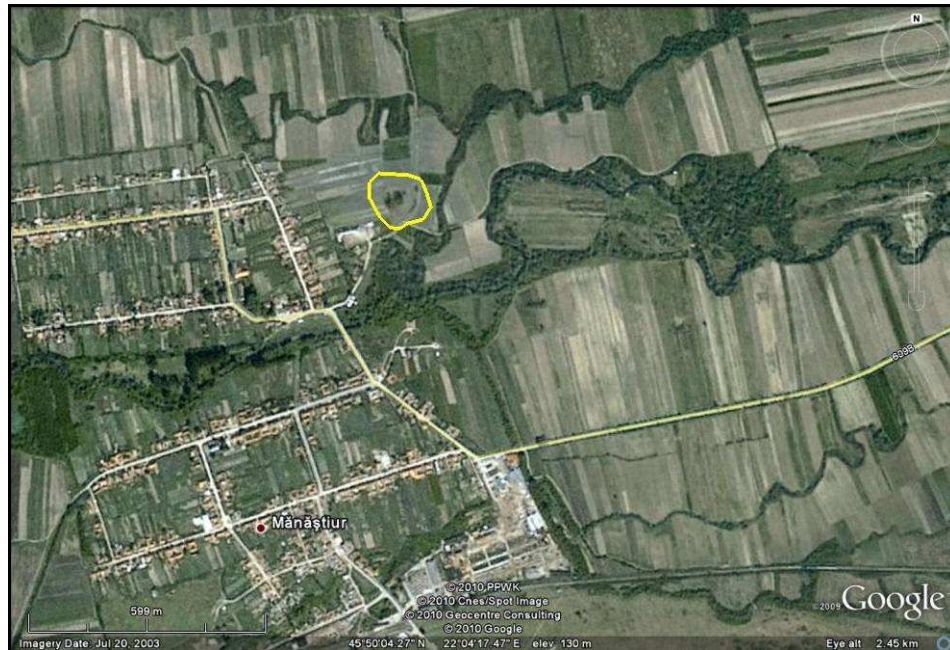
⁴ Al. Rădulescu, *op. cit.*, p. 76-83 (cu bibliografia).

ale masivului Poiana Ruscă. Terasa pe care se află situl, cuprinsă între Râul Bega și Pârâul Boroaga, este una sedimentară, mai înaltă decât terenul din jur, ferită de inundații.

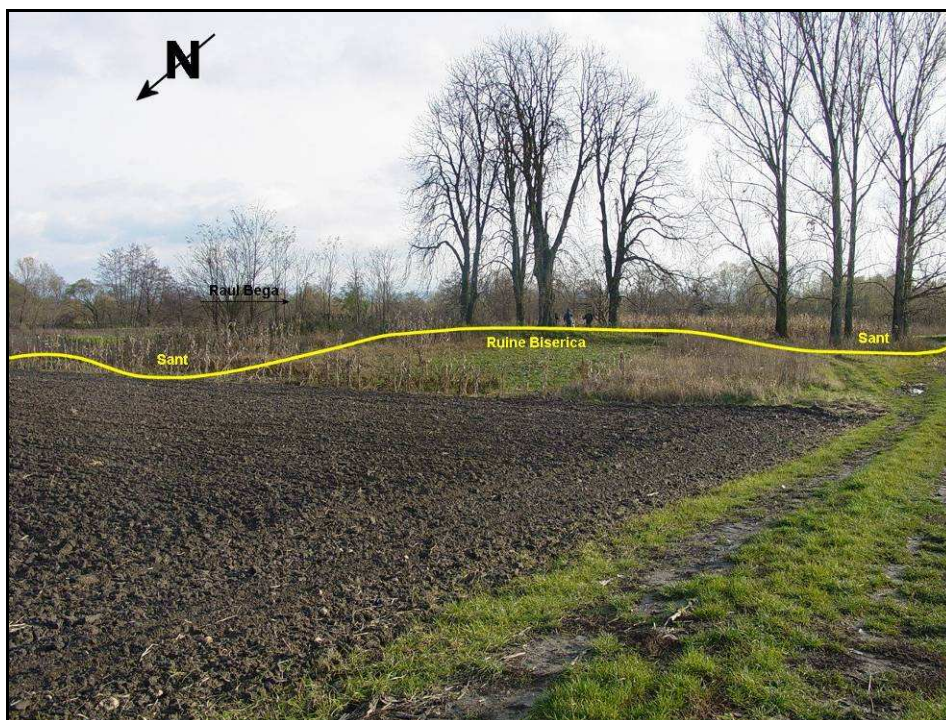
e. coordonate GPS: 45 50 14 N 22 04 07 E.

f. coordonate Stereo 70: 486127; 272465.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafață:

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

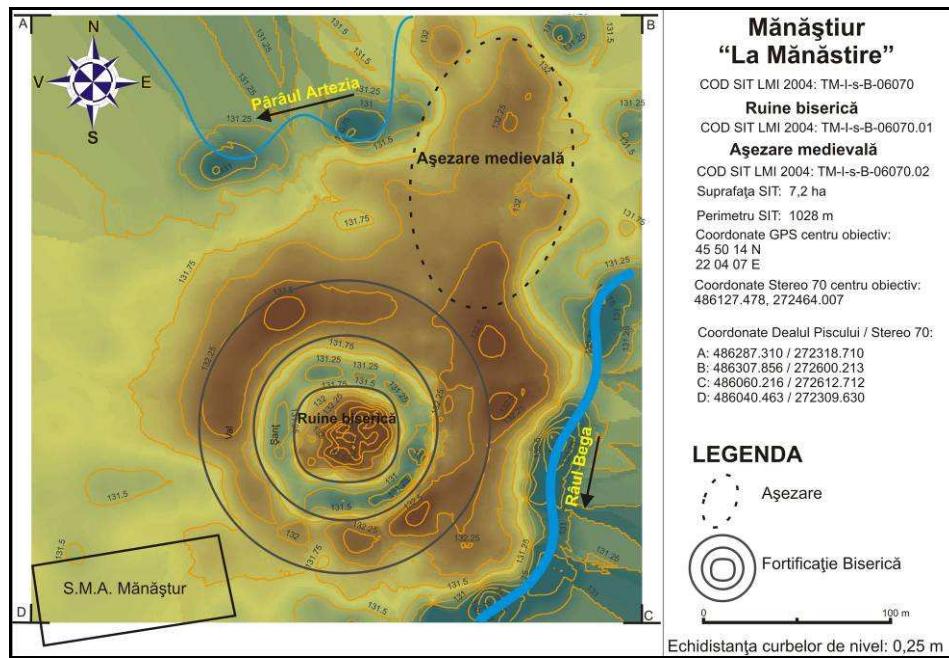

Fig. 1. Planul topografic 2D color, Mănăștiur 1

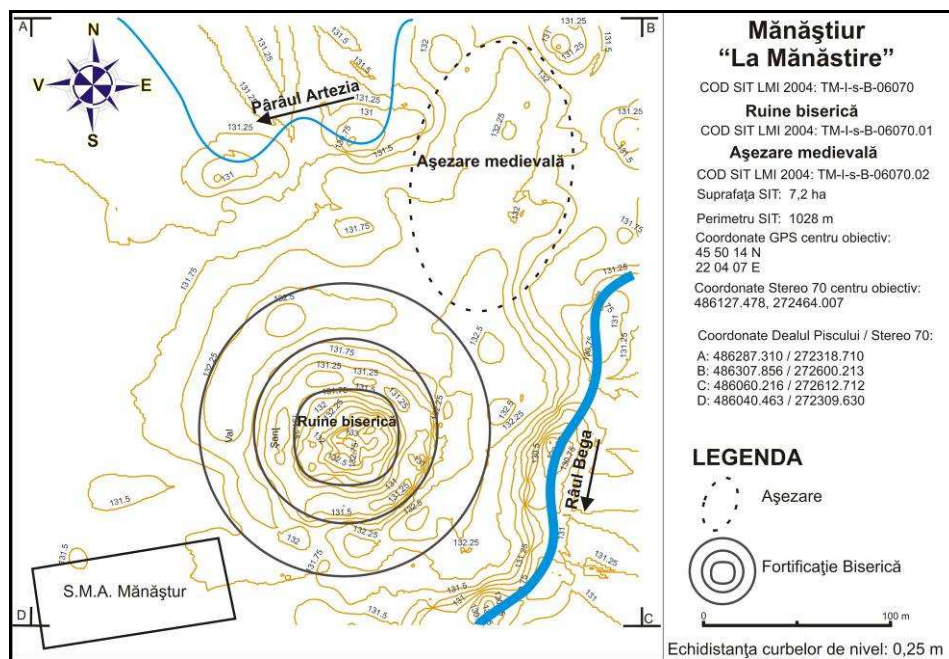

Fig. 2. Planul topografic 2D curbe de nivel, Mănăștiur 1

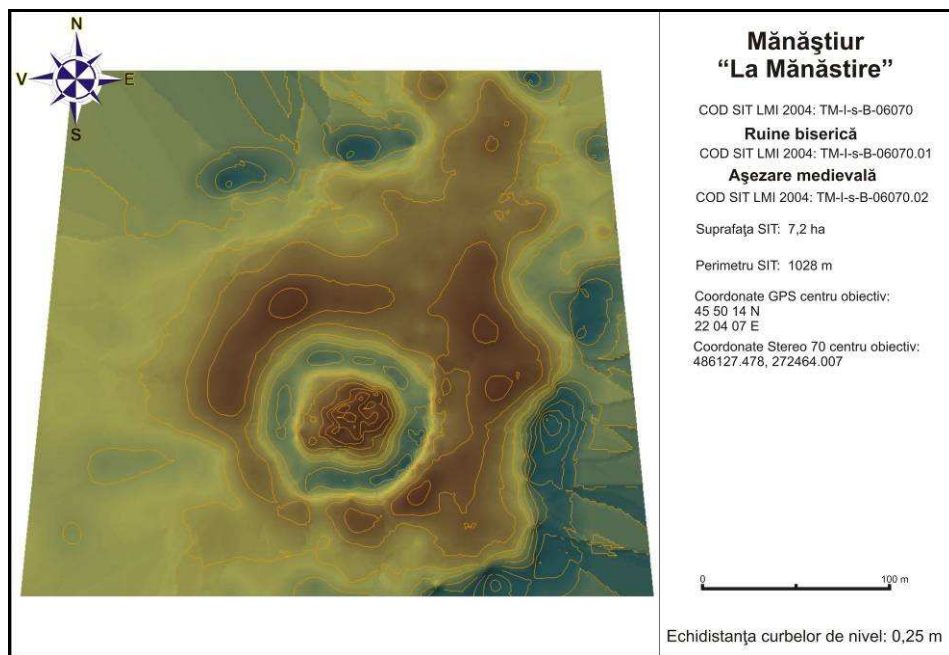
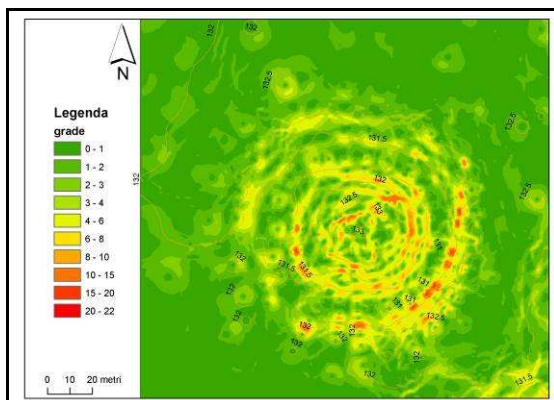
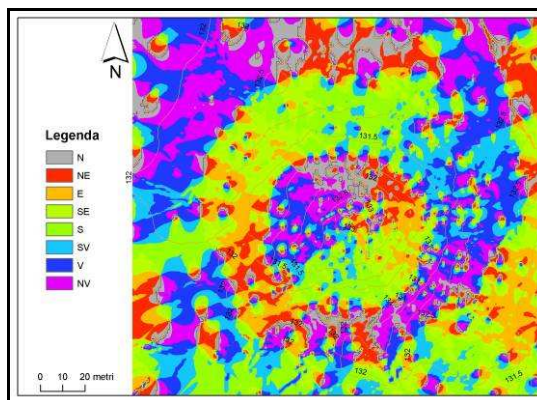

Fig. 3. Planul topografic 3D, Mănăștiur 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificația se află localizată pe un teren plat în albia majoră a Râului Bega, panta fiind, în general, de 0 – 2 grade; valul exterior, precum și platforma centrală pe care se presupune că ar fi fost construită mănăstirea, sunt înălțate artificial cu pământul excavat din șanțuri, unghiul pantei fiind de cca. 4 – 15 grade, în unele locuri păstrându-se mult mai bine, panta atingând 22 grade; platoul central este bulversat de săpăturile arheologie sistematice și de braconajele arheologice, unghiul pantei fiind irelevant.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma ușor bombată a platoului central pe care se afla mănăstirea fortificată, face ca expunerea față de Soare să capete o formă de rozetă, orientată către toate cele opt puncte cardinale; și cazul de față se încadrează caracteristicilor unei fortificații, care nu ține cont de factorul *expoziție* în alegerea locației, prevalând cei geo-strategici și economici; valul de apărare este evidențiat, la rândul lui, de expoziția față de Soare, indicând traiectul acestuia, lucru ilustrat de opoziția celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevație maximă (val) și minimă (șanț) a fortificației.

IV. Date istorice despre sit:

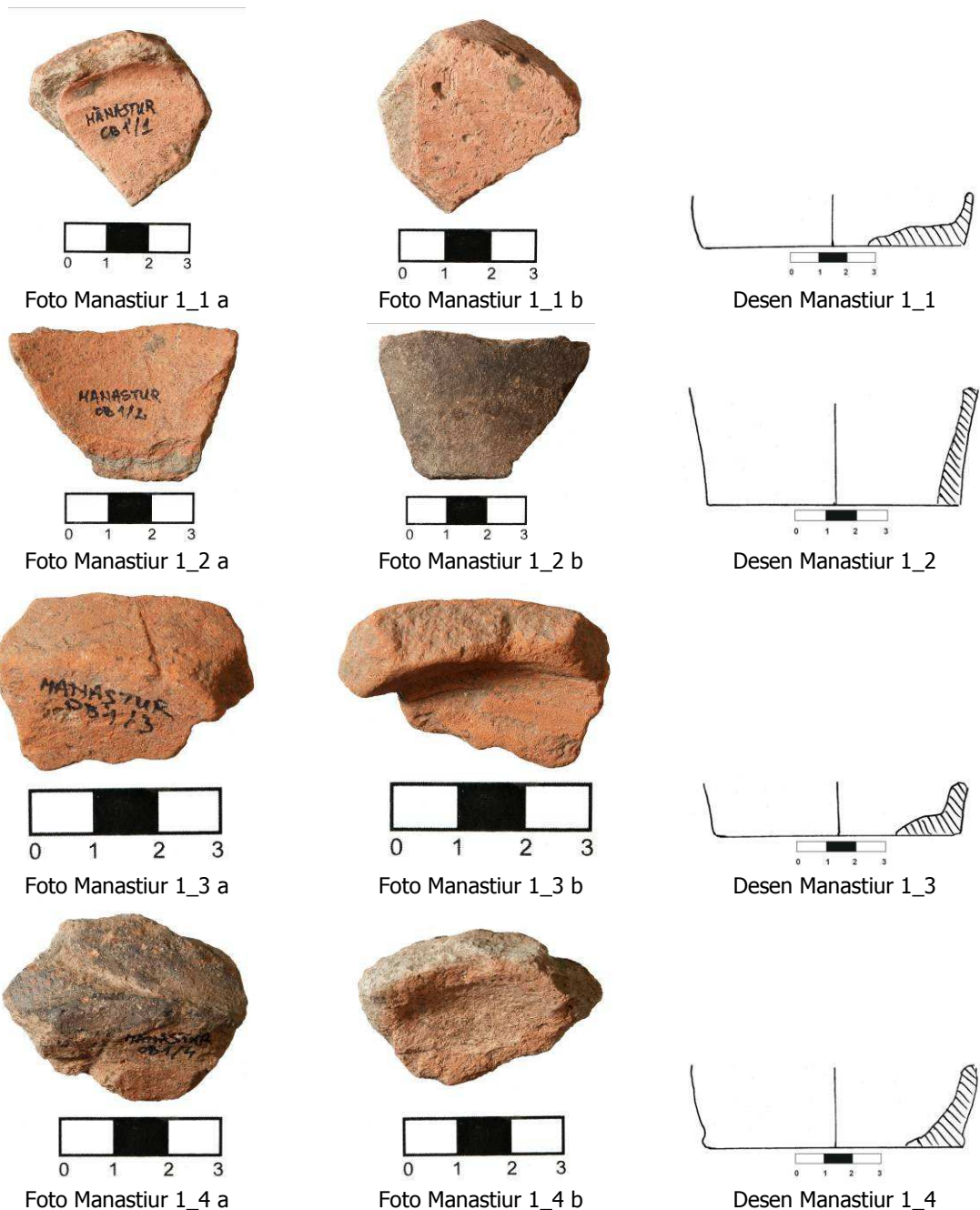
a. tip sit: biserică fortificată și așezare deschisă.

b. datare: epoca medieval-timpurie și medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: în momentul efectuării cercetărilor arheologice de teren (periegheze), la suprafața terenului erau vizibile numeroase fragmente ceramice, cărămizi și material litic de construcție. „Investigațiile” susținute ale căutătorilor de comori răvășesc sistematic interiorul bisericii fortificate. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (18); fragmente ceramice atipice nedesenate (27).

d. fotografii și desene artefacte:

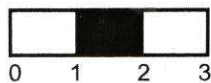

Foto Manastir 1_5 a

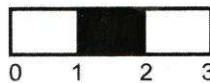
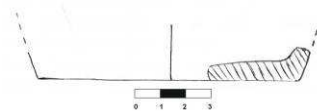

Foto Manastir 1_5 b

Desen Manastir 1_5

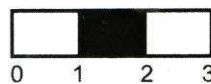
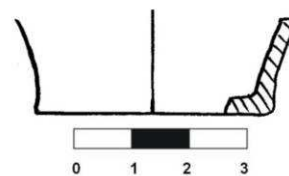

Foto Manastir 1_6 a

Foto Manastir 1_6 b

Desen Manastir 1_6

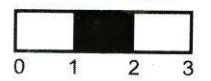

Foto Manastir 1_7 a

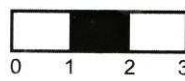
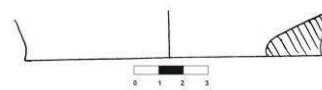

Foto Manastir 1_7 b

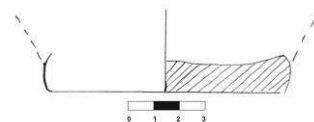
Desen Manastir 1_7

Foto Manastir 1_9 a

Foto Manastir 1_9 b

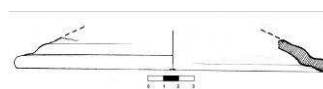
Desen Manastir 1_9

Foto Manastir 1_10 a

Foto Manastir 1_10 b

Desen Manastir 1_10

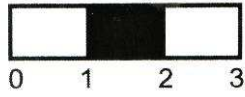

Foto Manastier 1_11 a

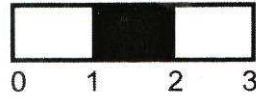
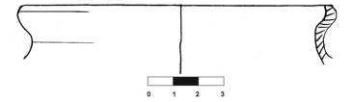

Foto Manastier 1_11 b

Desen Manastier 1_11

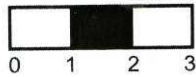

Foto Manastier 1_12 a

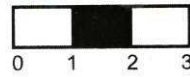

Foto Manastier 1_12 b

Desen Manastier 1_12

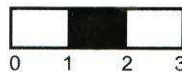

Foto Manastier 1_13 a

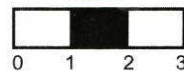
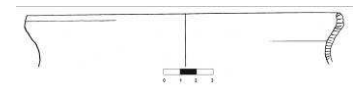

Foto Manastier 1_13 b

Desen Manastier 1_13

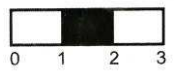

Foto Manastier 1_16 a

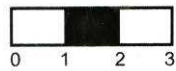
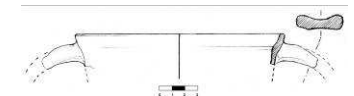

Foto Manastier 1_16 b

Desen Manastier 1_16

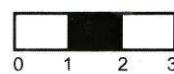

Foto Manastier 1_17 a

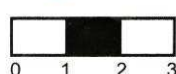
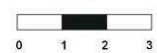
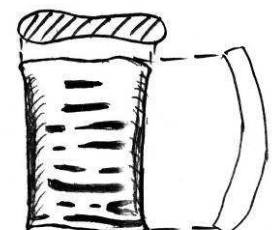

Foto Manastier 1_17 b

Desen Manastier 1_17

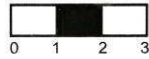
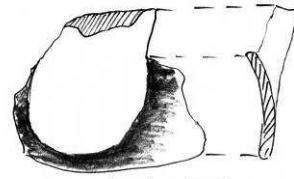

Foto Manastier 1_18 a

Foto Manastier 1_18 b

Desen Manastier 1_18

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: zonă ocupată de un pâlț de plopi și vegetație sălbătică (interiorul bisericii) și terenurile arabile parcelate ale localnicilor din Mănăștiur.

b. starea de conservare: bună, dar în proces de degradare accelerată datorită lucrărilor agricole moderne și a activității intense a „căutătorilor de comori” (în momentul vizitei echipei noastre, zonă bisericii fusese excavată recent, prin săparea unor gropi de profunzime, în profilul cărora se observa amprenta unui vas întreg descoperit și oseminte umane răvășite).

c. importanța și relevanța științifică: informațiile documentare, coroborate cu descoperirile arheologice, fac din Mănăștiur un sit medieval de primă importanță de pe actualul teritoriu al județului Timiș.

d. importanța turistică: chiar și în actualul grad de preservare a bisericii fortificate, investiții minime în promovare (mediatizarea ei pe *website*-ul primăriei Mănăștiur, al unor ONG-uri, asociații, firme sau cluburi de turism) la care se pot adăuga activități de igienizare, curățire de vegetație și plantarea unor table avertizoare, vor putea face din Mănăștiur „La Mănăstire” un punct de atracție turistică. Accesul facil, amplasarea într-o regiune cu alte numeroase obiective naturale și cultural-istorice reprezintă factori pozitivi care pot fi luați în calcul.

e. propunere de restaurare: în contextul redemarării unor campanii de investigații arheologice sistematice, elementele arhitectonice dezvelite, coroborate cu datele care deja există din cercetările mai vechi, pot determina redactarea unor proiecte de restaurare și punere în valoare a monumentului arheologic.

VI. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: 13.09.2007; 10.11.2007.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar și studenții Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Titiroagă Teodora.

VII. Bibliografie:

Moroz-Pop, Maria, *Contribuții la repertoriul arheologic al localităților din județul Timiș din paleolitic și până în Evul Mediu*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 476

Pataki, Iosif, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea*, București, 1973, p. 337

Pesty, Frigyes, *Krassó vármegyie története*, vol. 2, Budapest, 1884, p. 42-44

Rădulescu, Alexandru, *Cercetările de la Mănăștiur (jud. Timiș)*, în *MCA*, 1980, p. 579-587

Rădulescu, Alexandru, *Mănăștiurul de Bega (jud. Timiș)- date preliminare (secolul XIV-XVII)*, în *SIB*, 19-20, 1999, p. 71-88

Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 64

Rusu, Adrian Andrei; Sabău, Nicolae; Burnichioiu I., Leb I. V.; Lupescu M. M., *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, 2000, p. 166-167

Stoicescu, Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat*, Timișoara, 1973, p. 101

Țeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 104-105

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Așezare; sat MORAVIȚA; comuna MORAVIȚA; "Islaz", "La Cărmidari"; mil. III a. Chr. Neolitic.

b. cod eGISpat 2010: Dejan, Obiectiv 9.

II. Istoricul cercetărilor:

„Dosarul” așezării neolitice de la Moravița este unul dintre cele mai complexe și care a generat numeroase dificultăți în rezolvarea sa. În studiul bibliografiei de specialitate am constatat că în **localitatea** Moravița nu apare menționată nicio descoperire care să aparțină epocii neolitice. Am purtat, de asemenea, discuții cu d-l prof. dr. Gh. Lazarovici referitor la acest subiect, domnia sa informându-ne că nu cunoaște vreo așezare neolitică la Moravița. Următorul pas a vizat identificarea toponimelor „Islaz” și „La cărmidari” la care face referire LMI Timiș 2004, aceste toponime neapărând figurate pe materialul cartografic substanțial pe care noi l-am avut la dispoziție¹. De asemenea, nu trebuie omis faptul că toponimele respective sunt relativ comune ca și nume de locuri în localitățile din Banat². Pornind de la aceste indicii, în toamna anului 2007 s-a început informarea la fața locului, într-o primă fază purtându-se discuții cu autoritățile publice locale. Cu sprijinul amabil al primarului Ioan Fitea, am aflat că respectivele toponime se găsesc în hotarul localității Dejan, care **aparține** de comuna Moravița. În memoria colectivă a localnicilor din Dejan, toponimele „Islaz” și „La Cărmidărie” desemnează o arie vastă de la NE de intravilanul acestei localități.

Pornind de la aceste date, în noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiș* demarează cercetări arheologice de teren la NE de localitatea Dejan, în punctele cunoscute de localnici ca „Islaz” și „La Cărmidărie”. Pe o suprafață relativ restrânsă, dispusă pe primele terase morfologice din versantul drept al Pârâului Moravița s-au descoperit 11 puncte arheologice, reprezentate de așezări deschise multistratificate (preistorice, post-romane, medieval-timpurii, medieval-dezvoltate și târzii). Bazinetul Moraviței deține un potențial arheologic deosebit, având o largă deschidere spre câmpia mai joasă, dominată de Dealurile Vrsač-ului. Dintre punctele arheologice descoperite cu acel prilej, obiectivul 9 deține ponderea cea mai importantă, cercetările relevând existența unui foarte bogat material ceramic preistoric, post-roman și medieval-timpuriu, a unor piese atipice din silex, a unui vârf din din același material, cât și a unei piese din bronz degradată (posibil tipar pentru ștanțarea monedelor). În lipsa unor indicii mai precise privind localizarea obiectivului / obiectivelor (?) neolitice în literatura de specialitate, s-a considerat că acesta poate să reprezinte obiectivul vizat de LMI Timiș 2004, fiind topografiat cu Stația Totală.

Ulterior desfășurării investigațiilor de teren și a ridicării topografice, în urma traducerii din B. Milleker³ a fragmentului referitor la descoperirile arheologice de la Dejan, s-a constatat că așezarea topografiată de noi este una inedită, distinctă de cea cunoscută în literatura de specialitate de dinainte de 1918, așezare care nu corespunde nici încadrării cronologice din LMI Timiș 2004 și nici locației toponimice. Așezarea preistorică de la Dejan, a fost descoperită cu prilejul săpării unui canal de regularizare a Pârâului Criva, în 1888, când se relevă în pereții canalului săpat prin mijlocul sitului, o grosime a stratului de cultură de 0,70 m, recoltându-se și un bogat material arheologic, databil în epoca bronzului. În stadiul actual al documentării nu apare limpede dacă acest obiectiv arheologic este identic cu cel menționat de profesorul Ghe. Lazarovici⁴ și care ar fi fost sondat de M. Moga în 1954.

Pe baza datelor acumulate, se poate preciza că „așezarea neolitică” de la Moravița reprezintă o confuzie a LMI Timiș 2004, obiectivul respectiv putând fi, cu rezervele de rigoare, localizat la Dejan, punctul „Cărmidărie”, **comuna Moravița**.

¹ Vezi și R. Crețan, *Dicționar toponimic și geografico-istoric al localităților din județul Timiș. Etnie, evoluție istorică și stratificare oiconimică*, Timișoara, 2006, p. 107 și urm.; R. Crețan, V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, 2007, p. 272-274.

² V. Ioniță, *Glosar toponimic Caraș Severin*, Reșița, 1972, *passim*; idem, *Nume de locuri din Banat*, Reșița, 1982, *passim*.

³ B. Milleker, în *TRÉT*, 5, 1889, p.1, 2-4; idem, *Délmagyarország regiséglelei honfoglalás ellötti idökböl*, vol I, Temesvár, 1897, p. 32-34 (cu o descriere amănunțită a investigațiilor „arheologice” din 1888); M. Roska., *Erdély régészeti repertórium*, Cluj, 1942, p.67, nr. 35; Gh. Lazarovici, *Cultura Starčevo – Criș în Banat*, în *AMN*, 6, 1969, p. 5; idem, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 194 și urm.; S. A. Luca, *Descoperiri arheologice din Banat. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 88.

⁴ Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului....*, p. 194.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Cărămidărie”.

b. reper localizare: la 2,3 km NNE de biserica ortodoxă din Dejan; la 3,95 km SV de biserica ortodoxă din Percosova și la 5 km NNV de biserica ortodoxă din Gherman.

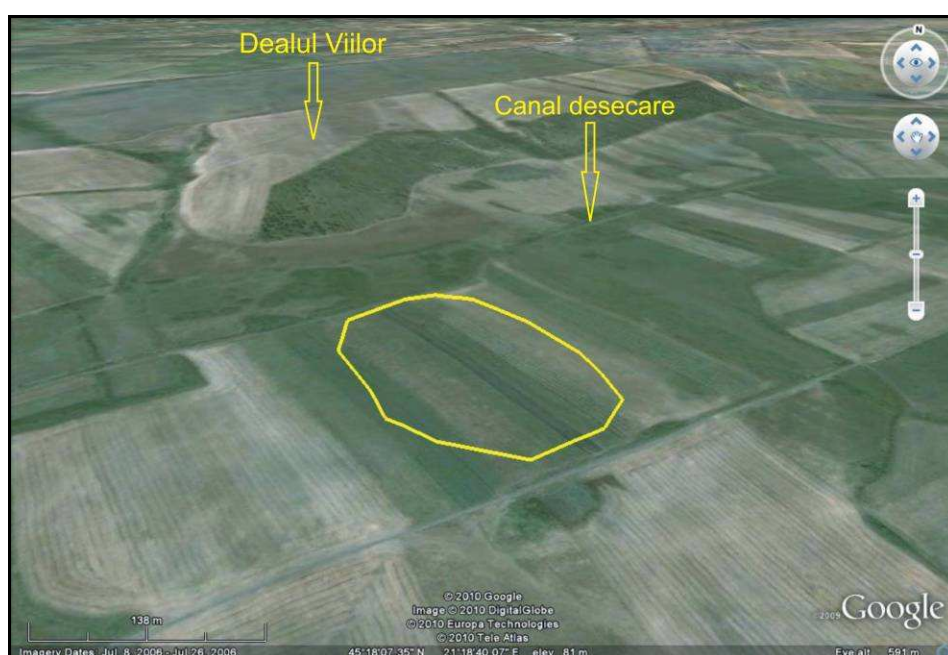
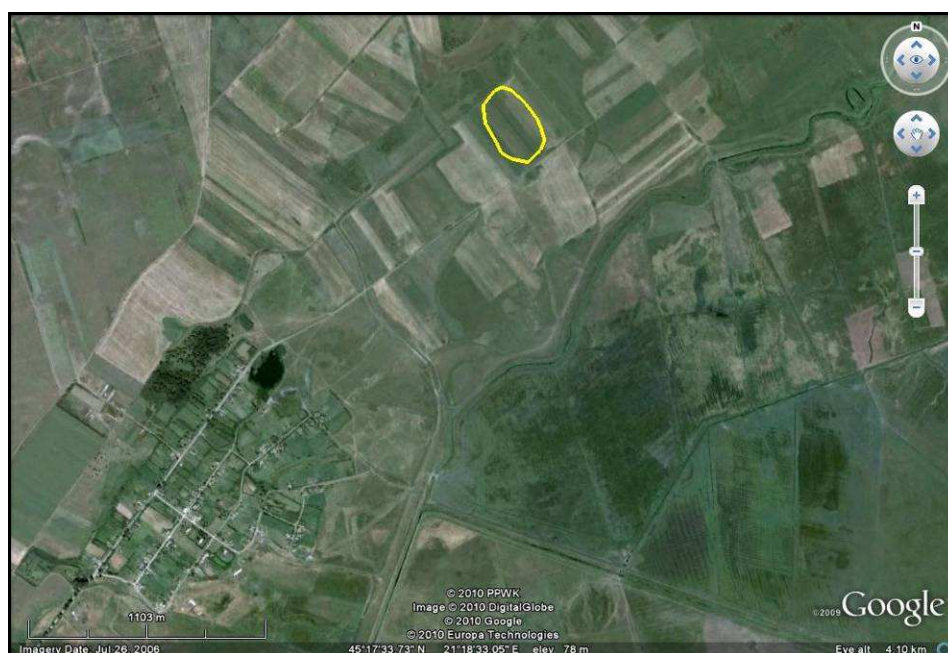
c. reper hidrografic: la 780 m NV de versantul drept al Pârâului Moravița.

d. descriere geografică: situl este amplasat în extremitatea nordică a Câmpiei Moraviței, subunitate a Câmpiei Bârzavei, subunitate a Câmpiei Timișului, în zona de tranziție spre piemontul deluros reprezentat de cumpăna de ape dintre Valea Moraviței și Valea Bârzavei (Dealul Viilor, Alt. 106,2 m). Arealul a fost sistematizat pentru agricultură și hidroameliorat, la sfârșitul secolului al XIX-lea, prilej cu care a fost afectată și suprafața sitului. Inițial acesta a fost un *tell*, dar în prezent, datorită lucrărilor agricole, se află într-un accentuat proces de degradare prin tasare.

e. coordonate GPS: 45 18 04 N 21 18 37 E; 81,8 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 429036; 210842.

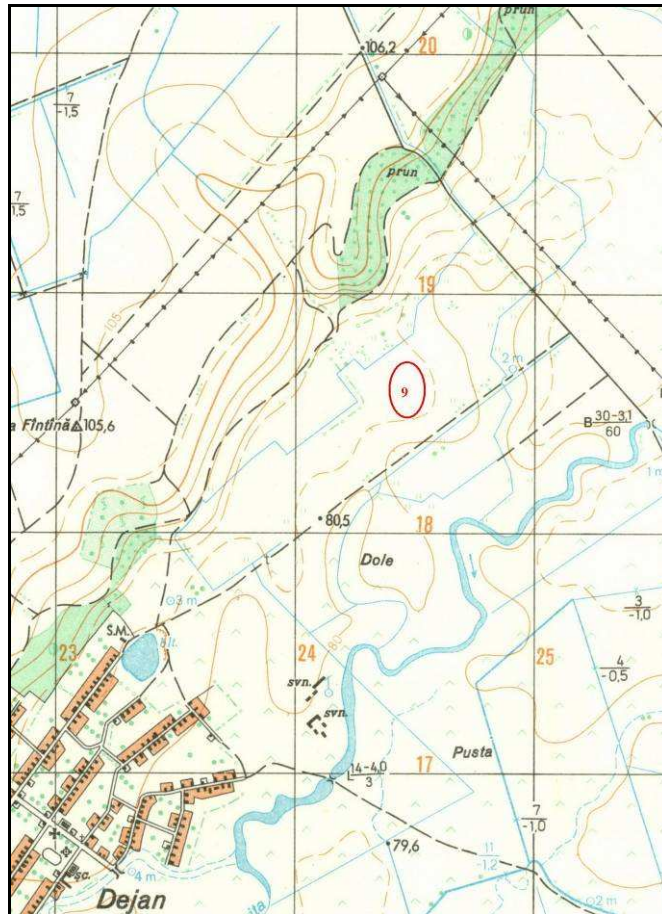
g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafață:

Fig. 1. Situl Dejan 9 văzut de pe Dealul Viilor

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

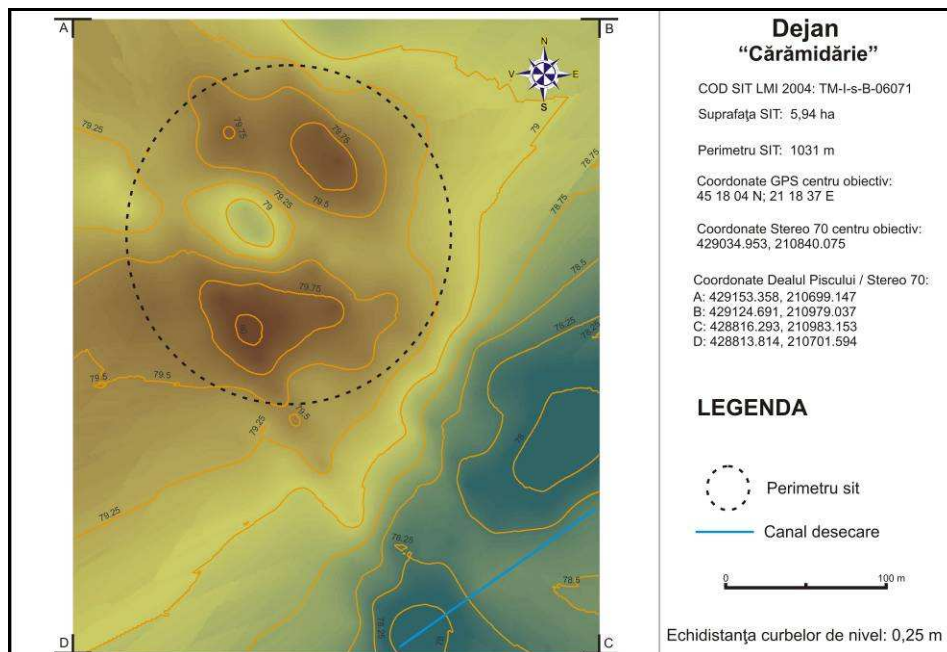

Fig. 2. Planul topografic 2D color, Dejan 9

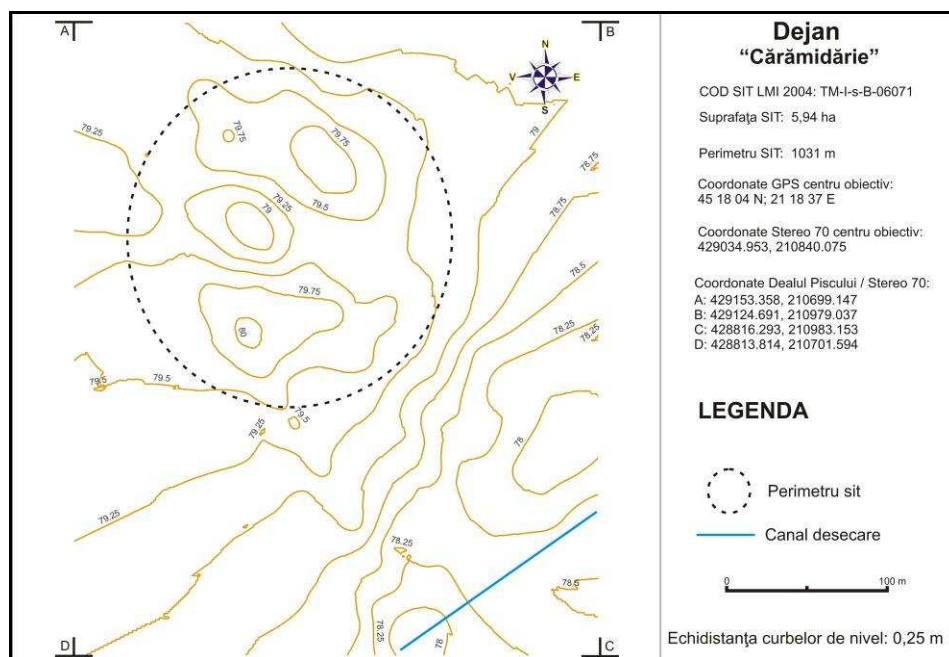

Fig. 3. Planul topografic 2D curbe de nivel, Dejan 9

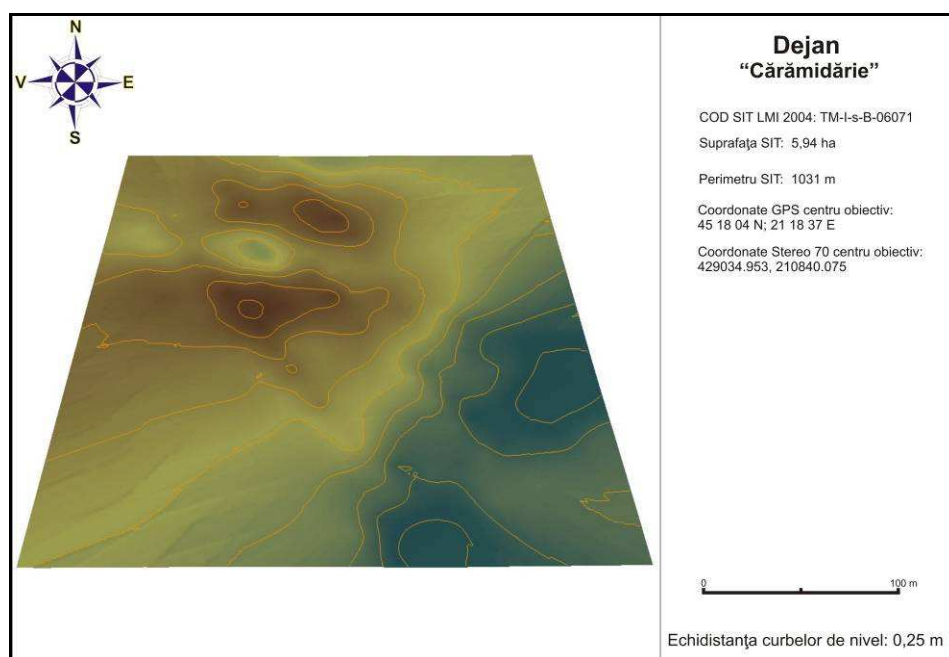
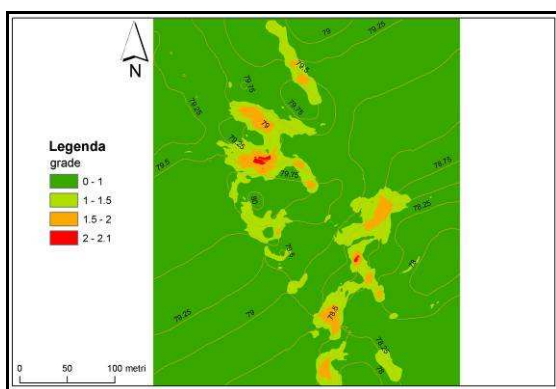
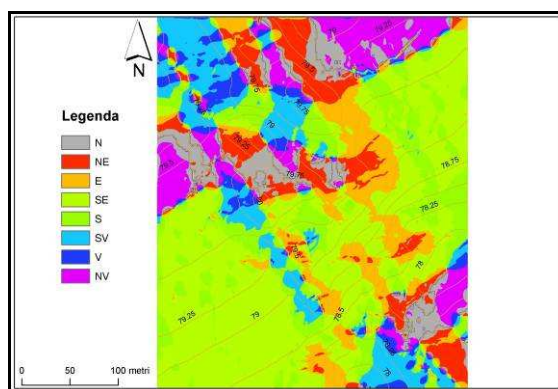

Fig. 4. Planul topografic 3D, Dejan 9

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: situl arheologic a fost (probabil) la origine un *tell*, lucru evidențiat și de ridicarea topografică pe baza căreia s-a efectuat analiza pantei; zona centrală a arealului cartografiat este și astăzi ușor înălțată față de terenul din jur, unghiul pantei păstrându-se, în unele locuri, cu o valoare de cca. 2 grade; arăturile adânci efectuate mecanizat în epoca modernă a aplatizat puternic situl care, în ansamblul său, prezintă o pantă de doar 1 -1,5 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: situl arheologic se află situat într-o zonă aproape plată, unde expoziția față de Soare este identică în orice punct al său; trebuie totuși remarcat ca arăturile adânci, practicate mecanizat în epoca modernă a creat o ușoară vălurire pe axa NNV – SSE, pe direcția brazdelor de arătură; extremitățile de N și de S au fost afectate de lucrările de hidroameliorații, prin crearea unor canale de desecare, lucru ilustrat și de harta *expoziției*.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare deschisă (*tell*?)

b. datare: neolitic, epoca bronzului, post-roman, medieval-timpuriu, medieval-dezvoltat.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au descoperit un foarte bogat material arheologic, reprezentat din fragmente ceramice preistorice, post-romane, fragmente de factură romană (?), medieval-timpurii și dezvoltate. La suprafața terenului există, de asemenea, numeroase fragmente de râșnițe din tuf vulcanic și andezit. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (38); fragmente ceramice tipice nedesenate (30); fragmente ceramice atipice (206); fragmente silex (1); fragmente zgură de fier (2); fragment râșniță (2); fragment micașist (2); fragment țiglă medieval târzie (1); fragmente osteologice (1).

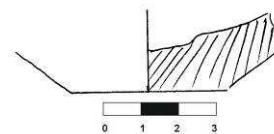
d. fotografii și desene artefacte:

Foto Dejan 9_1 a

Foto Dejan 9_1 b

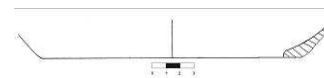
Desen Dejan 9_1

Foto Dejan 9_3 a

Foto Dejan 9_3 b

Desen Dejan 9_3

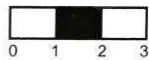

Foto Dejan 9_4 a

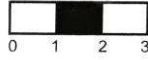

Foto Dejan 9_4 b

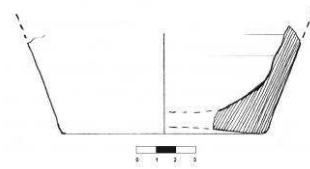
Desen Dejan 9_4

Foto Dejan 9_5 a

Foto Dejan 9_5 b

Desen Dejan 9_5

Foto Dejan 9_6 a

Foto Dejan 9_6 b

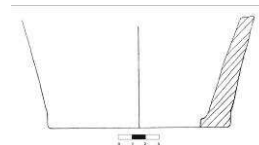
Desen Dejan 9_6

Foto Dejan 9_7 a

Foto Dejan 9_7 b

Desen Dejan 9_7

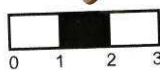

Foto Dejan 9_9 a

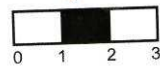

Foto Dejan 9_9 b

Desen Dejan 9_9

Foto Dejan 9_10 a

Foto Dejan 9_10 b

Desen Dejan 9_10

Foto Dejan 9_11 a

Foto Dejan 9_11 b

Desen Dejan 9_11

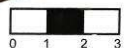

Foto Dejan 9_12 a

Foto Dejan 9_12 b

Desen Dejan 9_12

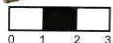

Foto Dejan 9_13 a

Foto Dejan 9_13 b

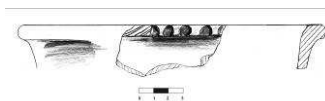
Desen Dejan 9_13

Foto Dejan 9_14 a

Foto Dejan 9_14 b

Desen Dejan 9_14

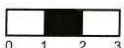
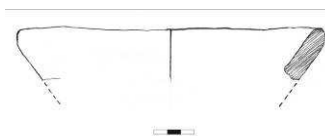

Foto Dejan 9_15 a

Foto Dejan 9_15 b

Desen Dejan 9_15

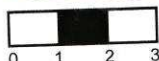

Foto Dejan 9_16 a

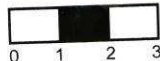
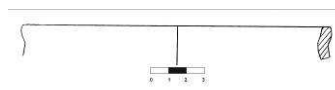

Foto Dejan 9_16 b

Desen Dejan 9_16

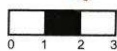

Foto Dejan 9_17 a

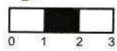
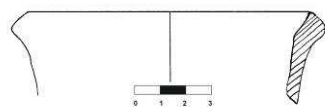

Foto Dejan 9_17 b

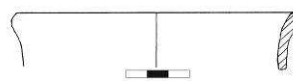
Desen Dejan 9_17

Foto Dejan 9_18 a

Foto Dejan 9_18 b

Desen Dejan 9_18

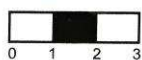
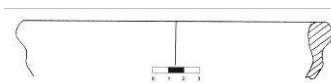

Foto Dejan 9_19 a

Foto Dejan 9_19 b

Desen Dejan 9_19

Foto Dejan 9_20 a

Foto Dejan 9_20 b

Desen Dejan 9_20

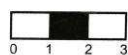
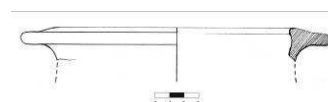

Foto Dejan 9_21 a

Foto Dejan 9_21 b

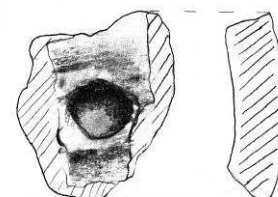
Desen Dejan 9_21

Foto Dejan 9_22 a

Foto Dejan 9_22 b

Desen Dejan 9_22

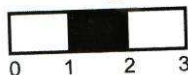
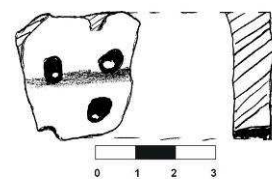

Foto Dejan 9_23 a

Foto Dejan 9_23 b

Desen Dejan 9_23

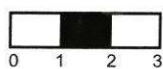

Foto Dejan 9_24 a

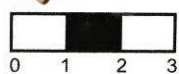
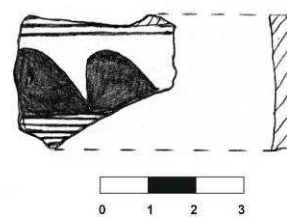

Foto Dejan 9_24 b

Desen Dejan 9_24

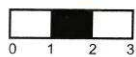

Foto Dejan 9_25 a

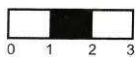
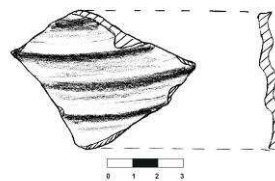

Foto Dejan 9_25 b

Desen Dejan 9_25

Foto Dejan 9_27 a

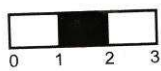
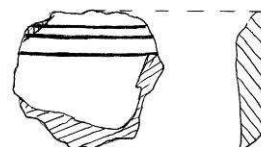

Foto Dejan 9_27 b

Desen Dejan 9_27

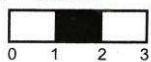

Foto Dejan 9_28 a

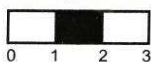
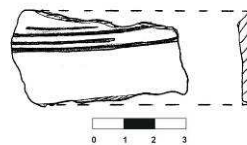

Foto Dejan 9_28 b

Desen Dejan 9_28

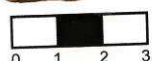

Foto Dejan 9_29 a

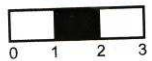
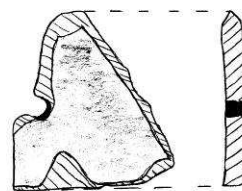

Foto Dejan 9_29 b

Desen Dejan 9_29

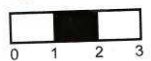

Foto Dejan 9_30 a

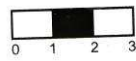
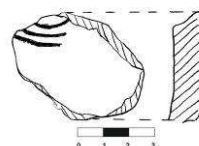

Foto Dejan 9_30 b

Desen Dejan 9_30

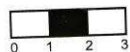
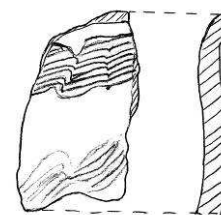

Foto Dejan 9_31 a

Foto Dejan 9_31 b

Desen Dejan 9_31

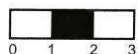
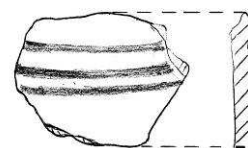

Foto Dejan 9_32 a

Foto Dejan 9_32 b

Desen Dejan 9_32

Foto Dejan 9_33 a

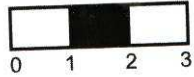
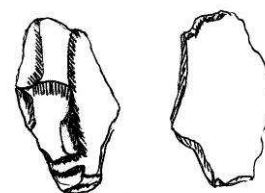

Foto Dejan 9_33 b

Desen Dejan 9_33

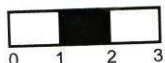
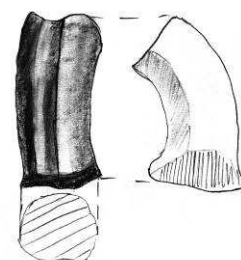

Foto Dejan 9_34 a

Foto Dejan 9_34 b

Desen Dejan 9_34

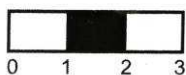
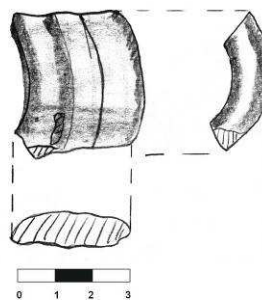

Foto Dejan 9_35 a

Foto Dejan 9_35 b

Desen Dejan 9_35

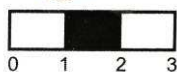
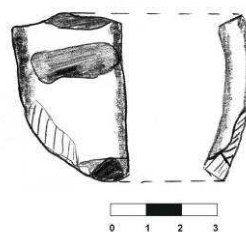

Foto Dejan 9_37 a

Foto Dejan 9_37 b

Desen Dejan 9_37

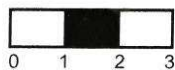

Foto Dejan 9_38 a

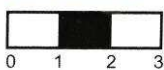
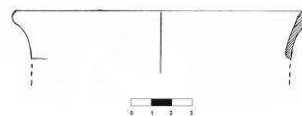

Foto Dejan 9_38 b

Desen Dejan 9_38

V. Importanța sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne și a lucrărilor de îmbunătățiri funciare.

b. stare actuală: teren arabil.

c. importanța și relevanța științifică: densitatea artefactelor arheologice relevate în urma cercetărilor de teren arată existența unui important obiectiv, dar a cărui importanță științifică va putea fi precizată doar în contextul demarării unor campanii de săpături sistematice în viitor.

d. importanța turistică: în stadiul actual de prezervare și punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în trasee de vizitare turistică pentru un public nevizat.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să stabilească dacă vestigiile descoperite se pretează la restaurare și punere în valoare.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 08.11.2007.

b. autorii investigațiilor: Dorel Micle, Liviu Măruia și studenții Lucian Vidra, Ștefan Boldișor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

Milleker, Bódog, în *TRÉT*, 5, 1889, p. 1 – 4

- Milleker, Bódog, *Délmagyarország regiségletei honfoglalás előtti időkből*, vol I, Temesvár, 1897, p. 32-34
- Roska, Martón, *Erdély régészeti repertórium*, Cluj, 1942, p. 67, nr. 35
- Lazarovici, Gheorghe, *Cultura Starčevo – Criș în Banat*, în *AMN*, 6, 1969, p. 5
- Lazarovici, Gheorghe, *Neoliticul Banatului*, Cluj Napoca, 1979, p. 194 și urm.
- Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banat. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 88.

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Tumuli; sat MOȘNIȚA VECHĂ; comuna MOȘNIȚA NOUĂ; "Satul bătrân"; mil. II a. Chr. Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: Moșnița Veche, Obiectiv 30.

II. Istoricul cercetărilor:

Problematika „Satului bătrân”, respectiv a vechii vetre a localității Moșnița Veche a reprezentat un „caz” relativ larg dezbătut în literatura de specialitate și dificil de rezolvat, inclusiv membri prezentului proiect lucrând la acest subiect cca. 4 ani, interval în care opiniile formulate pe baza informațiilor acumulate au suferit mai multe mutații. Obiectivul apare menționat ca atare și în Lista Monumentelor Istorice a județului Timiș. Secțiunea Arheologie (cod LMI TM-I-s-B-06072), fiind considerat a fi, complet eronat, un câmp de tumuli din epoca bronzului. Singurele informații bibliografice despre „tumuli” de epoca bronzului de la Moșnița Veche se regăsesc în repertoriul lui Fl. Medeleț și I. Bugilan¹, unde se afirmă textual: „«Tumulii funerari» din punctul numit «Satu Bătrân», la 3 km nord de sat, sub pădurea Bistra, care au fost incluși pe lista rezervațiilor arheologice declarate ca atare de Consiliul Popular Județean Timiș, sunt, de fapt, ridicături de pământ indicând locul caselor din vatra satului, în sec. XVIII”. Aceste afirmații au indus echipei de cercetare inițială a proiectului *eGISpat Timiș 2007* (Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar, Mircea Ardelean) o pistă de investigare care s-a dovedit a fi incorectă abia după 4 ani de cercetări sistematice și aproape exhaustive a întregului hotar cadastral al actualei localități Moșnița Veche. Așa cum se va vedea, în cazul „Satului bătrân” de la Moșnița Veche avem de a face cu trei tipuri de confuzii: cronologică, de atribuire a funcționalității obiectivului arheologic și topografică.

Primele informații documentare prezintă localitatea *Monisa* ca făcând parte, la 1333, dintre parohiile incluse în dioceza Cenadului², dar identificarea topografică a acesteia rămâne încă un subiect deschis. Istoria ulterioară a localității comportă o lungă perioadă despre care datele documentare sunt lacunare, dar care pot fi suplinite prin informațiile furnizate de cercetările arheologice sistematice de teren³. Alte repere de la începuturile epocii moderne vizează anii 1690-1700, când la Marsigli apare sub numele de *Mosnitza*, apelativ figurat și în conscripția localităților bănățene din 1717⁴, având 50 de case. Cucerirea habsburgică a Banatului aduce schimbări majore în sursele de informare, materialele cartografice ale secolului XVIII oferind date deosebit de importante. Pe harta lui Mercy (1723-1725) localitatea *Mosnitza* apare cu simbolul de sat locuit. De o importanță deosebită sunt harta lui Grisellini, prima ridicare topografică militară a Banatului habsburgic din 1769-1772 și planul cadastral al Moșniței din 1774⁵.

¹ Fl. Medeleț, I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 149.

² C. Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, București, 1967, p. 409; E. Pál, *A Temesvári és Moldovai szandszák törökkori települései (1554 – 1579)*, Szged, 1996, p. 92; E. Calincof, *Contribuții documentare privind localitatea Moșnița în secolul al XVIII-lea*, în *SIB*, 16, (1992), 1993, p. 179 (cu bibliografia).

³ Asupra acestui aspect, vezi studiul foarte documentat al E. Calincof, *op. cit.*, p. 180-205 (cu bibliografia). În martie 2010 și ianuarie-martie 2011 o echipă formată din Liviu Măruia, Dorel Micle, Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Cristian Floca, Ioan Vedrilă, Oana Borlea, Elena Pîrpîliță, Remus Dincă, Andreea Gogoșanu, Marian Păun, Simona Kutasi, a întreprins, timp de 19 zile, o perieghză sistematică și aproape exhaustivă a întreg extravilanului localității Moșnița Veche și, parțial, Moșnița Nouă. Cu acest prilej au fost identificate 88 de puncte arheologice, inclusiv vetrele unor localități medievale importante, databile între secolele XIV-XVIII.

⁴ R. Crețan, V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, 2007, p. 279; E. Calincof, *op. cit.*, p. 180 (cu bibliografia).

⁵ *Plan Beschreibung des National Orts Moschniza, Temesvar District. Solches Gränzet von Morgen mit Schesvar und Bukovez. Von Abend mit Fabrique. Von Mittag mit Medvesch. Von Abend mit Giroda*, scara 1:7200 (*non vidit*, apud E. Calincof, *op. cit.*, p. 199, nota 17, cu un foarte bun comentariu de geografie istorică confirmat, în mare măsură, de cercetările sistematice de teren din martie 2010).

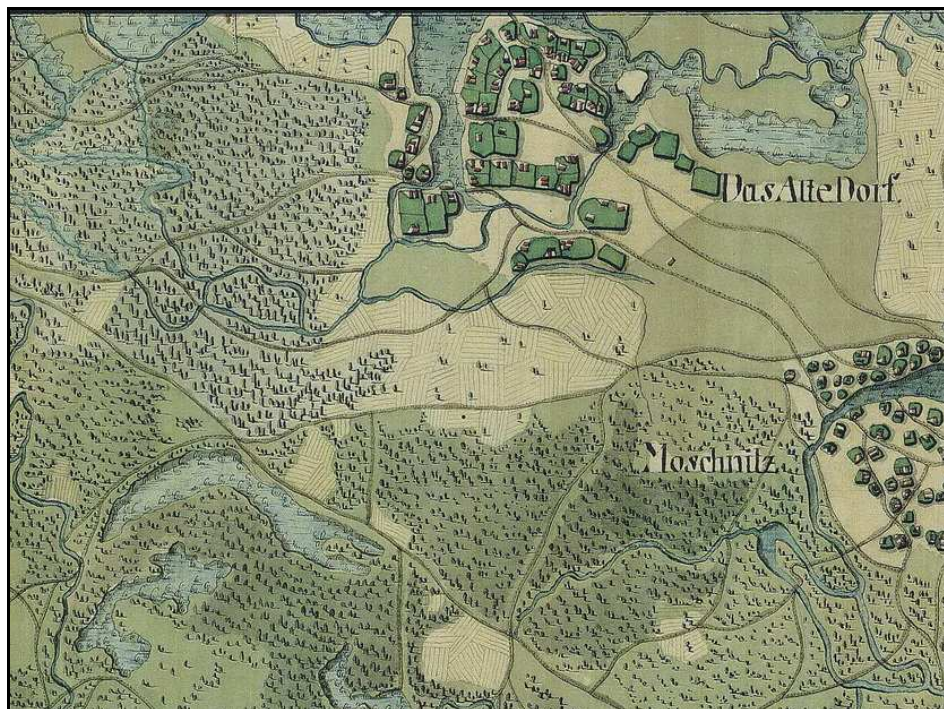

Fig. 1. Amplasarea „Satului bătrân” pe harta habsburgică din 1769-1772

Identificarea în teren a vetrei localității de dinaintea sistematizării habsburgice a reprezentat o constantă în cercetarea istorică modernă, încercările rezumându-se, în cea mai mare parte, la coroborarea datelor cartografiei secolului XVIII cu toponimia și tradiția locală, păstrată încă în memoria colectivă a comunității. Un astfel de episod al tradiției locale, invocat în toate lucrările care vizează istoria Moșniței, îl are în plan central pe un anume „Moș Niță”, un înțelept al satului de pe vechea vatră, amplasată undeva pe grindurile înconjurată de brațele inundabile ale Pârâului Șubuleasa. Nemulțumiți de dese inundații ale pârâului respectiv și la sfaturile legendarului „Moș Niță”, comunitatea se strămută pe o vatră nouă, undeva mai la S de cea inițială⁶.

Pornind de la aceste informații, în octombrie 2006 membri proiectului *eGISpat Timiș* demarează informările și verificările de teren. Primul areal de investigație vizează zona Pădurii Bistra (sectorul „Cotul Babei” și „Cotul Ciorii”), unde atât LMI Timiș 2004, cât și repertoriul lui Fl. Medeleş și I. Bugilan plasează „Satul bătrân”, dar fără a se ajunge la rezultatele scontate (se descoperă, cu acest prilej, o așezare neolitică și o așezare medievală de sec. XIV-XV). Ulterior, în urma unor informații în localitatea Moșnița Veche, se identifică în teren arealul unei vetre de sat medieval unde, într-adevăr, se observă la suprafața solului forma unor movile de pământ. Coroborând datele avute la momentul respectiv la dispoziție, s-a considerat că acest punct este cel vizat de LMI Timiș 2004, efectuându-se ridicarea topografică cu Stația Totală.

În contextul demarării proiectului vizând întocmirea monografiei geografiei istorice a localității Moșnița Veche, în martie 2010 se continuă investigațiile din anul 2006, prin realizarea unei cercetări sistematice și aproape exhaustive de teren a hotarului cadastral al localității Moșnița Veche. Observațiile înregistrate cu acest prilej permit formularea următoarelor constatări referitoare la „Satul bătrân”:

- Plasarea „Satului bătrân” sub Pădurea Bistra este eronată, cercetările sistematice de teren desfășurate în momente prielnice (primăvara devreme, în sezon fără vegetație) neevidențind urme arheologice databile în evul mediu.
- Pe terasele din versantul stâng al Pârâului Bistra, cel care formează latura sudică a pădurii omonime, au fost identificate 11 așezări, majoritatea preistorice (neolitice, epoca bronzului și hallstattiene). S-a evidențiat și o mare și bogată așezare medievală dezvoltată (sec. XIV-XV), probabil vechea localitate dispărută Bistra. Au fost

⁶ Întreaga discuție la E. Calincof, *op. cit.*, p. 188-189 (cu bibliografia și comentariul critic și pertinent al materialului cartografic de sec. XVIII).

identificate, de asemenea, două mici așezări medieval târzii (sec. XVI-XVII), reprezentând grupuri de sălașe sau comunități izolate, dezvoltate pe terasa proeminentă din versantul stâng al Pârâului Bistra.

- În locația unde tradiția locală plasează „Satul Bătrân”, în zona Pârâului Șubuleasa, cercetările sistematice de teren au identificat o mare și bogată așezare medievală (cea discutată în acest context și denumită Moșnița Veche 30), databilă între sec. XV-XVIII, care poate fi vatra satului menționată și în cartografia habsburgică a veacului al XVIII-lea. În acest areal, pe o suprafață de câteva zeci de hectare au fost surprinse, pe lângă o așezare centrală, încă alte 10 concentrări distincte de artefacte, contemporane cu marea așezare, putând reprezenta cuiburi de locuințe sau dependențe meșteșugărești (una dintre aceste concentrări este reprezentată de un atelier de fierar, fapt dedus din concentrarea masivă de fragmente de lupă și zgură de fier) (obiectivul Moșnița Veche 36). Paleogeografia zonei a fost marcată profund de intervențiile masive de regularizări, asanări și desecări din perioadă habsburgică și comunistă (nivelul pânzei freatice a fost coborât cu cca. 3 m față de starea naturală), însă observațiile atente din teren au putut decela peisajul actual de cel inițial, siturile ocupând terase și grinduri înălțate cu cca. 2 m față de zonele inundabile sau de băltire.
- Locația topografiată în 2006 ca fiind „Satul bătrân” este reprezentată de o altă vatră medievală, databilă, de asemenea, între sec. XV-XVIII, vatră din care mai sunt vizibile movilele de pământ care, în urma unor informări ulterioare topografierii din 2006 între localnicii bătrâni, ar fi posibil să reprezinte urmele unor foste răsaduri de la mijlocul sec. XX, care suprapun obiectivul medieval. Verificările minuțioase de teren au relevat faptul că obiectivul respectiv are o extensie mult mai mare spre E decât zona movilelor, de-a lungul unui meandru fosil. În teren, dar și pe imaginile satelitare și ortofotoplanuri este vizibil traiectul unor valuri liniare de pământ, provenind probabil de la parcelările habsburgice de la finele sec. XVIII, parcelări care au nivelat latura estică a așezării respective⁷. La 620 m NNE de acest punct se regăsește o altă vatră de localitate, amplasată pe un grind înconjurat de mandre fosile, de unde s-au recoltat fragmente ceramice identice cu cele din obiectivul arheologic topografiat pentru LMI Timiș (obiectivul Moșnița Veche 37). În urma analizei materialului arheologic recoltat de la suprafața terenului, se constată numeroase analogii între siturile din zona Pârâului Șubuleasa (unde tradiția locală plasează „Satul bătrân”, respectiv „Das Alte Dorf” din hărțile sec. XVIII) și cel topografiat de noi în 2006, putând reprezenta vetre de sat contemporane sau a căror datare absolută nu poate fi precizată doar prin cercetări de teren.
- Contemporaneitatea dintre localitățile „Das Alte Dorf” și Moșnița, așa cum apare pe prima ridicare topografică habsburgică din 1769-1772, trebuie verificată în documentele epocii, în contextul în care istoria ulterioară a „Satului bătrân” nu mai este cunoscută în cartografia sec. XIX (pe planul cadastral din 1877, realizat după lucrările de regularizări habsburgice, locația „Satului bătrân” de la confluența Pârâului Șubuleasa cu Pârâul Bistra nu mai apare figurată, localitatea fiind complet dispărută).
- În stadiul actual al cercetărilor apare destul de clar că „Das Alte Dorf” („Satul bătrân”) a fost, în a doua jumătate a sec. XVIII, o localitate **contemporană și diferită** de Moșnița de dinainte de sistematizarea acesteia pe actuala vatră (opinie formulată pe baza informației materialului cartografic, dar și pe consistentul „dosar” oferit de cercetările sistematice de teren). „Satul bătrân”, amplasat pe terasele dintre numeroasele brațe de divagare de la confluența pâraielor Bistra și Șubuleasa a fost complet abandonat și strămutat la sfârșitul sec. XVIII, probabil în contextul masivelor lucrări de regularizare a terenurilor mlăștinoase de la periferia Timișoarei. Pare foarte posibil ca locuitorii acestei localități să se fi refugiat (sau să fi fost mutați de către autoritățile habsburgice) spre așezările vecine (Moșnița, Ghiroda, Fabric). Această ipoteză trebuie, cum spunem și mai sus, verificată în arhivele documentare ale perioadei.

⁷ Situația se regăsește și pe o hartă cadastrală din 1787. Vezi E. Calincof, *op. cit.*, p. 189, nota 30 (cu un pertinent comentariu critic, confirmat în totalitate de realitățile actuale din teren).

Pe baza acestor date, s-a putut constata că „Satul bătrân” nu are nici o legătură cu actuala Pădure Bistra (așa cum apare informația în *Lista Monumentelor Istorice a Județului Timiș. Secțiunea Arheologie*), dar și că între așezările medievale de pe Pârâul Șubuleasa și cea topografiată de noi în 2006 există o relație de contemporaneitate sau apropiere în timp (doar demararea unor viitoare campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să aducă nuanțări cronologice mai fine decât stricta cronologie dată de materialul arheologic descoperit la suprafața terenului).

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Satu bătrân”.

b. reper localizare: situl se află amplasat la 2,8 km NV de biserica ortodoxă din Moșnița Veche, la 3,5 km NNV de biserica ortodoxă din Moșnița Nouă și la 2,5 km S de biserica ortodoxă din Ghiroda.

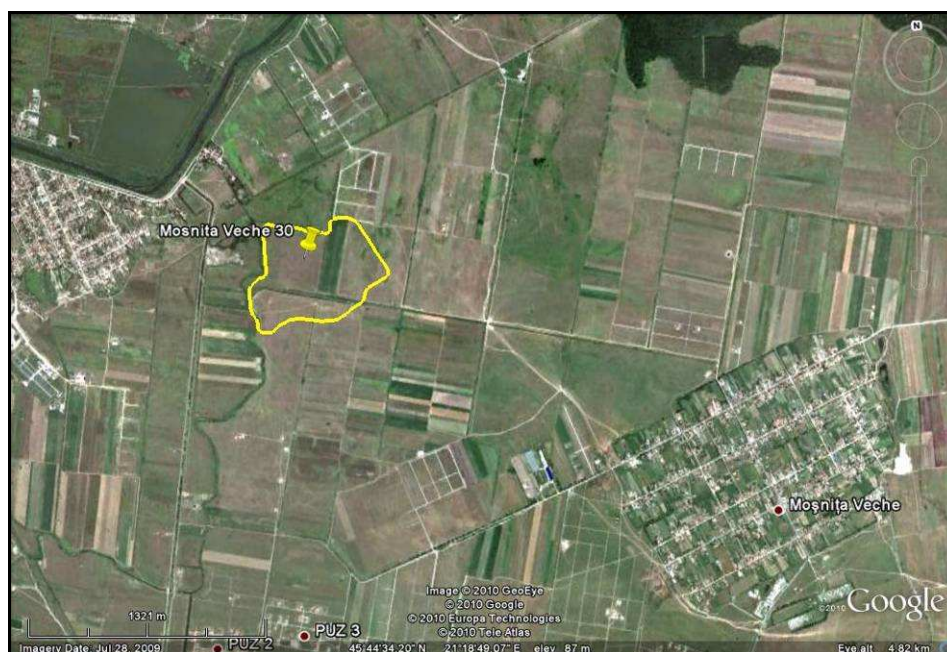
c. reper hidrografic: obiectivul se află la 950 m SE de versantul stâng al actualului curs al Canalului Bega.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este amplasat pe un important grind, dezvoltat între mai multe brațe, actualmente fosile și regularizate prin săparea a numeroase canale moderne de desecare. Terenul pe care este amplasat obiectivul domină arealele joase și inundabile cu diferențe de nivel de peste 2 m altitudine relativă. Analiza materialului cartografic de dinainte de lucrările de hidroameliorații ne arată că în acesta zonă era confluența pâraielor Șubuleasa și Bistra, motiv pentru care întreaga zonă era străbătută de numeroase brațe de divagare (vizibile și astăzi în teren). Cu toate acestea, intervențiile moderne au schimbat radical peisajul inițial, suprafața grindului unde era amplasată vatra centrală a „Satului bătrân” fiind „tăiată” de numeroase canale de desecare, care fragmentează obiectivul arheologic în mai multe sectoare distincte. Pigmentația solului este brun-cenușie, cu numeroase fragmente de cărămidă, chirpic și ceramică la suprafață.

e. coordonate GPS: 45 44 44 N 21 18 05 E; 89 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 478487; 212433.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

h. imagini de suprafață:

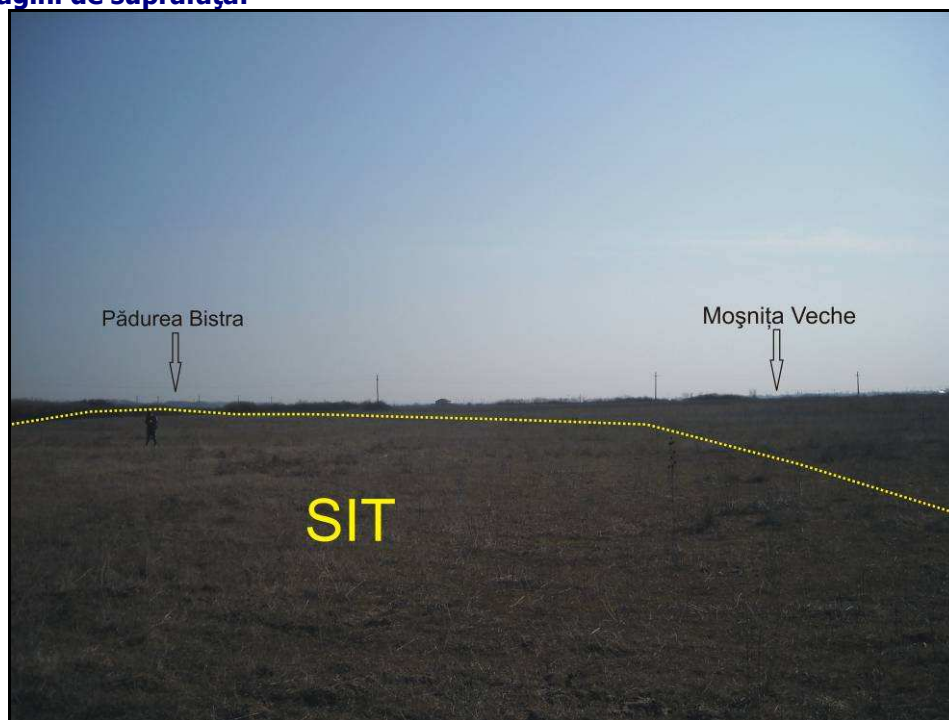

Fig. 2. De pe Moșnița Veche 30 vedere spre SE, spre localitatea Moșnița Veche

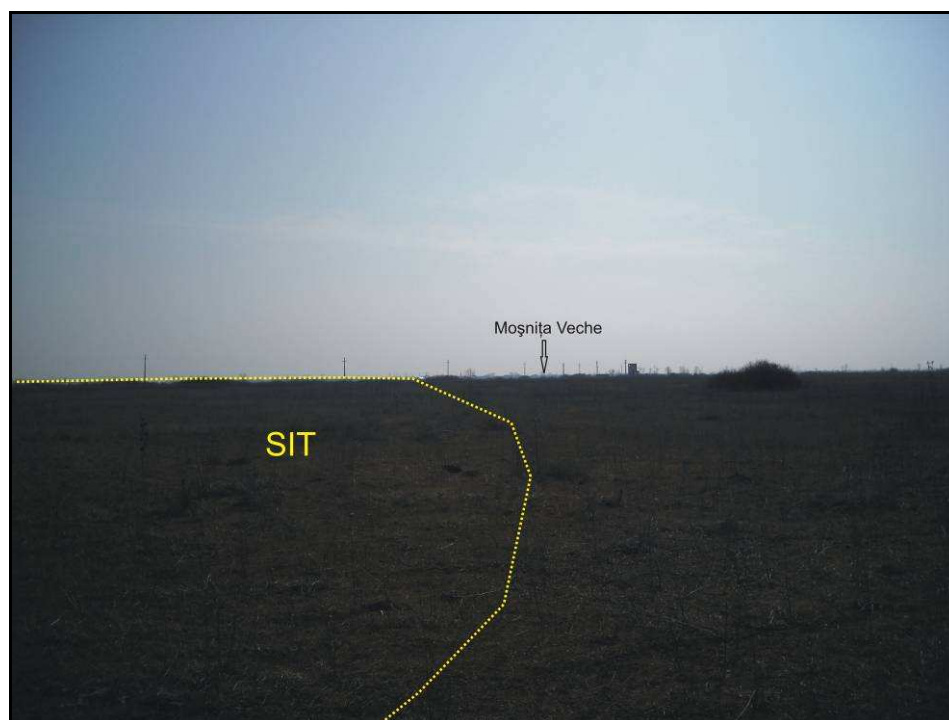

Fig. 3. Extremitatea de SV a obiectivului Moșnița Veche 30, văzută dinspre V

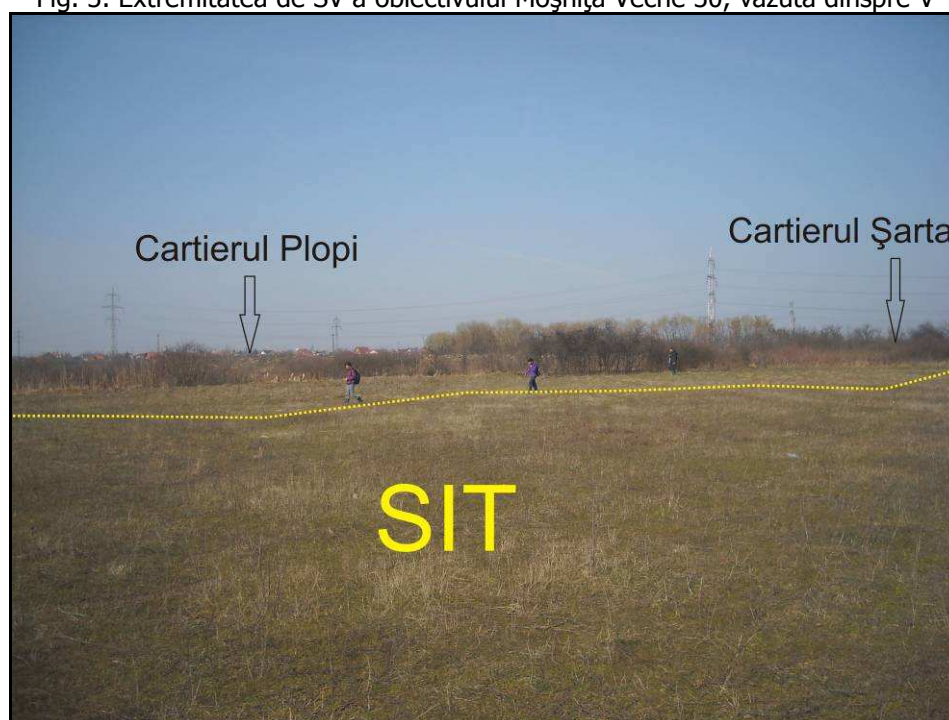

Fig. 4. Limita de NV a obiectivului Moșnița Veche 30, văzută dinspre E

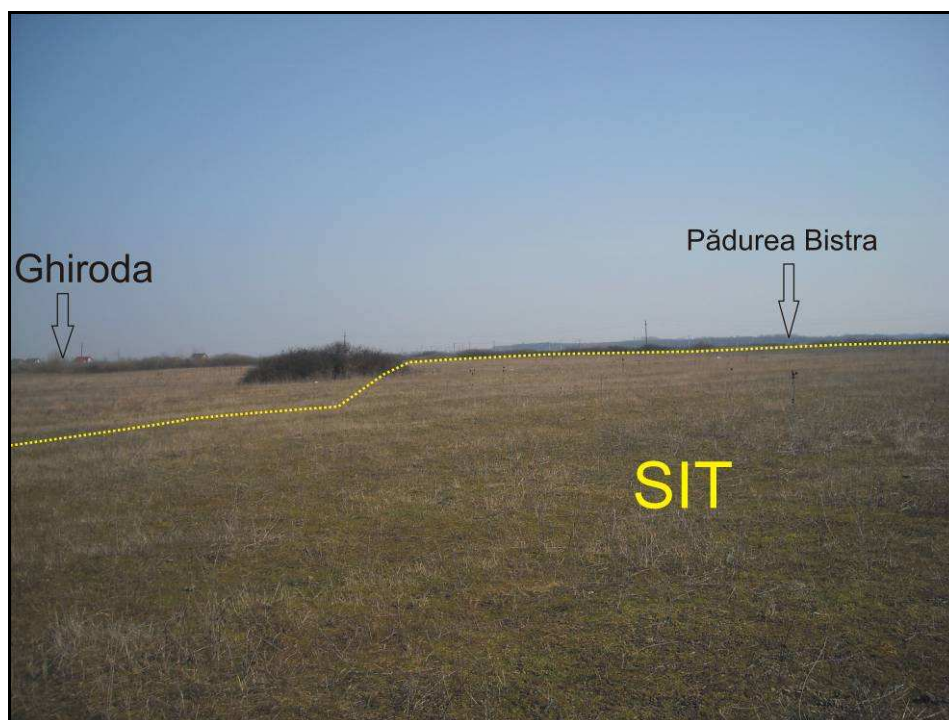

Fig. 5. Limita de NV și N a obiectivului Moșnița Veche 30, văzută dinspre VSV

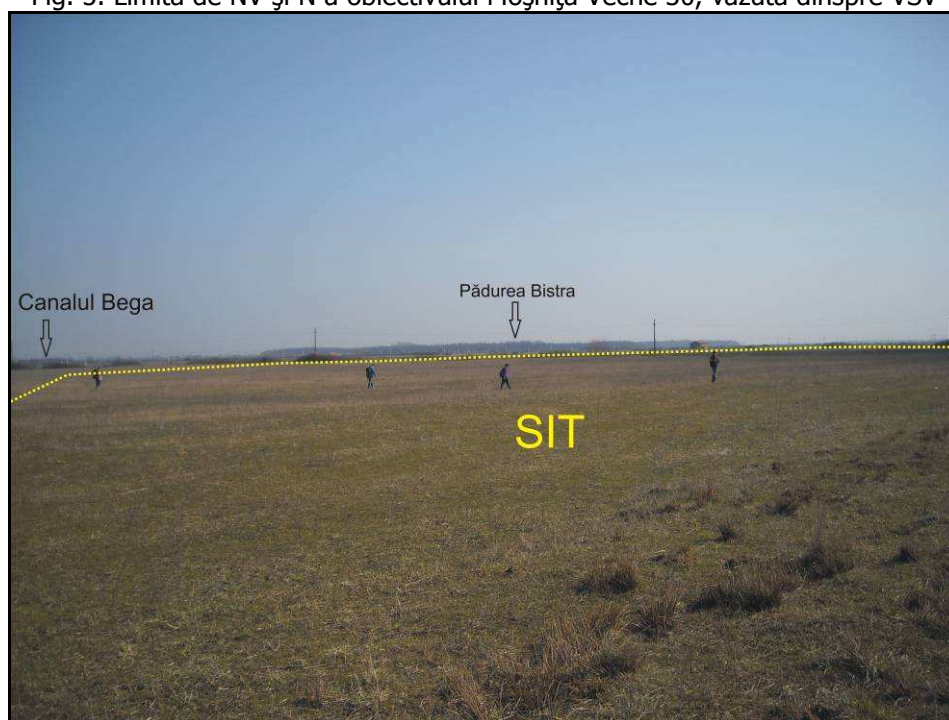

Fig. 6. De pe Moșnița Veche 30 vedere spre NE, spre Pădurea Bistra

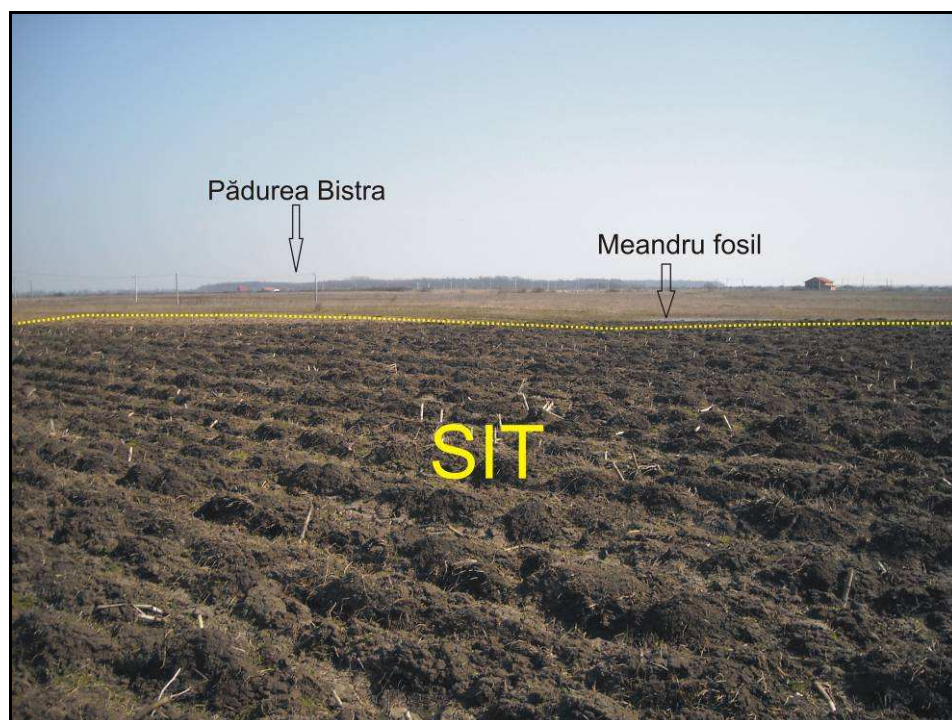

Fig. 7. Limita de NE a obiectivului Moșnița Veche 30, văzută dinspre SV

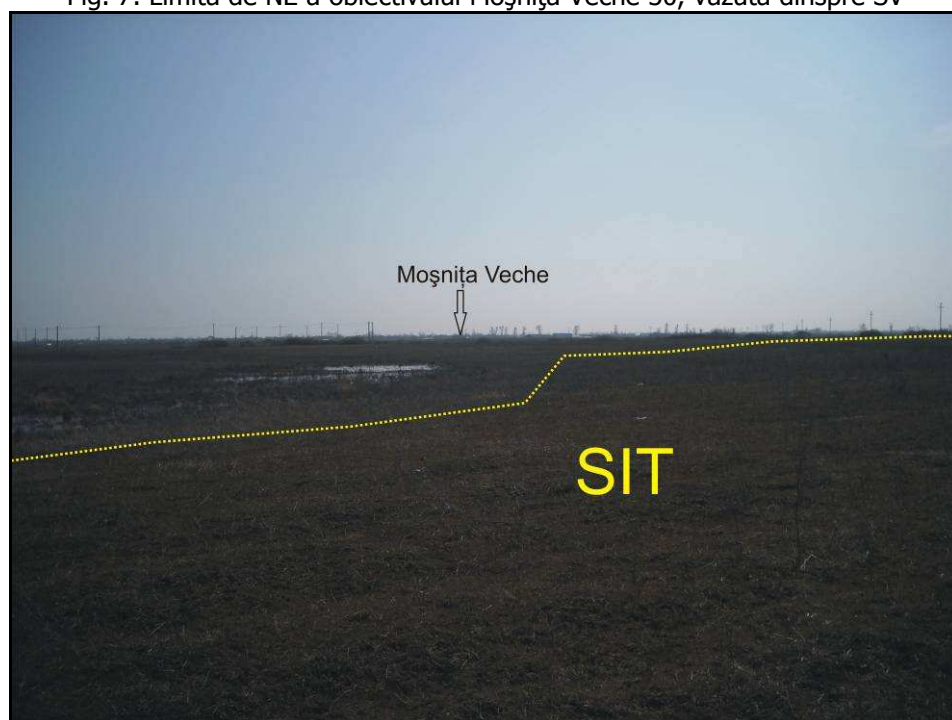
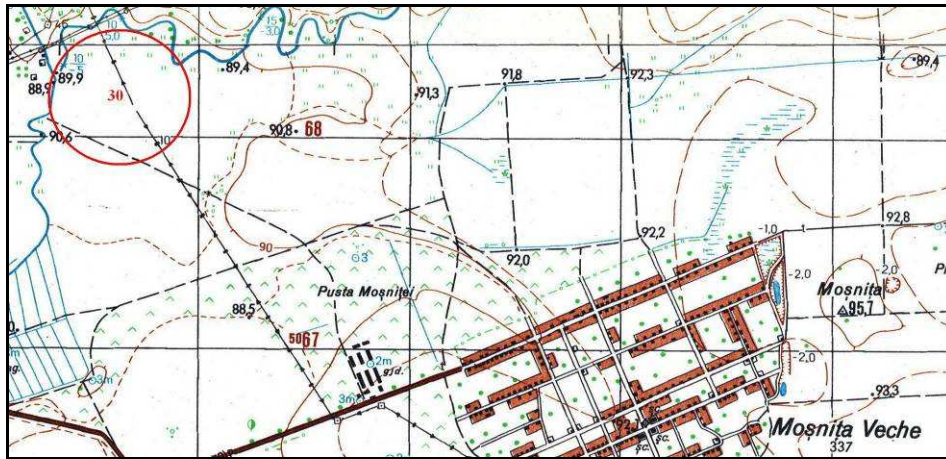

Fig. 8. Meandru fosil de pe latura de N a obiectivului Moșnița Veche 30 (detaliu fotografiat dinspre VNV)

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

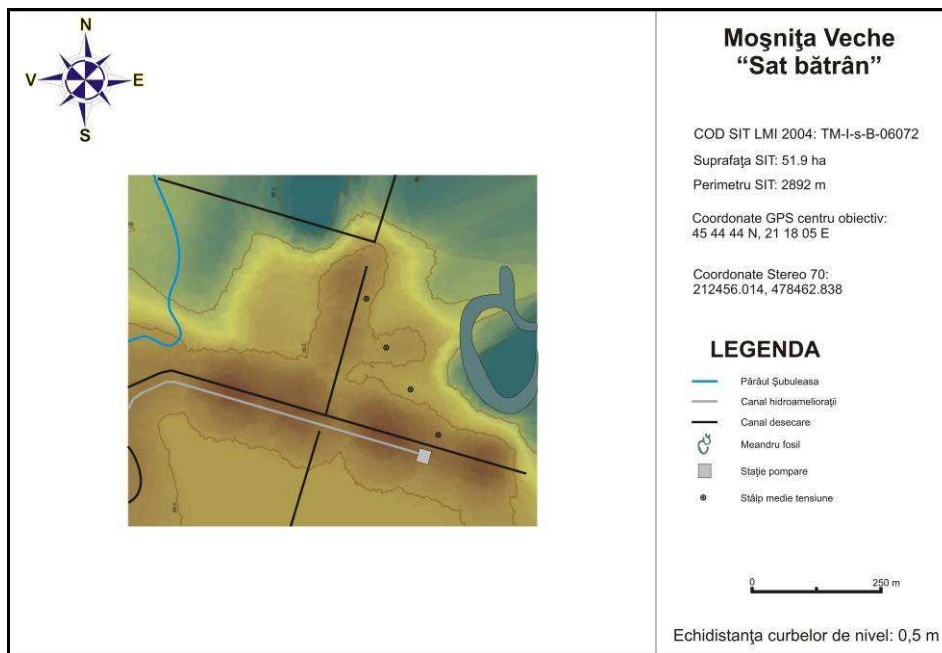

Fig. 9. Planul topografic 2D color, Moșnița Veche 30

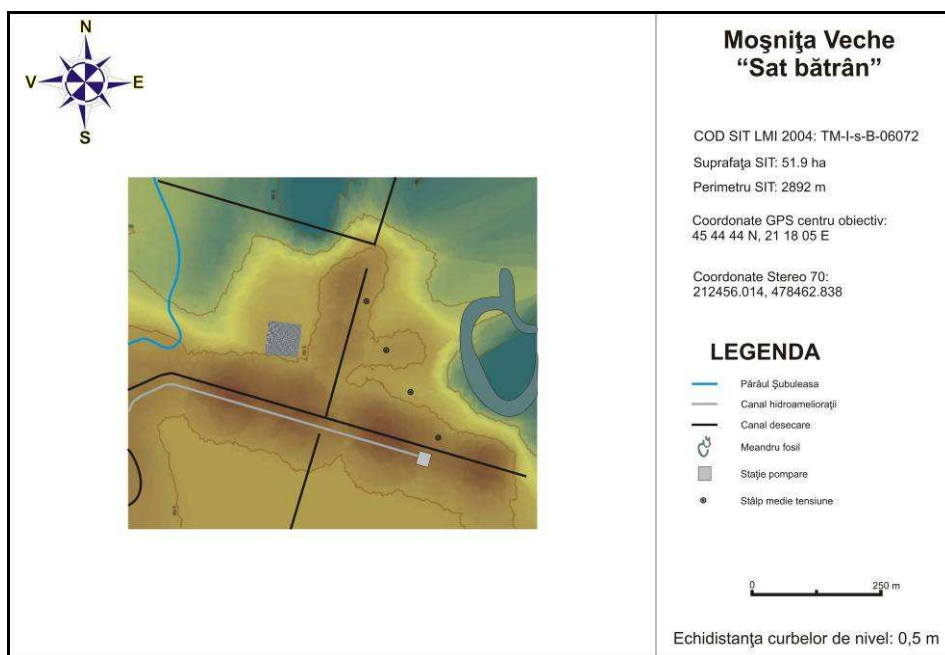

Fig. 10. Planul topografic 2D curbe de nivel și prospecție geofizică, Moșnița Veche 30

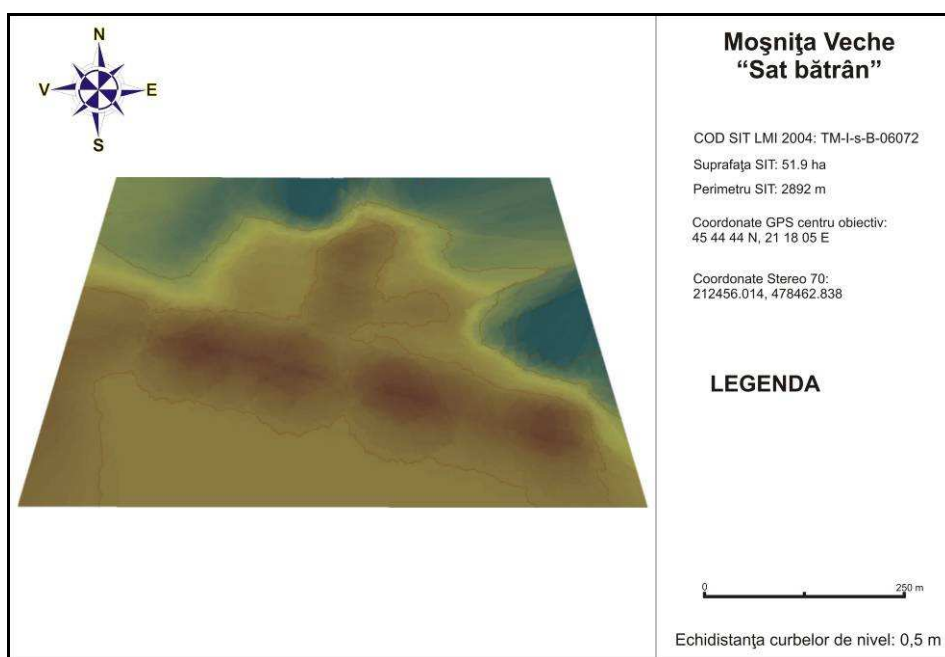

Fig. 11. Planul topografic 3D, Moșnița Veche 30

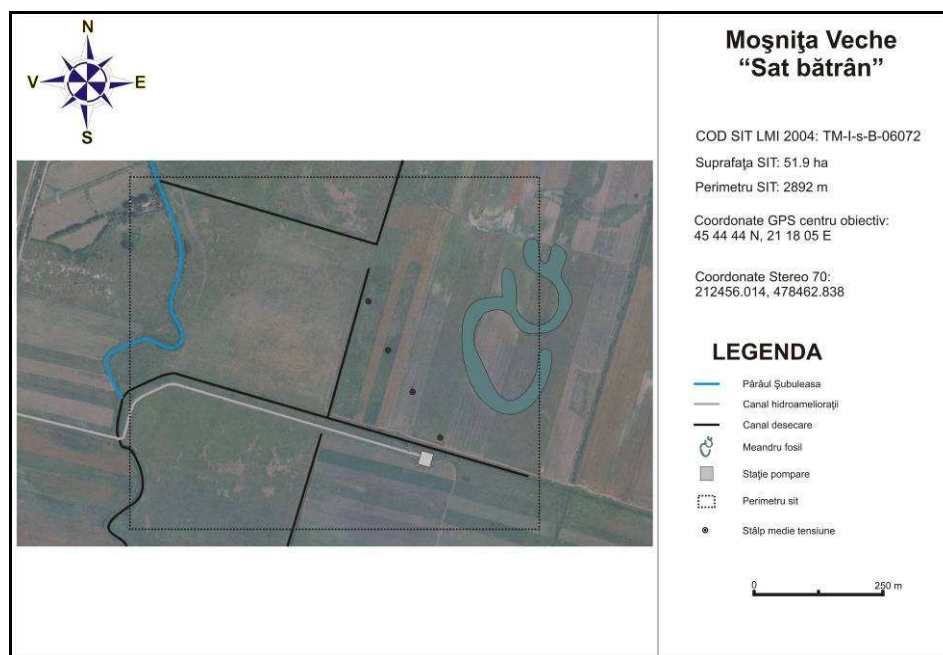

Fig. 12. Planul topografic suprapus peste ortofotoplan

Fig. 13. Plan topografic suprapus peste ortofotoplan (detaliu al prospecțiunii geofizice)

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare deschisă multistratificată.

b. datare: preistorie (relevată prin descoperirea unor sporadice fragmente ceramice atipice și dificil de încadrat cronologic); epoca post-romană (sec. III-IV); epoca medieval dezvoltată (sec. XIV-XVI); epoca medieval târzie (sec. XVII-XVIII).

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren au relevat existența unui foarte bogat material arheologic, răspândit pe o suprafață de peste 25 ha. Construirea canalelor de hidroameliorații moderne a afectat grav unitatea obiectivului arheologic, acesta fiind fragmentat în cel puțin patru sectoare distincte. Densitatea artefactelor este determinată de starea actuală a terenului (pârloagă – latura de V, unde numărul pieselor recoltate este redus din cauza vizibilității scăzute la sol; teren arabil – pe latura de NE, unde se constată aglomerări importante de artefacte). Pe lângă numeroasele fragmente ceramice (multe dintre acestea sunt smălțuite, de factură „turcească”), cercetările arheologice de teren au constatat și

prezența unor aglomerări de cărămidă medievală și piatră, ceea ce ar sugera existența unor clădiri, posibil de zid (biserica localității?). Pentru lămurirea unor astfel de ipoteze, arealul respectiv se pretează la efectuarea unor prospecțiuni geofizice, care ar putea identifica locația bisericii și, eventual, a cimitirului care e posibil să evolueze în jurul acesteia. În vederea întocmirii prezentului studiu, au fost recoltate: fragmente ceramice tipice desenate (47); fragmente ceramice tipice nedesenate (32); fragmente ceramice atipice (172); fragmente tuf vulcanic (6); fragmente chirpic (10); fragmente zgură de fier (8); fragmente cărămidă medievală (9).

d. fotografii și desene artefacte:

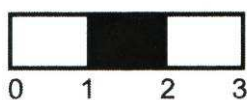

Foto Moșnița Veche 30_1 a

Foto Moșnița Veche 30_1 b

Desen Moșnița Veche 30_1

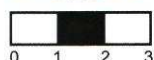
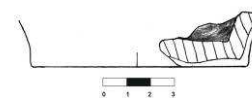

Foto Moșnița Veche 30_2 a

Foto Moșnița Veche 30_2 b

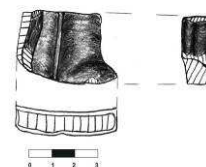
Desen Moșnița Veche 30_2

Foto Moșnița Veche 30_3 a

Foto Moșnița Veche 30_3 b

Desen Moșnița Veche 30_3

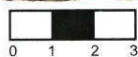
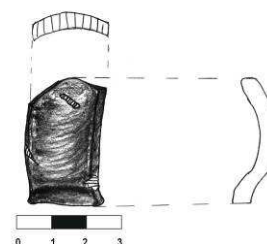

Foto Moșnița Veche 30_4 a

Foto Moșnița Veche 30_4 b

Desen Moșnița Veche 30_4

Foto Moșnița Veche 30_5 a

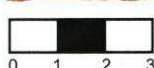

Foto Moșnița Veche 30_5 b

Desen Moșnița Veche 30_5

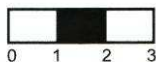
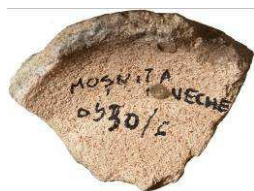

Foto Moșnița Veche 30_6 a

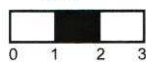
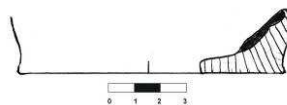

Foto Moșnița Veche 30_6 b

Desen Moșnița Veche 30_6

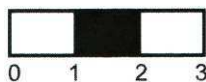

Foto Moșnița Veche 30_7 a

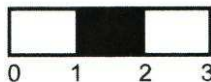
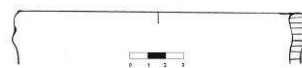

Foto Moșnița Veche 30_7 b

Desen Moșnița Veche 30_7

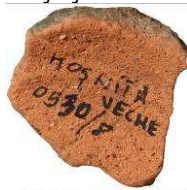

Foto Moșnița Veche 30_8 a

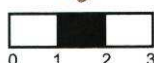
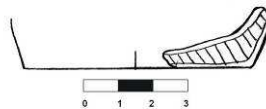

Foto Moșnița Veche 30_8 b

Desen Moșnița Veche 30_8

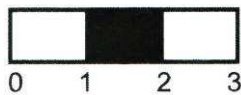

Foto Moșnița Veche 30_9 a

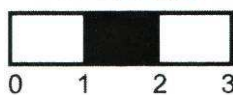
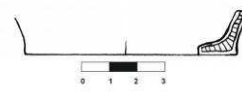

Foto Moșnița Veche 30_9 b

Desen Moșnița Veche 30_9

Foto Moșnița Veche 30_10 a

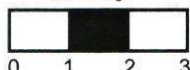
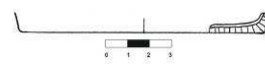

Foto Moșnița Veche 30_10 b

Desen Moșnița Veche 30_10

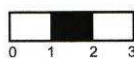

Foto Moșnița Veche 30_11 a

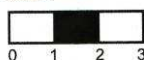

Foto Moșnița Veche 30_11 b

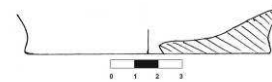
Desen Moșnița Veche 30_11

Foto Moșnița Veche 30_12 a

Foto Moșnița Veche 30_12 b

Desen Moșnița Veche 30_12

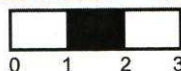

Foto Moșnița Veche 30_13 a

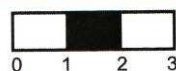

Foto Moșnița Veche 30_13 b

Desen Moșnița Veche 30_13

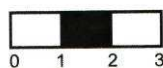

Foto Moșnița Veche 30_14 a

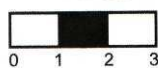

Foto Moșnița Veche 30_14 b

Desen Moșnița Veche 30_14

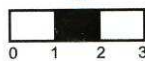
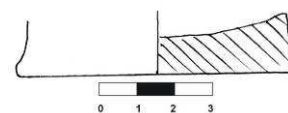

Foto Moșnița Veche 30_15 a

Foto Moșnița Veche 30_15 b

Desen Moșnița Veche 30_15

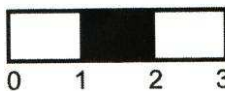
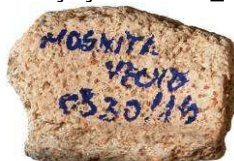

Foto Moșnița Veche 30_16 a

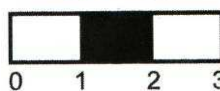
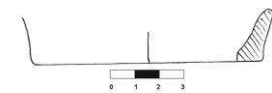

Foto Moșnița Veche 30_16 b

Desen Moșnița Veche 30_16

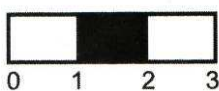

Foto Moșnița Veche 30_17 a

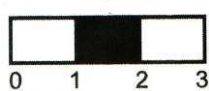
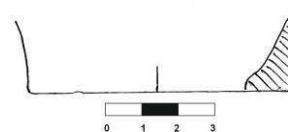

Foto Moșnița Veche 30_17 b

Desen Moșnița Veche 30_17

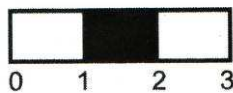

Foto Moșnița Veche 30_18 a

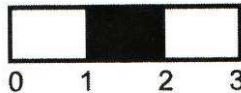
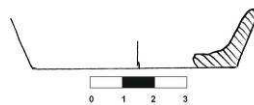

Foto Moșnița Veche 30_18 b

Desen Moșnița Veche 30_18

Foto Moșnița Veche 30_19 a

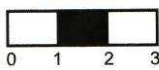
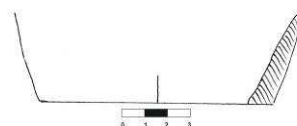

Foto Moșnița Veche 30_19 b

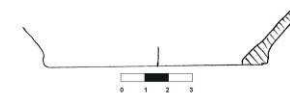
Desen Moșnița Veche 30_19

Foto Moșnița Veche 30_20 a

Foto Moșnița Veche 30_20 b

Desen Moșnița Veche 30_20

Foto Moșnița Veche 30_21 a

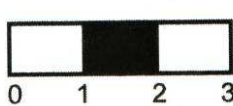
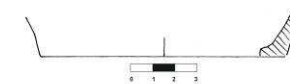

Foto Moșnița Veche 30_21 b

Desen Moșnița Veche 30_21

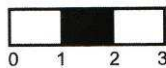

Foto Moșnița Veche 30_22 a

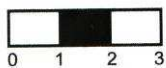
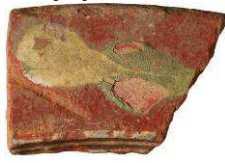
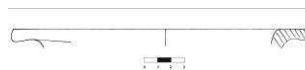

Foto Moșnița Veche 30_22 b

Desen Moșnița Veche 30_22

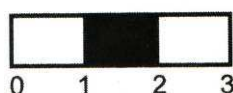

Foto Moșnița Veche 30_23 a

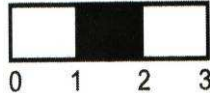
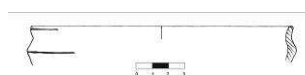

Foto Moșnița Veche 30_23 b

Desen Moșnița Veche 30_23

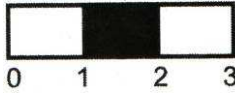

Foto Moșnița Veche 30_24 a

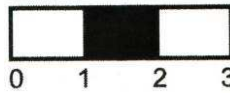
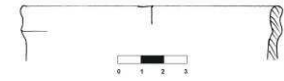

Foto Moșnița Veche 30_24 b

Desen Moșnița Veche 30_24

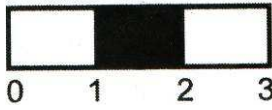

Foto Moșnița Veche 30_25 a

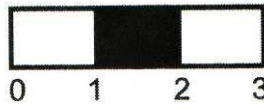
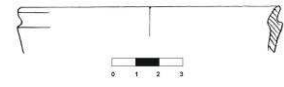

Foto Moșnița Veche 30_25 b

Desen Moșnița Veche 30_25

Foto Moșnița Veche 30_26 a

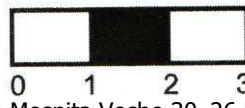
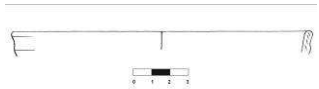

Foto Moșnița Veche 30_26 b

Desen Moșnița Veche 30_26

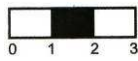

Foto Moșnița Veche 30_27 a

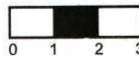

Foto Moșnița Veche 30_27 b

Desen Moșnița Veche 30_27

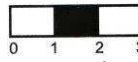

Foto Moșnița Veche 30_28 a

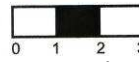
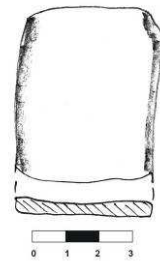

Foto Moșnița Veche 30_28 b

Desen Moșnița Veche 30_28

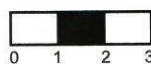

Foto Moșnița Veche 30_29 a

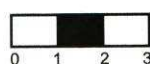
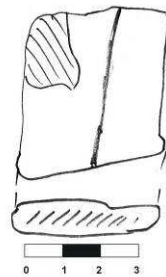

Foto Moșnița Veche 30_29 b

Desen Moșnița Veche 30_29

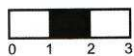

Foto Moșnița Veche 30_30 a

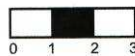
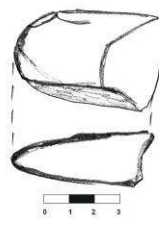

Foto Moșnița Veche 30_30 b

Desen Moșnița Veche 30_30

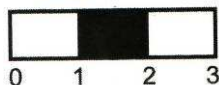

Foto Moșnița Veche 30_31 a

Foto Moșnița Veche 30_31 b

Desen Moșnița Veche 30_31

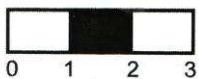

Foto Moșnița Veche 30_32 a

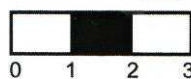
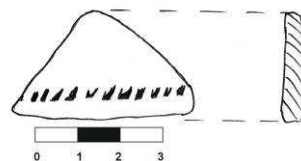

Foto Moșnița Veche 30_32 b

Desen Moșnița Veche 30_32

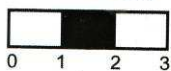
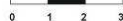
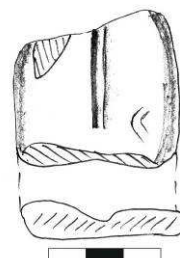

Foto Moșnița Veche 30_33 a

Foto Moșnița Veche 30_33 b

Desen Moșnița Veche 30_33

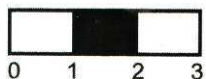

Foto Moșnița Veche 30_34 a

Foto Moșnița Veche 30_34 b

Desen Moșnița Veche 30_34

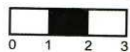

Foto Moșnița Veche 30_35 a

Foto Moșnița Veche 30_35 b

Desen Moșnița Veche 30_35

Foto Moșnița Veche 30_36 a

Foto Moșnița Veche 30_36 b

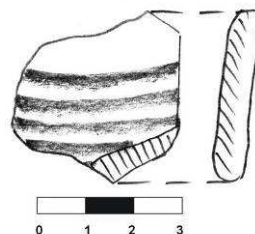
Desen Moșnița Veche 30_36

Foto Moșnița Veche 30_37 a

Foto Moșnița Veche 30_37 b

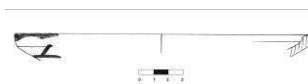
Desen Moșnița Veche 30_37

Foto Moșnița Veche 30_38 a

Foto Moșnița Veche 30_38 b

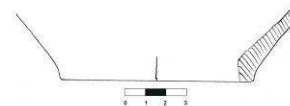
Desen Moșnița Veche 30_38

Foto Moșnița Veche 30_39 a

Foto Moșnița Veche 30_39 b

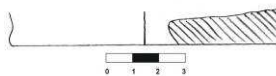
Desen Moșnița Veche 30_39

Foto Moșnița Veche 30_40 a

Foto Moșnița Veche 30_40 b

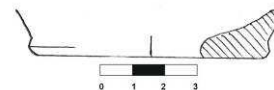
Desen Moșnița Veche 30_40

Foto Moșnița Veche 30_41 a

Foto Moșnița Veche 30_41 b

Desen Moșnița Veche 30_41

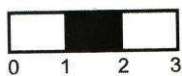

Foto Moșnița Veche 30_42 a

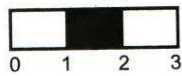
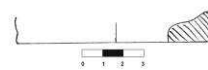

Foto Moșnița Veche 30_42 b

Desen Moșnița Veche 30_43

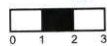

Foto Moșnița Veche 30_43 a

Foto Moșnița Veche 30_43 b

Desen Moșnița Veche 30_44

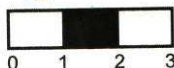

Foto Moșnița Veche 30_44 a

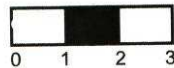
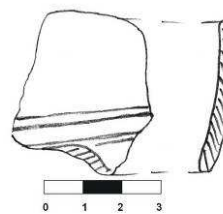

Foto Moșnița Veche 30_44 b

Desen Moșnița Veche 30_45

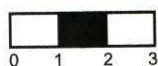

Foto Moșnița Veche 30_45 a

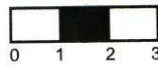
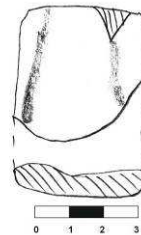

Foto Moșnița Veche 30_45 b

Desen Moșnița Veche 30_46

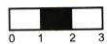

Foto Moșnița Veche 30_46 a

Foto Moșnița Veche 30_46 b

Desen Moșnița Veche 30_47

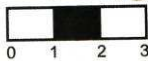

Foto Moșnița Veche 30_47 a

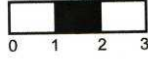
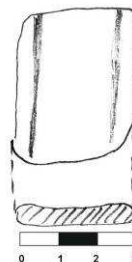

Foto Moșnița Veche 30_47 b

Desen Moșnița Veche 30_47

V. Importanța sitului:

a. starea de conservare: bună, afectat pe latura de S de construirea unui canal de desecare modern.

b. stare actuală: teren arabil și pârlăoagă.

c. importanța și relevanța științifică: situl arheologic în cauza prezintă, chiar și în stadiul actual al investigării sale, o importanță științifică sporită în demararea unor cercetări complexe și interdisciplinare de geografie istorică (prin coroborarea datelor documentare, cartografice, analiza imaginilor satelitare, a ortofotoplanurilor etc.).

d. importanța turistică: în stadiul actual de investigare și punere în valoare, situl arheologic nu se pretează includerii în circuite turistice pentru un public nevizat. În contextul demarării unor campanii de cercetări sistematice și al coroborării cu punerea în valoare a altor obiective arheologice cu potențial deosebit din hotarul Moșniței Vechi și „Satul bătrân” va putea reprezenta un punct de interes turistic.

e. propunere de restaurare: doar demararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să stabilească dacă complexele arheologice descoperite se pot preta unei restaurări.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 18-19.03.2010; 13.03.2011

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia, Lavinia Bolcu, Andrei Stăvilă, Cristian Floca, Ioan Vedrila, Florin Horak.

VII. Bibliografie:

Calincof, Eleonora, *Contribuții documentare privind localitatea Moșnița în secolul al XVIII-lea*, în *SIB*, 16, (1992), 1993, p. 180-205

Crețan, Remus; Frățilă, Vasile, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, 2007, p. 279

Medeleț, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 149

Pál, Engel, *A Temesvári és Moldovai szandszák törökkori települései (1554 – 1579)*, Szeged, 1996, p. 92

Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, București, 1967, p. 409

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Câmp de tumuli; sat NERĂU; comuna TEREMIA MARE; mil. II a. Chr. Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: Nerău, Obiectiv 1, Tumul 1-6.

II. Istoricul cercetărilor:

Zona de vest a Banatului românesc cuprinde un impresionant câmp de tumuli, având o concentrare deosebită în jurul actualelor localități Sânnicolau Mare, Dudeștii Vechi, Cenad, Saravale, Sânpetru Mare, Periam, Pesac, Lovrin, Vizejdia, Tomnatic, Comploșu Mare, Teremia Mică, Teremia Mare și Nerău. Chiar dacă gruparea acestora trebuie privită în ansamblul său, în LMI Timiș 2004 sunt incluse doar movilele de pământ din hotarele localităților Checea (vezi *supra*), Ofsenița, Vizejdia (vezi *infra*) și Nerău. Împărțirea administrativă modernă face ca, în acest context al discutării obiectivelor înscrise doar în lista monumentelor istorice, să trunchiem analiza unui câmp de tumuli mult mai mare, împărțit actualmente între Sânnicolau Mare, Tomnatic, Vizejdia, Nerău și Teremia Mare. Faptul că aceste movile de pământ rămân repere majore în câmpia plată din jur, a făcut ca ele să apară figurate pe toate ridicările cartografice ale Banatului, începând cu sec. XVIII (vezi fișa *Checea 1* pentru dezbateră subiectului).

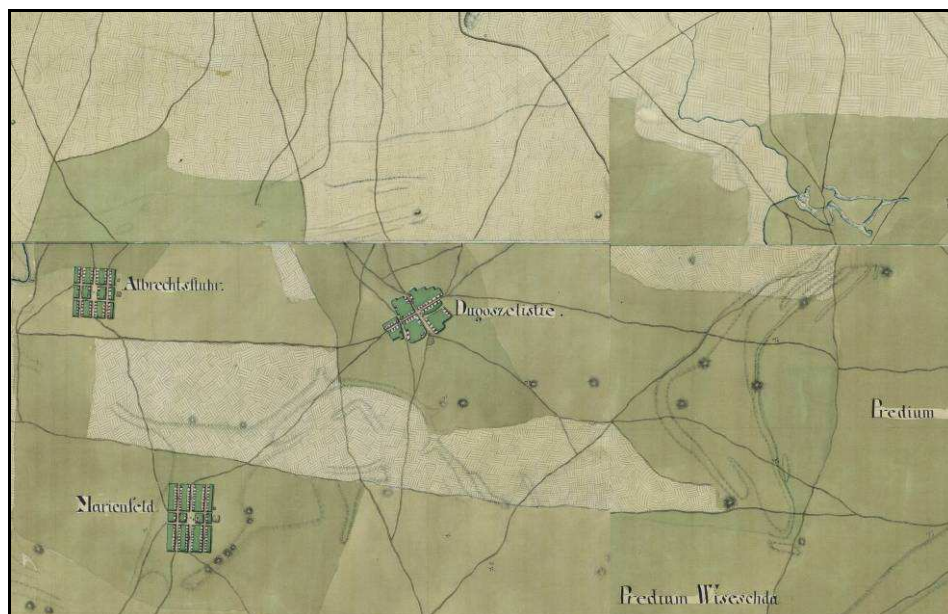

Fig. 1. Câmpul de tumuli din hotarele Teremia Mare, Nerău, Tomnatic pe harta habsburgică din 1769-1772

Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea, tumulii din acest areal încep să intre în atenția pasionaților de antichități și ai căutărilor de comori, îndeosebi în jurul impresionantului tumul de la Hunca Mare (Kopfhügel) țesându-se numeroase legende despre comori fabuloase sau chiar se plasează aici mormântul lui Attila¹.

În 1899, neobositul investigator al tumulilor din Câmpia Banatului, Kislegi Nagy Gyula, întreprinde un sondaj în „Hunca Mare”, descoperind părți de schelet de cal, un schelet uman în sicriu și alte două morminte, reprezentând depuneri secundare în mantaua tumului². În același context, Gyula sapă și un alt tumul de dimensiuni mai mici de lângă impresionanta movilă, descoperind un mormânt din perioada migrațiilor, deranjat de depunerea scheletului unui câine. Cu ocazia plantării unei livezi de viță de vie, în 1914, P. Huffnuss descoperă la poalele „Huncii Mari” o necropolă plană de incinerare de la începuturile primei epoci a fierului, donând descoperirile Muzeului Banatului din Timișoara. În 1930, acesta regăsește

¹ Legendele locale abundă de astfel de scenarii istorice.

² Întreaga discuție la Fl. Medeș, I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 150-152. Asupra descoperirilor din zona tumulilor din arealul „Huncii Mari”, vezi și J. Hunyar, *Monographie der Orts-Gemeinde Nagy – Teremia (Martenfeld)*, Gross Kikinda, 1902, p. 96-100; N.G. Kisléghi, *Archaeológiai Napló, Szeged – Temesvár*, 2010, p. 35-43;

alte piese asociate necropolei, purtând o corespondență cu I. Miloia despre descoperiri³. Fascinația generată de „Hunca Mare” (unul dintre cei mai impunători tumuli de pe teritoriul Banatului românesc), face ca în 1939 M. Moga să efectueze un sondaj superficial în partea superioară a tumulului, identificând un șanț de apărare și considerând movila drept fortificație și punct de observare⁴.

Pe harta topografică militară din 1962, în hotarul localității Nerău apar figurați zece tumuli, iar pe cea din 1975 opt tumuli.

În anul 1983 în hotarul localității Teremia Mare (o bună parte din câmpul de tumuli din jurul „Huncii Mari”, inclusiv aceasta, se află în hotarul Nerăului!) se desfășoară cercetări complexe, cu rezultate deosebite, dar care trebuie privite cu rezerve și circumspecție⁵. Punctul central al investigațiilor l-a reprezentat stabilirea funcționalității și a cronologiei marelui tumul „Hunca Mare”, prilej cu care o echipă de specialiști de la Cluj Napoca întreprinde prospectarea geofizică cu ajutorul magnetometrului cu protoni⁶.

Repertoriul movilelor de pământ din Banat⁷ aduce în discuție patru movile de pământ la Nerău, dar nu este exclus ca și o parte din tumulii plasați în hotarele localităților învecinate să facă parte din câmpul de tumuli al acestei localități.

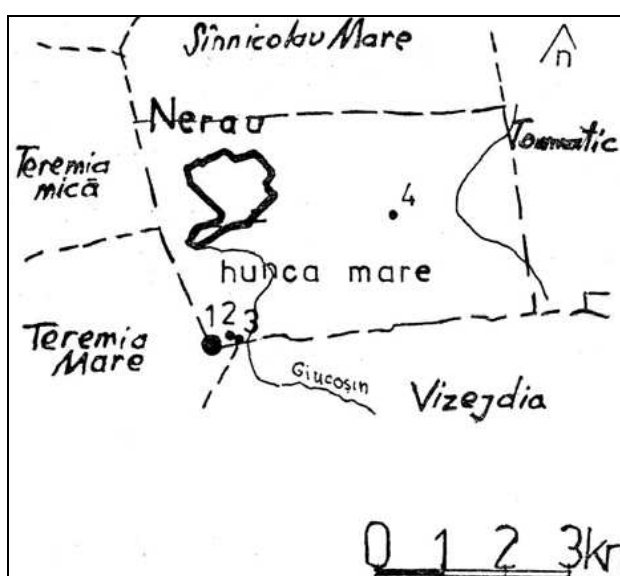

Fig. 2. Amplasarea câmpului de tumuli de la Nerău (*apud* Fl. Medeleț, I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 151, fig. 29)

Pornind de la aceste date, în august și noiembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind investigațiile arheologice de teren, identificând șapte tumuli, patru dintre aceștia fiind topografiați cu Stația Totală.

III. Harta topografică cu amplasamentul câmpului de tumuli:

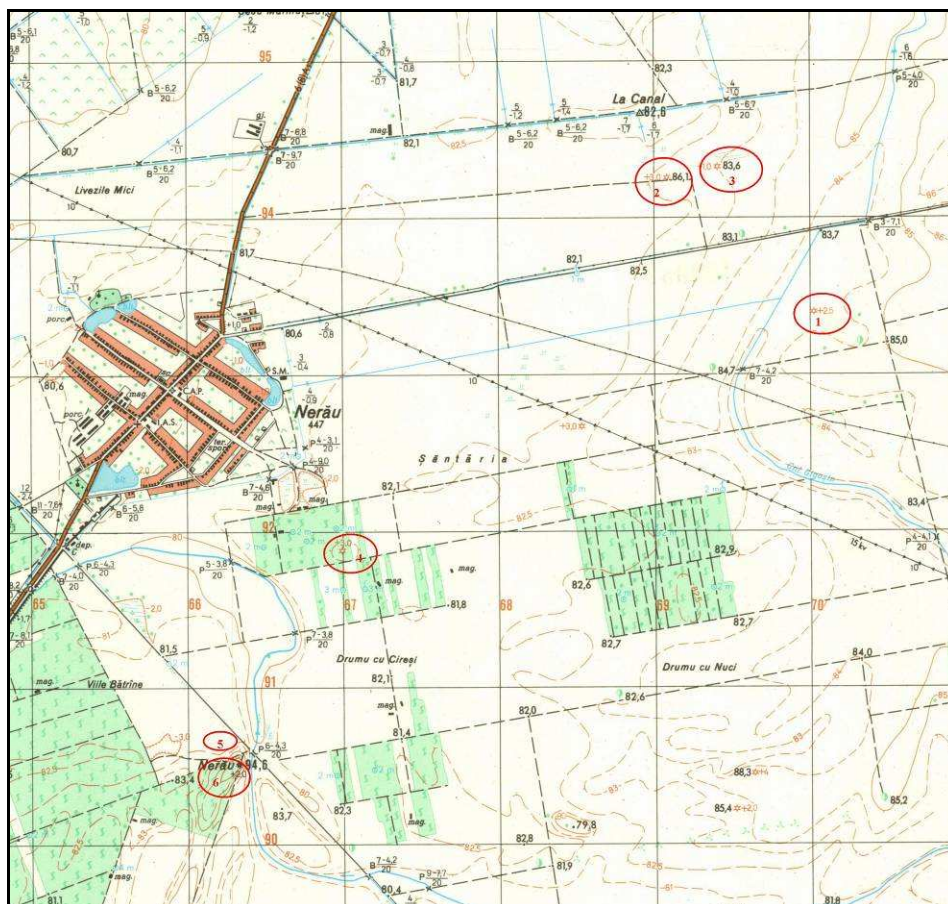
³ I. Miloia, *Din activitatea Muzeului Bănățean, dare de seamă pe anul 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 58; M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, București, 1993, p. 293.

⁴ Cercetări inedite, cf. Fl. Medeleț, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 151.

⁵ C. Răileanu, O. Gog., *Contribuții la problema continuității în vestul Banatului. Studiu preliminar topoarheologic și numismatic la Teremia Mare*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 491-507.

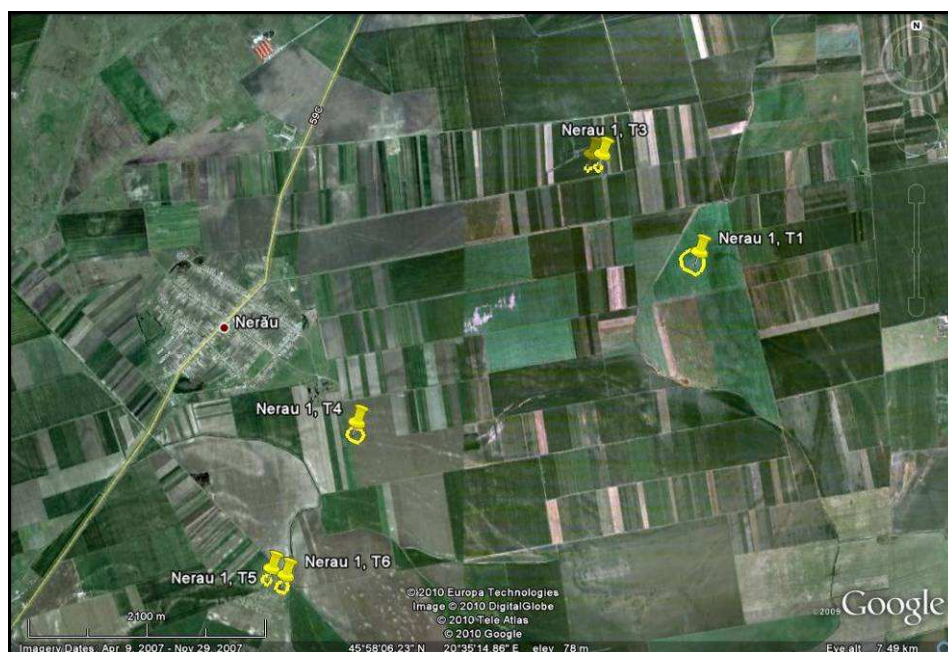
⁶ V. V. Morariu, C. Bratu, L. Bocu, C. Răileanu, O. Gog, Gh. Lazarovici, P. T. Frangopol, *Magnetic prospection of Hunca Mare Tumulus*, în P. T. Frangopol, V. V. Morariu (ed.), *First romanian conference on the applications of physics methods in archaeology. Cluj Napoca, 5-6 november 1987*, vol. I, București, 1988, p. 25-51.

⁷ Fl. Medeleț, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 150-152.

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

IV. Imaginea satelitară cu amplasamentul câmpului de tumuli:

TUMUL 1⁸:

1. Date geografice despre sit:

⁸ Obiectivul nu apare menționat în repertoriul lui Fl. Medeleş și I. Bugilan.

a. punct: „Canalul Gigoșin Est”.

b. reper localizare: la 4,4 km E de biserica catolică din Nerău; la 4,8 km NV de biserica ortodoxă din Vizejdia și la 3,95 km VSV de biserica catolică din Tomnatic.

c. reper hidrografic: la 280 m E de versantul stâng al Canalului Gigoșin.

d. descriere geografică: tumulul este amplasat pe o terasă relativ bine profilată din versantul stâng al actualului traiect al Canalului Gigoșin, dominând impozant un vast teren plat din jur (pentru detaliile morfografice, vezi planurile topografice). Din vârful său există o vizibilitate spre alți tumuli importanți, față de care are următorul amplasament:

- la 3,4 km NE de „Movila lui Dogan” (tumulul 4 din repertorierea noastră, respectiv posibil Nerău 4 din repertoriul lui Fl. Medeleț și I. Bugilan⁹. (coordonate GPS: 45 57 37 N 20 34 21 E; 85 m altitudine);
- la 1,27 km SE de Tumulul 2 din repertorierea noastră (coordonate GPS: 45 58 53 N 20 35 57 E; 86,1 m altitudine);
- la 4,7 km NE de „Hunca Mare” (coordonate GPS: 45 56 52 N 20 33 50 E, 94,6 m altitudine);
- la 2,76 km NV de „Movila Capului” sau „Kophügel”¹⁰ (coordonate GPS: 45 57 24 N 20 38 14 E; 92,6 m altitudine);
- la 1,75 km SV de „Kleinhügel”¹¹ (coordonate GPS: 45 59 09 N 20 37 35 E; 92,6 m altitudine).

e. coordonate GPS: 45 58 26 N 20 36 42 E; 86,5 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 506496; 160204.

g. imagini de suprafață:

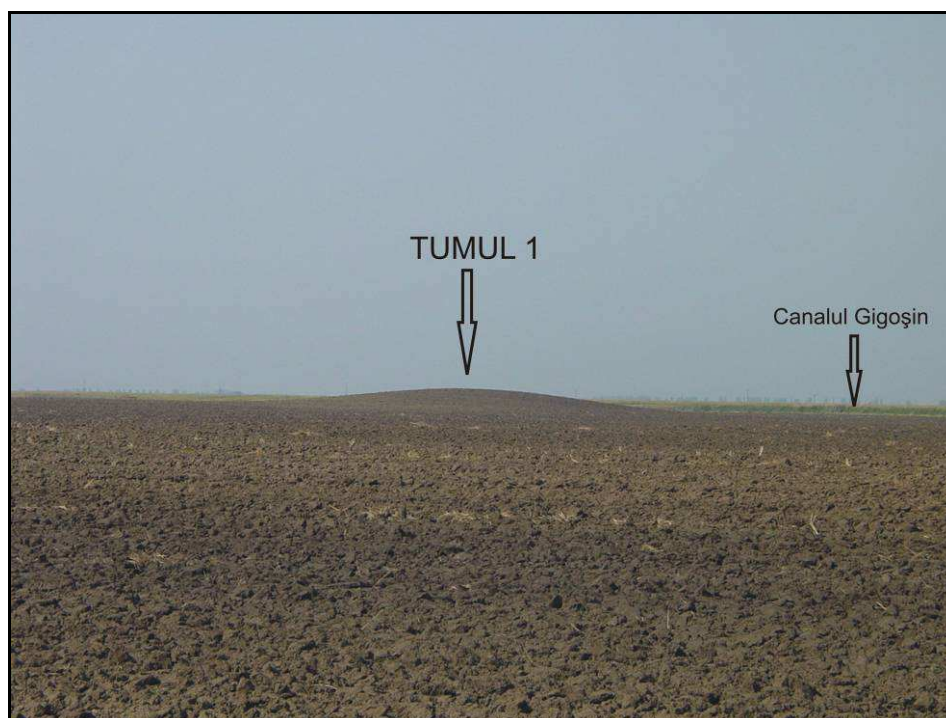

Fig. 3. Tumulul 1 văzut dinspre Est

h. planuri topografice:

⁹ *Ibidem*, p. 152 (amplasamentul topografic este destul de vag, în zonă existând doi tumuli, astfel încât ne este dificil să-l identificăm cu precizie pe cel menționat de Florin Medeleț).

¹⁰ Tumulul poate fi același cu Tomnatic 6, cf. Fl. Medeleț, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 173, fig. 43,6.

¹¹ Tumulul poate fi același cu Tomnatic 1, cf. Fl. Medeleț, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 173, fig. 43,1.

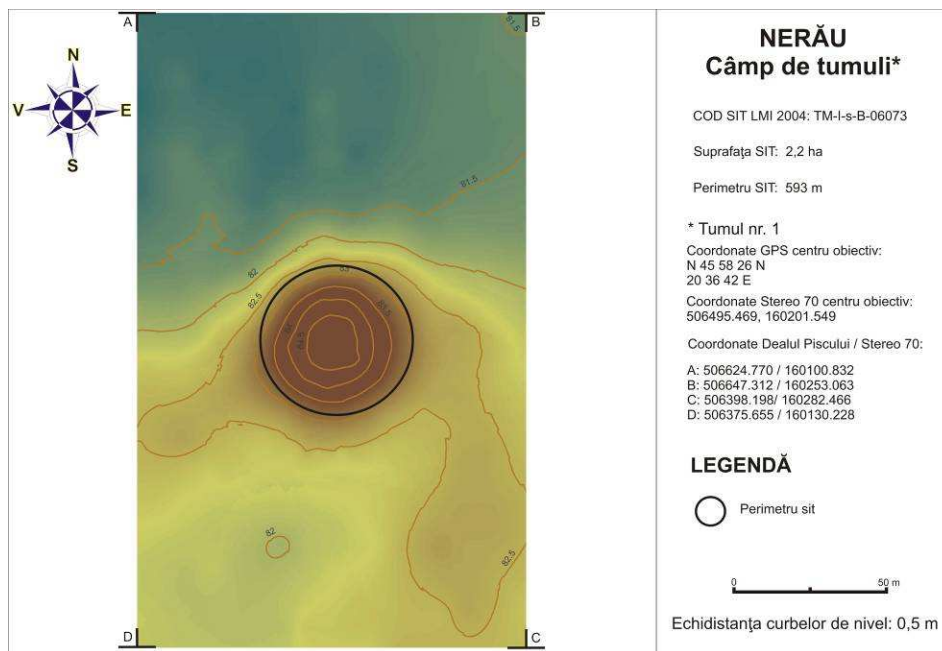

Fig. 4. Planul topografic 2D color, Nerău 1, T1

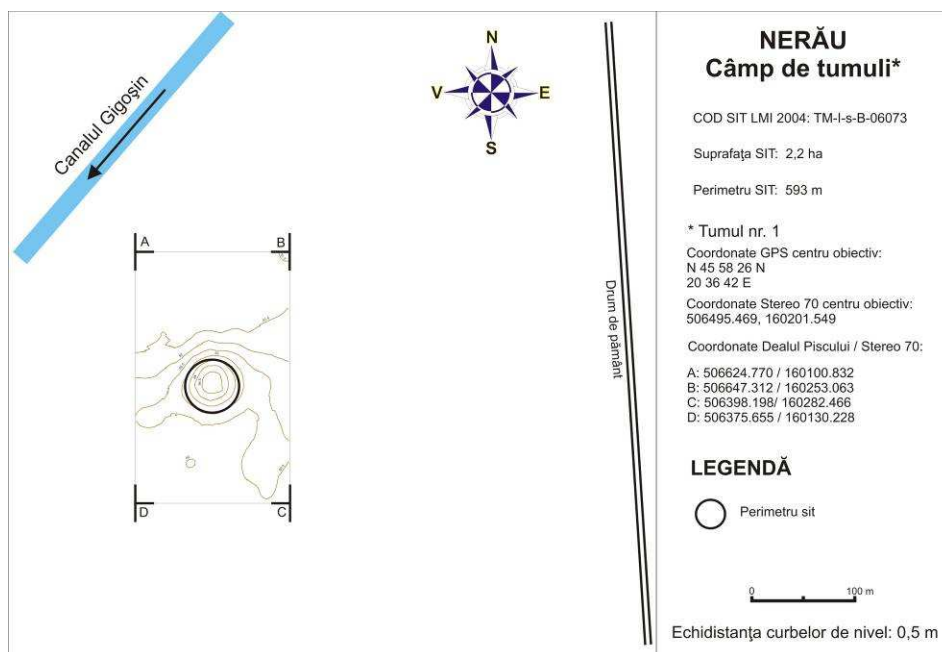

Fig. 5. Planul topografic 2D curbe de nivel, Nerău 1, T1

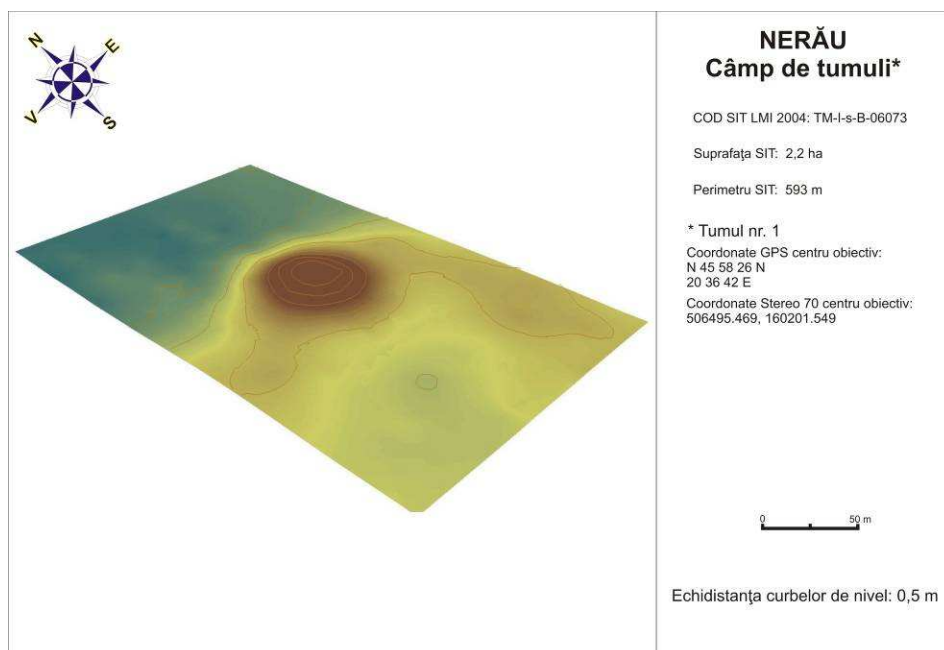
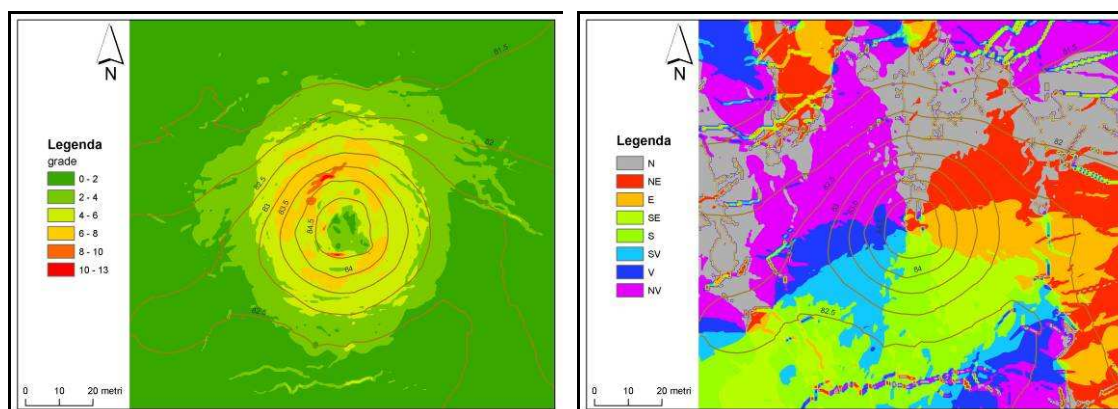

Fig. 6. Planul topografic 3D, Nerău 1, T1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: tumulul are o elevație păstrată de 3 m față de terenul din jur și, deși aplatizat, panta are un unghi de 6 – 8 grade; partea superioară s-a tasat devenind plană, iar arăturile mecanice din perioada modernă au făcut ca tumulul să intre într-un proces de degradare accentuată, vizibil pe latura de N unde parametrul morfometric evidențiază procesul de tasare antropică.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma relativ conică a tumulului face ca expoziția față de Soare să fie în rozetă, către toate punctele cardinale însă parametrul morfometric *expoziție* este irelevant în cazul unui astfel de complex arheologic, funcționalitatea lui fiind cu totul alta decât cea de zonă de locuit.

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice împiedică datarea obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului și până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările sistematice de teren nu au relevat materiale arheologice în zona tumulului, cu excepția unor sporadice fragmente ceramice atipice post-romane, descoperite la cca. 200 m E de obiectivul vizat.

d. fotografii și desene artefacte: -

3. Importanța sitului:

a. starea de conservare: medie, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

b. stare actuală: teren arabil.

TUMUL 2¹²:**1. Date geografice despre sit:**

a. punct: „La Canal Sud”.

b. reper localizare: la 3,72 km NE de biserica catolică din Nerău; la 4,58 km V de biserica catolică din Tomnatic și la 6,08 km NV de biserica ortodoxă din Vezejdia.

c. reper hidrografic: la 1,31 km V de versantul drept al Canalului Gigoșin.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de un tumul bine profilat în terenul din jur, având o înălțime păstrată de aproximativ 2,5 m și un diametru la bază de cca. 40 m. Versanții prezintă pante accentuate, motiv pentru care partea superioară a sa nu a fost afectată de lucrările agricole moderne. Cu toate acestea, baza și mantaua exterioară sunt distruse progresiv de tractoarele de mare putere, prin arături adânci. Din punct de vedere geografic, tumulul domină o suprafață plană, ușor înclinată spre E, spre albia ocupata actualmente de Canalul Gigoșin.

e. coordonate GPS: 45 58 53 N 20 35 57 E; 86,1 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 507382; 159283.

g. imagini de suprafață:

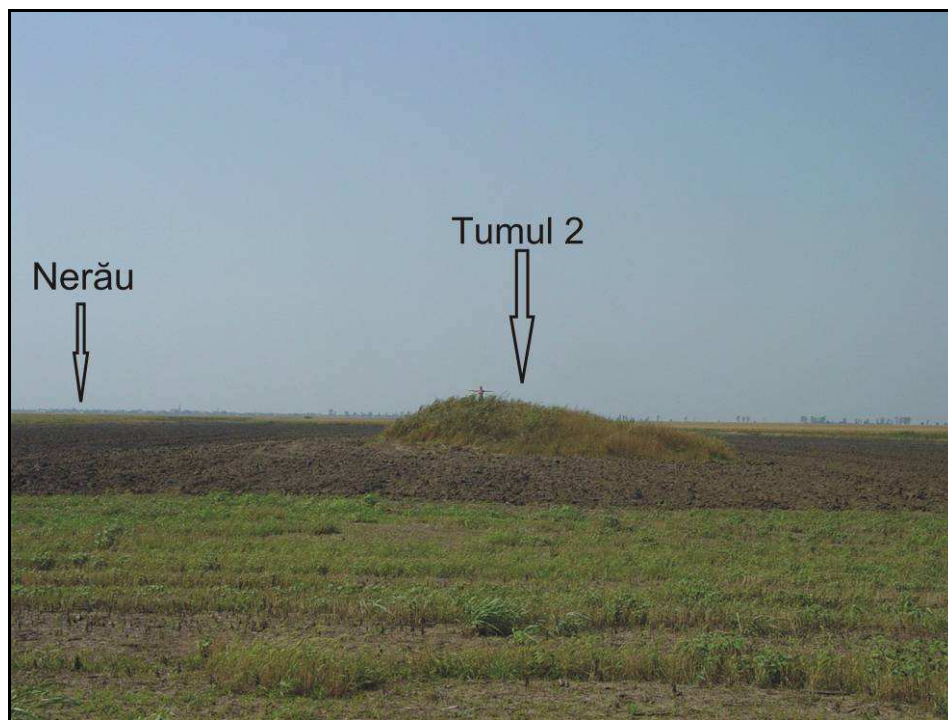

Fig. 7. Tumulul 2 văzut dinspre E

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice împiedică asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului și până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren nu au relevat artefacte arheologice în arealul din jurul Tumulului 2.

d. fotografii și desene artefacte: -

¹² Obiectivul poate fi identic cu Sânnicolau Mare 15 din repertoriul lui Fl. Medeleț și I. Bugilan, *op. cit.*, p. 166, fig. 38, t15 (indiciile topografice sunt prea generale pentru a permite identificarea cu precizie a obiectivului respectiv).

3. Importanța sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

b. stare actuală: teren arabil în partea inferioară a sa și vegetație de trestie și arbuști spinoși în partea superioară.

TUMUL 3¹³:**1. Date geografice despre sit:**

a. punct: „La Canal SE”.

b. reper localizare: Tumulul 3 se află la 100 m ENE de Tumulul 2, astfel încât raportările de poziționare se calculează în raport cu acest obiectiv.

c. reper hidrografic: la 1,21 km V de versantul drept al Canalului Gigoșin.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de un tumul aplatizat, având un diametru la bază de cca. 40 m și o înălțime păstrată de cca. 0,5 m., fiind situat la 100 m ENE de Tumulul 2.

e. coordonate GPS: 45 58 54 N 20 36 02 E; 83,6 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 507407; 159392.

g. imagini de suprafață:

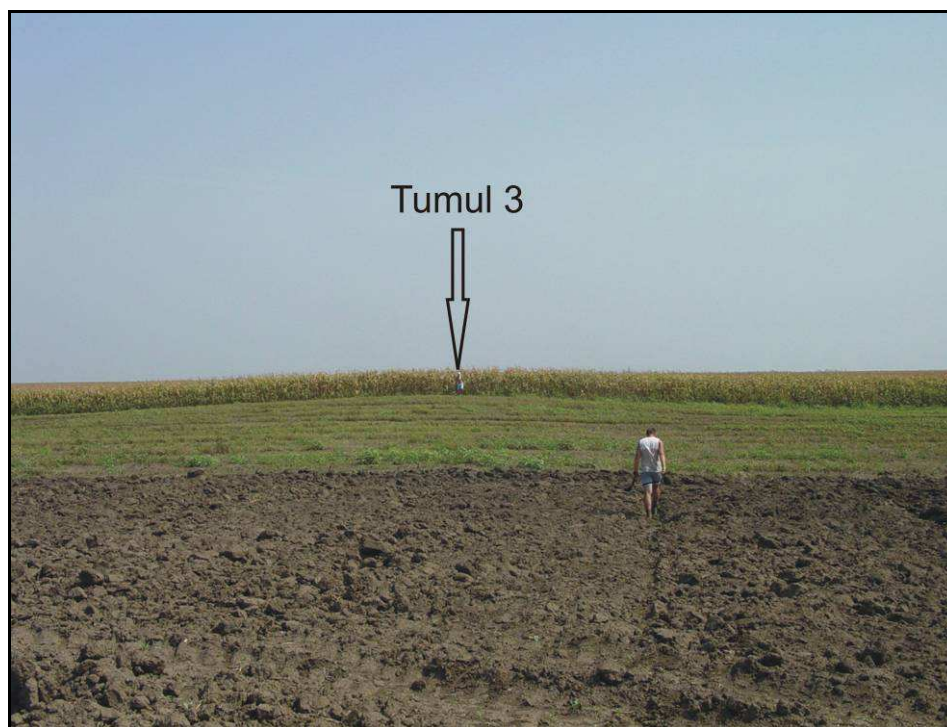

Fig. 8. Tumulul 3 văzut dinspre V

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice împiedică asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului și până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetările sistematice de teren nu au relevat artefacte arheologice în arealul din jurul tumulului.

d. fotografii și desene artefacte: -

3. Importanța sitului:

a. starea de conservare: slabă și în degradare progresivă datorită lucrărilor agricole moderne.

¹³ Obiectivul poate fi identic cu Sânnicolau Mare 16 din repertoriul lui Fl. Medeleț și I. Bugilan, *op. cit.*, p. 166, fig. 38, t16 (indiciile topografice sunt prea generale pentru a permite identificarea cu precizie a obiectivului respectiv).

b. stare actuală: teren arabil.

TUMUL 4¹⁴:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Movila lui Dogan”.

b. reper localizare: la 1,52 km SE de biserica catolică din Nerău; la 6,58 km VNV de biserica ortodoxă din Vizejdia și la 4,54 km NE de biserica catolică din Teremia Mare.

c. reper hidrografic: la 490 m NE de versantul drept al Canalului Gigoșin.

d. descriere geografică: obiectivul arheologic este reprezentat de o movilă de pământ, foarte bine profilată în terenul din jur, cu vizibilitate largă asupra unei vaste suprafețe. Actualmente movila se află în proces de aplatizare datorat lucrărilor agricole moderne, dar mai păstrează încă o înălțime de cca. 4 m și un diametru la bază de peste 50 m.

e. coordonate GPS: 45 57 37 N 20 34 21 E; 85 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 505153; 157088.

g. imagini de suprafață:

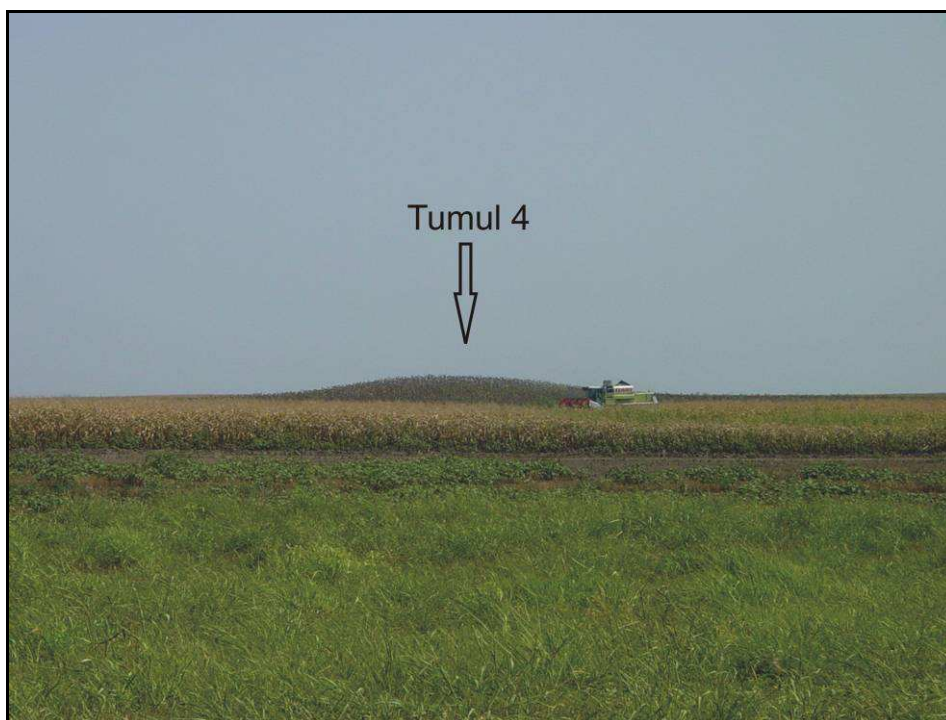

Fig. 9. Tumulul 4 văzut dinspre SV

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?).

b. datare: lipsa cercetărilor arheologice împiedică asupra datării obiectivului, el putând fi datat din epoca bronzului și până la începuturile epocii moderne.

c. material arheologic: cercetarea arheologică de teren a relevat existența pe suprafața tumulului unor sporadice fragmente ceramice și fragmente de cărămizi medieval târzii aflate, evident, în poziție secundară. S-au recoltate, de asemenea, și fragmente ceramice medieval timpurii, majoritatea atipice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (4); fragmente ceramice tipice nedesenate (3); fragmente ceramice atipice (12), fragmente silex (1); fragmente cute gresie (1).

d. fotografii și desene artefacte:

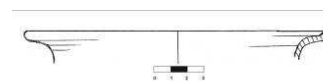
¹⁴ Posibil identic cu Nerău 4 din repertoriul lui Fl. Medeleş și I. Bugilan, *op. cit.*, p. 152.

Foto Nerău 1_1 a

Foto Nerău 1_1 b

Desen Nerău 1_1

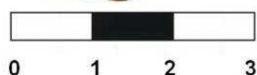
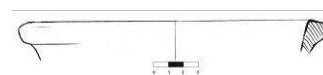

Foto Nerău 1_2 a

Foto Nerău 1_2 b

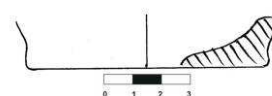
Desen Nerău 1_2

Foto Nerău 1_3 a

Foto Nerău 1_3 b

Desen Nerău 1_3

Foto Nerău 1_4 a

Foto Nerău 1_4 b

Desen Nerău 1_4

3. Importanța sitului:

a. starea de conservare: foarte bună, dar în contextul unei agriculturi moderne, cu utilaje de mare putere, procesul de degradare al tumulului este unul foarte accelerat, astfel încât se impun măsuri urgente de protecție a sa.

b. stare actuală: teren arabil.

TUMULII 5-6¹⁵:

1. Date geografice despre sit:

a. punct: „Hunca Mare”.

b. reper localizare: la 2,26 km SSE de biserica catolică din Nerău; la 3,23 km NE de biserica ortodoxă din Teremia Mare și la 6,9 km VNV de biserica ortodoxă din Vizejdia.

c. reper hidrografic: la 80 m V de versantul stâng al Canalului Gigoșin.

¹⁵ Corespund cu tumulii Nerău 1-3 din repertoriul lui Fl. Medeleț și I. Bugilan, *op. cit.*, p. 150-151 (cu o amplasare eronată a tumulilor 2-3 la E de „Hunca Mare”, pe malul stâng al Pârâului „Giucosin” (*sic!*)). Vezi și C. Răileanu, O. Gog., *Contribuții la problema continuității în vestul Banatului. Studiu preliminar topoarheologic și numismatic la Teremia Mare*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 491-507; V. V. Morariu, C. Bratu, L. Bocu, C. Răileanu, O. Gog, Gh. Lazarovici, P. T. Frangopol, *Magnetic prospection of Hunca Mare Tumulus*, în P. T. Frangopol, V. V. Morariu (ed.), *First romanian conference on the applications of physics methods in archaeology. Cluj Napoca, 5-6 november 1987*, vol. I, București. 1988, p. 25-51.

d. descriere geografică: Situl se află amplasat pe malul stâng al Canalului Gigoșin, la intersecția hotarelor cadastrale ale localităților Nerău, Teremia Mare și Vizejdia. Din punct de vedere geografic acest tumul face parte din extremitatea sudică a Câmpiei Mureșului, subunitate a Câmpiei de Vest. Tumulul, prin înălțimea actuală de cca. 14 m, domină un areal de câțiva km ai câmpiei plane, drenată actualmente de Canalul Gigoșin. Alături de movila "Hunca Șișitac" de la Sâmpetru Mare, "Hunca Mare" de la Nerău este cel important monument de acest fel din Câmpia Banatului¹⁶. Pare foarte probabil ca cei care au edificat această impresionantă movilă, dar și câmpul de tumuli din jur (aflat actualmente în hotarele administrative ale localităților Nerău, Teremia Mare și Vizejdia) să fi profitat de morfologia naturală, în zonă existând depozite de nisip sub forma dunelor¹⁷. În sectorul cuprins între Tumulul 5 și Tumulul 6 ("Hunca Mare") se pare că s-a aflat necropola plană de incinerare de la sfârșitul epocii bronzului, acum complet distrusă de excavațiile moderne de extragere a pământului¹⁸.

e. coordonate GPS: 45 56 55 N 20 33 46 E; 83 m altitudine (Tumul 5) și 45 56 52 N 20 33 50 E, 94,6 m altitudine (Tumulul 6 – „Hunca Mare”).

f. coordonate Stereo 70: 503900; 156163 (Tumul 5) și 503802; 156344 (Tumul 6).

g. imagini de suprafață:

Fig. 10. Tumul 6 văzut dinspre V

¹⁶ Fl. Medeț, I. Bugilan, *op. cit.*, p. 168 (cu bibliografia).

¹⁷ Pentru detalii vezi și D. Țărău, M. Luca, *Panoptic al comunelor bănățene din perspectivă pedologică*, Timișoara, 2002, p. 206-208.

¹⁸ I. Miloia, *Din activitatea Muzeului Bănățean, dare de seamă pe anul 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 58; M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, București, 1993, p. 293.

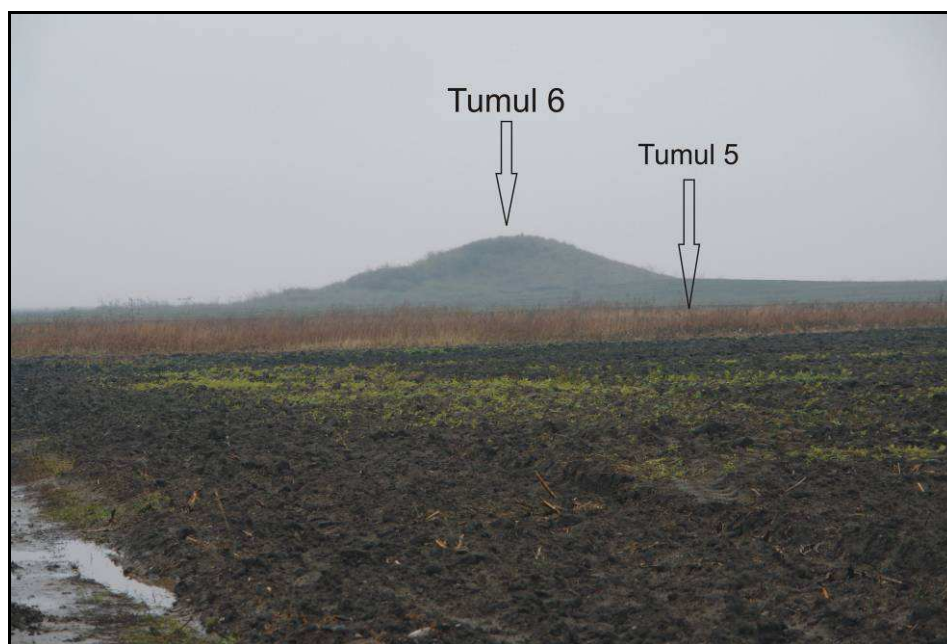

Fig. 11 Tumulii 5 și 6 văzuți dinspre NV

2. Date istorice despre sit:

a. tip sit: mormânt tumular (?) și necropolă plană de incinerare.

b. datare: lipsa unor săpături arheologice nu permite stabilirea, doar pe baza cercetărilor de teren, a relației dintre tumuli și descoperirile de suprafață. Pe baza datelor acumulate în alte situații similare, este foarte posibil ca edificarea tumulilor să se fi realizat în epoca bronzului, ulterior ei fiind refolosiți și căpătând diverse funcționalități.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafață desfășurate cu prilejul ridicării topografice cu Stația Totală nu au descoperit nici un fel de artefacte arheologice în arealul circumscris celor doi tumuli aflați în hotarul cadastral al localității Nerău.

d. fotografii și desene artefacte: -

e. planuri topografice:

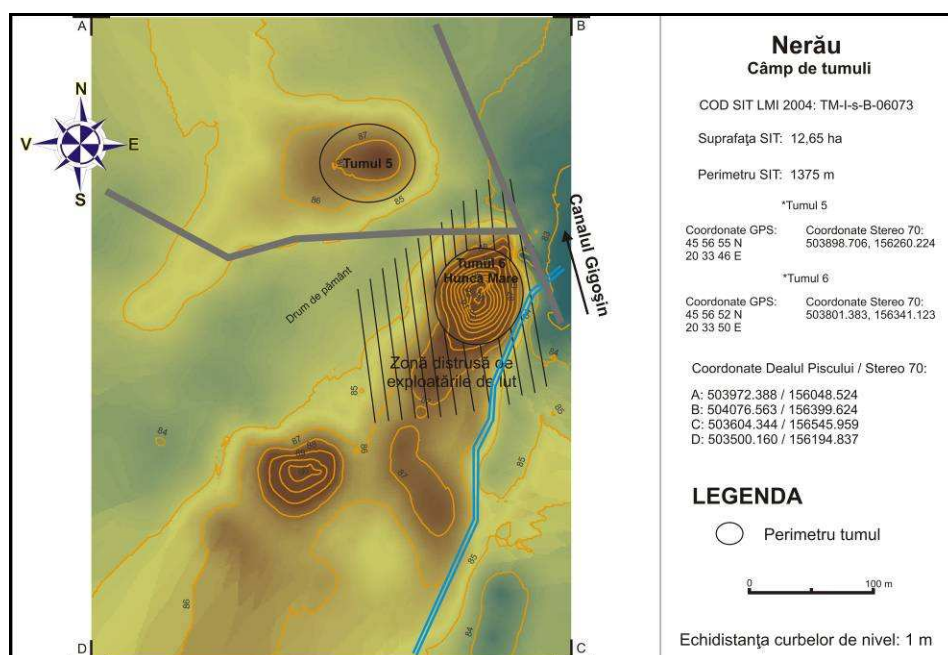

Fig. 12. Planul topografic 2D color, Nerău 1, T5-6

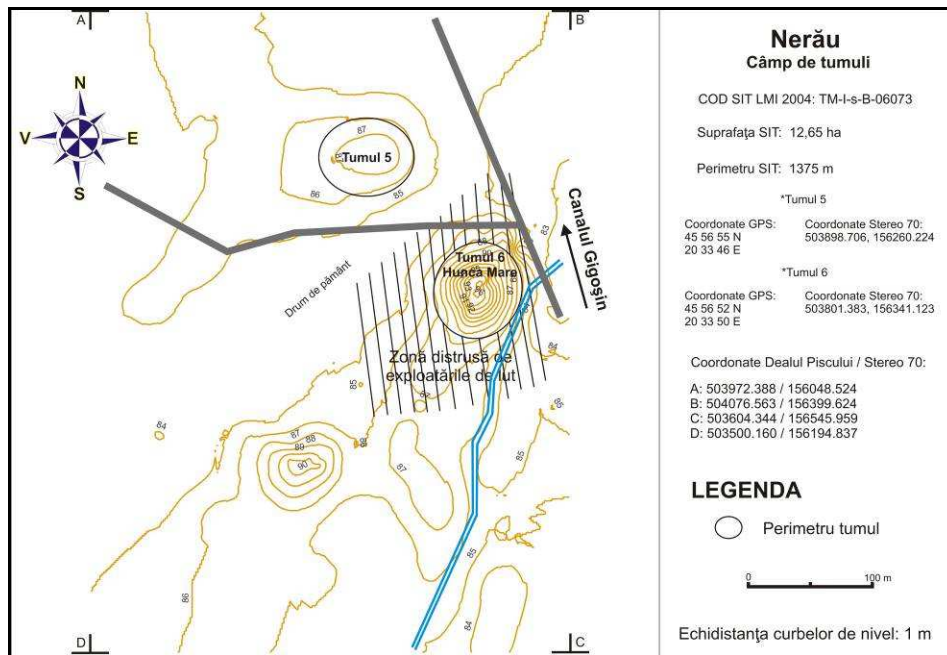

Fig. 13. Planul topografic 2D curbe de nivel, Nerău 1, T5-6

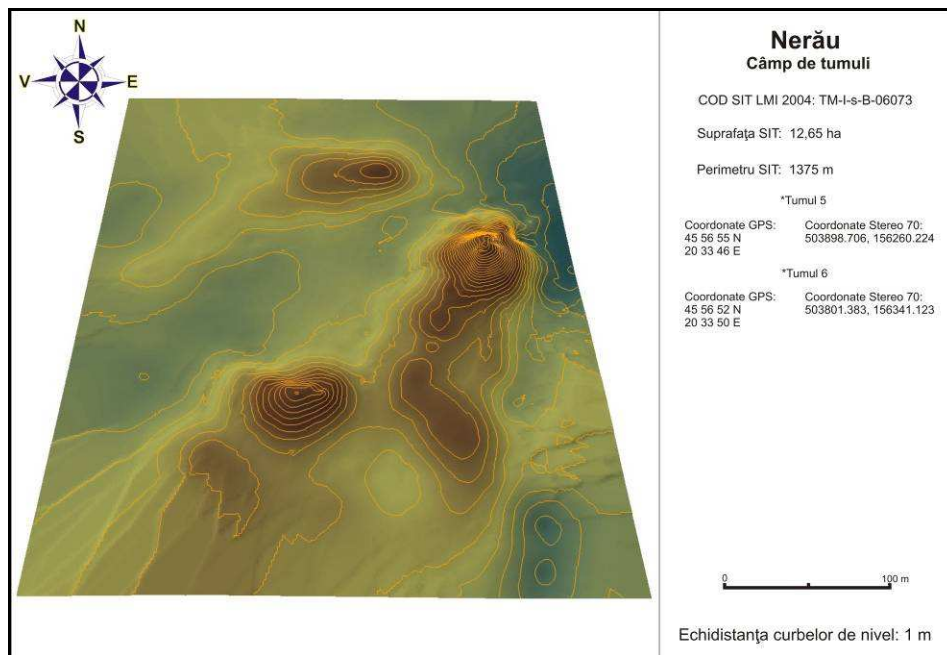
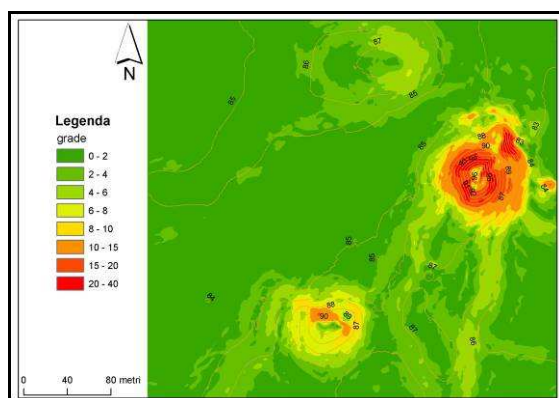
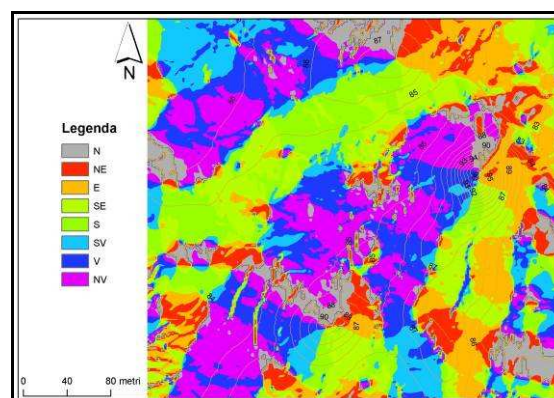

Fig. 14. Planul topografic 3D, Nerău 1, T5-6

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: Tumulul 6 „Hunca Mare” prezintă o elevație de 14 m față de terenul din jur, cu o pantă de 20 – 40 grade, înălțimea lui ferindu-l de erodarea antropică prin arătură mecanică; platoul central, deși îngust, este plat, însă bulversat de săpăturile arheologice, braconajul arheologic și amplasarea unei borne topografice din beton; sondajele arheologice și gropile căutătorilor de comori bulversează și baza tumulului, creând alveolări, șanțuri și gropi a căror pantă este foarte pronunțată (30 – 40 grade). Tumulul 5 este mult aplatizat și prezintă o elevație păstrată de numai 2 m față de terenul din jur, panta fiind de cel mult 4 – 6 grade; lucrările agricole mecanizate au făcut ca erodarea antropică a acestuia să fie mai vizibilă pe latura de V, acolo unde panta are doar 1 – 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma piramidală a Tumulului 6 „Hunca Mare” se datorează, probabil, alunecărilor de pământ cauzate de exploatarea de lut de la baza lui, precum și a excavațiilor căutătorilor de comori, motiv pentru care parametrul morfometric *expoziție* reliefează aspectul de „măgură” al acestui tumul, cu orientare către cele patru puncte cardinale; deși sondajele arheologice au identificat un sistem de fortificare în vârful tumulului (?), platoul foarte îngust al acestuia nu prezintă caracteristici expoziționale concrete sau diferite de ale unui tumul clasic; Tumului 5 se prezintă ca unul clasic, cu o expoziție față de Soare în rozetă, către cele opt puncte cardinale, cu observația că pe partea de S a acestuia există o platformă ușor înălțată, cu expunere sudică, unde s-a descoperit o necropolă plană de incinerare databilă în epoca bronzului.

3. Importanța sitului:

a. starea de conservare: tumulul 5 prezintă o stare de conservare relativ bună, dar se află în plin proces de aplatizare datorită lucrărilor agricole moderne. Tumulul 6 („Hunca Mare”), așa cum precizăm și mai sus, este unul din cele impresionante monumente de acest tip de pe teritoriul Banatului, dar este grav afectat de excavațiile moderne de extragere a lutului de pe latura de V și NV a sa, astfel încât se impun măsuri urgente de protecție.

b. stare actuală: pârloagă și vegetație de arbuști spinoși.

V. Concluzii:

a. importanța și relevanța științifică: așa cum precizăm și când discutăm despre câmpul de tumuli de la Checea, și cel de la Nerău prezintă o importanță științifică deosebită, **dacă** asupra lor ar începe campanii de investigare arheologică sistematică, care ar fi în măsură să lămurască datarea, funcționalitatea și rolul lor istoric în câmpia joasă a Banatului.

b. importanța turistică: tumulii din hotarul localității Nerău sunt monumente arheologice vizibile, care se pretează lesne integrării în circuitele de turism cultural. Implicarea specialiștilor în dezvelirea și restaurarea lor, colaborarea cu autoritățile publice locale pentru demararea unor proiecte de finanțare privind punerea în valoare a respectivelor monumente, cu rol benefic pentru dezvoltarea durabilă a comunității, ar trebui să reprezinte un deziderat ce trebuie luat în seamă. Mediatizarea obiectivelor arheologice prin publicarea amplasamentului lor exact, a fotografiilor din teren și a „poveștii” pe *website*-ul primăriei, al cluburilor de turism sau al agențiilor de turism va atrage doritori interesați de vizitarea unor

monumente spectaculoase. Rolul comunității locale, dar și al specialiștilor este unul important în egală măsură, vizând protecția, restaurarea și promovarea unor astfel de obiective.

c. propunere de restaurare: prin demararea unor cercetări arheologice sistematice, obiectivele arheologice de tip „tumul” se pretează la restaurare în vederea integrării în circuitul turistic.

VI. Perieghază:

a. data cercetărilor de teren: 23.08.2007; 14.11.2007.

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar și studenții Lavinia Bolcu, Andrei Stăvilă, Marius Stanciu, Alice Abagiu, Ștefan Boldișor.

VII. Bibliografie:

Gumă, Marian, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, București, 1993, p. 293

Hunyar, Johann, *Monographie der Orts-Gemeinde Nagy – Teremia (Marienfeld)*, Gross Kikinda, 1902, p. 96-100

Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 179-180

Mărghitan; Liviu, *Banatul în lumina arheologiei*, vol. I, Timișoara, 1979, p. 92-93

Medeleț, Florin; Bugilan, Ioan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 150-152

Miloia, Ioachim, *Din activitatea Muzeului Bănățean, dare de seamă pe anul 1929*, în *AB*, 2, 1929, 3, p. 58

Morariu, V. V.; Bratu, C.; Bocu, L.; Răileanu, C.; Gog, O.; Lazarovici, Gh.; Frangopol, P. T., *Magnetic prospection of Hunca Mare Tumulus*, în P. T. Frangopol, V. V. Morariu (ed.), *First romanian conference on the applications of physics methods in archaeology. Cluj Napoca, 5-6 november 1987*, vol. I, București. 1988, p. 25-51

Răileanu, Constantin; Gog., Octavian, *Contribuții la problema continuității în vestul Banatului. Studiu preliminar topoarheologic și numismatic la Teremia Mare*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 491-507.

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Tumuli; sat OFSENIȚA; comuna; "Gomila"; mil. II a. Chr.; Epoca bronzului.

b. cod eGISpat 2010: -

II. Istoricul cercetărilor:

Situația tumulilor de la Ofsenița este, de asemenea, una interesantă, generată în primul rând de puținatatea datelor bibliografice despre aceste obiective arheologice. În repertoriul arheologic al Banatului, publicat la începutul secolului XX de către B. Milleker¹ sunt menționați patru tumuli în hotarul Ofseniței și alți doi în hotarul localității Deta, toți făcând parte din câmpul de tumuli din locul numit „Sieben Hügel”. Nici în articolul despre tumulii bănățeni, datorat lui Fl. Medeleț, I. Bugilan² nu se aduc informații suplimentare, autorii precizând textual: „în hotar cu Deta se află locul numit Siebenhügel din care patru movile sunt în hotarul Ofseniței și trei în hotarul Detai. Movilele sunt declarate rezervație arheologică prin decizia din mai 1979 a Consiliului Popular Județean Timiș. Se spune că în ele s-au descoperit schelete omenești”.

Pe hărțile topografice austriece, câmpul de tumuli din punctul numit actualmente „Gomila” apare indicat doar pe cea de-a două ridicare topografică militară a Banatului (1806-1869).

Fig. 1. Amplasarea câmpului de tumuli pe harta militară habsburgică (1806-1869), apud http://archivportal.arcanum.hu/maps/html/katfelm2b_google.html

Ridicările topografice militare din 1962 și 1975 nu figurează movile de pământ în punctul respectiv. Publicarea, pe *website*-ul maghiar www.arcanum.hu, a ridicărilor militare habsburgice, georeferențiate și suprapuse peste programul *Google Earth*, oferă un instrument de lucru extrem de util și precis în identificarea siturilor arheologice, astfel încât amplasamentul exact al tumulilor de la Ofsenița a putut fi regăsit în teren.

¹B. Milleker, *Délmagyarország regiségletei honfoglalás előtti időkből*, vol III, Temesvár, 1906, p. 104

² Fl. Medeleț, I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 153.

Fig. 2. Amplasarea așa-zisului câmp de tumuli pe imaginea satelitară *Google Earth*

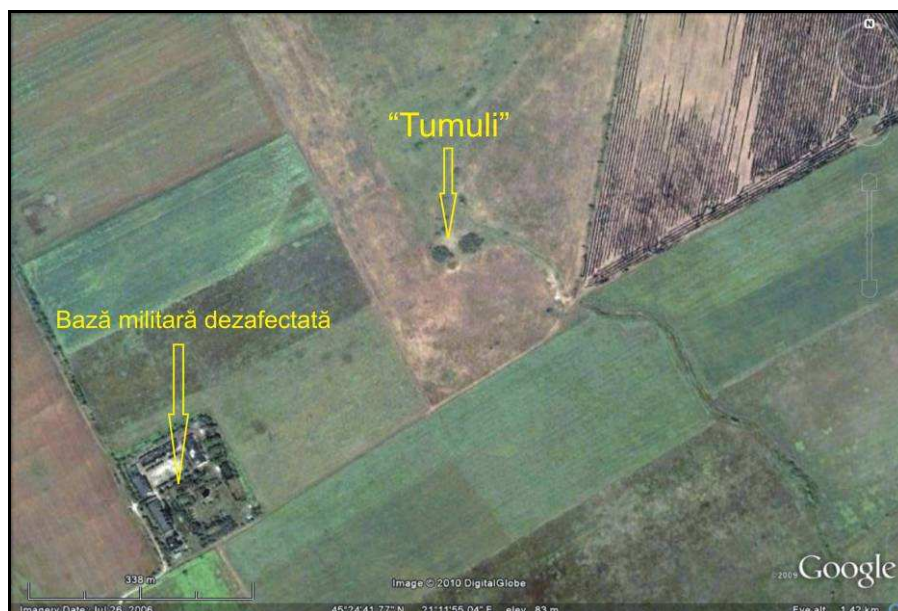

Fig. 3. Detaliu de amplasament pe imagine *Google Earth* a locației „câmpului de tumuli”

Pornind de la aceste informații sumare, în august 2007 membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind ample informări și verificări de teren în arealul respectiv, dar fără a identifica movile antropice de pământ. În luna mai 2010 se revine în zonă, cu același rezultat negativ privind identificarea obiectivelor arheologice. Locația în care hărțile militare habsburgice plasează câmpul de tumuli este acoperită actualmente de două concentrări de arbuști spinoși.

Fig. 4. „Tumulul” de la Ofsenița văzut dinspre NV

Cercetarea minuțioasă a lor nu a putut evidenția existența vreunei movile de pământ (coordonate GPS: 45 24 44 N 21 11 54 E; coord. Stereo 70: 441785; 202655). În conștiința publică a comunităților din Ofsenița și din Deta, existența unor movile de pământ în punctul „Gomila” nu se mai perpetuează actualmente, fapt dedus din numeroasele discuții purtate cu localnicii din cele două localități.

Pe baza cercetărilor desfășurate asupra „tumurilor” de la Ofsenița incluși în LMI Timiș se pot formula următoarele observații:

- informațiile primare vizează date din secolul XIX și începutul secolului XX: cea de-a doua ridicare topografică habsburgică (1806-1869) și repertoriul arheologic al Banatului al lui B. Milleker (1906). Inclusiv custodele Muzeului din Vrșac, în cele patru rânduri scrise consacrate Ofseniței, precizează că tumulii respectivi sunt menționați doar în hărțile militare, iar din text nu reiese dacă a făcut verificări personale în teren.
- chiar dacă acești tumuli au existat probabil în sec. XIX –XX, date suplimentare pentru „istoria” lor ulterioară lipsesc cu desăvârșire.
- verificările și informările în teren au dovedit inexistența astăzi a câmpului de tumuli de la Ofsenița, acesta putând fi distrus complet (dacă a existat) de lucrările de hidroameliorații sau agricole moderne.
- rațiunea pentru care un câmp de tumuli despre care există atât de puține informații a fost inclus în LMI Timiș, Secțiunea Arheologie, ne scapă. Pe teritoriul județului Timiș se păstrează zeci de câmpuri de tumuli foarte bine conservați (vezi *supra* discuția de la fișele Checea sau Nerău și *infra*, fișa Vizejdia) și care nu au fost incluși în lista oficială a siturilor protejate din județ.

În concluzie, obiectivul arheologic Ofsenița „Gomila” nu mai există în realitate actualmente, iar menținerea acestuia în LMI Timiș nu se justifică.

III. Perieghetză:

a. data cercetărilor de teren: 24.08.2007; 16.05.2010

b. autorii cercetărilor de teren: Liviu Măruia, Dorel Micle și studenții Andrei Stavilă, Lavinia Bolcu, Mariu Stanciu, Emeric Lăcătușu.

III. Bibliografie:

Medeț, Florin; Bugilan, Ioan *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 153

Milleker, Bódog, *Délmagyarország regiségletei honfoglalás ellótti idókból*, vol III, Temesvár, 1906, p. 104

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Fortificație medievală; sat aparținător OPATIȚA; oraș DETA; sec. XII - XVI Epoca medievală.

b. cod eGISpat 2010: Opațița, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Biserica din Opațița apare menționată în listele papale încă de la 1333-1335 ca făcând parte din arhidiaconatul de Caraș. Documentele secolelor XIV-XV vorbesc despre biserica și parohia dezvoltată în jurul său în contextul unor stăpâniri nobiliare de pe cursul inferior al Bârzavei¹. Un document important, care vorbește despre morfologia bisericii parohiale, este cel din 10 noiembrie 1452 unde se spune că aceasta era apărată împotriva incursiunilor turcești de un gard de lemn care necesita reparații². Toponimul unde este amplasată biserica fortificată, „Călășturi”, face ecoul prezenței unei mănăstiri, în limba maghiară „kolostor” însemnând „mănăstire”³. În condițiile în care amplasamentul unei fortificații de pământ la marginea localității moderne Opațița este binecunoscut localnicilor și specialiștilor, în luna august 2005 o echipă de cercetători de la Muzeul Banatului Montan Reșița (Dumitru Țeicu) și Muzeul Banatului Timișoara (Florin Drașovean) demarează investigațiile arheologice sistematice în punctul „Călășturi”. Între 2005-2009 se excavează o bună parte a incintei fortificate, situl devenind astfel un reper important al arheologiei ecleziastice medievale bănățene⁴. Se conturează astfel un dosar arheologic consistent vizând morfologia fortificației de pământ și lemn care înconjură posibila biserică de zid (neidentificată încă prin săpături). Până la ora actuală (respectiv nivelul campaniei din 2008, rezultatele campaniei anului 2009 nu erau publicate în momentul redactării prezentului studiu) au fost dezvelite 68 de morminte medievale fără inventar.

În luna august 2007 membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind ridicarea topografică cu Stația Totală a fortificației de pământ și recoltează fragmente ceramice și osteologice din zona obiectivului arheologic. În luna noiembrie 2010, o echipă formată din Dorel Micle, Adrian Cîntar, Andrei Stavilă întreprinde o prospecțiune magnetometrică asupra unui sector al fortificației de pământ.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Călășturi”.

b. reper localizare: la 0,45 km NE de biserica ortodoxă din Opațița și la 50 m NE de limita estică a localității.

c. reper hidrografic: la 50 m N de versantul drept al Pârâului Bârdeanca, afluent dreapta al Râului Bârzava.

d. descriere geografică: „Mănăstirea” de la Opațița este amplasată, din punct de vedere geografic, pe malul drept al pârâului Bârdeanca (afluent dreapta al Bârzavei), pe terasa mai înaltă cu cca. 20 m decât talvegul actual al pârâului, care de altfel marchează și limita sudică a sitului. Înspre nord se plasează Dealul Opațița, cu o altitudine maximă de 104,1 m. Ca element peisagistic este de remarcat plasarea fortificației de pământ pe un areal cu bună vizibilitate sudică, înspre lunca inundabilă în vechime de pe cursul inferior al Bârzavei. Situl, aflat actualmente în proces de investigare arheologică sistematică, se încadrează în categoria fortificațiilor de pământ medievale (Mașloc, Seceani, Satchinez, Alioș, Stanciova) care, în majoritatea lor, în lipsa unor investigații arheologice, nu au o funcționalitate bine definită.

e. coordonate GPS: 45 25 02 41 N; 21 16 38 53 E; 95 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 442050; 208851.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

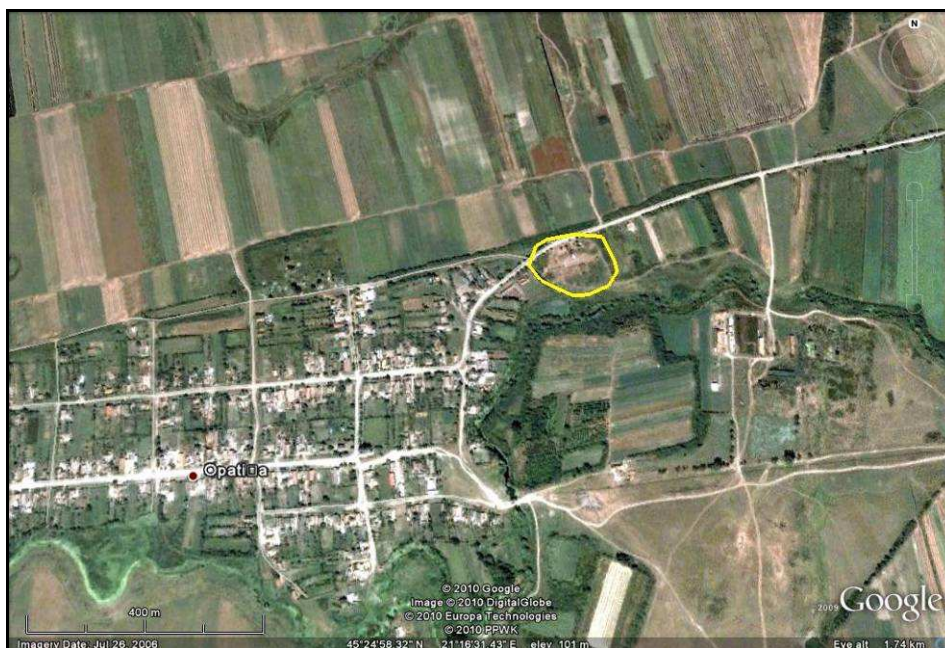
¹ Asupra discuției și bibliografiei primare, vezi D. Țeicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj, 2007, p. 195.

² *Ibidem*.

³ Idem, *Opațița, oraș Deta, jud. Timiș*, în *CCA - campania 2005*, București, 2006, p. 245.

⁴ *Ibidem*, p. 245; D. Țeicu, Fl. Drașovean, *Opațița, oraș Deta, jud. Timiș*, în *CCA - campania 2008*, București, 2009, p. 158-159.

h. imagini de suprafață:

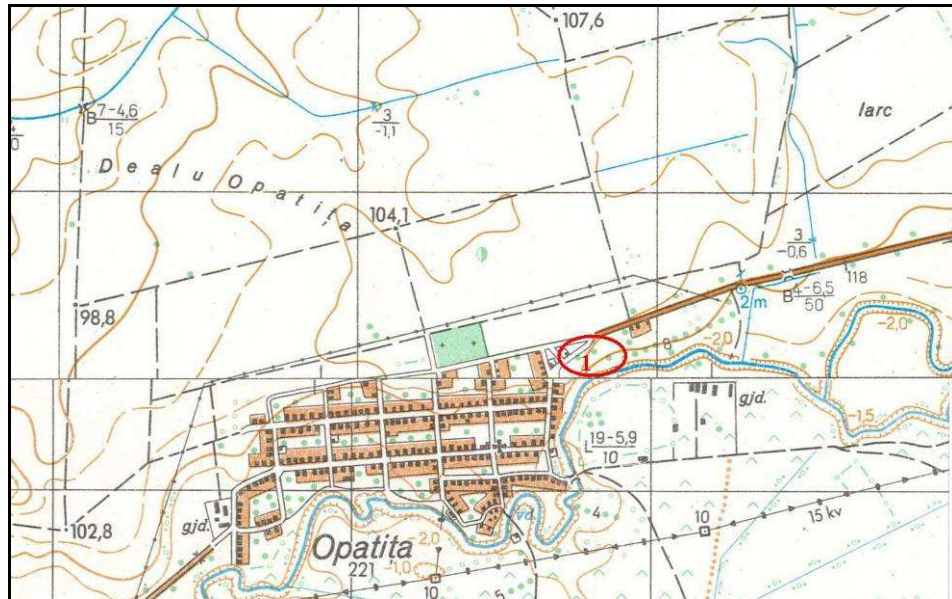

Fig. 1. Șanțul de pe latura de N a fortificației, văzut dinspre V

Fig. 2. Șanțul de pe latura de N al fortificației, văzut dinspre E

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

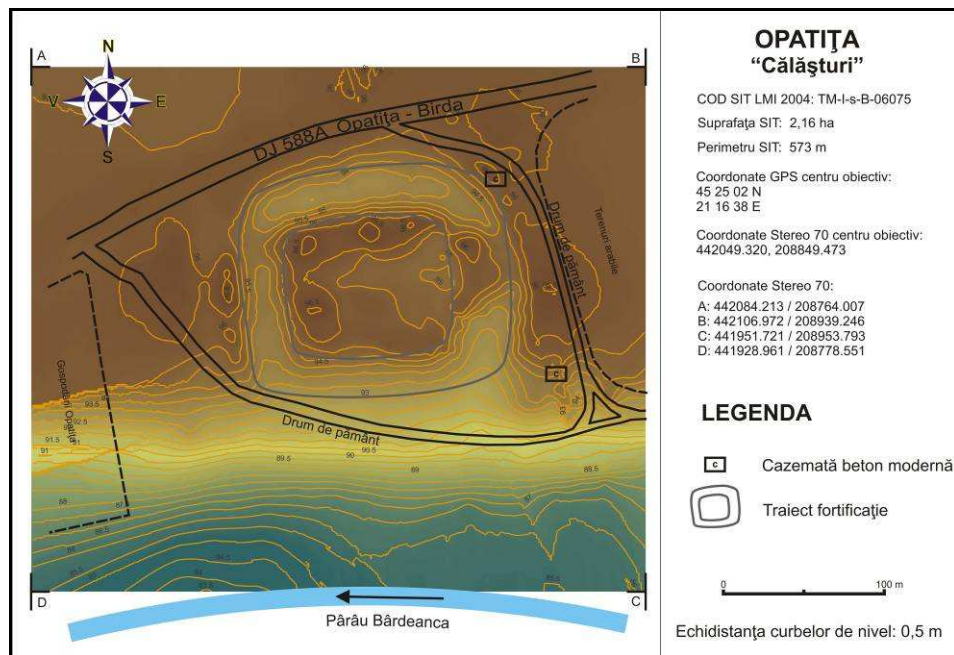

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Opatița 1

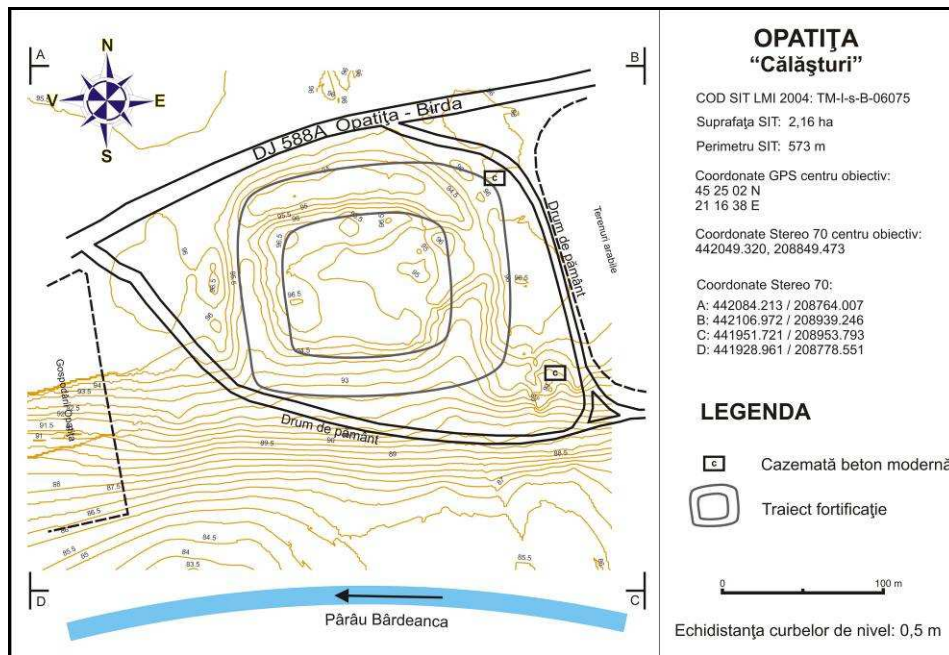

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Opațița 1

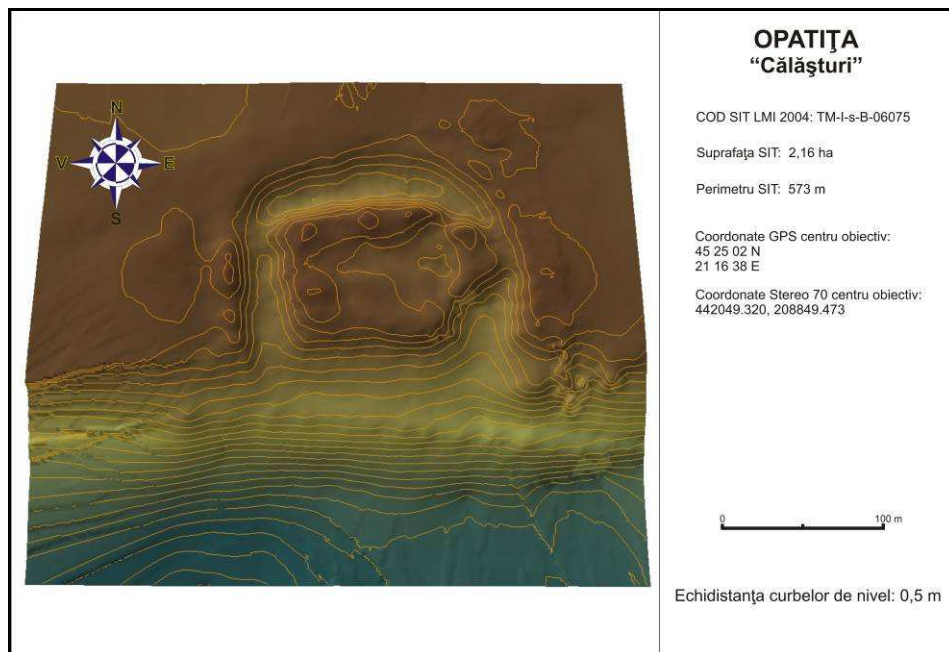
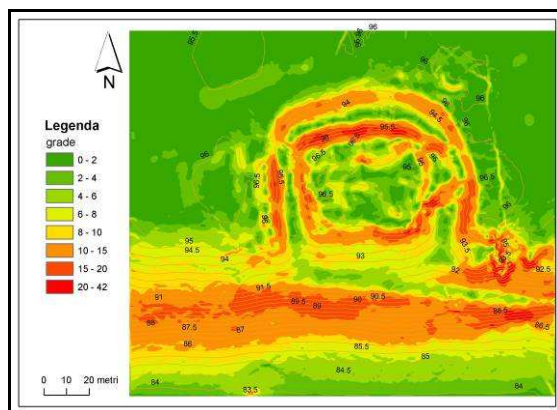
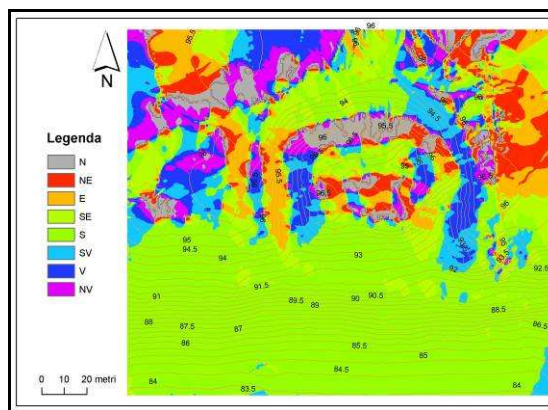

Fig. 5. Planul topografic 3D, Opațița 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: arealul din interiorul incintei fortificate este plan, cu valori între 0 și 1 grad, dar bulversat de săpăturile arheologice sistematice; panta șanțului și valului de apărare din prima incintă, cea interioară, este cuprinsă între 15 și 20 grade, păstrând încă intervenția antropică în amenajarea fortificației; panta valului și șanțului exterior este ușor aplatizată, cuprinsă între 10 și 15 grade indicând o colmatare naturală a șanțului coroborată cu tasarea valului; căderea de pantă dinspre S reprezintă fruntea terasei pe care este așezată fortificația, panta acesteia fiind de cca. 20 - 30 grade, ceea ce reprezenta un obstacol natural propice alegerii locației de către constructorii fortificației; arealul din vecinătatea de E, N și V a fortificației, care este relativ plat, între 0 și 2 grade, reprezintă podul terasei, el fiind locuit (îndeosebi în partea de E), datorită aspectului de platou propice unei așezări rurale, lucru dovedit de descoperirile de artefacte arheologice.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: zona centrală a incintei fortificate este bulversată de săpăturile arheologice sistematice, astfel încât factorul *expoziție* este irelevant; valul de apărare este evidențiat, la rândul lui, de expoziția față de Soare, indicând traiectul acestuia, lucru ilustrat de opoziția celor două pante (interior-exterior), muchiile culorilor reliefând aliniamentul traiectelor de elevație maximă (val) și minimă (șanț) a fortificației; arealul din vecinătatea de S a fortificației (fruntea terasei), ilustrat de culoarea galben-verzui, este evidențiat și de acest parametru; arealul de E din vecinătatea fortificației, în special cel cu expunere E, SE și S, reprezintă zona cea mai indicată locuirii umane, cu sursă de lumină și căldură naturală, fapt demonstrat și de descoperirile arheologice.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: fortificație de pământ (biserică fortificată ?), așezare preistorică și necropolă medievală.

b. datare: preistorie, epoca medievală-timpurie și medieval dezvoltată (sec. XIV-XV).

c. material arheologic: cercetările arheologice de teren, au evidențiat numeroase artefacte arheologice (fragmente ceramice, de cărămizi, chirpic și fragmente osteologice). Pe lângă fragmentele ceramice medievale a apărut și o cantitate substanțială de fragmente ceramice preistorice. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (63); fragmente ceramice tipice nedesenate (16); fragmente ceramice atipice (97); fragment cărămidă vitrifiată (1); fragment chirpic (2).

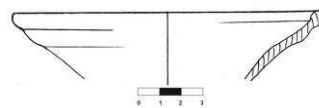
d. fotografii și desene artefacte:

Foto Opatita 1_1 a

Foto Opatita 1_1 b

Desen Opatita 1_1

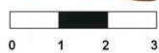
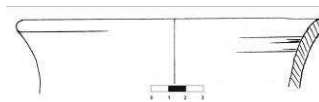

Foto Opatita 1_2 a

Foto Opatita 1_2 b

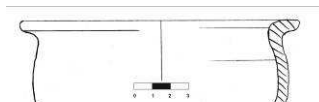
Desen Opatita 1_2

Foto Opatita 1_3 a

Foto Opatita 1_3 b

Desen Opatita 1_3

Foto Opatita 1_4 a

Foto Opatita 1_4 b

Desen Opatita 1_4

Foto Opatita 1_5 a

Foto Opatita 1_5 b

Desen Opatita 1_5

Foto Opatita 1_8 a

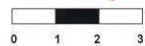
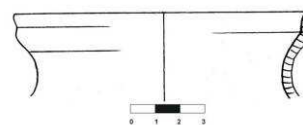

Foto Opatita 1_8 b

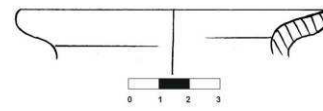
Desen Opatita 1_8

Foto Opatita 1_9 a

Foto Opatita 1_9 b

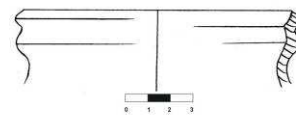
Desen Opatita 1_9

Foto Opatita 1_10 a

Foto Opatita 1_10 b

Desen Opatita 1_10

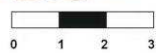

Foto Opatita 1_11 a

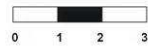
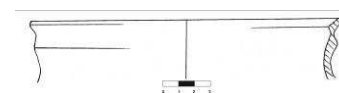

Foto Opatita 1_11 b

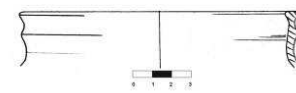
Desen Opatita 1_11

Foto Opatita 1_12 a

Foto Opatita 1_12 b

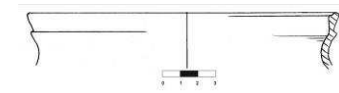
Desen Opatita 1_12

Foto Opatita 1_13 a

Foto Opatita 1_13 b

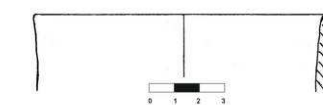
Desen Opatita 1_13

Foto Opatita 1_14 a

Foto Opatita 1_14 b

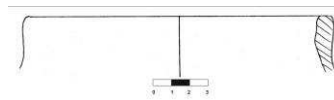
Desen Opatita 1_14

Foto Opatita 1_15 a

Foto Opatita 1_15 b

Desen Opatita 1_15

Foto Opatita 1_16 a

Foto Opatita 1_16 b

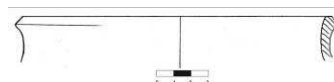
Desen Opatita 1_16

Foto Opatita 1_17 a

Foto Opatita 1_17 b

Desen Opatita 1_17

Foto Opatita 1_18 a

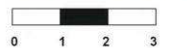

Foto Opatita 1_18 b

Desen Opatita 1_18

Foto Opatita 1_19 a

Foto Opatita 1_19 b

Desen Opatita 1_19

Foto Opatita 1_20 a

Foto Opatita 1_20 b

Desen Opatita 1_20

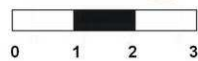
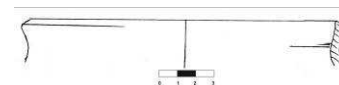

Foto Opatita 1_21 a

Foto Opatita 1_21 b

Desen Opatita 1_21

Foto Opatita 1_22 a

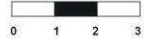
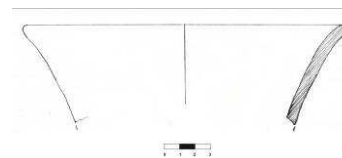

Foto Opatita 1_22 b

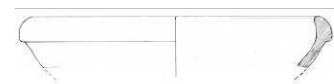
Desen Opatita 1_22

Foto Opatita 1_23 a

Foto Opatita 1_23 b

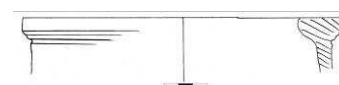
Desen Opatita 1_23

Foto Opatita 1_24 a

Foto Opatita 1_24 b

Desen Opatita 1_24

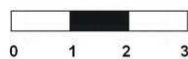
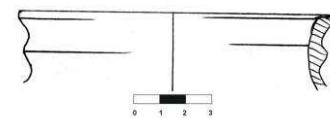

Foto Opatita 1_25 a

Foto Opatita 1_25 b

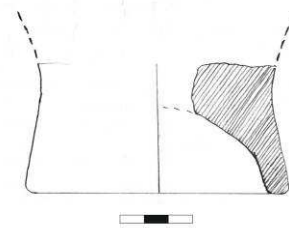
Desen Opatita 1_25

Foto Opatita 1_26 a

Foto Opatita 1_26 b

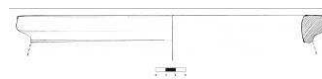
Desen Opatita 1_26

Foto Opatita 1_27 a

Foto Opatita 1_27 b

Desen Opatita 1_27

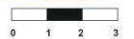

Foto Opatita 1_28 a

Foto Opatita 1_28 b

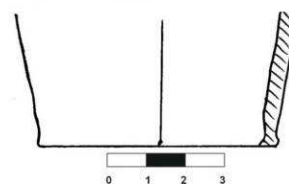
Desen Opatita 1_28

Foto Opatita 1_29 a

Foto Opatita 1_29 b

Desen Opatita 1_29

Foto Opatita 1_30 a

Foto Opatita 1_30 b

Desen Opatita 1_30

Foto Opatita 1_31 a

Foto Opatita 1_31 b

Desen Opatita 1_31

Foto Opatita 1_32 a

Foto Opatita 1_32 b

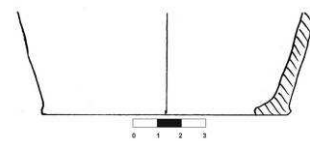
Desen Opatita 1_32

Foto Opatita 1_33 a

Foto Opatita 1_33 b

Desen Opatita 1_33

Foto Opatita 1_34 a

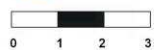
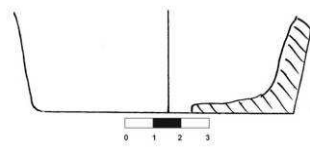

Foto Opatita 1_34 b

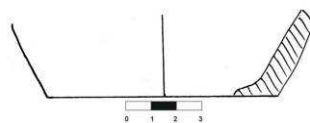
Desen Opatita 1_34

Foto Opatita 1_35 a

Foto Opatita 1_35 b

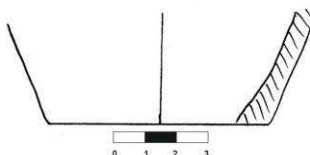
Desen Opatita 1_35

Foto Opatita 1_36 a

Foto Opatita 1_36 b

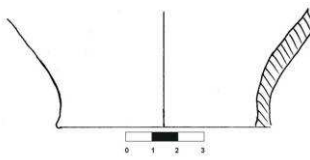
Desen Opatita 1_36

Foto Opatita 1_37 a

Foto Opatita 1_37 b

Desen Opatita 1_37

Foto Opatita 1_38 a

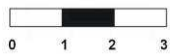

Foto Opatita 1_38 b

Desen Opatita 1_38

Foto Opatita 1_40 a

Foto Opatita 1_40 b

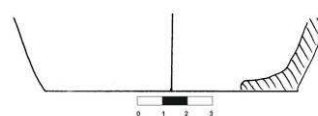
Desen Opatita 1_40

Foto Opatita 1_41 a

Foto Opatita 1_41 b

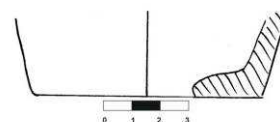
Desen Opatita 1_41

Foto Opatita 1_42 a

Foto Opatita 1_42 b

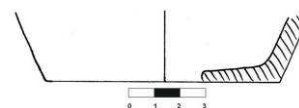
Desen Opatita 1_42

Foto Opatita 1_43 a

Foto Opatita 1_43 b

Desen Opatita 1_43

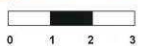
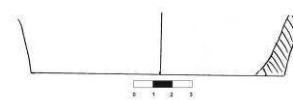

Foto Opatita 1_44 a

Foto Opatita 1_44 b

Desen Opatita 1_44

Foto Opatita 1_45 a

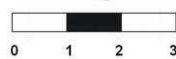
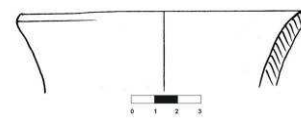

Foto Opatita 1_45 b

Desen Opatita 1_45

Foto Opatita 1_46 a

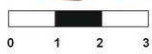
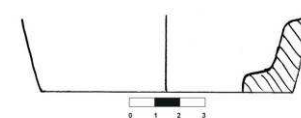

Foto Opatita 1_46 b

Desen Opatita 1_46

Foto Opatita 1_47 a

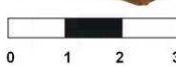
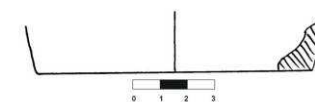

Foto Opatita 1_47 b

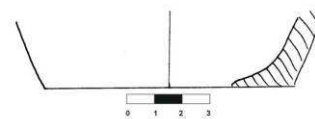
Desen Opatita 1_47

Foto Opatita 1_48 a

Foto Opatita 1_48 b

Desen Opatita 1_48

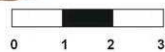
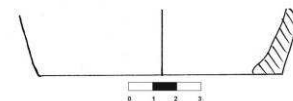

Foto Opatita 1_49 a

Foto Opatita 1_49 b

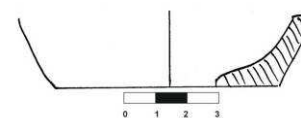
Desen Opatita 1_49

Foto Opatita 1_51 a

Foto Opatita 1_51 b

Desen Opatita 1_51

Foto Opatita 1_52 a

Foto Opatita 1_52 b

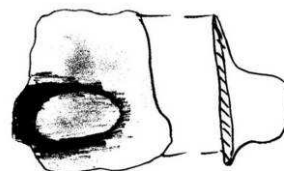
Desen Opatita 1_52

Foto Opatita 1_53 a

Foto Opatita 1_53 b

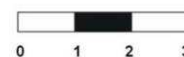
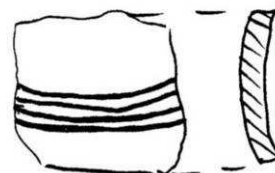
Desen Opatita 1_53

Foto Opatita 1_54 a

Foto Opatita 1_54 b

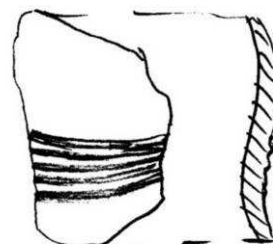
Desen Opatita 1_54

Foto Opatita 1_55 a

Foto Opatita 1_55 b

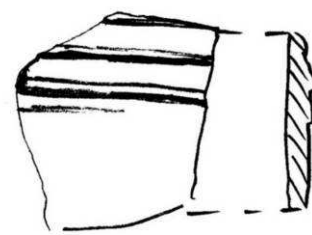
Desen Opatita 1_55

Foto Opatita 1_56 a

Foto Opatita 1_56 b

Desen Opatita 1_56

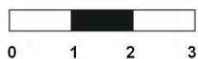
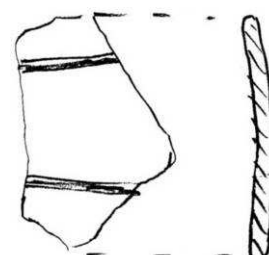

Foto Opatita 1_57 a

Foto Opatita 1_57 b

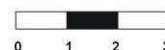
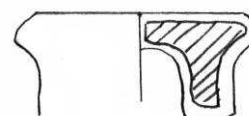
Desen Opatita 1_57

Foto Opatita 1_58 a

Foto Opatita 1_58 b

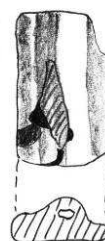
Desen Opatita 1_58

Foto Opatita 1_59 a

Foto Opatita 1_59 b

Desen Opatita 1_59

Foto Opatita 1_60 a

Foto Opatita 1_60 b

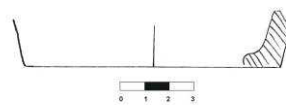
Desen Opatita 1_60

Foto Opatita 1_61 a

Foto Opatita 1_61 b

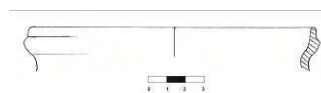
Desen Opatita 1_61

Foto Opatita 1_62 a

Foto Opatita 1_62 b

Desen Opatita 1_62

Foto Opatita 1_63 a

Foto Opatita 1_63 b

Desen Opatita 1_63

V. Importanța sitului:

a. starea actuală: teren viran și zonă de depozitare a deșeurilor menajere.

b. starea de conservare: bună, dar se impun măsuri stringente de protecția a monumentului arheologic, prin luarea unor măsuri ferme care să stopeze depozitarea gunoierului menajer al localității pe situl arheologic. De asemenea, latura de SE a fortificației de pământ a fost afectată de construirea, în anii 1951-1953, a unei cazemate militare din beton. Cercetarea arheologică sistematică a sitului arheologic ar impune, dacă rezultatele o confirmă, începerea unor lucrări de restaurare și punere în valoare a monumentului.

c. importanța și relevanța științifică: așa cum a confirmat-o și publicarea, încă parțială, a rezultatelor campaniilor de cercetare arheologică sistematică, situl arheologic de la Opațița „Călășturi” reprezintă o „bornă” importantă în studierea, datarea și precizarea funcționalității fortificațiilor de pământ medievale din Banatul de deal și câmpie.

d. importanța turistică: situl arheologic, în contextul în care se află în plină campanie de cercetare arheologică sistematică, deține o serie de avantaje pentru integrarea în circuitul de vizitare turistică: acces facil (la doar 5 km de E 70 Timișoara – Beograd, la 50 m de marginea localității moderne Opațița); vizibilitate în teren și posibilitatea de coroborare a informațiilor relevate de săpăturile arheologice cu cele ale izvoarelor documentare; cadru natural pitoresc (cu vizibilitate largă spre Câmpia Joasă a Bârzavei, până spre Dealurile Vrșac-ului sau masivul vulcanic Șumig de la S de Gătaia); integrarea în raport cu alte obiective de interes istorico-arheologic din zonă (valul „roman” nr. 2, vizibil lesne în teren în lunca din versantul stâng al Pârâului Bârdeanca, la cca. 250 m S de fortificație, spre Rovinița Mare).

e. propunere de restaurare: situl se află în plin proces de dezvelire prin cercetări arheologice sistematice, astfel încât rezultatele acestora vor fi în măsură să precizeze dacă obiectivul arheologic se pretează demarării unor activități de restaurare și punere în valoare.

VI. Perieghetă:

a. data cercetărilor de teren: 20.08.2007; 12.11.2010.

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia, Dorel Micle, Adrian Cîntar și studenții Lavinia Bolcu, Andrei Stăvilă, Marius Stanciu, Lucian Vidra, Margareta Măndoiu.

VII. Bibliografie:

Lukcsics, Pál, *XV Századi pápák oklevelei*, vol. II, Budapesta, 1938, p. 67

Milleker, Felix, *Az Opatikai zarda maradványok*, în *TRET*, 22, 1906, 1-2, p. 83-84

Milleker, Felix, *Délmagyarország Középkori földrajza*, Timișoara, 1915, p. 59

- Rădulescu, Alexandru, *Cercetări arheologice medievale din Banatul de câmpie; scurt istoric*, în *SIB*, 23-24-25, 1999-2001, p. 52-53
- Țeicu, Dumitru, *Opațița, oraș Deta, jud. Timiș*, în *CCA - campania 2005*, București, 2006, p. 245
- Țeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj, 2007, p. 195
- Țeicu, Dumitru; Drașovean, Florin, *Opațița, oraș Deta, jud. Timiș*, în *CCA - campania 2008*, București, 2009, p. 158-159

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Așezare; sat PĂDURENI; comuna JEBEL; "Seliște" mil. III a. Chr. Neolitic.

b. cod eGISpat 2010: -

II. Istorical cercetărilor:

La fel ca în situația „Cetății Dosul” de la Bencecu de Jos, și „așezarea neolitică” de la Pădureni a reprezentat și continuă să reprezinte, chiar în urma studierii minuțioase a „dosarului”, o eroare a LMI Timiș 2004. Cercetarea bibliografiei de specialitate, începând cu sursele de informare ale sec. XIX și continuând cu repertoriile, lucrările de sinteză sau de amănunt actuale, nu au relevat informații despre vreo așezare neolitică în hotarul localității Pădureni. Discuțiile purtate cu specialiști în domeniu nu au adus, de asemenea, rezultate lămuritoare. În atare condiții, singurele repere avute la dispoziție au fost toponimul, „Seliște” și o mențiune din LMI Timiș 1992 unde obiectivul apare poziționat „la SE de sat”. Pe hărțile topografice militare, scara 1:25.000 „Seliște” este un areal destul de vast, amplasat la S de Pârâul Timișul Mort, între localitățile Pădureni și Jebel.

Pornind de la aceste date, între octombrie 2006 și noiembrie 2007 membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind mai multe campanii de cercetări arheologice sistematice de teren, acoperind întreg arealul circumscris toponimului „Seliște” din materialul cartografic, toponim care este perpetuat ca atare și în memoria colectivă a localnicilor. Morfologia naturală a terenului este una favorabilă locuirii, fiind reprezentată de terase bine profilate în versantul stâng al Pârâului Timișul Mort, cu largi suprafețe plane, ferite de inundații. Limita sudică a zonei este marcată de existența unor meandre, actualmente fosile.

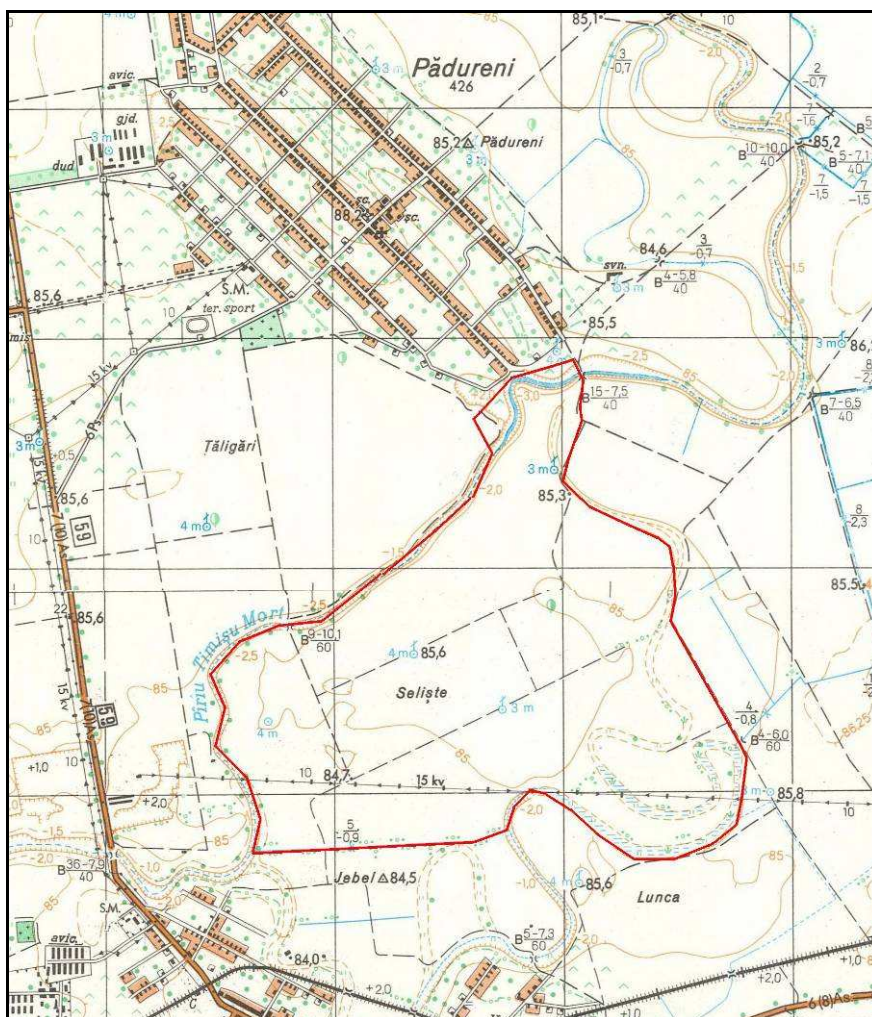

Fig. 1. Harta cu limita arealului acoperit de cercetările sistematice de teren din 2006-2007 (apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

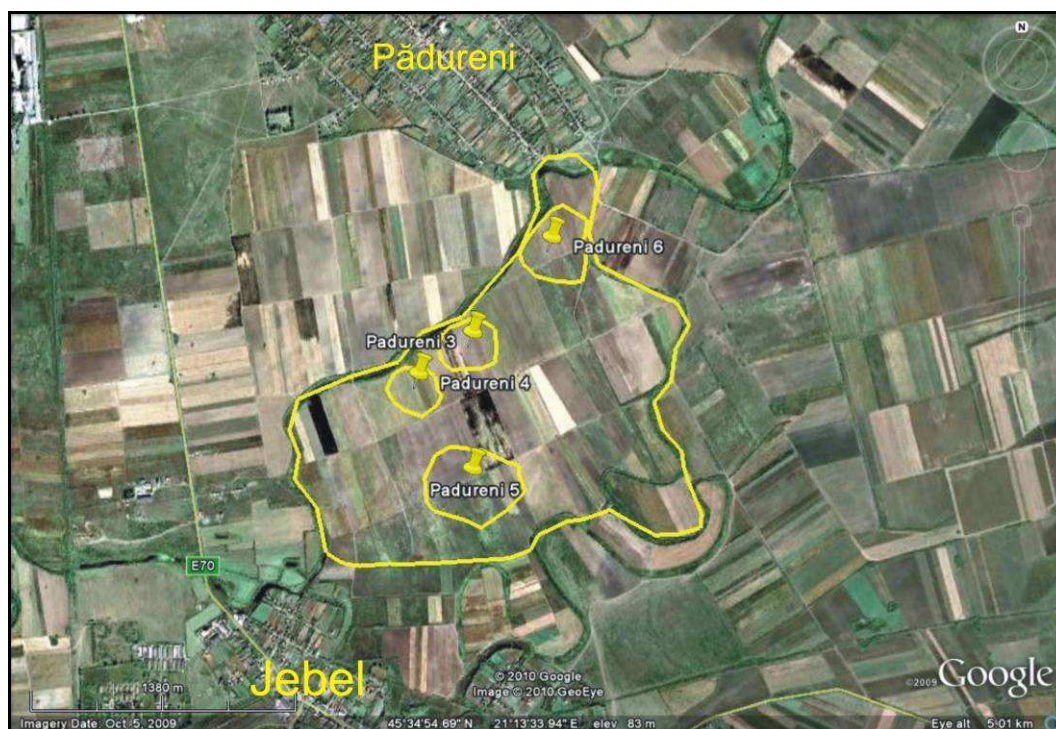

Fig. 2. Imagine *Google Earth* cu limita arealului investigat și marcarea obiectivelor descoperite

Periegheza sistematică a relevat existența a cinci obiective arheologice medievale (datate între sec. XV-XVIII), marcând posibila roire a vetrei unei comunități rurale de mici dimensiuni. S-a mai descoperit și o așezare preistorică, de asemenea de mici dimensiuni, din care s-au recoltat sporadice fragmente ceramice atipice.

În urma acestor investigații s-au putut formula următoarele observații:

- pe „Seliște” de la S de Pădureni nu a fost identificată nici o așezare neolitică sau un sit de importanță deosebită care să impună includerea sa între obiectivele de tip LMI.
- nu este exclus ca în LMI Timiș 2004 să fie incluse intenționat informații eronate privind datarea sau amplasamentul geografic (vezi cazul similar al siturilor „paleolitice” de la Izvin, Stanciova sau Unip), iar obiectivul respectiv să nu fie o așezare neolitică sau să aibă un alt amplasament.
- apare și ipoteza că în hotarul localității Pădureni să mai existe și alte toponime „Seliște” dar care, din cauza timpului limitat avut la dispoziție, nu au putut fi verificate în teren.

În concluzie, pe baza datelor acumulate, „așezarea neolitică” de la Pădureni nu a putut fi identificată nici în sursele bibliografice și nici în teren, astfel încât eliminarea sa din Lista Monumentelor Istorice a județului Timiș. Secțiunea Arheologie devine o necesitate.

III. Periegheză:

a. data cercetărilor de teren: octombrie 2006 – noiembrie 2007.

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia; Adrian Cîntar și studenții Lavinia Bolcu, Lucian Vidra, Mihaela Vasile, Alice Abagiu.

IV. Bibliografie: -

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Necropolă; sat PERIAM; comuna PERIAM; mil. I a. Chr. Hallstatt, Laténe.

b. cod eGISpat 2010: Periam, Obiectiv 1.

II. Istoricul cercetărilor:

Informațiile documentare asupra acestei necropole sunt extrem de confuze, provenind din cercetări întâmplătoare din sec. XIX și începutul sec. XX, când zona Periamului intră în atenția opiniei publice și specialiștilor prin numeroase descoperiri arheologice, îndeosebi din epoca bronzului¹. Se pare că în acest context este descoperită și o necropolă „la est de sat”, pe drumul spre localitatea Satu Mare, dar a cărei publicare parțială a generat nenumărate confuzii de amplasament, datare și inventar². Această necropolă conținea morminte din diferite perioade, datate în epoca Laténe, epoca romană și epoca migrațiilor. Perioadei Laténe îi sunt atribuite 12 morminte cu inventar de epocă romană, de sec. III d. Hr. (*sic!*)³. Din rezultatele publicate apare clar că avem de-a face cu o necropolă posibil sarmatică, inventarul neavând nici o legătură cu epoca Laténe și, cu atât mai puțin, cu Hallstatt-ul. Pornind de la numeroasele confuzii din literatura de specialitate, dar și de la ambiguitățile de amplasament, în contextul documentării pentru întocmirea proiectului *eGISpat Timiș*, s-a considerat că acest sit nu prezintă nici un fel de relevanță pentru Lista Monumentelor Istorice a Județului Timiș. Secțiunea Arheologie. S-a pornit și de la premisa că o necropolă, dată fiind amplasarea generală în bibliografie, nu poate fi identificată în teren doar prin cercetări de suprafață. De asemenea, a trebuit să se țină cont și de faptul că Periamul este important în lumea arheologică prin situl de la „Movila cu Șanț”, acesta fiind unul din obiectivele eponime ale culturii Periam – Pecica, respectivul punct nefiind inclus în lista monumentelor din județul Timiș, deși prezintă o importanță științifică deosebită. Pe baza acestor date, membri proiectului *eGISpat Timiș* au considerat că „necropola hallstattiană și Laténe de la est de sat” nu prezintă importanță pentru LMI Timiș, datorită confuziilor din jurul său, procedându-se astfel la întocmirea documentației cartografice pentru „Movila cu Șanț”.

Începând cu anul 1878 încep să apară numeroase descoperiri fortuite în zona Periamului, cu ocazia unor lucrări edilitare, descoperiri care ajung în colecțiile Muzeului Național din Budapesta⁴. În ultimele două decade ale sec. XIX au loc din ce în ce mai multe descoperiri întâmplătoare sau făcute de amatori în zona „Movilei cu Șanț”, descoperiri care atrag atenția specialiștilor asupra existenței unui sit arheologic important⁵. Abia în 1909 se demarează o campanie de cercetări arheologice sistematice sub conducerea lui M. Roska, săpături care continuă an de an până în 1913, cu rezultate remarcabile⁶. După terminarea primului război mondial, M. Roska continuă investigațiile la „Movila cu Șanț” în 1921⁷. Importanța extraordinară a obiectivului face ca Muzeul Banatului din Timișoara să organizeze alte două campanii de cercetări sistematice în toamna anilor 1923 și 1924, atât la „Movila cu Șanț” (numită și „Terasa orășenească”) cât și la „Șura Dijmei”, la E de localitate⁸. Campaniile de cercetare arheologică sistematică desfășurate la Periam în anii din preajma primului război mondial și în perioada interbelică, au relevat existența unui sit bogat, care definește orizonturile bronzului timpuriu și mijlociu din zona Mureșului Inferior, fiind unul dintre

¹ O sinteză a informațiilor la D. Luminosu *Contribuție la cunoașterea istoricului cercetărilor privind cultura Periam-Pecica de pe teritoriul R. S. România*, în *Tibiscus*, 2, 1972, p. 27-34 (cu bibliografia).

² Asupra acestui aspect vezi M. Roska, *Despre importanța cercetărilor preistorice în Banat*, în *AO*, 2, 1923, p. 468; idem, *Recherches préhistoriques pendant l'année 1924*, în *Dacia*, 1, 1924, p. 315; I. Miloia, *Săpăturile de la Periamos*, în *AB*, 2, 1931, p. 187-188.

³ I. Miloia, *op. cit.*

⁴ B. Milleker, *Délmagyarország régiséglelei honfoglalás előtti időkből*, vol I, Temesvár, 1897, p. 89; M. Roska, *Erdély Régészeti Repertoriuma*, Cluj Napoca, 1942, p. 221.

⁵ B. Milleker, *op. cit.*

⁶ M. Roska, *Ásatás a perjamosi Sánc-halmon*, în *Földrajzi Közlemények*, 39, 1911, 1, p. 16-43; idem, *Ásatás a perjamosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesítő*, 7, 1913, p. 81-122; idem, *Ásatás a perjamosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesítő*, 8, 1914, p. 73-104.

⁷ Idem, *Săpăturile arheologice de la Periamos-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 1, p. 9-15; idem, în *Gemina*, 1, 1923, 4-5, p. 51-56; idem, în *Gemina*, 1, 1923, 6-7, p. 78-93; idem, în *Gemina*, 1, 1923, 8-9, p. 128-137.

⁸ G. Postelnicu, *Săpăturile arheologice de la Grădișteța – Periamos*, în *Banatul*, 1, 1926, p. 34-37.

obiectivele de referință ale epocii bronzului din Banat.⁹ Pe baza cercetărilor arheologice s-au delimitat 11 straturi, dintre care 9 aparțin epocii bronzului și 2 epocii medievale. Până la ora actuală nu s-au mai desfășurat cercetări arheologice la „Movila cu Șanț”, care a intrat într-un proces de degradare progresivă și continuă datorită lucrărilor agricole moderne și a construirii unei cazemate de beton în partea sa superioară.

În noiembrie 2007, membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind cercetări arheologice de teren și efectuează ridicarea topografică cu Stația Totală.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Movila cu Șanț” sau „Terasa orășenească”.

b. reper localizare: la 1,49 km V de biserica ortodoxă din Periam; la 2,37 km E de biserica ortodoxă din Sânpetru Mare și la 390 m N de DJ 682.

c. reper hidrografic: la 120 m S de versantul stâng al Pârâului Aranca.

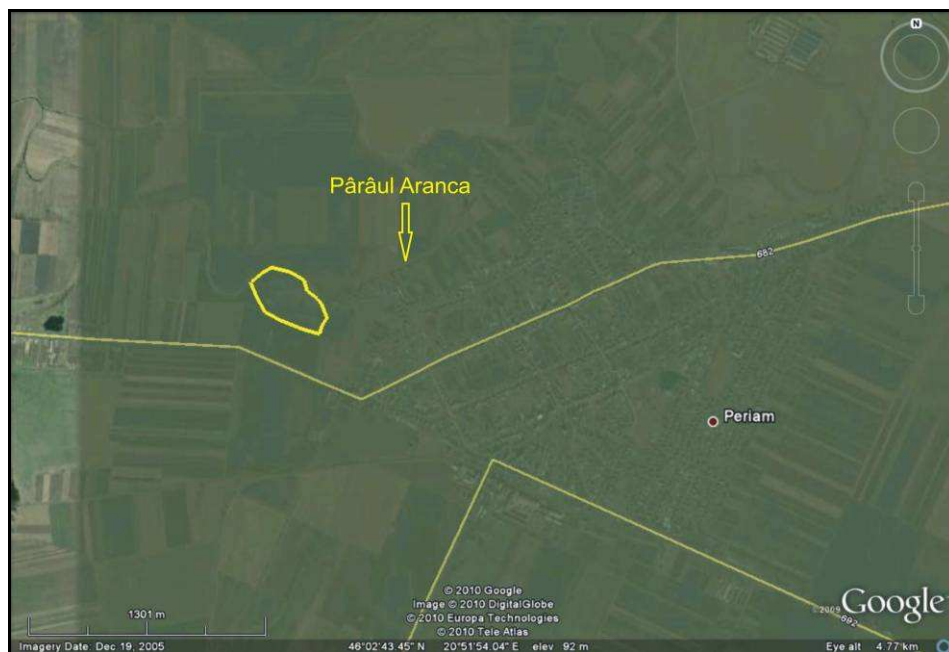
d. descriere geografică: Din punct de vedere geografic situl face parte din Câmpia Arancăi, subunitate a Câmpiei Mureșului Inferior, subunitate a Câmpiei de Vest. Topografic situl este amplasat pe terasa înaltă de pe malul stâng al Arancăi, la limita câmpiei inundabile dinspre lunca Mureșului. Diferența de nivel dintre terasa pe care se află situl și albia Pârâului Aranca este de 5 m. Situl este vizibil în teren de pe șoseaua Sânnicolau Mare - Periam, fiind amplasat la 400 m N de acesta, în apropiere de Stația de pompare a localității Periam. Pentru fortificarea așezării, a fost săpat un șanț cu o adâncime actuală de cca. 1,5 m și o lățime în baza sa de cca. 20 m, șanț care delimitează așezarea de restul terasei. În epoca postbelică, în punctul cel mai înalt al sitului, a fost construită o cazemată de beton care a afectat o parte din acropola acestuia.

e. coordonate GPS: 46 02 50 N 20 51 02 E; 90,7 m altitudine.

f. coordonate Stereo 70: 513647; 179124.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

⁹ O bibliografie minimală vizează Fl. Gogâltan, *Foeni, eine frühbronzezeitliche Siedlung aus dem Südwesten Rumäniens*, în *TD*, 14, 1993, 1-2, p. 51-64; idem, *Die Frühe Bronzezeit im Südwesten Rumäniens. Stand der Forschung*, în *TD*, 16, 1995, 1-2, p. 55-80; idem, *Bronzul timpuriu și mijlociu în Banatul românesc și pe cursul inferior al Mureșului*, Timișoara, 1999, p. 101-102, 203; idem, *Early and Middle Bronze Age Chronology in South-West Romania. General Aspects*, în H. Ciugudean, F. Gogâltan (Ed.), *The Early and Middle Bronze Age in Carpathian Basin*, Alba-Iulia, 1998, p. 191-212; M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, București, 1993, p. 214, 293; J. Banner, *Beigaben der bronzezeitlichen Hockerdräber aus der Maros – Gegend*, în *Dolgozatok*, Szeged, 7, 1931, p. 1-53; I. Bóna, *Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen*, în *AH*, Budapest, 49, 1975, p. 85; M. Girič, *Die Maros (Moriš, Mureș) – Kultur*, în *Kulturen der Frühbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkans*, Beograd, 1984, p. 33-51; idem, *Ansiedlungen der Morischkultur*, în *RVM*, 30, 1986-1987, p. 71-83; J. Miložič, *Zur Frage der Chronologie der frühen und mittleren Bronzezeit in Ostungarn*, în *Congrès International des Sciences préhistoriques et protohistoriques. Actes de la IIIe Session, Zürich, 1950*, Zürich, 1953, p. 256-278; T. Soroceanu, *Die Bedeutung des Gräberfeldes von Mokrin für die relative Chronologie der frühen Bronzezeit im Banat*, în *PZ*, 50, 1975, p. 161-179; idem, *Beiträge zur Bronzezeit am Unterlauf der Mureș*, în *Dacia, N.S.*, 21, 1977, p. 55-79; idem, *Însemnătatea stratigrafiei de la Pecica pentru epoca bronzului carpato-danubian*, în *SCC*, Caransebeș, 2, 1977, p. 242-250; idem, *Considerații preliminare asupra ceramicii de tip Mureș*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 105-110; idem, *Studien zur Mureș – Kultur*, Buch am Erlbach, 1991.

h. imagini de suprafață:

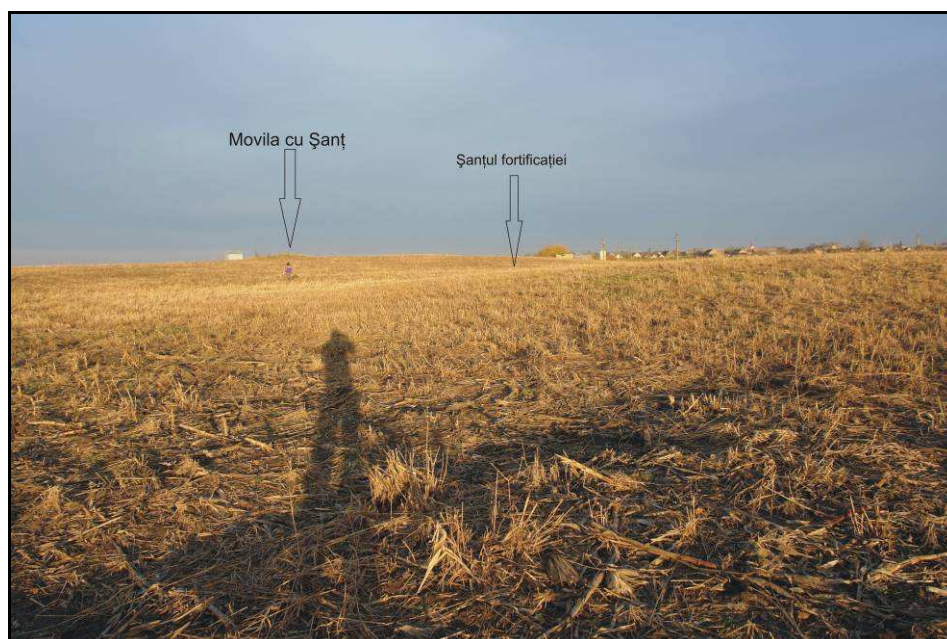
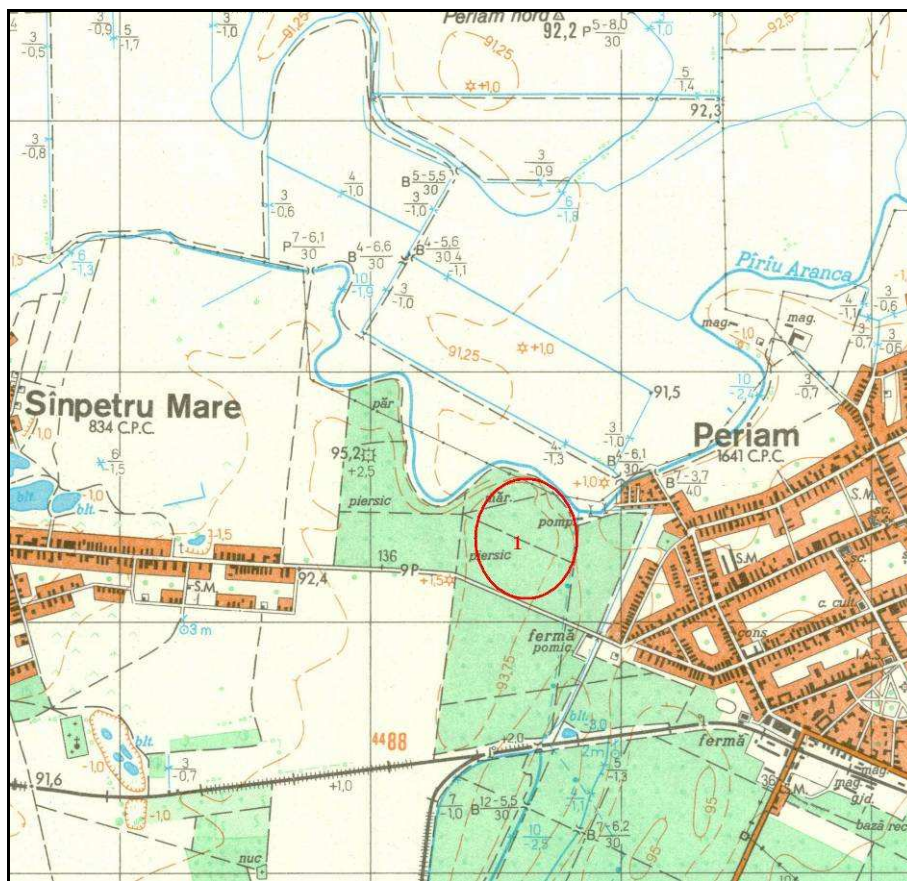

Fig. 1. Situl „Movila cu Șanț” văzut dinspre SV

Fig. 2. Situl „Movila cu Șanț” văzut dinspre NV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

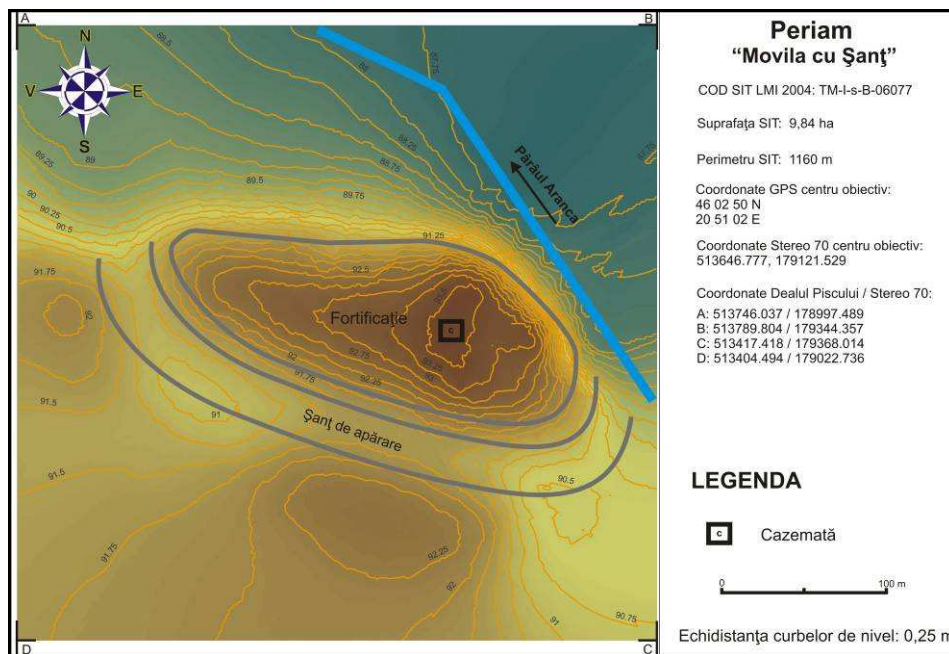

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Periam 1

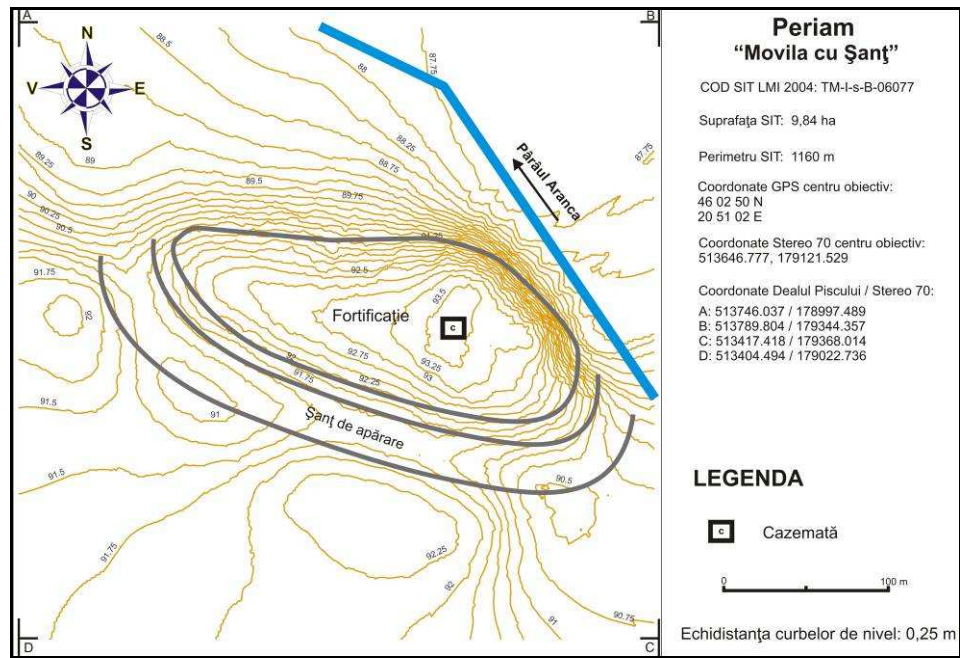

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Periam 1

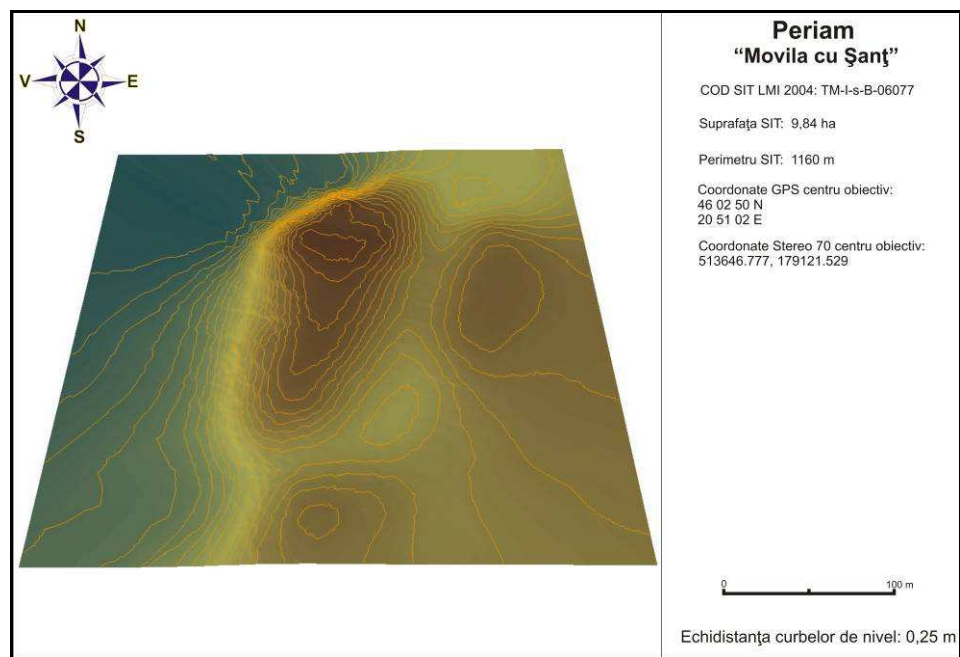
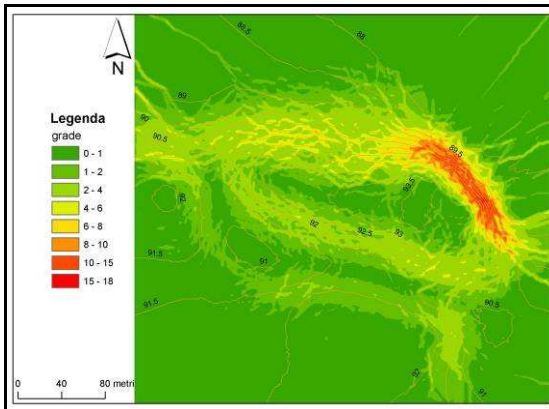
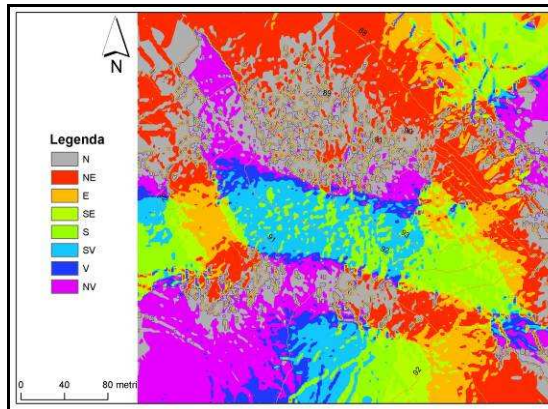

Fig. 5. Planul topografic 3D, Periam 1

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: fortificația are o formă elipsoidală și este localizată pe o frunte de terasă, decupată antropic prin săparea unui șanț de apărare pe latura de S și SV a terasei de pe versantul stâng al Pârâului Aranca; panta cea mai accentuată, de cca. 10 – 15 grade se află pe latura de NE a fortificației, acolo unde începe albia majoră a pârâului; șanțul săpat pe laturile de S, V și SV al fortificației este astăzi mult colmatat, panta vizibilă fiind de cca. 4 – 6 grade; platoul central pe care se afla situl este ușor bombat, cu o pantă cuprinsă între 0 și 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: forma ușor bombată a platoului central pe care se află fortificația face ca expoziția față de Soare să ia forma unei roze, cu orientări către toate punctele cardinale, pornind din punctul central al sitului aflat în extremitatea de E a platoului; totuși, majoritatea suprafeței sitului are o ușoară înclinație către SV și SE, astfel încât și expoziția respectă acest factor, locuitorii acestuia beneficiind de lumină și căldură naturală, întreaga zi; acest factor pare să fie însă nesemnificativ în condițiile în care pantele sunt foarte mici, iar platoul central aproape drept.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare fortificată.

b. datare: epoca bronzului (cultura Mureș), epoca sarmatică (?); epoca medieval-timpurie și medieval-dezvoltată.

c. material arheologic: cercetările arheologice de suprafață efectuate cu prilejul ridicării topografice a sitului din toamna anului 2007 au relevat o importantă cantitate de ceramică de epoca bronzului, sarmatică (?), feudal timpurie și feudal dezvoltată. În urma lucrărilor agricole moderne, localnicii "curăță" periodic situl de materiale ceramice, pe care le aruncă cu roabele în Aranca, astfel încât protecția acestui sit deosebit de important devine o întreprindere imperativă. În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (33); fragmente ceramice tipice nedesenate (20); fragmente ceramice atipice (127); fragmente osoase (3); fragmente tuf vulcanic (1); fragmente greutate război de țesut (3).

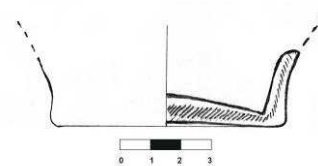
d. fotografii și desene artefacte:

Foto Periam 1_1 a

Foto Periam 1_1 b

Desen Periam 1_1

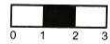
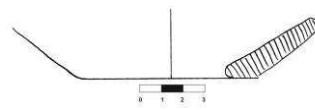

Foto Periam 1_2 a

Foto Periam 1_2 b

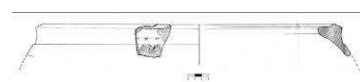
Desen Periam 1_2

Foto Periam 1_3 a

Foto Periam 1_3 b

Desen Periam 1_3

Foto Periam 1_4 a

Foto Periam 1_4 b

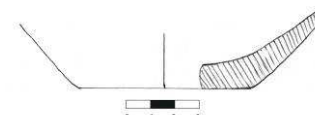
Desen Periam 1_4

Foto Periam 1_5 a

Foto Periam 1_5 b

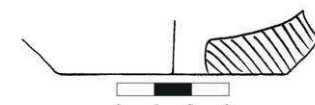
Desen Periam 1_5

Foto Periam 1_6 a

Foto Periam 1_6 b

Desen Periam 1_6

Foto Periam 1_7 a

Foto Periam 1_7 b

Desen Periam 1_7

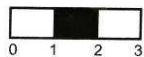

Foto Periam 1_8 a

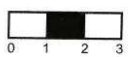
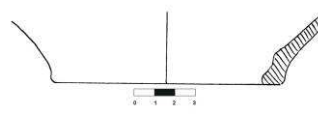

Foto Periam 1_8 b

Desen Periam 1_8

Foto Periam 1_9 a

Foto Periam 1_9 b

Desen Periam 1_9

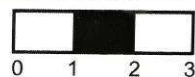
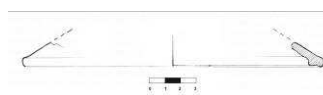

Foto Periam 1_10 a

Foto Periam 1_10 b

Desen Periam 1_10

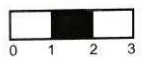

Foto Periam 1_11 a

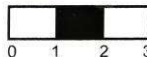

Foto Periam 1_11 b

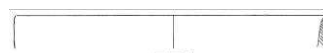
Desen Periam 1_11

Foto Periam 1_12 a

Foto Periam 1_12 b

Desen Periam 1_12

Foto Periam 1_13 a

Foto Periam 1_13 b

Desen Periam 1_13

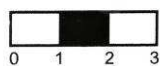

Foto Periam 1_14 a

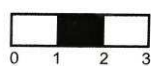
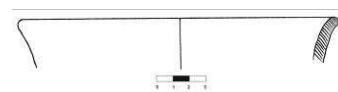

Foto Periam 1_14 b

Desen Periam 1_14

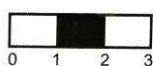

Foto Periam 1_15 a

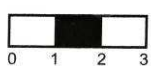
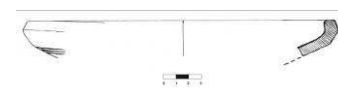

Foto Periam 1_15 b

Desen Periam 1_15

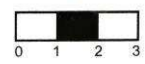

Foto Periam 1_16 a

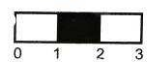
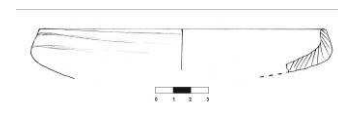

Foto Periam 1_16 b

Desen Periam 1_16

Foto Periam 1_17 a

Foto Periam 1_17 b

Desen Periam 1_17

Foto Periam 1_18 a

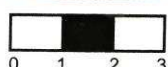
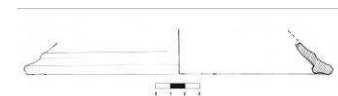

Foto Periam 1_18 b

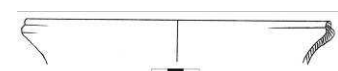
Desen Periam 1_18

Foto Periam 1_19 a

Foto Periam 1_19 b

Desen Periam 1_19

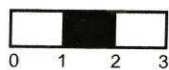

Foto Periam 1_20 a

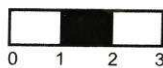

Foto Periam 1_20 b

Desen Periam 1_20

Foto Periam 1_21 a

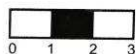
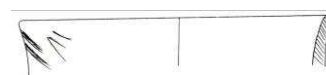

Foto Periam 1_21 b

Desen Periam 1_21

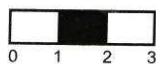

Foto periam 1_22 a

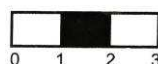

Foto periam 1_22 b

Desen Periam 1_22

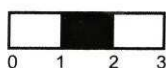
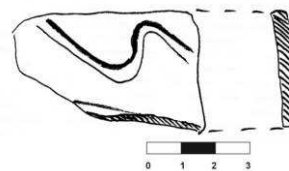

Foto Periam 1_23 a

Foto Periam 1_23 b

Desen Periam 1_23

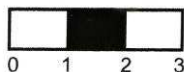

Foto Periam 1_24 a

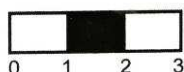
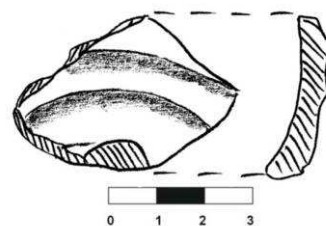

Foto Periam 1_24 b

Desen Periam 1_24

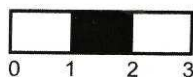

Foto Periam 1_25 a

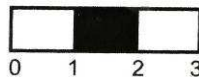

Foto Periam 1_25 b

Desen Periam 1_25

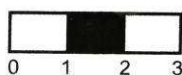

Foto Periam 1_26 a

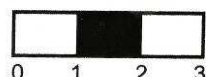
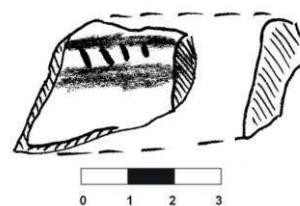

Foto Periam 1_26 b

Desen Periam 1_26

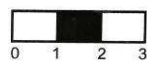

Foto Periam 1_27 a

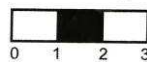
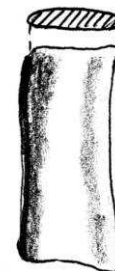

Foto Periam 1_27 b

Desen Periam 1_27

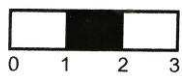

Foto Periam 1_28 a

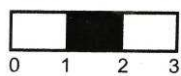
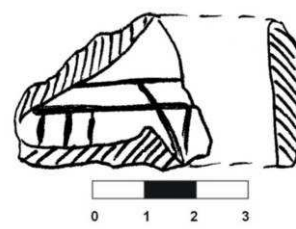

Foto Periam 1_28 b

Desen Periam 1_28

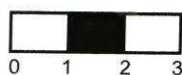

Foto Periam 1_29 a

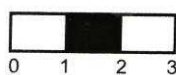

Foto Periam 1_29 b

Desen Periam 1_29

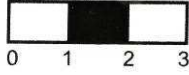

Foto Periam 1_30 a

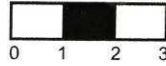
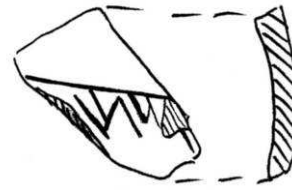

Foto Periam 1_30 b

Desen Periam 1_30

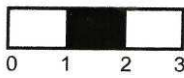

Foto Periam 1_31 a

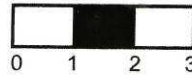
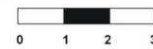

Foto Periam 1_31 b

Desen Periam 1_31

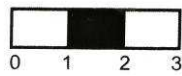

Foto Periam 1_32 a

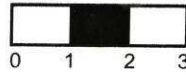
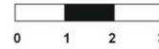

Foto Periam 1_32 b

Desen Periam 1_32

Foto Periam 1_33 a

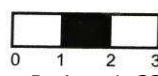

Foto Periam 1_33 b

Desen Periam 1_33

V. Importanța sitului:

a. starea de conservare: bună, dar în degradare accelerată datorită lucrărilor agricole moderne, a construirii unei cazemate de beton și a eroziunii laturii nordice, cea dinspre Aranca.

b. stare actuală: teren arabil.

c. importanța și relevanța științifică: așa cum au precizat-o numeroase campanii de cercetare arheologică sistematică de la începuturile sec. XX, situl arheologic de la Periam „Movila cu Șanț” este unul de o importanță deosebită în cunoașterea realităților epocii bronzului de pe teritoriul Banatului și nu numai. În contextul reluării cercetărilor arheologice

interdisciplinare de la Pecica „Șanțul Mare”¹⁰ ar fi de dorit și o redeschidere a „dosarului” Periam, de data aceasta pe coordonate moderne.

d. importanța turistică: în stadiul actual de valorificare și punere în valoare, obiectivul arheologic nu se pretează includerii în circuite de vizitare turistică pentru un public nevizat. Nu trebuie neglijat faptul că situl se află într-o zonă cu un potențial turistic remarcabil, atât istorico-cultural, cât și natural, în apropierea Parcului Natural Lunca Mureșului, în care poate fi lesne integrat **dacă** există inițiativă și soluții din partea comunității științifice pentru cercetarea unor astfel de situri¹¹.

e. propunere de restaurare: doar redemararea unor campanii de cercetări arheologice sistematice va fi în măsură să stabilească dacă există elemente arhitectonice care să se preteze la restaurare și punere în valoare muzeistică.

VI. Perieghză:

a. data cercetărilor de teren: 22.11.2007.

b. autorii investigațiilor: Liviu Măruia și studenții Lucian Vidra, Ștefan Boldișor, Alice Abagiu.

VII. Bibliografie:

- Luminosu, Doru, *Contribuție la cunoașterea istoricului cercetărilor privind cultura Periam-Pecica de pe teritoriul R.S. România*, în *Tibiscus*, 2, 1972, p. 27-34
- Milleker, Bodóg, *Délmagyarország regiségletei honfoglalás ellötti időkből*, vol I, Temesvár, 1897, p. 89
- Miloia, Ioachim, *Săpăturile de la Periamoș*, în *AB*, 2, 1931, p. 187-188
- Postelnicu, Grigore, *Săpăturile arheologice de la Grădiștea – Periamoș*, în *Banatul*, 1, 1926, p. 34-37
- Roska, Martón, *Ásatás a perjamosi Sánc-halmon*, în *Földrajzi Közlemények*, 39, 1911, 1, p. 16-43
- Roska, Martón, *Ásatás a perjamosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesítő*, 7, 1913, p. 81-122
- Roska, Martón, *Ásatás a perjamosi Sánczhalmon*, în *Muzeumi és könyvtári Értesítő*, 8, 1914, p. 73-104
- Roska, Martón, *Despre importanța cercetărilor preistorice în Banat*, în *AO*, 2, 1923, p. 468
- Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoș-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 1, p. 9-15
- Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoș-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 4-5, p. 51-56
- Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoș-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 6-7, p. 78-93
- Roska, Martón, *Săpăturile arheologice de la Periamoș-Banat*, în *Gemina*, 1, 1923, 8-9, p. 128-137
- Roska, Martón, *Recherches préhistoriques pendant l'année 1924*, în *Dacia*, 1, 1924, p. 315
- Roska, Martón, *Erdély Régészeti Repertoriuma*, Cluj Napoca, 1942, p. 221
- Soroceanu, Tudor, *Beiträge zur Bronzezeit am Unterlauf der Mureș*, în *Dacia, N.S.*, 21, 1977, p. 55-79
- Soroceanu, Tudor, *Considerații preliminare asupra ceramicii de tip Mureș*, în *Banatica*, 4, 1977, p. 105-110
- Soroceanu, Tudor, *Studien zur Mureș – Kultur*, Buch am Erlbach, 1991, p. 96-131

¹⁰ J. O'Shea, A. W. Barker, S. Sherwood, Al. Szentmiklosi, *New Archaeological Investigations at Pecica-Șanțul Mare*, în *AB, S.N.*, 12-13, 2005-2006, p. 81-111.

¹¹ Vezi valorificarea ingenioasă a patrimoniului natural din Parcul Natural Lunca Mureșului pe <http://www.luncamuresului.ro/>.

I. Date LMI Timiș 2004:

a. informații LMI 2004: Situl arheologic de la Remetea Mare, punct "Gomila lui Gabor" (TM-I-s-B-06078); Așezare; sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE; "Gomila lui Gabor"; Epoca medieval timpurie (TM-I-m-B-06078.01); Așezare; sat REMETEA MARE; comuna REMETEA MARE; "Gomila lui Gabor"; mil. I a. Chr. Hallstatt, Laténe (TM-I-m-B-06078.02).

b. cod eGISpat 2010: Remetea Mare, Obiectiv 2.

II. Istoricul cercetărilor:

În contextul demarării cercetărilor arheologice sistematice de la Remetea Mare „Gomila lui Pituț”¹, Florin Medeletz întreprinde în 1972 un sondaj și în punctul „Gomila lui Gabor”, descoperind un bordei hallstattian de formă rotundă, databil în faza timpurie a culturii Basarabi. Intensele cercetări arheologice de la „Gomila lui Pituț”, cu rezultate remarcabile, vor determina extinderea investigațiilor și asupra sitului de la „Gomila lui Gabor”. Sub conducerea lui Florin Medeletz și cu colaborarea lui Alexandru Rădulescu, între 1980-1991², se vor desfășura intense campanii de cercetare arheologică sistematică, vizând atât locuirea hallstattiană, cât și cea medievală (timpurie și dezvoltată) și necropola medievală (sec. XIV-XVII). Din păcate, cea mai mare parte a rezultatelor a rămas, și până la ora actuală, inedită³, cu excepția a două articole consacrate explicit sitului, restul fiind abordări contextuale. Dispariția prematură a d-lui Fl. Medeletz vitregește încă cercetarea istorică de cunoașterea unuia din siturile reprezentative ale primei epoci a fierului de pe teritoriul Banatului de câmpie.

Membri proiectului *eGISpat Timiș* întreprind cercetări arheologice de teren în septembrie și noiembrie 2006, efectuând și ridicarea topografică cu Stația Totală. În martie 2010, cu ocazia unei noi vizite pe „Gomila lui Gabor”, se recoltează fragmente ceramice tipice de la suprafața terenului.

III. Date geografice despre sit:

a. punct: „Gomila lui Gabor”.

b. reper localizare: la 1,17 km SE de biserica ortodoxă din Remetea Mare; 2,8 km NE de biserica ortodoxă din Bucovăț; la 5,77 km SV de biserica ortodoxă din Izvin.

c. reper hidrografic: la 50 m NE de versantul drept al Canalului Bega.

d. descriere geografică: situl arheologic ocupă un martor de eroziune (grind sau popină), bine profilat față de terenul din jur, delimitat din trei laturi de meandre fosile ale fostului curs al Râului Bega. Arealul sitului a fost ferit astfel de inundații și a dispus de o apărare naturală eficientă.

e. coordonate GPS: 45 46 36 N 21 23 37 E; 93 m altitudine.

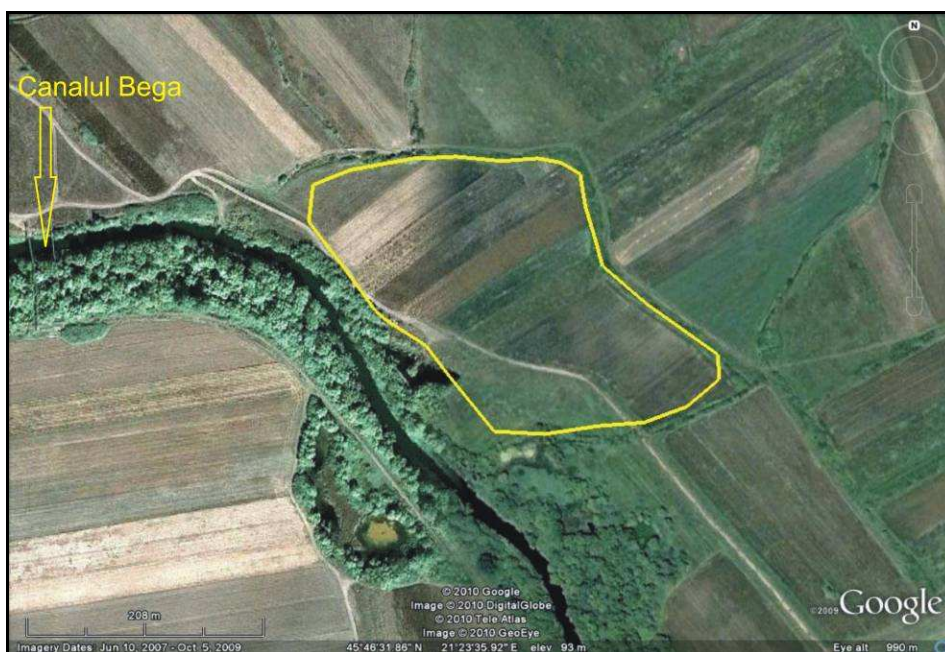
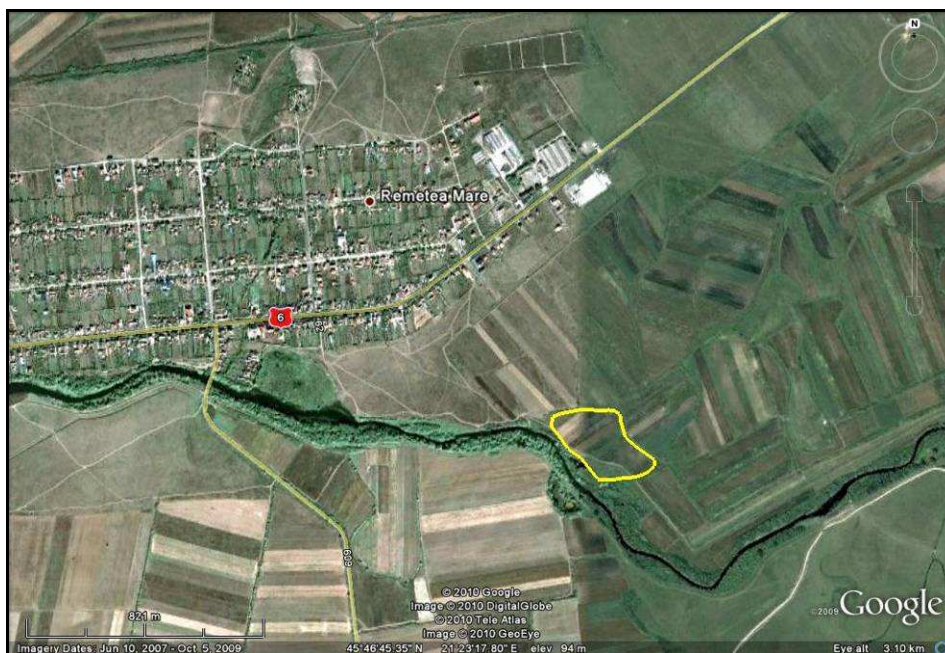
f. coordonate Stereo 70: 481522; 219630.

g. imagine satelitară cu localizarea obiectivului:

¹ Asupra cercetărilor de la Remetea Mare „Gomila lui Pituț” vezi Fl. Medeletz, *Die Bronzesitula von Remetea Mare (Kreis Timiș)*, în *Dacia*, N.S., 18, 1974, p. 95-102 (versiunea în limba română la idem, *Situla de la Remetea Mare (jud. Timiș)*, în *Banatica*, 3, 1975, p. 49-59); idem, *O locuință hallstattiană de la Remetea Mare – „Gomila lui Gabor” (jud. Timiș)*, în *TD*, 12, 1991, p. 69, 74; A. Bejan, *Dovezi atestând practicarea meșteșugurilor în așezarea prefeudală de la Remetea Mare – „Gomila lui Pituț”*, în *SIB*, 10, 1984, p. 5-11; idem, *Contribuții la cunoașterea culturii materiale din sud-vestul României în sec. VIII-X. Așezarea de la Remetea Mare – „Gomila lui Pituț”*, în *Tibiscum*, 6, 1986, p. 259-268; idem, *Banatul în secolele IV-XII*, Timișoara, 1995, p. 70-76; G. El Susi, *Considerații privind fauna din așezarea hallstattiană timpurie de la Remetea Mare – Gomila lui Pituț*, în *TD*, 9, 1988, p. 153-160.

² Cf. M. Mare, *Activitatea de cercetare arheologică a Muzeului Banatului în perioada 1980-1989*, în *AB, S.N.*, 2, 1993, p. 408-411; idem, *Activitatea de cercetare arheologică a Muzeului Banatului în perioada 1990-1993*, în *AB, S.N.*, 3, 1994, p. 511-512.

³ Fl. Medeletz, *O locuință hallstattiană de la Remetea Mare – „Gomila lui Gabor” jud. Timiș*, în *TD*, 12, 1991, 1-2, p. 63-84; Fl. Medeletz; I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 160; M. Gumă, *Contribuții la cunoașterea culturii Basarabi în Banat*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 70-71; idem, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, București, 1993, p. 214, 294; G. El Susi, *Resturile de faună dintr-o locuință hallstattiană de la Remetea Mare – Gomila lui Gabor (județul Timiș)*, în *AB, S.N.*, 5, 1997, p. 47-53; Al. Rădulescu, *Cercetări de arheologie medievală în Banatul de Câmpie*, în *SIB*, 23-25, 1999-2001, p. 55, 60.

h. imagini de suprafață:

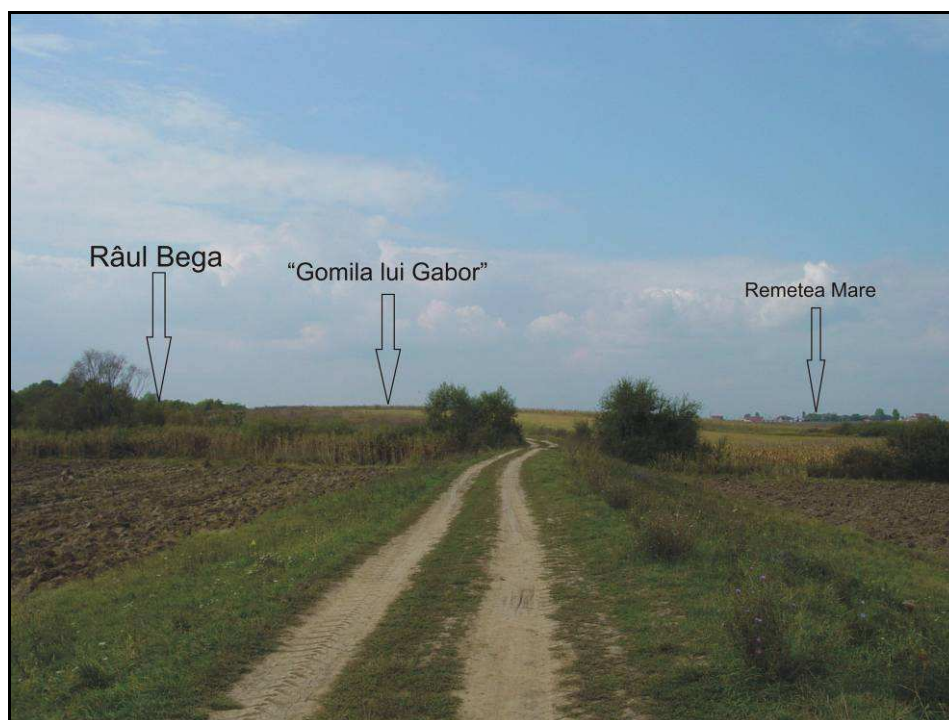
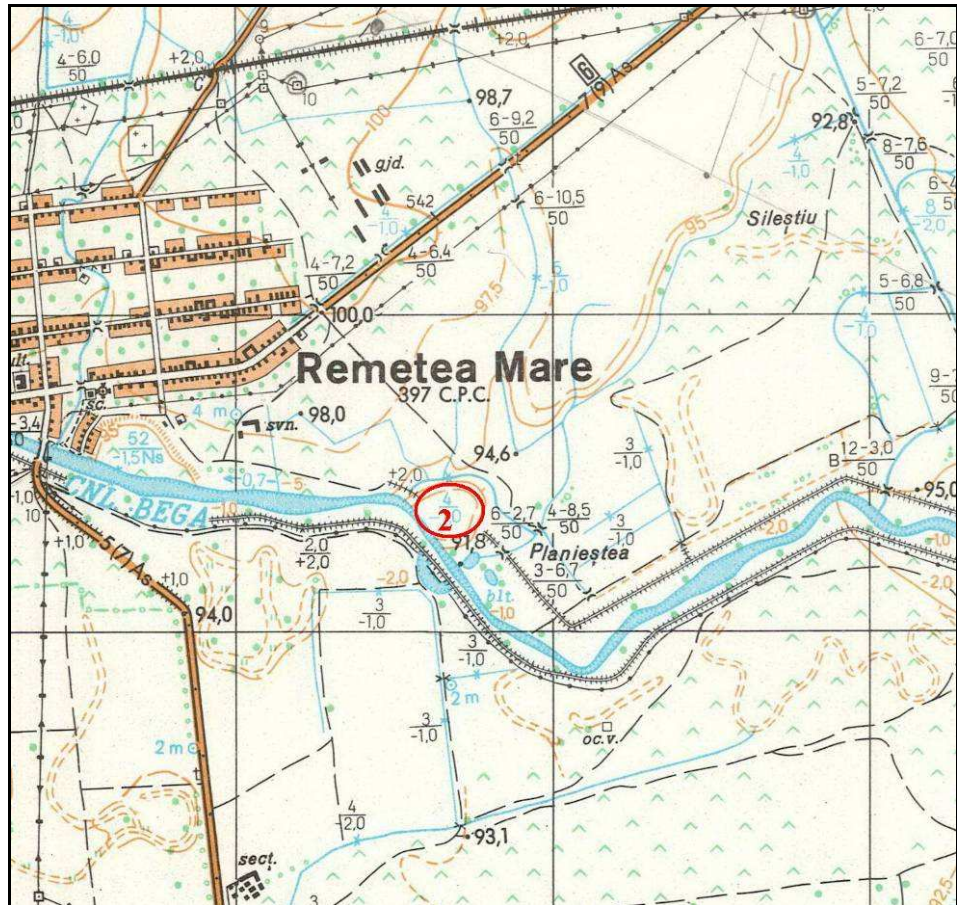

Fig. 1. Situl „Gomila lui Gabor” văzut dinspre SE

Fig. 2. Situl „Gomila lui Gabor” văzut dinspre NV

i. harta topografică 1:25.000 cu localizarea obiectivului:

(apud Direcția Topografică Militară, ediția 1975)

j. planuri topografice:

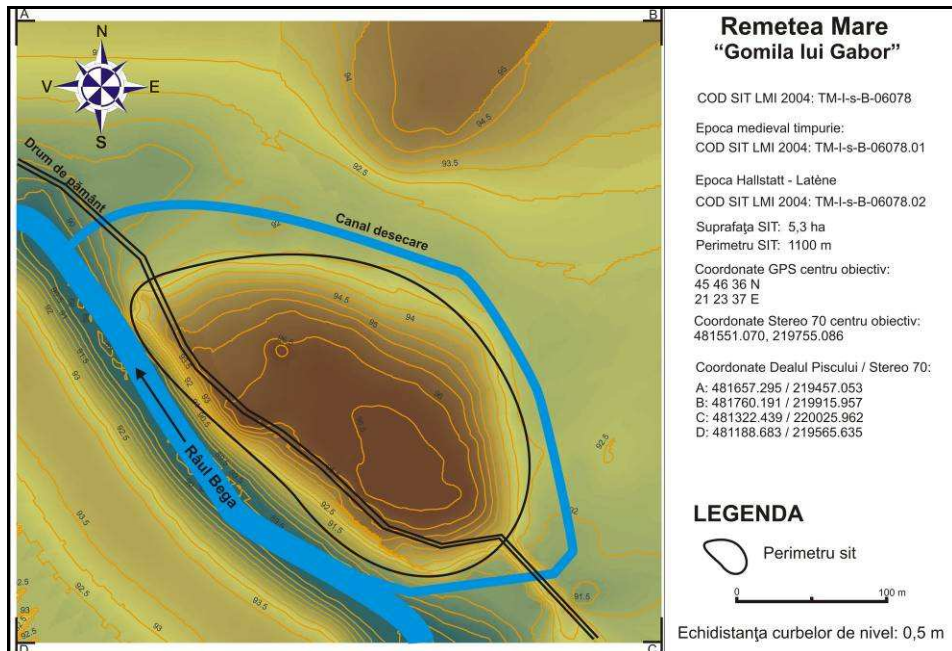

Fig. 3. Planul topografic 2D color, Remetea Mare 2

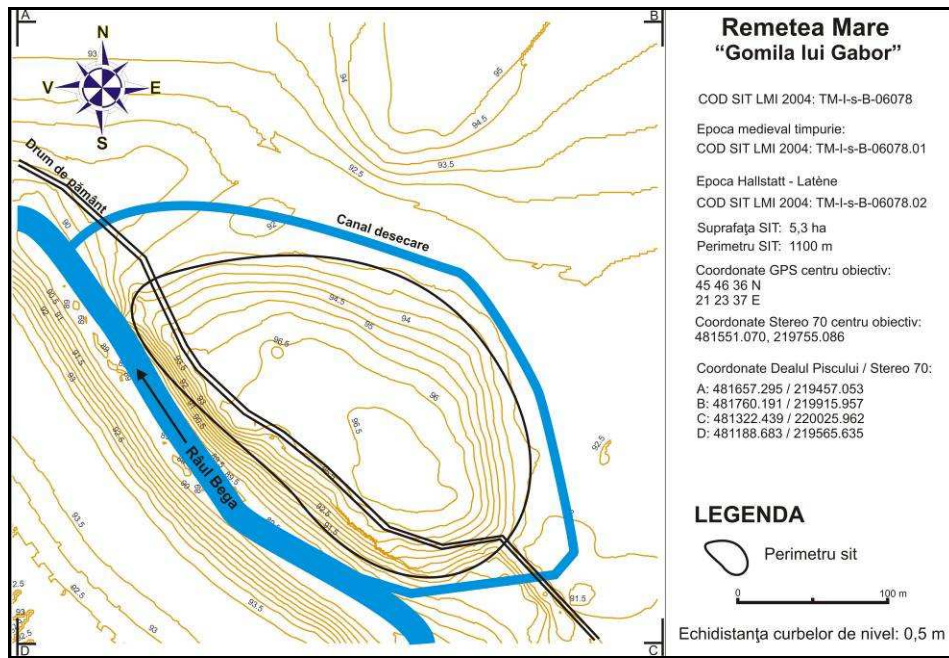

Fig. 4. Planul topografic 2D curbe de nivel, Remetea Mare 2

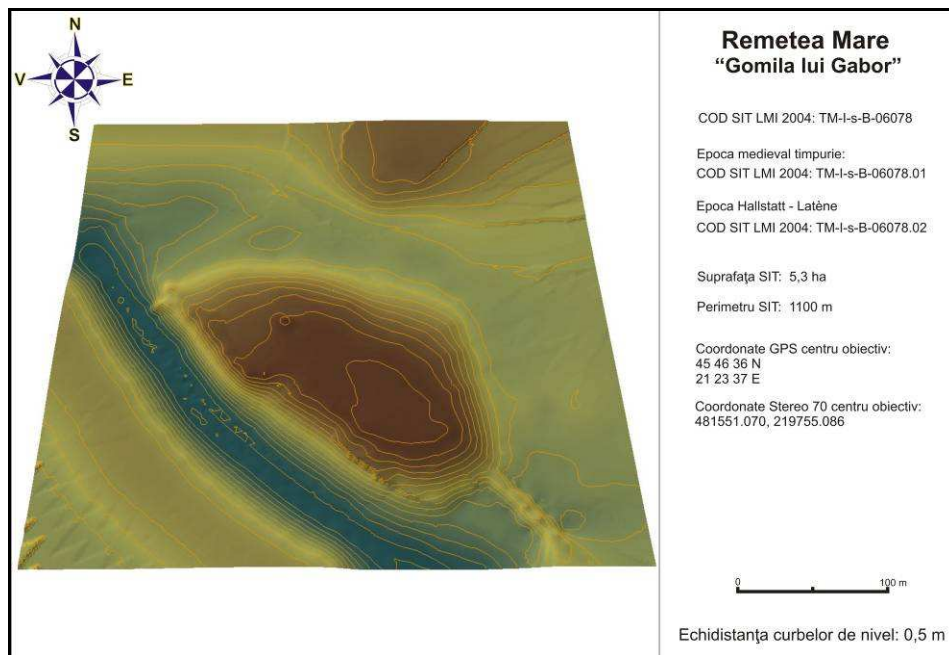
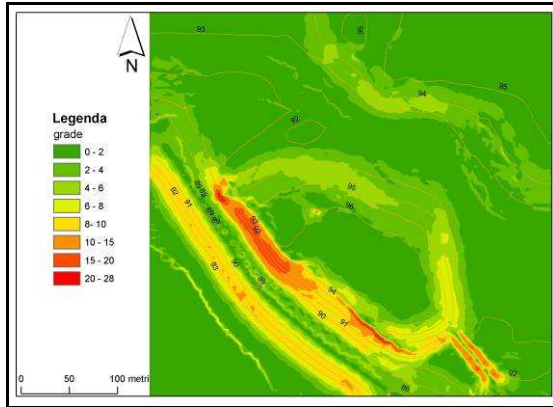
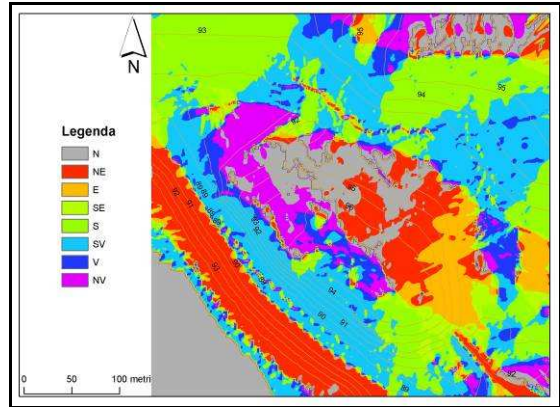

Fig. 5. Planul topografic 3D, Remetea Mare 2

k. analiza factorilor morfometrici și morfografici:

Suportul cartografic al parametrului morfometric *pantă* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: obiectivul se află pe o popină creată de cursul antic al Râului Bega, lucru demonstrat de brațul fosil ce înconjoară situl pe laturile de SE, E și N, panta naturală fiind, azi, de cca. 4 -6 grade (ușor mai accentuată pe latura de SE unde are o valoare de 6 – 8 grade, reflectând malul activ al râului); latura de SV a sitului este afectată de cursul actual al râului, panta fiind mai abruptă în acest sector, cu valori cuprinse între 10 – 20 grade; platoul central este relativ plat, cu o pantă de maxim 2 grade.

Suportul cartografic al parametrului morfometric *expoziție* evidențiază următoarele elemente morfografice ale sitului: în cazul de față se poate observa că situl, care are o formă eliptică ușor bombată spre centrul ei, prezintă o expoziție față de Soare, orientată către toate cele opt puncte cardinale; deși partea cea mai favorabilă locuirii, așa cum reiese din analiza suportului cartografic, este latura de S, SV și SE, suprafața mică a sitului și forma popinei pe care se află acesta, presupune o locuire intensă a întregii suprafețe, parametrul morfometric *expoziție* având, probabil, un rol irelevant în alegerea locației.

IV. Date istorice despre sit:

a. tip sit: așezare deschisă și necropolă.

b. datare: hallstatt, ev mediu timpuriu și ev mediu dezvoltat.

c. material arheologic: în urma cercetărilor arheologice de teren (septembrie și noiembrie 2006; martie 2010) de la suprafața terenului au fost culese fragmente ceramice hallstatiene și medieval-dezvoltate. În momentul vizitelor noastre, pe suprafața „Gomilei lui Gabor”, în arătură, dar și în pârlloge, erau vizibile cantități impresionante de material arheologic (fragmente ceramice, fragmente de chirpic și osteologice). În vederea întocmirii prezentului studiu au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate (82); fragmente ceramice tipice nedesenate (7); fragmente ceramice atipice nedesenate (98); fragmente chirpic (2); fragmente tuf vulcanic (6); fragmente andezit (2); fragment silex (1).

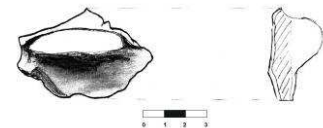
d. fotografii și desene artefacte:

Foto Remetea Mare 2_1 a

Foto Remetea Mare 2_1 b

Desen Remetea Mare 2_1

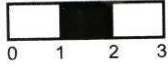

Foto Remetea Mare 2_2 a

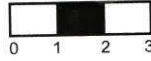
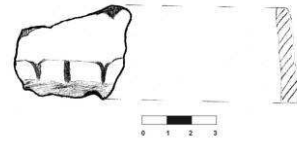

Foto Remetea Mare 2_2 b

Desen Remetea Mare 2_2

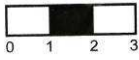

Foto Remetea Mare 2_3 a

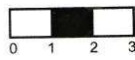
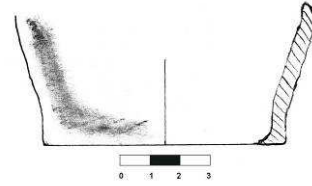

Foto Remetea Mare 2_3 b

Desen Remetea Mare 2_3

Foto Remetea Mare 2_4 a

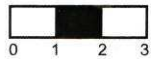
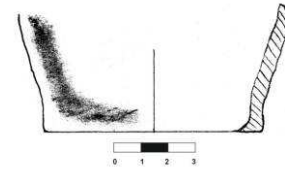

Foto Remetea Mare 2_4 b

Desen Remetea Mare 2_4

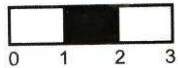

Foto Remetea Mare 2_5 a

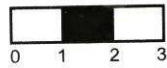
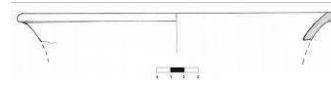

Foto Remetea Mare 2_5 b

Desen Remetea Mare 2_5

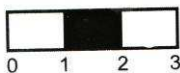
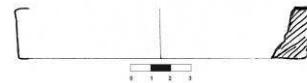

Foto Remetea Mare 2_6 a

Foto Remetea Mare 2_6 b

Desen Remetea Mare 2_6

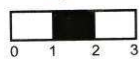

Foto Remetea Mare 2_7 a

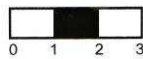
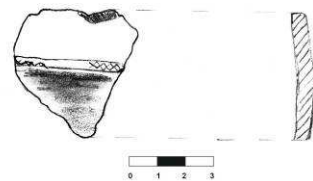

Foto Remetea Mare 2_7 b

Desen Remetea Mare 2_7

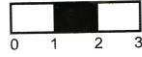

Foto Remetea Mare 2_8 a

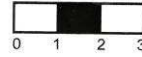
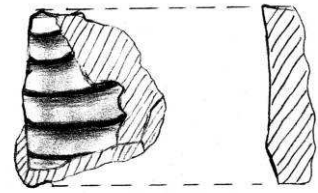

Foto Remetea Mare 2_8 b

Desen Remetea Mare 2_8

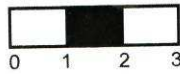

Foto Remetea Mare 2_9 a

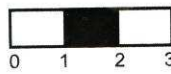

Foto Remetea Mare 2_9 b

Desen Remetea Mare 2_9

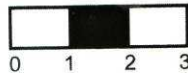

Foto Remetea Mare 2_10 a

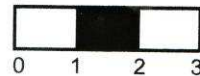
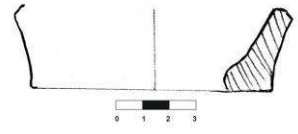

Foto Remetea Mare 2_10 b

Desen Remetea Mare 2_10

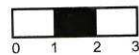

Foto Remetea Mare 2_12 a

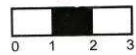

Foto Remetea Mare 2_12 b

Desen Remetea Mare 2_12

Foto Remetea Mare 2_13 a

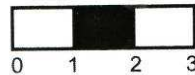
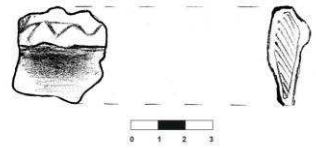

Foto Remetea Mare 2_13 b

Desen Remetea Mare 2_13

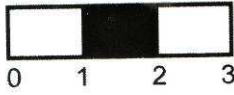

Foto Remetea Mare 2_14 a

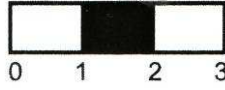
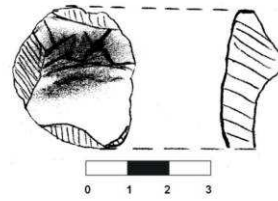

Foto Remetea Mare 2_14 b

Desen Remetea Mare 2_14

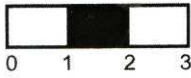

Foto Remetea Mare 2_15 a

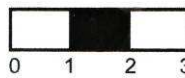
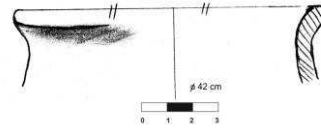

Foto Remetea Mare 2_15 b

Desen Remetea Mare 2_15

Foto Remetea Mare 2_17 a

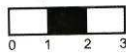

Foto Remetea Mare 2_17 b

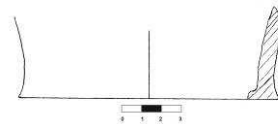
Desen Remetea Mare 2_17

Foto Remetea Mare 2_18 a

Foto Remetea Mare 2_18 b

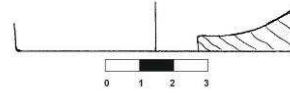
Desen Remetea Mare 2_18

Foto Remetea Mare 2_19 a

Foto Remetea Mare 2_19 b

Desen Remetea Mare 2_19

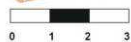
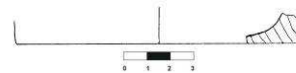

Foto Remetea Mare 2_20 a

Foto Remetea Mare 2_20 b

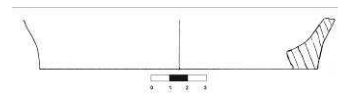
Desen Remetea Mare 2_20

Foto Remetea Mare 2_21 a

Foto Remetea Mare 2_21 b

Desen Remetea Mare 2_21

Foto Remetea Mare 2_22 a

Foto Remetea Mare 2_22 b

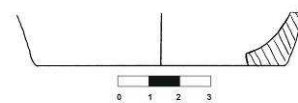
Desen Remetea Mare 2_22

Foto Remetea Mare 2_23 a

Foto Remetea Mare 2_23 b

Desen Remetea Mare 2_23

Foto Remetea Mare 2_24 a

Foto Remetea Mare 2_24 b

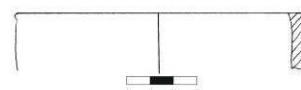
Desen Remetea Mare 2_24

Foto Remetea Mare 2_25 a

Foto Remetea Mare 2_25 b

Desen Remetea Mare 2_25

Foto Remetea Mare 2_26 a

Foto Remetea Mare 2_26 b

Desen Remetea Mare 2_26

Foto Remetea Mare 2_27 a

Foto Remetea Mare 2_27 b

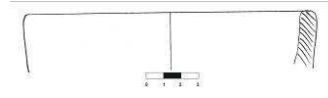
Desen Remetea Mare 2_27

Foto Remetea Mare 2_28 a

Foto Remetea Mare 2_28 b

Desen Remetea Mare 2_28

Foto Remetea Mare 2_29 a

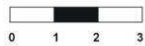
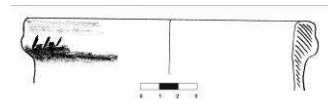

Foto Remetea Mare 2_29 b

Desen Remetea Mare 2_29

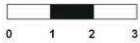

Foto Remetea Mare 2_30 a

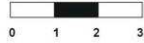

Foto Remetea Mare 2_30 b

Desen Remetea Mare 2_30

Foto Remetea Mare 2_31 a

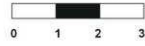

Foto Remetea Mare 2_31 b

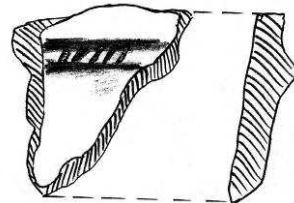
Desen Remetea Mare 2_31

Foto Remetea Mare 2_32 a

Foto Remetea Mare 2_32 b

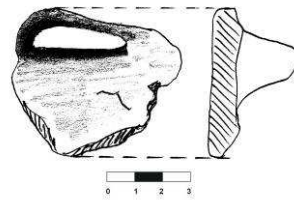
Desen Remetea Mare 2_32

Foto Remetea Mare 2_33 a

Foto Remetea Mare 2_33 b

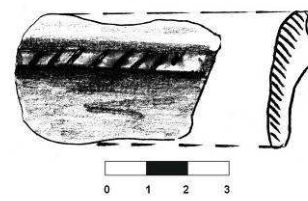
Desen Remetea Mare 2_33

Foto Remetea Mare 2_34 a

Foto Remetea Mare 2_34 b

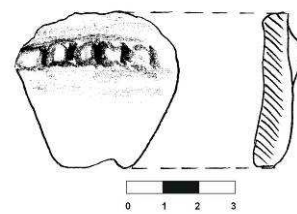
Desen Remetea Mare 2_34

Foto Remetea Mare 2_35 a

Foto Remetea Mare 2_35 b

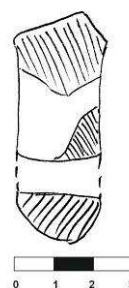
Desen Remetea Mare 2_35

Foto Remetea Mare 2_36 a

Foto Remetea Mare 2_36 b

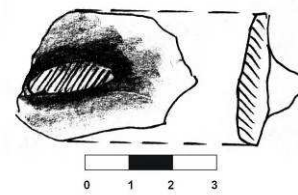
Desen Remetea Mare 2_36

Foto Remetea Mare 2_37 a

Foto Remetea Mare 2_37 b

Desen Remetea Mare 2_37

Foto Remetea Mare 2_38 a

Foto Remetea Mare 2_38 b

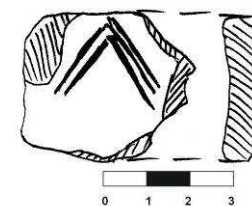
Desen Remetea Mare 2_38

Foto Remetea Mare 2_39 a

Foto Remetea Mare 2_39 b

Desen Remetea Mare 2_39

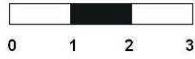

Foto Remetea Mare 2_40 a

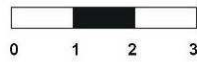
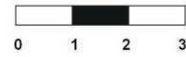
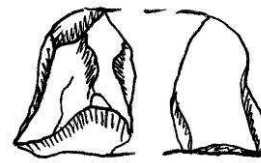

Foto Remetea Mare 2_40 b

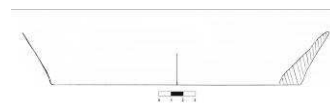
Desen Remetea Mare 2_40

Foto Remetea Mare 2_41 a

Foto Remetea Mare 2_41 b

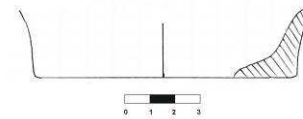
Desen Remetea Mare 2_41

Foto Remetea Mare 2_42 a

Foto Remetea Mare 2_42 b

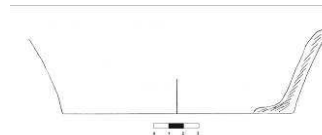
Desen Remetea Mare 2_42

Foto Remetea Mare 2_43 a

Foto Remetea Mare 2_43 b

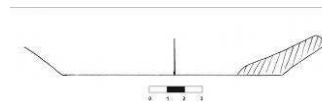
Desen Remetea Mare 2_43

Foto Remetea Mare 2_43 a

Foto Remetea Mare 2_43 b

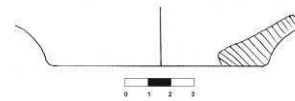
Desen Remetea Mare 2_44

Foto Remetea Mare 2_45 a

Foto Remetea Mare 2_45 b

Desen Remetea Mare 2_45

Foto Remetea Mare 2_46 a

Foto Remetea Mare 2_46 b

Desen Remetea Mare 2_46

Foto Remetea Mare 2_47 a

Foto Remetea Mare 2_47 b

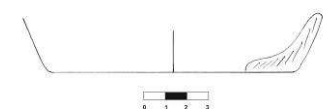
Desen Remetea Mare 2_47

Foto Remetea Mare 2_48 a

Foto Remetea Mare 2_48 b

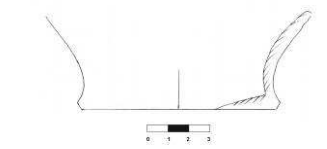
Desen Remetea Mare 2_48

Foto Remetea Mare 2_49 a

Foto Remetea Mare 2_49 b

Desen Remetea Mare 2_49

Foto Remetea Mare 2_50 a

Foto Remetea Mare 2_50 b

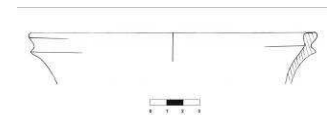
Desen Remetea Mare 2_50

Foto Remetea Mare 2_51 a

Foto Remetea Mare 2_51 b

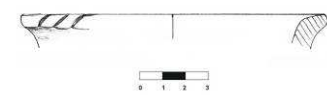
Desen Remetea Mare 2_51

Foto Remetea Mare 2_52 a

Foto Remetea Mare 2_52 b

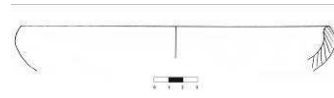
Desen Remetea Mare 2_52

Foto Remetea Mare 2_53 a

Foto Remetea Mare 2_53 b

Desen Remetea Mare 2_53

Foto Remetea Mare 2_54 a

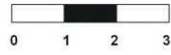
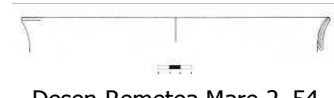

Foto Remetea Mare 2_54 b

Desen Remetea Mare 2_54

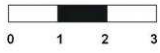
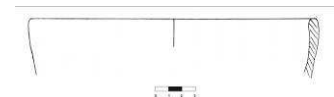

Foto Remetea Mare 2_55 a

Foto Remetea Mare 2_55 b

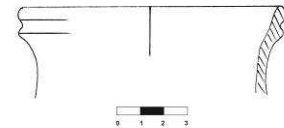
Desen Remetea Mare 2_55

Foto Remetea Mare 2_56 a

Foto Remetea Mare 2_56 b

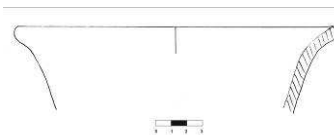
Desen Remetea Mare 2_56

Foto Remetea Mare 2_58 a

Foto Remetea Mare 2_58 b

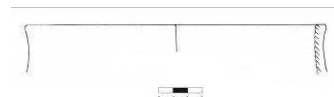
Desen Remetea Mare 2_58

Foto Remetea Mare 2_59 a

Foto Remetea Mare 2_59 b

Desen Remetea Mare 2_59